

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Tbilisi-2021

წიგნი დაბეჭდილია სსიპ სრულიად საქართველოს მუსლიმთა სამმართველოს სა-
მეცნიერო საბჭოს ინიციატივით და რეკომენდაციით.

Bu kitab Bütün Gürcüstan Müsəlmanları İdarəsinin Şərqi Gürcüstan Müftiliyi-
nin Elmi Şurasının təşəbbüsü və məsləhəti ilə nəşr olunub.

MÖMİNLƏRİN ANALARI

Nəşrə Hazırlayan:

t.f.d Abbas QURBANOV

Hacı BƏKİROĞLU

Hazırlayanlar:

Dr. Sevinc ASLANOVA, Samirə MAHMUDOVA, Sevinc
VƏKİLOVA, Lalə MEHTİYEVƏ, Mələk QƏDİMOVA

Elmi və bədii redaktorlar:

f.f.d Sevdə QASIMOVA

Ramazan QORADAYEV

İç dizayn və qapaq tərtibatı:

Nicat QƏRİBOV

Elsevər ƏHMƏDOV

სსიპ სრულიად საქართველოს მუსლიმთა სამმართველო მადლობას უხდის
საქართველოს ახალგაზრდობის დანშარების და საგანმანათლებლო საზოგადოებას
წიგნის გა- მოცემის ნებართვისათვის.

Bu kitabın nəşrinə icazə veridiynə görə Bütün Gürcüstan Müsəlmanları İdarəsi
Gürcüstan Gənclərinə Yardım və Maarifləndirmə Təşkilatınat əşəkkür edir.

Esma Oniani st, Tbilisi Georgia, #23

Tel: (+995) 32 253 16 30

Mob: (+995) 577 62 30 31

ID: 401960794, Postal Code: 0159

E-mail: info.amag77@gmail.com

მორწმუნეთა
დედები

MÖMİNLƏRİN
ANALARI

ÖN SÖZ

Bütün müsəlmanlar üçün həzrət Muhəmməd Mustafanın (s.ə.s) həyatı, yaşantısı və davranışları mənimsənilməkdə və öyrənilməkdədir. Çünki iman sahibi olan müsəlman ilk olaraq həzrəti peyğəmbəri özünə örnək nümunə götürür. O mübarək insanın bu sünnələrini öyrənmək də məhz onun səhabələri və ailə üzvləri tərəfindən bildirilməkdədir. Biz müsəlmanlar üçün bəşərə mükəmməl əxlaq nümunəsi və hidayətin çırağı kimi göndərilən Xatəmül-Ənbiya Peyğəmbərimiz Həzrət Muhəmmədin (s.ə.s) həyatını, yaşadığı dövrü, mübarizə və zəfər dönəmlərini, səhabələrini, ailəsini və xanımlarını da tanımağımız əsasdır. Bu məhəbbətdən və təbii maraqdan qaynaqlanan tədqiqi araşdırmalar – həmin dinin tarixinin öyrənilməsi üçün böyük əhəmiyyət kəsb edir. Bu mənada, Siz dəyərli oxuculara təqdim olunan “Möminlərin Anaları” kitabı, peyğəmbərin xanımlarını daha yaxından tanımaq xüsusunda əminlik ki, sizin tərəfinizdən böyük diqqət və maraqla qarşılanacaqdır.

“Şəbnəm” mədrəsəsi xanım müəllimləri tərəfindən gərgin araşdırmalar və böyük zəhmət bahasına tərtib olunaraq sizlərə təqdim olunan “Möminlərin Anaları” əsəri dinimizin mənəvi mahiyyəti barədə dəyərli rəşional bilgilər verən önəmli mənbələrdən sayılmalıdır. Çünki bu kitab

bütün İslam aləminə əxlaq örnəyi olan Peyğəmbər xanımlarının yaşayış və davranışları haqqında mövcud olan ən səhih mənbələrə əsaslanaraq, Qurani-Kərim və Sünnənin mötəbərliyinə arxalanaraq ərsəyə gəlmişdir.

Bu gün İslam Peyğəmbərinin (s.ə.s) xanımlarının bütün qadınlara nümunə ola biləcək timsalında biz əxlaqi təkamül və mənəvi islah ideyalarını görürük. Bu ideyalar həm müsəlman ümməti, həm bütün qeyri-müsəlmanlar üçün hələ də aktueldir, çünki onun təməlində cəmiyyətlərin təməli olan ailə institutu və qadın hüquqları problemləri dayanır.

Allah Rəsulunun (s.ə.s) seçmiş olduğu xanımlardan daha şərəfli olan analar varmı? Əksinə onları nəbisinə həyat yoldaşları olaraq seçən Allah Təladır. Necə ki, belə buyurur: “ Bundan sonra (başqa) qadınlar (ilə evlənmək) və cariyələrin istisna olmaqla, gözəllikləri sənin xoşuna gəlsə belə, bunların yerinə başqa qadınlar almaq sənə halal deyildir. Allah hər şeyə nəzarət edəndir.” (Əhzab:33/52).

Onların aləmlərin bütün qadınlarından daha fəzilətli olduqları barəsində də belə buyurmuşdur: “Ey Peyğəmbər zövcələri! Siz başqa qadınlar kimi deyilsiniz....” (Əhzab:32). Necə ki, uşağın anasıyla evlənməsi haramdır o şəkildə Allah Təala möminlərə onlarla evləməyi haram etmişdir. “Sizin Allahın Rəsulunu üzməyiniz və özündən sonra

onun xanımlarını evləndirməniz əsla caiz ola bilməz. Çünki bu, Allah qatında böyük (bir günah) dır.” (Əhzab: 33/53).

Bu kiçik kitabı əziz oxucularımıza, özəlliklə xanımlarımıza ərməğan etməklə, bir daha hər kəsi Xatəmül-Ənbiyanın aləmlərə örnək olan əxlaqından bəhrələnməyə, onun kamillik məktəbinin davamçıları olmağa dəvət edirik. Kitabın tərtibat və nəşrində xidməti olan hər bir kəsə dərin minnətdarlığımızı çatdırır, bu maarif və mərifətə xidmət edən gözəl əməlin savabının yüksək olacağına əminliyimizi bidirmək istəyirik.

***Bütün Gürcüstan Müsəlmanları İdarəsinin
Şərqi Gürcüstan müftiliyinin Elmi Şurası***

Hz. Xadica

Hz. Xədicə Anamızın Həyatı

“Peyğəmbər möminlərə öz canlarından daha yaxındır. Zövcələri onların analarıdır...”¹

İlk müsəlman qadın, möminlərin anası, Allah Rəsulunun (s) möhtərəm xanımı Hz. Xədicə anamız miladi 556-cı ildə Məkkədə doğulmuşdur. Hz. Xədicə Qureyşin Bəni Əsəd qolundan Xuveylid bin Əsəd bin Abduluzza ibn Qusay bin Kilabın qızıdır. Atası Xuveylid bin Əsəd Qureyşin böyüklərindən və sərvət sahibi idi. Anası Fatimə isə Məkkənin tanınmış və iffətli qadınlarından sayılırdı. Xuveylid bin Əsəd “Ficar” döyüşlərindən əvvəl vəfat etmişdir.

Hz. Xədicə bacarıqlı, şərəfli bir xanım idi. O, Allahın və Cəbrayılın salam göndərdiyi qadın, Hz. Muhammədin (s) ilk xanımı, İslamı qadınlar arasında ilk qəbul edən nümunəvi bir şəxsiyyət idi.

Hz. Xədicə cahiliyyə dövründə yaşamağına baxmayaraq elə şərəf və iffətlə yaşamışdır ki, Qureyş içərisində Tahirə (təmiz) adıyla çağırılırdı. Peyğəmbərimizin (s) çox sevdiyi, cənnət əhlindən olan, Allah tərəfindən cənnətlə müjdələnen ağıllı, gözəl, zəngin və dindar olan Hz. Xədicə Rəsulullah

1. Əhzəb surəsi, 33/6.

(s) ilə evlənmədən əvvəl iki dəfə ailə həyatı qurmuşdu. Əvvəlcə Əbu Halə b. Zürrə ilə evlənən Hz. Xədicənin ondan Hind adında bir oğlu olmuşdur. İlk ərinin ölümündən sonra Bəni Məhzum qəbiləsindən Ətik ibn Aiz (və ya Abid) b. Abdullah b. Əmr ilə evləndi. Ondən da yenə Hind adında bir qızı dünyaya gəldi. İkinci ərinin də ölümündən sonra o, özünü uşaqlarına və işlərinə həsr etmişdir. Qureyşin bütün zəngin kişiləri onunla şərəfi, malı və gözəlliyi üçün evlənmək istəyirdilər. Lakin o, bütün bu təklifləri rədd edib öz işləri ilə məşğul olmağı qarşısına məqsəd qoymuşdur.

Hə. Xədicənin Peyğəmbərimizlə (s) Tanış Olması

Qureyş qəbiləsi dolanışığını ticarətlə təmin edən bir qəbilə idi. Buna görə də, yay və qış aylarında bəzən Şama, bəzən də Yəməni tərəflərə ticarət karvanları göndərirdilər. Böyük bir sərvətə sahib olan Hz. Xədicə də digər zəngin qureyşlilər kimi güvəndiyi bəzi kimsələrə sərmayə verərək Şam və Yəməniə ticarət karvanları göndərirdi.

Rəvayətə görə Hz. Muəmməd (s) 25 yaşına çatdığı zaman əmisi Əbu Talib ona "Mən malı olmayan bir adamam və bir neçə ildir ki, qıtlıqdır. Xuveylidin qızı Xədicə karvanı üçün sənin qöv-mündən adamlar axtarır. Gedib təklif etsən, bəlkə nəşə qazana bilərsən" -dedi .

Gənc və etibarlı şəxs olan Muəmmədin (s) iş tapmaq istəyi Xədicəyə çatdırıldıqda həmyerlilərindən Muəmməd (s) haqqında məlumat aldı.

Onun etibarlı, şərəfli və verdiyi sözdən əsla dönməyən bir gənc olduğunu öyrəndi və onun iş təklifini qəbul edərək karvana rəhbər təyin etdi. Hə. Xədica köləsi Meysərəni də Rəsulullah Əfəndimizin əmrinə verdi və ona belə tapşırıq verdi:

-“Sənə nə əmr etsə dərhal itaət edəcəksən. Bir sözünü iki etməyəcəksən və hər halını mənə bildirəcəksən.”

...Və kavran yola çıxdı. Ticarət karvanı 3 aylıq yorucu bir səfərdən sonra Şam torpaqlarına çatdı. Karvanda iştirak edənlərin hər biri Busra yarmarkasının münasib yerlərinə piştaxtalarını qurdular. Peyğəmbərimiz Hə. Muhəmməd (s) isə oradakı monastıra yaxın bir zeytun ağacının altına piştaxtasını qurdu. Hə. Muhəmmədin (s) zeytun ağacının altına əşyalarını yerləşdirməsi monastırın rahibi Nestorun gözündən qaçmadı. Əvvəldən tanıdığı Meysərəni yanına çağırdı və ağacın altında ticarətlə məşğul olanın kim olduğunu soruşdu. Meysərə: “O, Qureys və Məkkə xalqından bir şəxsdir” cavabını verdi. Nestor bir anlıq fikrə getdi. Sonra Meysərəyə belə sual verdi:

- Onun gözlərində bir az qırmızılıq varmı? Meysərədən “Bəli” cavabını alan Nestor fikrini cəmləşdirdi və dedi. O, peyğəmbər olacaqdır. Həm də sonuncu peyğəmbərdir.

Satışlar tamamlanmış və alınacaqlar alınmışdı. Karvan Busradan ayrılaraq Məkkəyə doğru yola çıxdı.

Artıq karvan Məkkədən görünməyə başladı. Hz. Xədicə evinin damında qureyş qadınlarıyla birlikdə gələn karvanı müşahidə edirdi. Karvan Məkkəyə çatdı. Karvanın rəhbəri olan gənc Muhamməd (s) malları Xədicəyə təslim etdi. Xədicə də gətirilən malları yüksək bir qazanla satdı.

Meysərə bu səfər əsnasında Hz. Muhamməd-dən (s) çox şey görmüş, çox şey öyrənmişdir. Mey-sərə bütün bunları və Rahib Nestorun söylədikləri-ni, yolda gördüklərini bir-bir Hz. Xədicəyə izah etdi. Hz. Xədicənin 25 yaşlı bu gəncə heyranlıq və marağı artıq son həddə çatmışdı.

Hz. Xədicənin Evliliyi

Gənc iş ortağı olan Hz. Muhamməd (s) haqqın-da deyilənlər Xədicənin Ona qarşı olan rəğbətini daha da artırmışdı. Onu işlə əlaqədar olaraq evinə tez-tez dəvət edirdi. Daha sonralar Hz. Xədicə Hz. Peyğəmbərə (s) hər mövsümdə yetişən meyvələrdən, eləcə də evdə hazırlanan yeməklərdən göndərməyə başladı. Hz. Muhamməd (s) isə abır-həyanı gözləyər, utancaq davranardı. Hz. Muhammədlə (s) Hz. Xədicənin arasındakı dostluq getdikcə böyüyürdü. Bu dostluğun böyüməsində Meysərənin izah etdiklərindən başqa amillər də var idi. Çünki Hz. Xədicə Meysərənin izah etdiklərinə bənzər bir xəbəri də bir yəhudidən eşitmişdi.

İbn İshaqa görə Qureyş qadınlarının toplan-dıqları bir bayram var idi. Yenə bir gün toplanmış-dılar. Həmin vaxt bir yəhudi gələrək «Ey Qureyş qadınları! Yaxında sizə bir peyğəmbər gələcəkdir.

Hansınız onunla ailə qurmağa müvəffəq olsa, dərhal qursun,» - dedi. Orada toplanan qadınlar isə onu təhqir edib ələ saldılar. Hətta bəziləri çox ağır sözlər deyərək yəhudini oradan qovdular. Lakin bu söz Xədicənin ürəyində bir iz buraxdı.

Meysərinin gördüklərini Xədicəyə danışmasından sonra yəhudinin də dediklərini xatırlayan Xədicə: «Əgər yəhudinin dedikləri doğrudursa bu, ondan başqası ola bilməz» - deyə düşündü.

Hz. Xədicə Peyğəmbərimizi ticarət üçün karvanla Şama göndərməklə onu daha da yaxından tanıdı. Meysərə və əmisinin oğlu Varaqanın söylədikləri onu düşündürdü. Xədicə dul bir qadın idi. Üstəlik mədəni, etibarlı və zəngin biri idi. İndiyə qədər bir çox şəxs onunla evlənmək istəmiş, lakin o qəbul etməmişdi. Ancaq peyğəmbərimizi tanıdıqdan sonra evlənməmək fikrindən daşındı. Peyğəmbərimiz (s) kimi üstün xüsusiyyətləri olan heç kimi görməmişdi. Peyğəmbərimiz (s) etibarlı, gözəl əxlaqlı, doğru sözlü və nəzakətli idi. Hz. Xədicə bir müddət tərəddüd etdikdən sonra öz sirrini Nüfeyyə adlı bir sirdaşına açdı və heç kəsə demədən bu işdə vasitəçi olmasını ondan xahiş etdi. Rəfiqəsi Nüfeyyəni Peyğəmbərimizin (s) yanına göndərək onun fikrini öyrənmək istədi.

Bir gün Nüfeyyə Muhammədlə (s) danışmaq üçün səmimi ab-havanın olduğunu gördü və fürsəti əldən verməyərək ona:

- Artıq müəyyən yaş həddinə gəlmişən. Sənin yaxşı ailəyə mənsub olduğun və mükəmməl şəxsiyyətin hamıya məlumdur. Belə olan halda nə

üçün evlənmişsən? Çünki sən, sözsüz ki, asanlıqla münasib bir qız tapa bilərsən, - dedi.

-Peyğəmbərimiz:

- Ailəmi dolandıracaq imkanım yoxdur, cavabını verdi.

- Əgər xərclərin qarşılansa, şərəfli, təmiz, fəzilətli, ağıllı, gözəl və zəngin birindən təklif gələrsə qəbul edərsənmi?- deyə soruşdu.

- Bu, kim ola bilər?

- Xuweylidin qızı Xədicə. –dedi Nüfeysə

Peyğəmbərimiz (s) bir az tərəddüd etdi və: “Amma bu, necə ola bilər ki, onun qəbul etməsi qeyri-mümkündür. Hz. Xədicə şəhərin bütün imkanlı adamlarından gələn təklifləri rədd etdi,” -dedi. Nüfeysə onu razı salaraq “Sən istəsən olar” -dedi.

Hə. Xədicənin Toy Mərasimi

Toy mərasiminin tarixi birbaşa Hə. Xədicə tərəfindən təyin olundu. Mərasim də onun evində keçiriləcəkdi. Toyun gözəl keçməsi üçün lazım olan hər şey şəxsən Hə. Xədicə tərəfindən diqqətlə təşkil edilmişdi. Qoyunlar kəsilmiş, yeməklər hazırlanmışdı. Ömər b. Əsəd, Varəqə b. Novfəl, Hüzeymə, Əbu Talib, Həməzə və Muhəmməd (s) də dəvət edilənlər arasında idi. Hə. Xədicə dəvətə gələnləri nəzərdən keçirdi, sonra gözlənilməz bir çıxış etdi. O, Muhəmmədin (s) işini bilən, etibarlı, şərəfli və verdiyi sözdən əsla dönməyən və üstün bir şəx-

siyyəət olmasından, onun etibarlılığından və soyunun təmizliyindən bəhs etdi. "Etibar sahibi hər qadın üçün belə bir şəxslə evlənmək şərəfdir," -deyə əlavə etdi. Bütün qonaqlar Hə. Xədicəni alqışladılar. Yeməklər yeyildikdən sonra adətə uyğun olaraq növbə iki tərəfdən də böyüklərin çıxış etməsinə gəldi. Hə. Xədicənin atası Ficar Hərbində vəfat etmişdi.

Bu səbəblə onu təmsilən mərasimdə əmisi Amr b. Əsəd iştirak edirdi. Ənənəyə görə söz söyləmək üçün ilk olaraq Əbu Talib ayağa qalxdı və belə dedi: *"Həmd olsun Allaha ki, bizi İbrahimin zürriyyə-tindən, İsmayılın nəslindən yaratdı. Yaşadığımız diyarı bizim üçün bərəkətləndirdi. Bundan sonra əsil məqsədə gələrək demək istəyirəm ki, qardaşımın oğlu Muham-məd b. Abdullaha, qureyşin heç bir gənci ilə müqayisə edilə bilməz. Çünkü o, şərəf, ağıl və fəzilət baxımından hamıdan üstündür. Hərçənd var-dövləti azdır, lakin var-dövlət keçici bir kölgə, bir pərdədir. Alınar da verilər də... Allaha and içərim ki, bundan sonra onun mərtəbəsi daha da böyüyəcək, daha da yüksələcəkdir! Beləliklə o, sizin şan və şərəf sahibi olan qızınız Xədicə ilə ailə qurmaq istəyir. Muaccəl və müəccəl mehr² olaraq da 20 dişə dəvə verir," -dedi.*

Varaqa b. Novfəl də çıxışında: *"Bizləri yaradan Allaha şükür edirik. O saydığın şeylərin daha çoxu ilə bizi üstün etdi. Buna görə biz Ərəbin ulularıyıq. Siz*

2. **Mehr:** Ailə qurulan zaman qadına bu adla verilən və ya daha sonra verilməsi qərarlaşdırılan maddi əşya və ya puldur. Muaccəl nəgd, Müəccəl isə ödənilməsi sonraya buraxılan mehr növüdür. Hamdi Döndürən, *Dəlilləriylə Ailə Elmiha-lı*, səh 131, 135

də beləsiniz. Tayfa üstünlüyünüz inkar edilə bilməz; heç kim sizin xeyir və şərəfinizi rədd edə bilməz. Biz də sizinlə qohum olmaqdan qürur duyuruq!... Ey camaat! Şahid olun ki, mən, Muhamməd (s) b. Abdullahla Xuveylidin qızı Xədicəni evləndirdim!" - dedi.

Əbu Talib dəvələr kəsərək toy ziyafəti verdi.

Ertəsi səhər Muhamməd (s) də bir dəvə kəsdi və ətini Məkkənin kasıb və möhtaclarına payladı. Hz. Xədicə Muhammədin (s) yaxınları da olmaq üzrə bütün dost və qohumlarını dəvət etdi. Çoxlu hədiyyələr payladılar. Muhammədin (s) gözü yaşlı süd anası Həlimə də bu xoş günə dəvət edildi. Hz. Xədicə ona qırx qoyun hədiyyə verdi və qəbiləsinə rifah və xeyir gətirən yetim Hz. Muhammədə (s) baxdığı üçün ona təşəkkür etdi.

Beləcə, Kainatın Sərvəri Hz. Muhamməd (s) ilə Qureys qadınlarının nəsil, şərəf və zənginlik baxımından ən üstünü olan Xuveylidin qızı Hz. Xədicə zövc (ər) və zövcə (arvad) elan edildilər. Həmin vaxt Peyğəmbərimiz (s) 25, Hz. Xədicə isə 40 yaşında idi. Evlilikləri miladi tarixlə 595-ci ilə təsadüf edir. Yəni Hz. Muhammədin peyğəmbərliyindən 15 il əvvəl idi.

Hz. Xədicənin Övladları

Peyğəmbərimizlə (s) evləndikdən sonra ilk on il müddətində Hz. Xədicə ikisi oğlan, dördü qız olmaqla altı övlad dünyaya gətirmişdir. Bu uşaqlar bunlardır: Qasım, Zeynəb, Ruqiyyə, Ümmü Gülsüm, Fatimə, Abdullah (Tahir və Təyyar). İlk doğulan uşağın adı "Qasım" olduğu üçün Peyğəm-

bərimizə (s) “Əbul-Qasım” ləqəbi verilmişdir. Hə. Xədicə anamızın sonuncu dünyaya gələn övladı Abdullahdır. Peyğəmbərimizə (s) peyğəmbərlik verildikdən sonra dünyaya gəldiyi üçün ona «ət-Tay-yib» və “ət-Tahir» ləqəbləri verilmişdir. Oğlanları çox kiçik yaşda vəfat etmişdilər.

Hətta ilk doğulan oğlu Qasım hələ süddən kəsilmədən və yeriməyə başlamadan vəfat etmişdir. Qızlarının isə hamısı böyüdü. Peyğəmbərimiz (s) onları evləndirdi. Ən böyük qızı Hə. Zeynəbi Əbu As ilə evləndirdi. Ruqiyyə Hə. Osmanla ailə həyatı qurdu. Ruqiyyənin vəfatından sonra Ümmü Gülsüm də Hə. Osman ilə ailə qurdu. Buna görə Hə. Osmana “Zunnureyn” (iki nur sahibi) deyilirdi.

Kiçik qızı Fatimə hicrətdən sonra Mədinədə Hə. Əli ilə ailə qurdu. Peyğəmbərimizin (s) nəslə Hə. Əli ilə Fatimədən dünyaya gələn uşaqlar ilə davam etdi. Peyğəmbərimizin (s) Hə. Fatimədən başqa bütün övladları ondan (s) əvvəl vəfat etmişdilər. Hə. Fatimə Peyğəmbərimizin (s) vəfatından altı ay sonra Haqqın rəhmətinə qovuşmuşdur.

İlk Vəhy və Hə. Xədicənin Dəstəyi

Sevimli həyat yoldaşı Hə. Xədicə və uşaqları ilə xoşbəxt həyat keçirən Hə. Peyğəmbər yaşı qırxa yaxınlaşdığı zaman bəzi fəvqəladə hadisələrin meydana gəldiyinə şahid olmağa başladı. Keçdiyi yollarda bəzi ağacların ona salam verdiyini, bəzi daşların onunla danışdığını və qeybdən bəzi səslərin gəldiyini eşidirdi.

Cəhalətin qaranlığı getdikcə qatılaşırdı. İnsanlar Aləmlərin Rəbbini unutmuş, saxta və xəyali ilahlara sitayiş edirdilər. Bu vəziyyət Allah Rəsulunun (s) pak ruhunu olduqca sıxırdı. Buna görə də Allah Rəsulu bu ab-havadan uzaqlaşmağa çalışırdı. Saatlarla yol gedir, Nur dağına çıxaraq burada səmədan gələcək nuru gözləməyə başlayırdı. Hz. Muhəmməd (s) ilin müəyyən vaxtlarında bu dağa gəlməyə adət etmişdi. O, Hira dağında özünəməxsus şəkildə ibadət edirdi.

Hər gedişi Hz. Xədicə üçün hicrana dönürdü. Allah Rəsulu Hirada hüzurə qərq olsa da, Hz. Xədicənin ürəyi çox narahat idi. Başına bir şey gəlməsindən qorxurdu. Buna görə də arxasınca adam göndərüb sağ-salamat olub olmadığını bilmək istəyirdi. Bəzən də özü gedir, illərlə gəlişini gözlədiyi müjdəyə öz əlləri ilə azuqə aparırdı. Və nəhayət miladi 610-cu ildə Ramazan ayının Qədir gecəsində Nur dağında iki nur qovuşmuş, səma ilə yer arasında qopmaz əlaqə qurulmuşdu. Cəbrayıl gəlmiş və Allahdan ilk vəhyi gətirərək əlamətləri çoxdan zühur edən peyğəmbərliyini təsdiq etmişdi.

İlahi vəhy ilə vəzifələnməyin verdiyi həyəcanla titrəyən Hz. Muhəmməd mağaradan çıxdı və Məkkəyə doğru getməyə başladı. Yolda bir çox qeyri-adi hadisələrlə qarşılaşdı. Dağ, daş və ağaclar, «Əssəlamu aleykə ya Rəsulullah» deyərək onu salamlayır və təbrik edirdilər. Evinə gələn Peyğəmbərimiz (s) onu maraq içində qarşılayan vəfakar zövcəsi Hz. Xədicəyə yalnız «Üstümü örtün, üstümü örtün!» deyərək bildi. Hz. Xədicə onun üstünü

örtdü. Yanında oturub sakitləşənə qədər gözlədi. Peyğəmbərimiz sakitləşincə bütün olanları yoldaşına danışdı. Sonra; "Özümdən qorxmağa başladım," -dedi. H.z. Xədicə isə onu belə təsəlli etdi:

- Kədərlənmə və qorxma! Allah sənin kimi bir qulunu heç bir zaman utandırmaz. Çünki sən bütün yaxınlarına qayğı göstərirsən. Kəsiblərə, yetimlərə kömək edirsən. Qonaqlara hörmət edirsən. Haqsızlığa məruz qalanları qoruyur, zalımlardan onların haqqını alırsan.

Sonra əlavə etdi: Müjdələr olsun, səbir et!

Daha sonra H.z. Xədicə Peyğəmbərimizi əmisinin oğlu Varaqa b. Novfəlin yanına apardı. Varaqa məlumatlı və yaşlı bir xristian idi. Olanları peyğəmbərimizdən dinlədi. Sonra belə dedi. "Müjdələr olsun. Vallahi, mən sənin bu ümmətin peyğəmbəri olacağını ümid edirəm. Mağarada gördüyün mələk, səndən əvvəlki peyğəmbərlərə də Uca Allahın əmr və qadağlarını çatdıran Cəbrayıldır. Digər peyğəmbərlərə deyildiyi kimi qövmün sənə də yalançı deyəcək. Əziyyət edəcək və yurdundan çıxaracaqlar. Kaş ki gənc olsaydım, məkkəlilər səni şəhərindən zorla çıxardıqlarında sənə kömək edə bilsəydim." H.z. Muhamməd (s) bu sözlərə heyrətləndi. Çünki qövmü onu çox sevirdi. Hətta ona etibarlı insan mənasına gələn "əl-Əmin" adını vermişdilər.

İlk Möminə Xanım

Allah Rəsulu H.z. Muhamməd (s) Hirada verilən ülvə məsuliyyətini idrak etmiş və risalət

vəzifəsini almışdı. Ancaq bu ağır və böyük vəzifənin çətinlikləri də vardır. Yaşadığı cəmiyyətdə bu vəzifəni yerinə yetirməyin asan olmayacağını fərqində idi.

Hz. Xədicə anamız Peyğəmbərimizi (s) həmişə düşüncəli görürdü. Allah Rəsulu zəhnini məşğul edən və könlünə rahatlıq verməyən bu böyük dərdini anamıza: «*Mənə kim inanar ey Xədicə?*» - deyər dilə gətirdi. Soyu, zənginliyi və gözəlliyi ilə fəzilət timsalı anamız, böyüklüyünə böyüklük qatan fərasətli davranışıyla, şərəf və izzətini artıran təslimiyətiylə Peyğəmbərimizə (s) dəstək verdi və dedi: “Sənə kim inanmaz ki? Hamıdan əvvəl mən inandım” - deyib kəlmeyi-şəhadət gətirdi. “Əşhədu ənlə iləhə illəllah və əşhədu ənnə Muhəmmədən abduhu və rəsuluh. Şahidlik edirəm ki, Allahdan başqa ilah yoxdur və yenə şahidlik edirəm ki, Muhəmməd Allahın qulu və rəsuludur !” - dedi.

Məkkəlilər Allah Rəsulunu qəbul etməsə də, ona qarşı düşmənçilik etsələr də, Hz. Xədicə dəstək və köməyini ondan əsirgəməmişdir. İnsanlar onun rahatlığını əlindən almağa çalışırdı. O isə rahatlığını Xədicənin yanında tapırdı, insanlar həyatına qəsd etmək istəyir, o, Xədicənin yanında əmin-amanlıq tapırdı.

İlklərin ilki Xədicə... Təmiz və pak Xədicə... O, ilk dost, ilk zövcə və ilk iman edən qadın idi. Cəbrayılın öyrətdiyi ilk dəstəməzi Peyğəmbərimizdən (s) öyrənib onunla ilk namaz qılan da o idi. Xədicənin hərfi mənası da “Erkən doğan” deməkdir. Onun şəxsində isimlə təmsilin uyğunluğu o qədər

aşkar idi ki, onun dərəcəsinə çatmaq mümkün deyildi. Çünkü o, səadət əsrində doğulan ilk ulduz və ilk günlərin ilk gülü idi.

Hz. Xədicənin Əxlaqı və Fəziləti

Hz. Xədicə anamızın həyatı başdan sona qədər möminlər üçün bir nümunədir.

Xədicə anamız çox fəzilətli bir insan idi. Vəhy mələyi bir gün Rəsulullah (s) gələrək: "Ya Rəsulullah! Xədicə əlində bir qab yeməklə sənə gəlir. Xədicə yanına gəldiyi zaman ona Rəbbindən və məndən salam de!. Onu, səs-küy və yorğunluq olmayan cənnətdə incidən tikilmiş bir sarayla müjdələ!"-buyurdu.

Xədicə anamız Peyğəmbərimizə (s), övladlarına, müsəlmanlara və insanlara qarşı çox şəfqətli idi. Ev işlərini yaxşı bilib, səliqəli iş görərdi. Peyğəmbərimiz (s) bu xüsusda onun üçün "Həm uşaq anası, həm də evi səhmana salan xanım" buyurmuşdu. Peyğəmbərimizə (s) qarşı çox hörmətli idi. Nə buyursa dərhal qəbul edərdi. Peyğəmbərimiz (s) də onu daim mədh edərdi. Rəsulullah (s) onun və digər üstün xanımlar haqqında; *"Dörd qadının fəzilətləri bütün dünya qadınlarının fəzilətlərindən üstündür: Məryəm binti İmran, Fironun iman etmiş xanımı Asya, Xədicə binti Xuveylid və Fatimə binti Muhəmməd,"* buyurmuşdur.

Allah Rəsulu (s) həyatı boyunca bu mübarək xanımını unutmadı. Ona qarşı vəfanın ən gözəl nümunələrini nümayiş etdirdi.

Aişə belə nəql edir: Peyğəmbərin (s) xanımlarından heç birinə Xədicəyə etdiyim qədər qibtə etmədim. Üstəlik onu heç görməmişdim. Lakin Rəsulullah onu tez-tez xatırlayardı. Bir qoyun kəşib ətinə bölüşdürəndə çox vaxt Xədicənin dostlarına göndərərdi. Bir dəfə dözə bilməyib Allah Rəsuluna (s) "Sanki dünyada Xədicədən başqa qadın yoxdur?!" - dedim. Allah Rəsulu: «O, belə- belə idi» - deyə onun gözəl xüsusiyyətlərini saydı və "Övladlarım da ondan oldu" buyurdu.

Bir gün Xədicənin bacısı Halə binti Xuveylid Allah Rəsulunun hüsuruna girmək üçün icazə istəmişdi. Rəsuli Əkrəm Xədicənin səsinə xatırladı və "Allahım, bu Xədicənin bacısı Halə binti. Xuveyliddir!"- deyə həyəcanlandı. Bu mənzərəni görən Aişə dözə bilmədi: "Ölüb getmiş qureyşli bir yaşlı qadının nəyini xatırlayırsan? Allah onun yerinə sənə daha xeyirlisini verdi!" - dedi. Hz. Aişə "daha xeyirli" sözüylə özünü nəzərdə tuturdu. Onun bu sözündən xoşlanmayan Allah Rəsulu belə cavabı verdi!. "Xeyr, Allah- Təala mənə ondan daha xeyirlisini vermədi. Xalq mənə inanmazkən o inandı. Hər kəs mənə yalançı deyərkən o doğru söylədiyimi qəbul etdi. Kimsə mənə bir şey verməzkən o məni maliyyə dəstəklədi və Allah-Təala mənə ondan uşaqlar lütf etdi." Hz. Aişə: "Öz-özümə": "Bir daha Xədicə haqqında nalayiq söz söyləməyəcəyəm," - dedim.

Hz. Xədicə anamızın İslam tarixində müstəsna bir yeri vardır. İslamın qəbul edilmədiyini bir zamanda o, inancını kamala çatdırmaq üçün Peyğəmbəri-

mizi maddi və mənəvi cəhətdən dəstəklədi. Bütün sərvətini tövhid inancının yayılması, inkişafı və qüvvətlənməsi uğrunda xərclədi. Ayrıca o, Allahın Rəsulunu könlü və ruhuyla sevdi. Ən çox möhtac olduğu o ağır günlərində Onu və evini xoşbəxtlik, səadət və sevinclə təmin etdi. Xədicə əslində Rəsulullah üçün Allahın dəvətini böyük bir səylə başlasmasını təmin edən cəsarət və canlılıq qaynağı idi.

Həqiqətən də, Hz. Xədicə anamız Peyğəmbərimizi (s) səmimiyyətlə sevdi və dünyanın kədərindən onu qurtarmaq, onu rahat və məmnun etmək üçün mümkün olan hər şeylə təmin etdi. Hz. Xədicə beləliklə, Peyğəmbərimiz (s) üçün evini səadətə əldə edə biləcəyi, müşriklərin cəza və cəfalarını unuda biləcəyi bir yuva etdi. Hz. Xədicə Peyğəmbərimizin (s) yükünü tamamilə bölüşdü və Onu yüngülləşdirmək üçün əlindən gələni etdi. Peyğəmbərimiz (s) Xədicə anamızla iyirmi beş il xoşbəxt və məsud bir həyat keçirdi. Peyğəmbərimizin (s) İbrahim adlı oğlundan başqa altı uşağı ondan oldu. Xədicə anamıza olan hörmət və sədaqəti səbəbiylə onun sağlığında heç bir qadınla evlənmədi.

Hz. Xədicənin Vəfatı

Haşim oğullarının ətraf qəbilələrlə əlaqələrinin kəsildiyi üç illik "Boykot" dövrü çox çətin keçdi. Qureys, İslamın güclənməsini və yayılmasının qarşısını ala bilməyəcəyini görüb, Haşim və Müttəlib oğullarına qarşı boykot tətbiqinə qərar vermişdi. Verilən qərara görə müsəlmanlardan qız alıb verməyəcəklər, onlarla alış-veriş etməyəcəklər və hər

cür əlaqəni kəsəcəkdilər. Bunun üzərinə Həşim oğulları və Müttəlib oğulları Əbu Talib məhəlləsində toplandılar. Əbu Talib məhəlləsində meydana gələn bu çətinliklər nəticəsində Xədicə də həlsiz düşmüş, xəstələnmişdi. Üç gün davam edən xəstəlikdən sonra Allah Rəsulunun (s) dərd ortağı, iyirmi beş illik həyat yoldaşı olan Xədicə anamız hicrətdən üç il əvvəl Ramazan ayının əvvəlində, (miladi 619-cu ilin dekabr ayında) 65 yaşında vəfat etdi.

Peyğəmbərimiz (s) Hz. Xədicənin yanında qalaraq ona baxdı. Hz. Xədicə onun vəfalı yoldaşı və köməkçisi idi. Hz. Xədicə son nəfəsini verdikdə Peyğəmbərimiz (s) belə müjdələdi: “O, cənnətdə qadınların ən şərəflisidir.”

Hz. Xədicə ona inanmışdı. Onun hər söylədiyini təsdiq etmişdi. Artıq Hz. Muhəmməd (s) üçün Xədicə yox idi; bu, həqiqətən geri qayıtması mümkün olmayan bir itki idi.

Hz. Muhəmməd (s) Hz. Xədicə anamızı öz mübarək əlləriylə Həcun qəbiristanlığında dəfn etdi. Hz. Xədicənin yoxluğu Onu çox kədərləndirirdi. Həmin ildə əmisi Əbu Talibin vəfatı Peyğəmbərimizin hüznünü daha da artırdı. Beləcə bu ilə “sənətül-hüzn”, yəni hüzn ili deyildi.

Hz. Sevda

Hz. Sevda binti Zema

Bu ayə ilə şərəflənən Peyğəmbər (s) xanımlarından biri də Hz. Sevdadır. Onun nəsil silsiləsi belədir: "Sevda binti Zema b. Kaysb. Abdiş-Şəms b. Abdivüdd b. Nasr b. Malik b. Hasl (və ya Hüseyl) b. Amir b. Lüey. Anasının adı isə Şəmmus binti Qays b. Zeyd b. Amr b. Ləbid b. Harraş b. Amir b. Gənəm b. Adiy b. Nəccadr".

Hz. Sevda Peyğəmbərimizlə (s) ailə qurmazdan əvvəl əmisinin oğlu Səkran bin Amr ilə evlənmişdir. Bu evliliyindən altı övladı olmuşdur. Əvvəl Həzrəti Sevda müsəlman olmuş, sonra da yoldaşı Səkran (və ya Sükran) b. Amrın hidayətə gəlməsinə vəsilə olmuşdur.

Salih Surucun İbni Sadın Təbaqatına və Əhməd İbn Hənbəlin Müsnədinə əsasən verdiyi məlumata görə: "Həzrət Sevda bir gün yuxusunda ayın süzülüb üstünə düşdüyünü görmüşdü. Bunu yoldaşına danışdı. Yoldaşı Səkran bin Amr ona:

-Əgər yuxun doğru isə, mən yaxın zamanda vəfat edəcəyəm, sən də ailə həyatı quracaqsan".

Həzrət Sevda və yoldaşı Məkkə müşriklərinin əzab və işgəncələri dözülməz həddə gəlincə Peyğəmbərimizin (s) icazəsi ilə ikinci Həbəşistan hicrətində iştirak etmiş və Məkkəni tərk etmişdir.

İmanını qorumaq üçün doğub böyüdüüyü evini və vətənini tərk edən Sevda həyat yoldaşının Həbəşistanda xristianlığa meyl etməsi səbəbi ilə tək başına qalmış və çox böyük sıxıntılara dözüb dinini mühafizə etmişdir.

Daha sonra özünün qıt imkanı ilə Məkkəyə geri qayıdan Həzrət Sevdanın həm maddi vəziyyəti yaxşı deyil, həm də yaşlı olduğu üçün işləyəcək gücdə deyildi. Bütün bunlar azmış kimi, bu kimsəsiz qadını Məkkə adət-ənənələrinə görə himayə edəcək və qoruyacaq heç bir vasitə də yox idi. Peyğəmbərimizə (s) Həzrət Sevdanın yaşca olğun olması uşaqlarının tərbiyəsi üçün gərəkli idi. Hz. Peyğəmbər (s) bir yandan da Həzrəti Sevdanın İslam üçün çəkmiş olduğu sıxıntıyı xəfiflətmək və onu himayə etmək niyyəti daşıyırdı.

Hz. Sevda İslam uğrunda çox çətinliklər görmüş, bununla belə hər çətinlikdə bir asanlıq olduğu kimi Həzrəti Sevdanın da bu əziyyətli, keşməkeşli həyatına Peyğəmbərimizin (s) himayə günəşi doğmuşdur. Peyğəmbərimiz (s) yaşlı və dul olan Həzrəti Sevda anamıza evlilik təklifi göndərmiş, o da bu əvəzsiz təklifi çox böyük sevinclə qəbul etmişdir. Beləliklə, kədəri, qəmi getmiş və yaranmışların ən şərəflisinə yoldaş olma səadətinə nail olmuşdur.

Nikahdan vəfatına qədər Peyğəmbərimizlə (s) 13 il yaşayan və Ona əlindən gəldiyi qədər xidmət və yaranlıq etmişdir. Hz. Sevda Peyğəmbərimizdən (s) uşağı olmamışdır. Ancaq o, Peyğəmbərin (s) uşaqlarına öz anaları kimi davranardı.

Həzrəti Sevdanın İslamdan aldığı gözəl əxlaqı, ədəb və tərbiyəsi ətrafındakılara böyük təsir bağışlamış, İslamın üstünlüyünü və böyüklüyünü hal və davranışı ilə göstərmişdir. İslam aləmində öz əxlaqı ilə seçilən və hər bir müsəlman qadının nümunə götürməsi lazım olan Həzrəti Sevdə anamız bu və gələcək bütün nəsillərə ən gözəl nümunədir.

Hz. Sevdanın Peyğəmbərimizlə Evliliyi

Nübuvvətin onuncu ili Həzrəti Xədicə ilə Əbu Talibin ardı-arda gələn vəfatları Hz. Peyğəmbər (s) və əshabının çox dərin kədərə düşmələrinə səbəb olmuşdur. İslam tarixində bu ilə "Hüzn ili" deyilmişdir. Bir tərəfdən 25 il evlilik həyatını paylaşdığı yardımçısı, uşaqlarının anası və sevgili xanımı Həzrət Xədicənin yoxluğu, bir yandan da, uşaqlarıyla maraqlanacaq kimsənin olmaması, ev işləri, Məkkədə çəkilən sıxıntılar və əmisi Əbu Talibin himayəsinin də vəfatı səbəbi ilə nəhayətə çatmış olması Hz. Peyğəmbər (s) üçün böyük çətinlikləri də bərabərində gətirmişdir. Bütün bunlar bir araya gələndə kədərlənməmək mümkün deyil.

Peyğəmbərimizin (s) həyatını nizama salacaq, uşaqlarının ehtiyaclarını qarşılacaq və İki Cahan Sərvərini təsəlli edəcək kamil bir ev xanımına ehtiyacı var idi. Müsəlmanlar ondakı bu halını görür, amma heç nə edə bimirdilər.

M. Asim Köksalın və İbn Sadın *Tabakatül-kübra* əsərində verdiyi məlumata əsasən nübuvvətin onuncu ili Ramazan ayında Osman b. Mazunun

xanımı Havlə b. Hakim, Peyğəmbərimizin (s) evinə gəlib:

-“Ya Rəsulullah! Evinə girəndə Xədicənin yoxluğunu hiss edirəm.

Peyğəmbərimiz (s) :

-“*Bəli, elədir. O, uşaqlarımın anası, evin sahibəsi və gözətçisi idi*” buyurdu

Havlə b. Hakim:

-“Ya Rəsulullah ailə həyatı qurmaq istərdinizmi?” dedi.

Peyğəmbərimiz (s):

-“*Kiminlə?*” - deyə soruşdu.

Havlə b. Hakim:

“Qız istərsən qızla, dul istərsən dulla!” - dedi.

Peyğəmbərimiz (s):

“*Dul olan kimdir?*” - deyə soruşdu.

Havlə b. Hakim:

“Zəmanın qızı Sevdadır! Sənə iman etmiş, söylədiklərinə tabe olmuşdur” dedi.

Peyğəmbərimiz (s):

“*Get mənim üçün elçilik et!*” buyurdu.

Havlə b. Hakim Hz. Peyğəmbərin (s) razılığını aldıqdan sonra elçiliyə gedir.

Havlə binti Hakim Həzrəti Sevdanın evinə getdi və ona:

“Uca Allahın sənin üstünə xeyir və bərəkətdən nəyi endirdi bilirsənmi?” - dedi.

Həzrəti Sevdə:

“Nədir o xeyir-bərəkət?” - deyə soruşdu.

Havlə b. Hakim:

“Rəsulullah (s) səni özünə istəmək üçün məni göndərdi” - dedi.

Həzrəti Sevdə:

“Sən bunun olmasını istəyirsənsə atamın yanına get və bunu ona söylə” - dedi.

Sevdanın atası Zema çox yaşlı olduğundan cahiliyyə vaxtı edilən həcdən geri qalmışdı. Havlə b. Hakim onun yanına girib, onu cahiliyyə salamı ilə salamladı.

Sevdanın atası Zema:

“Kimdir bu?” - deyə soruşdu.

Havlə b. Hakim:

“Hakimin qızı Havlə” - dedi.

Sevdanın atası Zema:

“Nə olub?” - deyə soruşdu.

Havlə b. Hakim:

“Muhamməd b. Abdullah özünə Sevdanı istəmək üçün məni göndərdi” -dedi.

Sevdanın atası Zema:

“Doğrusu o, şərəfli bir yoldaşdır. Dostun Sevda buna nə deyir?” - dedi.

Havlə b. Hakim:

“Bunu sizin arzunuzla buraxdı”.

Sevdanın atası Zema:

“Elə isə onu mənim yanıma çağır”.

Havlə b. Hakim Hz. Sevdanı çağırdı.

Sevdanın atası Zema:

“Qızım bu Havlə Muhəmməd b. Abdullah Abdülmüttəlibin səni özünə istəmək üçün onu yolla-
dığını deyir. O, həqiqətən şərəfli bir yoldaşdır. Səni
ona nikahlamamı istəyirsənmi?” - deyə soruşdu.

Hz. Sevdə çox sevincli idi. Atasının soruşduğu
suala cavab olaraq “bəli!” dedi.

Beləliklə, Həzrəti Sevdə Peyğəmbər əleyhissala-
lama istənmiş oldu.

Hz. Sevdə bu təklifdən çox məmnun olmaq-
la yanaşı bir xüsusda tərəddüd etdiyini söylədi.
Peyğəmbərimiz (s):.

“-Ya Sevdə mənimlə evlənməni əngəlləyən səbəb nə-
dir?” - deyə soruşdu. Həzrət Sevdə:

“-Sizinlə evlənməkdən məni əngəlləyən heç
bir keçərli səbəb yoxdur. Ancaq uşaqlarımın səs
edərək başınızı ağrıtmalarından qorxuram.” - dedi.
Rəsulullah (s):

-“Allah səni bağışlasın. Qadınların xeyir baxımından ən üstünü, balaca uşaqları səbəbi ilə çətinliklərlə qarşılaşandır,” cavabını verdi .

Hz. Sevdanı Hz. Peyğəmbər (s) istəmək üçün Sevdanın atasının yanın gedən Havlə b. Hakimə Sevdanın müsəlman olmayan atası:

“- O, yaxşı və kərəm sahibi bir yoldaşdır” - deyərə razılığını bidirmişdir.

Bu razılıq üzərinə miladi 620-ci il (hicrətdən 3 il əvvəl) Ramazan və ya Şəvval ayında evlilik baş tutmuşdur.

Hz. Sevdə bu işlə bağlı qaynı Xətib ibni Əmiri vəzifələndirdi. O da dörd yüz dirhəm qarşılığında kainatın sərvərinə nikahladı. Bu nikah Peyğəmbərliyin (s) onuncu ili hicrətdən üç il əvvəl ramazan ayında Məkkədə gerçəkləşdi. O əsnada Sevdanın yaşı əllini keçmişdi.

Hz. Sevdə anamızın bu evliliyindən uşağı olmamışdır.

Hz. Sevdanın bu evliliyinə hələ müsəlman olmayan qardaşı Abd b. Zema qarşı çıxmışdı. Hətta nikah olarkən cahiliyyə adətinə görə həcdə olan Abd b. Zema həccini yarıda buraxaraq geri qayıdır, saçını-başını yolaraq bu evliliyə razı olmadığını göstərir. Daha sonra İslam dinini qəbul edəndə bu etdiklərinə peşman olaraq belə demişdir: “Sevdə binti Zəmanın Rəsulullah (s) ilə evliliyini eşidəndə saçımı yolduğum, başıma və üzümə torpaq səpdim gün kimi gülməli bir hala düşdüyümü xatırlamıram”.

Qohumluqlar insanları bir-birinə yaxınlaşdırır. Daha əvvəl Peyğəmbərimizi (s) tanımayan, tanımadığı üçün də düşmənlik bəsləyən Həzrəti Sevdanın atası, qardaşları və qohumlarının bir çoxu bu nikahdan sonra müsəlman oldular.

Məkkə xalqı və xüsusilə Qureys qəbiləsi, Həzrəti Xədicənin vəfatından sonra Rəsulullahın (s) belə yaşlı və dul bir qadınla evlənməsini başa düşmürdülər. Çünki Hz. Sevdə nə zəngin, nə gənc, nədə ki, çox gözəl bir qadın idi. Ancaq Hz. Peyğəmbər (s) uyğun gördüyü üçün onunla evlənməyi seçmişdi.

Allah Rəsulu (s) Həzrəti Əbu Bəkir ilə Mədinəyə hicrət etdikdən sonra Məkkədə olan iki qızı və (Hz. Fatimə və Ümmü Gülsüm) Hz. Sevdə anamızı Mədinəyə gətirmək üçün Zeyd bin Harisə və Əbu Rafini vəzifələndirdi. Onlara iki dəvə və 500 dirhəm verərək Məkkəyə yolladı. Həzrəti Sevdə beləliklə Mədinəyə hicrət etmiş oldu.

Əxlaqi Keyfiyyətləri

Hz. Sevdə Peyğəmbərə (s) qarşı çox itaətkar idi. Ona qarşı ədəb və tərbiyəsində heç qüsurlar etməz, əmrlərini dəqiqliklə yerinə yetirərdi. Hər yerdə bərabər olmağı və xidmətlə şəərəflənməyi canla-başla istəyirdi. Çox zarafatçı idi. Bir neçə dəfə Peyğəmbərimizi zarafatları ilə güldürmüş və duasını almışdır.

Hz. Sevdə Peyğəmbərimizlə (s) birlikdə digər xanımları kimi savaşlarda iştirak edərdi. Uhud savaşına qatılaraq orada bir çox müsəlmanın yarasını sarımsı, onlara su daşıyaraq xidmət etmişdir.

Peyğəmbərimizlə (s) birlikdə vida həccində olmuş, Rəsulullahın (s) vəfatından sonra Həcc və ümrə etməmişdir.

Hz. Sevda Rəsulullahın (s) xanəyi-səadətinə xidmətin ən gözəlini etməyə çalışmışdır. Çox təmiz bir qəlbə sahib olduğundan Hz. Xədicənin övladlarına öz anaları kimi baxmış, heç bir xidməti onlardan əsirgəməmişdir. Hz. Fatimə və Ümmü Gülsümə çox mülayim və mehriban davranmışdır. Onun bu səmimi və sevgi dolu qəlbinin gözəlliyi Peyğəmbərimizin (s) çox xoşuna gəlirdi. O Allah Rəsulunun xoşuna gələn heç bir fədakarlıqdan geri qalmırdı.

Hz. Aişə də onu vəfatından sonra daima fədakarlığı ilə yad edər və belə deyərdi: "Yerində olmaq istədiyim qadınlardan mənə ən sevimlisi Sevda binti Zemadır. O yaşlandığında belə demişdir: "Ya Rəsulullah, (s) Sizinlə birlikdə olacağım növbəmi Aişəyə bağışlayıram".

O, təvazökar, xoş-xasiyyət, əliaçıq və cəmərd idi. Sevda özündən sonra gələn və yaşca kiçik olan Hz. Aişəyə öz övladı kimi davranardı. Həzrət Aişə ilə Həzrət Sevda arasında gözəl ünsiyyət, xoş münasibət var idi.

Hz. Aişənin nəql etdiyinə görə bir gün özü Rəsulullah (s) üçün yemək bişirir. Həmin vaxt yanlarında Həzrəti Sevda da olur. Həzrəti Aişə Həzrəti Sevdəyə:

"Buyur, sən də ye!" deyir. Hz. Sevda yeməkdən imtina edir.

Həzrəti Aişə:

“Yeməsən üzünə sürtəcəyəm” deyir.

Hz. Sevda yenə də yemir. Hz. Aişə yeməkdən götürüb onun üzünə sürtür.

Bu mənzərə qarşısında Peyğəmbər əleyhissalam təbəssüm edir və əli ilə Sevda anamızın əlini tutub:

“Nə üçün dayanmısan, sən də onun üzünə sürt” buyurur.

Hz. Sevda anamız da eyni şəkildə yeməyi Hz. Aişə anamızın üzünə sürtür. Allah Rəsulu ona da təbəssüm edir.

Hz. Sevdanın İki cahan günəşi Peyğəmbərimizdən (s) eşidərək rəvayət etdiyi hədislərin sayı dörd və ya beşdir. Bunlardan biri Buxarinin səhihində keçir. Həzrəti Sevdadan da Abdullah b. Abbas və Yahya b. Əbdirrəhman hədis rəvayət etmişdir.

Hz. Aişə rəvayət edir ki, bir dəfə Peyğəmbərimizin (s) zövcələri bir araya toplanmış və öz aralarında Rəsulullahın (s) vəfatından sonra ilk olaraq hansımız ona qovuşacaq deyə müzakirə edirdilər. Bunun cavabını isə Peyğəmbərimizin (s) özündən eşitmək istəyirlər. Hamısı bir yerdə Rəsulullahın (s) hüzuruna gələrək:

“Ya Rəsulullah! Bizim içimizdən hansımız sizə birinci qovuşacaq?” -dedilər.

İki cahan günəşi onlara təbəssüm edərək:

“Vəfatımdan sonra mənə ilk qovuşacaq olan qolu uzun olandır”.

Bu sözdən sonra qamışdan bir çubu gətirərək qollarını ölçdülər və Sevdanın qolu hamısının qolundan daha uzun oldu. Zeynəb binti Cahş vəfat etdikdən sonra öyrəndik ki, qolu uzun olmaqdan məqsəd çox xeyir işləyən deməkmiş. Zeynəb binti Cahş Xədicədən sonra bizim içimizdən Rəsulullah-a ən tez qovuşan oldu.

Hz. Sevdə anamız sədəqə verməyi çox sevərdi. Bir dəfəsində Hz. Ömər xəlifə olarkən ona bir kisə gümüş dirhəm göndərdi. O heç gözləmədən onların hamısını Allah yolunda xərclədi. Həzrəti Aişə xaric Həzrəti Peyğəmbərin digər xanımlarının hər birinə 10 min dirhəm verilirdi. Həzrəti Sevdə də aldığı pulları sədəqə olaraq paylayardı.

Hz. Aişə Hz. Sevdə anamız haqqında aşağıdakıları nəql edir:

1-Rəsulullah (s) bir səfərə getmək istədiyi zaman xanımları arasında püşk atardı. Püşk qadınlardan hansına çıxarsa Rəsulullah (s) onu yanına alıb yola çıxardı.

O, xanımlardan hər birinin gününü və gecəsini ayırdı. Ancaq Zəmanın qızı Sevdə gününü və gecəsini Rəsulullahın (s) xoşnudluğunu qazanmaq üçün Hz. Peyğəmbərin (s) yoldaşı Hz. Aişəyə vermişdi.¹

2-İbn Cərir Tabəri deyir ki; mənə Əhməd İbn Əbdirrahman Hz. Aişənin belə dediyini nəql etdi:

1. Buxari, Hibə, 15

Hə. Peyğəmbərin (s) xanımları gecə zəruri ehtiyac-
ları üçün çıxdıqlarında Mənasıya (Mədinənin kə-
narında bir yer) qədər gedərdilər. Ora isə acıq bir
yer idi. Hə. Ömər Hə. Peyğəmbərin (s) qadınların
evdən çıxmalarına razı olmazdı. Hə. Peyğəmbər
(s) isə bunu etmirdi. Bir gün Hə. Peyğəmbərin (s)
yoldaşı Sevdə binti Zəma işə namazı vaxtında çölə
çıxdı. Sevdə boylu bir qadındı. Hə. Ömər təsəttür
əmrinin nazil olmasını çox istəyirdi. Ona: "Ey Sev-
da, bilmiş ol ki, biz səni tanıdıq!" - deyər qışqırdı.
Allah Təalə (örtünmə) ayəsini² endirdi.

3- İmam Əhməd ibn Hanbəl, Buxari və Müs-
lim Hişam İbn Urvə yolu ilə Hə. Aişədən belə nəql
edirlər: O, belə demişdir. Hə. Peyğəmbərin (s) xan-
ımlarından Hə. Sevdə hicab ayəsi nazil olduqdan
sonra bir ehtiyac üçün evdən çıxmışdı. Sevdə cüs-
səli bir qadın idi. Buna görə vaxtıyla onu tanıyan-
lar tam bir şəkildə örtülü olsa da, onu tanıyardılar.
Hə. Ömər b. Xəttab onu görəndə çıxmasına etiraz
edərək "Ey Sevdə! Allaha and içirəm ki, sən bizə
görə tanınmamış deyilsən. Necə evin çölünə çıxır-
san?" - dedi. Buna görə də Hə. Sevdə evinə qayıt-
dı. O vaxt Rəsulullah (s) mənim otağında axşam
yeməyini yeyirdi. Əlində də ətli bir sümük var idi.
Bu zaman Hə. Sevdə içəri girdi və "Ya Rəsulullah!
Bəzi ehtiyaclarım üçün evimdən çıxmışdım. Ömər
məənə belə deyərək etiraz etdi" - deyər şikayət etdi.
Hə. Aişə belə deyir: "Bunun üzərinə Allahın Rə-
suluna vəhy gəldi. Vəhy bitdikdən sonra və əlində
tutduğu ətli sümük parçasını yerə qoymadan Hə.

2. Əhzab surəsi, 33/53.

Sevdaya belə cavab verdi: *“Siz qadınların ehtiyacınız üçün evlərinizdən çıxmanıza icazə verildi.”* buyurdu.

4- Müslimin verdiyi məlumat da Hz. Aişə belə rəvayət edir. Hz. Sevdanın Rəsulullahdan (s) icazə istədiyi kimi icazə istəməyi nə qədər istərdim. O Sabah namazını Minada qılar və insanlar gəlmədən əvvəl daşları atardı (şeytanı daşlardı). Ona *“Sevdə icazə aldı mı?”* - deyə soruşulduğunda. *“Bəli, o ağır və dolu qadındır. Rəsulullahdan icazə istədi. O da icazə verdi”*- dedi.³

5-Nəsaidə də Hz. Aişənin belə dediyi nəql olunur:

-Zəmanın qızı Sevdə iri bir qadındı. İnsanlar toplanmadan əvvəl getmək üçün Rəsulullahdan (s) icazə istədi. O da ona icazə verdi.

İbn Abbas, Hz. Peyğəmbərin (s) xanımı Hz. Sevdadan belə dediyini rəvayət edir:

-Bir qoyunumuz öldü. Dərisini su tuluğu halına gəlincəyə qədər aşladıq.⁴

Vəfatı

Həzrət Sevdanın Peyğəmbərimizin vəfatından sonrakı həyatı haqda tarixi qaynaqlarda geniş məlumat yoxdur.

Həzrəti Sevdanın Həzrəti Ömər in xəlifəliyinin son ilində hicri 22, miladi 643-cü ildə Mədinədə və-

3. Müslim, Həcc, 49

4. İbn Macə, Mənasik, 62

fat etmişdir və baqi qəbiristanlığında dəfn edilmişdir.

Həzrəti Sevda vəfat etdiyində 70 yaşı var idi.

Allah Həzrəti Sevda anamızdan razı olsun!
Amin

Hz. Aışa

H. Aişə binti Əbi Bəkr əs-Siddiqə

H. Aişənin Ailəsi

H. Aişə binti Əbi Bəkr H. Muhammədə (s) ilk iman edən, Onun ən sadıq dostu H. Əbu Bəkr əs-Siddiqin qızı və H. Peyğəmbərin zövcəsidir. Siddiqə ləqəbi ilə məşhurdur. Ummul-muminin və Ummu Abdullah təxəllüsü ilə də çağırılmaqdadır.¹ Hicrətdən səkkiz il əvvəl Məkkə-i Mükərrəmədə doğulmuşdur. Anası Kinanə qəbiləsindən Ummu Ruman binti Amir İbn Uveymirdir. "Mən ailəmi tanıyandan bəri onların müsəlman olduğunu gördüm"² sözü H. Aişənin çox kiçik yaşlarından müsəlman olduğunu və bisedən əvvəl doğulduğunu göstərir. Uşaqlığı haqqında çox məlumat yoxdur.

H. Peyğəmbərin (s) zövcəsi olaraq "Ummul-muminin" şərəfini qazanan H. Aişə istər atası, istərsə də anası tərəfindən əsil-nəcabəti yönündən bir çox üstünlükləri olan tanınmış bir ailəyə mənsubdur. Atasısı Əbu Bəkr Bəni Teym qəbiləsindəndir

1. Övladı olmadığına görə Rəsulullah ona bacısı oğlu Abdullahın adı ilə təxəllüs götürməyini məsləhət görmüş, bu səbəbdən də Ummu Abdullah kimi tanınmışdır. Geniş məlumat üçün bax: Mehmed Emre, *Hanımların Din Rehberi*, Çile yayınları, İstanbul 1998.

2. Buxari, "Kəfalət", 4

ki, bu qəbilənin kişiləri qadınlarına qarşı yaxşı davranan və haqlarına riayət edən kişilərdəndi. Əbu Bəkr həlim xasiyyətli, insanlarla yaxşı münasibətləri olan və buna görə daima insanların məşvərətinə ehtiyac duyulduğu bir insan idi. Rəsulullahın (s) daima özü ilə məsləhət etdiyi və bu səbəbdən əshabdan bəzilərinin “Rəsulullahın vəziri” adını qazanmış olan Əbu Bəkr ticarətlə məşğul olan və hər zaman insanlara əl tutduğu üçün cəmərdliyi və səxavəti ilə tanınırdı. İslama girişi ilə daha sonra müsəlmanlar arasında salihə qadın kimi tanınan anası Ummu Ruman hicrətin altıncı ilində Mədinədə vəfat etmişdir. Rəsulullah (s) özü onun dəfnində iştirak etmiş, qəbrinə enmiş və :

“Hurilərdən bir qadına baxmaq kimi sevindirərsə, o, Ummu Rumana baxsın” buyurmuşdur.

Hə. Aişənin Peyğəmbərlə (s) İzdivacı

Hə. Peyğəmbərin (s) Hə. Aişə ilə nikahı hicrətdən əvvəl Məkkədə qıyılmışdır. Alimlərin bu evliliyin tarixi mövzusunda fərqli fikirləri vardır. Məvdudi, İmam Nəvəvi və Əllamə Qəstalaninin Aişənin hicri tarixlə II ildə ər evinə köçdüyünü qeyd edirlər. Məvdudi də bu görüşə qatılaraq bu məlumatın doğruluğunu Buxaridə keçən Urvə b. Zubeyrdən gələn rəvayətə istinadən təsdiq edir. Belə ki, Urvə b. Zubeyrin nəql etdiyinə görə: Hə. Xədicə hicrətdən üç il əvvəl vəfat edincə Rəsulullah (s) iki il subay qaldıqdan sonra Hə. Aişə ilə nişanlanmışdır. O ərəfədə Aişənin təqribən altı yaşı var idi. Nikah qıyıldıqdan üç il sonra da hicri II

ildə Rəsulullahla zifafları olmuşdur. İbn Həcər də bu məlumatların doğruluğunu isbatlayaraq Hz. Aişənin nikahlanarkən altı yaşlarında olduğunu, Şəvval ayının 1-i zifafa girərkən doqquz yaşlarında olduğunu qeyd edir.

Afzalur Rahmanın ifadələrinə görə Hz Aişənin doqquz yaşında ikən Rəsulullahla evlənməsi o dövrün şərtlərinə görə təbii bir hal idi. Belə ki, o zamanlar belə bir evliliyin qınandığına dair qaynaqlarda məlumat yoxdur. Əgər bu evlilik bir neçə il geciksəydi, Hz.Peyğəmbərin (s) həyatından yüzlərcə səhnə məchul ola bilərdi.

Eyni zamanda o dövrdə evlilik yaşı, şübhəsiz, iqlim şərtləri, o yerin coğrafiyası və irqinə görə nəzərə alınır. İsti iqlimi olan ölkələrdə insanların, xüsusilə qızların çox erkən inkişaf dövrünə girdikləri açıqdır ki, ərəbistan yarımadası da qadınların erkən böyümə yönündən başda gələn bölgələrdəndir.

Bütün bunlarla yanaşı peyğəmbərlə çox gənc yaşda evlənəcək olan Aişənin xüsusi olaraq yetişdirilməyə başlandığı özü tərəfindən rəvayət edilir: Anası onu bir an əvvəl peyğəmbərlə evləndirə bilmək üçün qızına inkişafına faydalı olan qidalar yedirtməyə başlayır. O mövsümdə yetişmiş xurma və acur (xiyar) ilə bəsləyir. Hz. Aişə bu xüsusi bəslənmə nəticəsində özünün kökəlib yetkinləşdiyini rəvayət edir.

Hətta qızlarının artıq toya hazır olduğunu görən ailəsi Hz. Peyğəmbərin toyu gecikdirməsinin narahatçılığını keçirməyə başlayır. Belə ki, bir

gün Peyğəmbərdən toyu gecikdirməsinin səbəbini soruşan Hz. Əbu Bəkr Peyğəmbərin (s) mehir pulunu düzəldə bilmədiyinə görə gecikdirdiyini öyrəndiyində ona 500 dirhəm borc təklif edir. Bununla yanaşı Hz. Peyğəmbərin verdiyi mehrin nə qədər olması məsələsində fərqli rəvayətlər vardır.³

Anaların əksəriyyəti qızlarını tez gəlin görməyi xoşlayırlar. Hz. Aişənin anasının da bu istəkdə olduğu anlaşılır. Hadisəyə Hz. Peyğəmbər tərəfindən baxacaq olsaq, onun belə bir narahatçılığının olmadığı görülməkdədir.

Bilindiyi kimi Rəsulullahın Məkkədən Mədinəyə hicrəti və oraya yerləşməsi kimi səbəblər Hz. Aişə ilə izdivacının üç il təxir edilməsinə gətirib çıxarmışdır. Bu arada Hz. Aişə də qardaşı Abdullaha birlikdə Mədinəyə gəlmiş və atası Əbu Bəkrin evinə yerləşmişdir.

Hicrətdən sonra Əbu Bəkr, Zeyd bin Harisə və Əbu Rafini Peyğəmbərimizin qızlarını, xanımı Hz. Sevdanı və Ümmü Eymənlə Üsaməni Məkkədən Mədinəyə gətirmək üçün vəzifələndirir. Onlarla birlikdə yol rəhbəri Abdullah bin Uraykıtı iki və ya üç dəvə verib bunları oğlu Abdullaha verməyi tapşırır. Hz. Əbu Bəkr oğluna bir məktub da göndərir.

3. Aişə anamızın mehri haqqında fərqli rəvayətlər var. Bəziləri onun 50 dirhəm dəyərində bir ev olduğunu (Bax: İbn Macə, "Nikah" 17; Təbəri, "əl-Mücmül-Əvsat" 1/146; İbn Cad, "Müsnəd", 1/301; Müslim, "Nikah" 78 (1426); Hakim, "Müstədrək" 4/5; İbn Sad, 8/59, 161), bəziləri isə bu məbləğin dörd yüz dirhəm (Bax: İbn Hişam, "Sirə" 6/57;) olduğunu bildirir. Hər halda bu gələn məlumatların fərqli olması nağd verilən pulla tikilən ev arasında seçimdən qaynaqlanır.

Məktubda Abdullahın anasını, bacıları Aişə və Zübeyrin xanımı Əsmanı da götürüb Mədinəyə hicrət etmək zərurətindən bəhs edilir.

Çox keçmədən deyilənlər yerinə yetirilmiş və iki ailənin Məkkədə qalan üzvləri də yola çıxaraq hicrət yolçuluğuna başlamışdılar. Minaya çatanda yolda Talha bin Ubeydullahla rastlaşırlar. O da onlara qoşularaq birlikdə yollarına davam edirlər. Mədinəyə gətirilən peyğəmbərin ailəsi onlar üçün inşa edilən öz otaqlarına, H_z. Aişə isə atasının evinə yerləşir. Yol səyahətində ürəkləri ağızlara gətirəcək bir hadisə də yaşanır. Belə ki, H_z. Aişənin mindiyi dəvə birdən-birə dəstədən ayrılıb qaçmağa başlayır. Anası Ümmü Ruman təşvişə düşərək təlaş içində qışqırır, övlad sevgisini dilə gətirib qızının xoşbəxtliyi (toyunu görəcəyi) ümidiylə dolu ikən başına belə bir işin gəlməsindən duyduğu kədəri ifadə edirdi. Yaxşı ki, qafilədəkilər Aişəyə: "Dəvənin yüyənini tut!" - deyə qışqırdılar. Aişə tez dəvənin yüyənindən tutub özünə tərəf çəkdi. Dəvənin üstündə dönməyə başladı. Dəvənin arxasınca qaçaraq özlərini dəvəyə çatdıranlar dəvənin yüyənindən tutub sakitləşməsinə gözlədilər. Təhlükə sovuşmuş, dəvə artıq sakitləşmişdi. Qafilə yenidən Mədinə yolçuluğuna davam etməyə başladı.

Rəsulullahın (s) H_z. Aişə ilə izdivacının ilahi bir ilhama dayandığından bəhs edilir. Belə ki, H_z Muhammədə (s) bir gün yuxusunda Aişə göstərilmiş və Cəbrailin üç gecə dalbadal onun şəklini ipək bir parçaya sarılmış halda gətirib "bu sənin zöv-cəndir" dediyi nəql edilir. İbn İshaq isə: Cəbrailin

Aişəni iki dəfə rəyada Peyğəmbərə (s) göstərdiyini, birinci rəyada ağappaq, xalis ipəyə bürünmüş halda gətirdiyini qeyd edərək belə nəql edir: Rəsulullah (s): “Üzündən örtüyü çəkdiyi zaman onun Aişə olduğunu görür və “Əgər bu, Allahdan isə həqiqətə çevirsin”- deyə dua edir. Tirmizidən nəql edilən rəvayətə görə də Hz.Aişə belə demişdir: “Cəbrail mənim şəklimi yaşıl ipək bir parçada Rəsulullah (s) gətirmiş və: “ Bu sənin dünya və axirətdə zövcəndir” - demişdir. Parçanı açınca Cəbrailə:

- “*Kimdir bu qadın?*” -deyə Rəsulullah (s) soruşdu. Cəbrail:

- “Bu, Aişədir. Dünyada və axirətdə sənin zövcəndir. Ürəyindəki üzüntünün bir hissəsini o sənə unutduracaqdır. O, Xədicəyə qarşılıqdır.” - cavabını vermişdir.

Bilindi ki kimi Hz. Xədicənin vəfat ilinə “Hüzn İli” adı verilmişdir. Hz. Xədicənin vəfatından sonra ev işlərinin daha kiçik yaşda olan Hz. Fatimənin boynuna düşməsi Rəsulullahı çox narahat edirdi. Onun bu kədərli halını hiss edənlərdən biri Osman bin Mazunun xanımı Havlə binti Hakim olmuşdur.

Havlə qadın səhabələr arasında təqvası ilə tanınan zahidə bir xanım idi. Rəsulullahın (s) hər cür xidmətini etməyi özü üçün böyük bir şərəf və ülvə bir vəzifə olaraq görərdi.

Bir gün Rəsulullahın (s) evinə gəlib:

-Ey Allahın Rəsulu! Evə girəndə Xədicənin əksikliyi evdə hiss olunur-dedi.

Rəsulullah (s):

- *Bəli, Xədicə həm uşaqlarımın anası, həm də evimin gözətçisiydi*- dedi.

-Sizə çətin günlərinizdə dayaq olacaq və ev işlərinə yardım edəcək bir xanıma ehtiyac vardır. İstəyirsinizsə, sizin evlənməyinizə vasitəçi olum? -deyə Havlə soruşdu. Allah Rəsulu (s) ona:

- *Kiminlə?* -dedi.

Havlə:

-Qız istəsən qızla, dul istəsən dulla –cavabını verdi. Rəsulullah (s):

-*Qız kimdir?* - deyə soruşdu. Havlə binti Hakim:

-Allahın bəndələrindən sənə ən layiq olan qız Əbu Bəkrin qızı Aişədir - dedi.

- *Bəs dul olan kimdir?* - deyə Rəsulullah soruşanda Havlə:

-Sevda binti Zemadır. Sənə iman etmiş və dinində Sənə təbə olmuşdur - dedi.

Bu fikri uyğun görən Rəsulullah (s) Havləni Hz. Əbu Bəkrin evinə göndərdi. Havlə Aişənin anası Ümmü Rumanın yanına gələrək dedi:

- Ey Ümmü Ruman! Allahın xeyir və bərəkət olaraq sizə nəyə qərq etdiyini bilirsənmi?

-Nədir ki o elə? -deyə Ummu Ruman soruşdu. Havlə:

-Rəsulullah (s) Aişəyi istəmək üçün məni sizin yanınıza göndərdi - deyincə Ümmü Ruman :

-Əbu Bəkrin gəlməyini gözlə - dedi.

Bir az keçmiş Əbu Bəkr evə gəldi. Havlə binti Hakim:

-Ey Əbu Bəkr! Allahın xeyir və bərəkət olaraq sizi nəyə qər q etdiyindən xəbərin varmı? - dedi. Əbu Bəkr:

-Nədir o? - deyə soruşdu. Havlə binti Hakim:

- Rəsulullah (s) Aişəyi istəmək üçün məni sizə göndərdi. Əbu Bəkr:

- Bu uyğundur ki? Axı Aişə qardaşının qızı sayılır- dedi.

Havlə Rəsulullahə gələrək Əbu Bəkrin sözünü ona çatdırdı. Rəsulullah (s):

-*Get Əbu Bəkrin yanına de ki: O, İslamda mənim qardaşımdır.*" dedi.

Havlə binti Hakim deyilənləri Əbu Bəkrə xəbər verəndə o, düşünmək üçün zaman istədi. Təbii ki, bunda Əbu Bəkrin tutarlı səbəbləri var idi. Belə ki, Mutim İbn Adıyy Aişəni oğlu Cübeyr ibn Mütim üçün istəmiş, Əbu Bəkr də razılıq verərək söz kəsilmişdi.

Amma Əbu Bəkrin bu sözə könlü razı deyildi. Qəlbindəki nigarəngiliyə son vermək üçün Mutim bin Adıyyin evinə getdi. Mutim bin Adıyy və zövcəsi Ümmü Cübeyr birlikdə oturmuşdular. Əbu Bəkr sözü açdı:

-Aişənin evlənməsi haqqında nə düşünürsünüz?

Mütim bin Adiyy xanımına dönüb:

- Xanım nə deyirsən?-dedi. Mutimin xanımı:

- Hərhalda oğlumuzu sənin qızınla evləndir-sək, onu da yəqin dinimizdən çıxarıb öz dininə sa-larsan - dedi. Əbu Bəkr Mütim ibn Adiyyə dönüb:

-Sən də belə düşünürsən? - soruşunca Mütim ibn Adiyy:

-O, eşitdiyin (mənim də eyni fikirdə olduğum) sözləri deyir-cavabını verdi.

Bunu eşidən Əbu Bəkr verdiyi sözdən özü dönmədiyi üçün Allaha həmd edir. Könül rahatlı-ğı ilə evinə qayıdıb Havləni çağırırdı. Rəsulul-lahın (s) gəlməsini istəyir və Hz. Aişəni altı və ya yeddi yaşında ikən Şəvval ayında Rəsulullah (s) nikahlayır.

Rəsulullahın (s) şəvval ayında nikah qıydırma-sının hikməti vardır. Bu izdivac üçün şəvval ayının seçilməsi boşuna deyildi. Çünki o dövrdə belə bir yanlış adət var idi ki, guya şəvval ayında qurulan ailələr uğursuz olur, ər-arvad bir-biri ilə yola get-mir, dolayısı ilə, bu nikahların ömrü uzun çəkmir. Bu inamın kökündə isə neçə illər əvvəl taun xəstə-liyinin yayılması və o zaman bir çoxlarının həyatını itirməsi dayanırdı. Şəvval ayında kəsilən nikahları həmin taunun baskarı sayır və bir daha bu cür mü-sibətə düşər olmamaq üçün, xüsusən, bu ayda ailə qurmaqdan çəkinirdilər.⁴

4. İbn Sad, «Təbəqat» 61-60/8. Məhz bu səbəbdən hələ də cə-miyyətdə mövcud olan bu düşüncənin bütövlüklə silinməsi üçün Aişə anamız gəncləri şəvval ayında ailə qurmağa təşviq

Salih Suruc şəvval ayında nikah qiyılmasının uğursuzluğa səbəb olmamasını belə izah edir: "Bayram cümə gününə rast gələrsə, bayram namazı ilə cümə namazı arasında nikahın qiyılması münasib deyil. Çünki bayram gününün təlaşçıdır. Nikahı da bu iki bayramın arasına sıxışdırmaq yaxşı deyildir. Ancaq bunu etdiyi təqdirdə hər hansı bir haram iş də görülmüş sayılır".

İki əziz və vəfakar dost arasında qohumluq əlaqəsinin qurulmasına dair xəbərlərin ortaya çıxışı məkkəliləri təəccübləndirmədi. O dövrdə qızların evlənərkən yaşının az olması normal və təbii bir hadisə sayıldığından İslam düşmənləri buna bir söz tapa bilmədilər. Rəsulullahın ən qatı düşmənləri belə onun Hz.Aişə ilə evlənilməsində yanlış bir hərəkət və ittiham ediləcək bir nöqsan tapa bilmədilər. Halbuki onlar iftira və zülm də olsa, bunu edərdilər.

Rəsulullah (s) Mədinədə otaqlar inşa edilmiş və ailəsi oraya köçürülmüşdü. Amma Hz.Aişə ilə Məkkədə söz kəsilməsinə baxmayaraq Rəsulullah (s) evlilik məsələsini uzadırdı.

Bir gün Əbu Bəkr Rəsulullahdan (s) soruşur:

-Ya Rəsulullah! Ailəni yanına gətirməkdə sənə mane olan nədir? Rəsulullah:

- Mehirdir - cavabını verir.

edir və xoşbəxt həyatını nümunə göstərməklə insanları bundan qorxmamağa çağırırdı. Bax: Müslim, «Nikah», 1423) 73); Tirmizi, «Nikah», 1093) 9); Əhməd ibn Hənbəl, «Müsənəd», 25757) 206/6); İbn Macə, «Nikah», 1990) 53).

Bunun üzərinə Hz.Əbu Bəkr ona 500 dirhəm borc verir. Allah Rəsulu bunları Aişəyə mehir olaraq verib Şəvval ayında onunla evlənir.

Aişə öz toyunu belə rəvayət edir:

-Rəsulullah (s) evimizə gələndə ənsardan bir neçə qadın və kişilər də toplandılar. Mən ənsar qızları ilə iki xurma ağacı arasından asılmış yelləncəkdə yelləndim. Anamın evdən çıxıb mənə yaxınlaşdığını görəndə nə edəcəyini bilmədiyim üçün iki əlimi qarnımın üstünə qoydum. Anam məni evə gətirib saçlarımı düzəltdi və bir az su ilə üzümü yudu.

Daha sonra anam məni Rəsulullahın (s) yanında oturdub:

-Bunlar sənin ailə üzvündür. Allah onlarda sənin üçün bərəkət xəlf etsin, onlar üçün də səndə bərəkət ehsan etsin- deyə dua etdi.

Sonra qadınlar və kişilər qalxıb getdilər. Onların toyunda nə bir dəvə, nə də bir qoyun kəsilmədi. Sadəcə Sad b. Übadə daha əvvəl də Hz.Peyğəmbərə (s) göndərdiyi böyük bir qabda onlara toy yeməyi göndərmişdi.

Hz. Aişənin Rəsulullahla Keçən Sadə Həyatı və Ev Əşyası

Hz. Aişənin həyatı başından sonuna qədər qənaət, təqva və səxavətin ən parlaq örnəkləri ilə doludur.

Onun gəlin olaraq girdiyi və həyatının sonuna qədər yaşadığı hücrə Məscidi Nəbəvinin şam tərəfinə düşən, qapısı məscidə açılan genişliyi 6-7 arşından, kərpicdən, tavanı xurma lifləri ilə örtülü (hurma bölmələri) və yarpaqlarından ibarət uzunluğuna bir adam boyu yüksəkliyində bir otaq idi. Yağışın sızmasının qarşısını almaq üçün tavanın üzərinə yun örtülmüşdü. Qapısı da ardıç və ya saç deyilən bir ağacdən və ya örtükdən idi.

Bu sadə hücrədəki əşyalar: Bir sədir, bir həsir, bir qatlı yataq, bir yastıq, un və xurma qoymaq üçün iki çanaq və dəridən olan bir su tulubu idi.

Əhli-beytin üç gün dalbadal müntəzəm bir yemək yediyi görülməmişdi. Əksər hallarda xurma və su ilə dolanardılar. Bəzən elə ay olurdu ki, bu mütəvazi hücrədə qəndil yanmaz, bacasından tüstü çıxmazdı.

Rəsulullah (s) Hz. Aişənin hücrəsində olduğu vaxtlar yeməyə bir şeyin olub-olmadığını soruşar, o da bir şey olmadığını deyincə o günü oruclu olaraq keçirərdilər və yaxud mədinəli müsəlmanlardan biri bir miqdar süd göndərər və bu südlə keçinərdilər.

Rəsulullahın (s) vəfat etdiyi gün Hz. Aişənin evində bir günlük yeməyi belə yox idi.

Hicrətin doqquzuncu ilində Mədinəyə gələn mallar və qənimətlərin sayı çoxalmasına baxmayaraq Allah Rəsulunun xanəsində həyat tərzini dəyişməmiş, dəyişdirilməmişdir.

Xeybərin fəthindən sonra möminlərin analarına ayrılan ərzaq belə, kasıblara verilən sədəqə və qonaqlara ziyafət səbəbilə vaxtından qabaq qurtarar, əhli-beyt ac qalardı.

Hz. Aişənin Cömərdliyi və Səxavəti

Qənaətkar və təvazökar olması ilə yanaşı bu səlihə xanım eyni zamanda da çox cömərd və əliaçıq idi. Yetim və kasıb uşaqları himayəsinə alar, onların təlim və tərbiyələrinə xüsusi diqqət yetirərdi. Bir çox kölə və cariyə azad etdiyi, bunların sayının altmış iki olduğu qaynaqlarda qeyd edilir.

Əlinə pul keçən kimi onu sədəqə verən Hz. Aişə səxavətindən heç geri durmazdı. Orucly olduğu bir gündə Abdullah b. Zübeyrin ona göndərdiyi 100 min dirhəm pulun hamısını bir gündə sədəqə vermişdir. Evinə bir dirhəm belə saxlamayan Hz. Aişə cariyəsinin “Kaş ki bu dirhəmlərdən bizə bir dirhəmlik ət alsaydın” sözü üzərinə, “daha əvvəl desəydin istədiyini almaq üçün bir miqdar kənara qoyardım” deyərək nə qədər səxavətli olduğunu sübut etmişdir. Əslində bunda təəccüblənəcək bir şey yox idi. O, bütün malını bir gündə Allah yolunda bağışlayan, Rəsulullahın: “Bəs evə nə saxladın” sualı üzərinə, “Allah və Rəsulunu” cavabını verən Əbu Bəkrin qızı deyildirmi?

Ahmet Halil Cüma, İmam Zəhəbinin Hz. Aişə haqqında “Möminlərin anası, zəmanəsinin ən cömərdi idi. Cömərdlik xüsusunda onunla əlaqəli bir çox məlumat vardır” dediyini nəql edir.

Hə. Aışənin cömərdliyi ilə əlaqəli Yusuf Qandəhləvi "Hayatus-Sahabə" isimli əsərində belə bir hadisəni nəql edir:

Bir gün Hə. Aışə oruclu ikən bir yoxsul gəlib Allah rızası üçün bir şey istəyir. Hə. Aışənin evində çörəkdən başqa bir şey yox idi. Cariyəsinə:

-Çörəyi ona ver, - dedi.

-Axşama iftara bir şeyiniz qalmır - deyərək cariyyə çörəyi verməkdə tərəddüd edir.

Hə. Aışə cariyyəyə deyir:

-Sən çörəyi ona ver.

Hadisəni nəql edən cariyyə deyir ki, "Hə. Aışənin əmri üzərinə çörəyi o yoxsula verdim. Axşam düşəndə biri bizə bişmiş qoyun əti, bir az da çörək göndərdi. Hə. Aışə məni çağırırdı və:

"Gəl ye, bu sənin çörəyindən daha yaxşıdır" - dedi".⁵

İmam Malik Hə. Aışə ilə əlaqəli digər bir rəvayəti isə belə nəql edir:

"Eşitdiyimə görə bir dilənçi Hə. Aışənin yanına gələrək ondan bir şey istəyir. Hə. Aışənin önündə də üzüm var idi. Yanındakılardan birinə:

-Üzümdən bir dənə ona ver -deyir.

Yanıdakı adam "Bir üzüm dənəsi heç verilməmi?" düşüncəsi ilə Hə. Aışənin üzünə baxaraq təəcüblənir. Hə. Aışə:

5. Beyhəqi, Şuabul-İman, 3/260 (3482)

-Niyə belə təəccüblə baxırsan? Bu bir dənədə nə qədər zərrə var bilirsənmi? - deyir.⁶ (H_z. Aişə bu sözü ilə Allahın **“kim zərrə qədər yaxşılıq edərsə, savabını alar”** ayəsinə işarət etmək istəmişdir. Zilzal surəsi, 7.)

H_z. Aişənin əliaçıq və və səxavətli olduğunu çox yaxşı bilən bacısı oğlu Abdullah b. Zübeyr yenə bir gün onun nəyisə satdığını və yaxud bağışladığını eşidincə **“vallahi ya Aişə bundan əl çəkər, ya da mən onun əlini bağlayaram (verməsinə mane olaram)”** deyir. Bu söz H_z. Aişənin qulağına çatır.

H_z. Aişə **“nəzir edirəm bir daha Abdullahla danışmayacağam”** deyərək and içir. Bir müddət keçəndən sonra H_z. Aişənin onu bağışlamayacağını anlayan Abdullah b. Zübeyr onun yanına şəfaətçi olaraq dostlarını göndərir. Ancaq H_z. Aişənin onu bağışlamayacağına and içdiyini bildirərək onları geri qaytarır. Bu səfər Abdullah bin Zübeyr, Misvər bin Mahrəmə və Əsvəd bin Yəqus ilə danışır:

“Siz bir yolunu tapıb məni onun yanına salın. Mənimlə danışmayacağına söz verməsi halal deyildir.” - deyə yoldaşlarından xahiş edir.

Bunun üzərinə Misvər və Əsvəd Abdullahı yanlarına alaraq H_z. Aişənin evinə doğru yollanırlar. Evə çatdıqlarında salam verib:

“İçəri girməyə icazə varmı?” - deyə H_z. Aişədən izn istəyirlər. O da:

“Girin” - deyir.

6. İmam Malik, *Muvatta*, II, 997.

-“Hamımız girəkmi?” - deyə soruşduqlarında Hz. Aişə:

-“Bəli, hamınız girin” deyərək girmələrinə icazə verir. Abdullah ibn Zübeyrin yanlarında olduğundan xəbəri olmur.

İçəri girdiklərində Abdullah Hicaba (Hz. Aişənin olduğu pərdə ilə bağlı olan otağa) girib xalasının boynuna sarılıb ona and verməyə başlayır. Misvər və Abdurrahman da pərdə arxasından Hz. Aişəyə Allah adına and verərək və Rəsulullahın üç gündən artıq din qardaşına küskün qalmamasını ona xatırladaraq bağışlamasını xahiş edirlər. Hz. Aişə də ağlayaraq küskün duracağına and içdiyini ona deyir. Onların davamlı israr və yalvarmaları nəticəsində Abdullah bin Zübeyri bağışlayaraq andını pozan Aişə (r. anha) bunun müqabilində kəffarəsini ödəməyə məcbur olur. Abdullah bin Zübeyr xalasına on kölə göndərir. Aişə (r. anha) bunların hamısını azad edir. Beləliklə Hz. Aişənin andını pozmanın qarşılığı olaraq tam 40 kölə azad etdiyi rəvayət edilir. Yadına düşdükçə etdiyi vədə görə peşmançılıq hisləri keçirən Hz. Aişə:

-And içdiyim zaman kaş ki vaxt qoysaydım-deyə üzüldüyünü tez-tez ifadə edərdi.

Hz. Aişə Rəsulullahın (s) vəfatından sonra da sadə və təvazökar bir hayat yaşadı. O, gəlir etibarı ilə Hz. Peyğəmbərin (s) digər xanımlarından üstün olmaqla birlikdə əlinə keçən bütün mal və pulları sədəqə olaraq paylayırdı. Digər xanımlara verildiyi kimi ona da Beytul Maldan bir miqdar pul ayrılmışdı. Hz. Aişə ona ayrılan aylıq gəlirini də kasıb

və miskinlərə paylayardı. Hişam bin Urvə (bacısının nəvəsi) Hz. Aişənin öz paltarı yamaqlı olduğu halda 70 min dirhəmi bir gündə paylayıb özünə heç bir şey saxlamadığını rəvayət edir.

Hz. Aişə özünə aid olan bir evi satıb pulunu ehtiyac içində olanlara payladığı da gələn rəvayətlər arasındadır. Atası Hz. Əbu Bəkr ona bir bağ hədiyyə etmişdi. Xalq ona Rəsulullahın xəlifəsi olaraq bəyət edəndə o, Hz. Aişəni yanına çağırıb ona:

-“Qızım! Sənə bir bağ hədiyyə etmişdim. Lakin içimdə bir şübhə var. Onu mirasçılara verərsənmi? - deyə soruşmuş, Hz. Aişə də heç düşünmədən:

-“Əlbəttə, dediyini yerinə yetirəcəm” - deyərək bağ hədiyyə etmişdi.

Hz. Aişə həyatın bütün zövqünü Allaha itaət və ibadətdə, insanlara yaxşılıqda görən və bütün həyatını bu qayəyə görə yaşayan bir insan idi.

Rəsulullahın (s) sağlığında Onun nafilə oruc və namazlarına sevə-sevə iştirak etdiyi kimi, onun axirətə köçməsindən sonra da bu ibadətlərinə davam etmişdir. Rəsulullahın (s) zamanında təhəccüd namazını onunla birlikdə davamlı qıldığı kimi, Rəsulullahdan sonra bu namazı heç tərk etməmişdir.

Allah-Təalanın razılığının gözəl əməllər içində gizləndiyini çox yaxşı bilən bu salihə xanım özünə qarşı edilən xətalara da bağışlayar, bunun qarşılığında Allah-Təalanın bağışladığı bəndələrdən olmağı ümid edərdi. Bu mövzuda yaşanan bir hadisəni qeyd etmək onun mərhəmət və əvf ediciliyi

xüsusunda necə gözəl bir əxlaq və mədəniyyətə sahib olduğunu göstərir:

Hz. Aişə heç bir səbəbi olmadan bir gün qəfil-dən xəstələnmişdi. Səbəbini öz-özünə düşünərkən qəlbində birisinin ona qarğış edə biləcəyi şübhəsi oyanmışdı. Bu şübhənin əsilsiz olub-olmadığını öyrənmək üçün evindəki xidmətçisindən başlayaraq işin əslini öyrənməyə çalışdı. Evindəki cariyə-sini çağıraraq özünə hər hansı bir duanın edilib-edilmədiyini soruşdu. Cariyə, önünə baxaraq susur, yavaş-yavaş qızarmağa başlayırdı. Hz. Aişə artıq günahkarı tapmışdı və səbəbini öyrənmək istəyirdi. Cariyə günahını etiraf edərək:

Siz ölsəydiniz, mən də azad olub hürriyətimə qovuşardım,- deyə qarğış etmişdim” - cavabını verərək həqiqəti etiraf etmək məcburiyyətində qalır. Çünki Hz. Aişə əvvəlcədən cariyəyə demişdi ki, -”mən öləndən sonra sən azadsan”. Cariyə də xəta edərək onun ölməsi üçün dua etmişdir. Hz. Aişə hirslənməyərək onu bağışlayır, eyni zamanda onu sərbəst buraxaraq hürriyyətinə qovuşdurur.

İfq Hadisəsi

Hz. Aişənin həyatında unuda bilmədiyi və günlərlə ağlamaqdan xəstələnib yatağa düşdüyü bir acı hadisə münafıqların rəisi olan Abdullah b. Ubey b. Səlul tərəfindən planlanan İfq hadisəsidir. Bilindiyi kimi hicrətin altıncı ilində Hz. Peyğəmbər (s) Bəni Müstəliq səfərinə hazırlaşırırdı. Hər dəfə səfərə çıxanda xanımları arasında püşk atar, hansına püşk çıxsə, onu götürərdi. Bu dəfə püşk Hz. Aişəyə çıx-

muşdı. Bu nəticə bir az da Rəsulullahı (s) sevindir-mişdi. Belə ki, bütün səfər boyunca onu çox sevdiyi xanımı müşayiət edəcəkdi.

Onu da qeyd etmək lazımdır ki, bu səfər hicab ayəsinin enməsindən sonrakı zamana rastlayır. Belə ki hicab ayəsindən sonra Hz.Peyğəmbərin (s) xanımları səfərə çıxanda taxtadan düzəldilmiş, üstü və kənarları örtü ilə örtülən həvdəcin içində oturur, həvdəci daşıyanlar onu alt tərəfindən tutub yuxarı qaldıraraq dəvənin üzərinə yerləşdirər, iplərlə bağladıqdan sonra dəvənin yüyənindən çəkərək yola davam edərlərdi.

Hz. Aişə rəvayət edir ki: “Rəsulullah (s) səfərini sona çatdırıb Mədinəyə qayıdırdı. Qafilə Mədinəyə yaxın bir yerdə dayandı. Rəsulullah (s) orada gecənin bir qismini keçirib sonra hərəkət ediləcəyini orduya bildirdi. Hərəkətə keçiləcəyi ərafədə mən ehtiyacıma görə oradan uzaqlaşdım. Boynumda anamın mənə gəlin olanda verdiyi yəmən muncu-ğundan düzülmüş bir boyunbağı var idi.

Geri qayıdıb ordunun gecələdiyi yerə çatanda birdən boynumda boyunbağının olmadığını gö-r-düm. Yenidən geri qayıdıb onu axtarmağa başla-dım. Orduya qalx əmri verən Rəsulullah yola dü-ş-üncə həvdəci daşıyanlar mənim içəridə olduğumu düşünüb dəvəyə yükləyərək getmişlər.

O dövrün qadınları incə və zəif idilər. Çəkili və ağır deyildilər. Çünki onlar ancaq səhərləri az bir şey yeyərdilər. Bunun üçün də xidmətçilər həvdəci qaldırarkən onun yüngül olub-olmadığının fərqi-nə belə varmamışdılar. Boyunbağımı tapıb qayıdanda

qafilə artıq getmişdi. Qafilənin olduğu yerdə əbama bürünüb uzandım. "Necə olsa, mənim həvdəcin içində olmadığımı görüb dalımca qayıdacaqdılar"- deyər düşünərək yanı üstə uzandım. Yuxu nə vaxt məni apardığını bilmirəm.

Ordunun arxasınca həmişə biri gəlir, itən və ya unudulan bir şey olsa, götürüb gətirən biri olardı. Safvan b. Muattal da qafilənin olduğu yerə gəlib nəyinsə qalib-qalmadığına baxmaq istəyəndə yerdə uzanmış bir qaraltı görür. Yaxınlaşanda məni tanıyır. Hicab ayəsi nazil olmamışdan əvvəl məni gördüyü üçün tanımışdı.

Safvan⁷ məni görəndə təəccüblənərək **"innə lilləhi və innə ileyhi raciun"** (**"Biz Allahın q (Allahın bəndələri) və (öləndən sonra) Ona tərəf (Onun dərgahına) qayıdacağıq!"**)⁸ dedi. Onun səsinə oyandım və əbamla üzümü örtədim. Hec bir şey demədən dəvəsini endirdi və minməyim üçün dəvənin ön ayaqlarına basdı.

-**"Min"**, - dedi və geri çəkildi. Mən qalxıb dəvəyə mindikdən sonra dəvənin yüyənindən tutub qafiləyə çatmaq üçün sürətlə getməyə başladı. Səhərə qədər qafiləyə çatı bilmədik. Nəhayət, əsgərlərin qonaqladığı yerə çatdıq. Oraya yaxınlaşarkən Abdullah b. Übeyyin qəbiləsinin yanından

7. Rəsulullahın "Onun haqqında xeyirdən başqa bir şey bilmirəm!" və "Allahın cənnət libasları geydirdiyi insan" sözləri ilə müjdələdiyi Safvan ibn Muattal Hz. Ömər in hakimiyyəti zamanı və hicrətin on doqquzuncu ilində Qafqaza hərbi yürüşdə şəhid olmuşdur. Bax: İbnul-Əsir, "Usdul-Ğabə", 3/31-32.

8. Bəqərə surəsi, 2/156.

keçdik. Qəbiləsi ilə birlikdə ikən Abdullah gəlib yanlarından keçənin kim olduğunu soruşanda “Aişədir”,- dedilər. Abdullah b. Ubeyy “Vallah, nə Aişə o adamdan canını qurtara bilər, nə də o adam Aişəyə görə qurtular!” - deyərək planını xəyalından keçirməyə başlamışdı belə.

Həqiqətən də, Abdullah boş dayanmayaraq “Peyğəmbərin ailəsi bir adamla gecələmiş, sabaha qədər qalmış, sonra da adam dəvənin yüyənindən tutub yanınıza gəlmiş” deyərək ortalığa fitnə toxumu səpmişdi.

Həz. Aişə deyir ki, “Fitnəçilər əleyhimdə dəyə bildiklərini demiş, orduya xəbər yayılmışdı. Ancaq mənə bundan xəbərim yox idi. Əleyhimdə iftira edənlər həlak olmuşdur. Onların ən böyüyü də fitnəyə ən çox səbəb olan Abdullah b. Ubeyydir.

Sonra Mədinəyə gəldik. Ağır xəstələnib bir ay yatağa düşdüm. O aralarda xalq da iftiraçıların fitnəsinə inanıb ixtilafa düşmüşdülər. Bu xəbərlər anam, atam və Rəsulullahın qulağına gedib çatmışdı. Lakin onlar mənə bu barədə eşitdiklərini bildirmirdilər. Lakin daha əvvəl xəstələndiyimdə Rəsulullahdan (s) gördüyüm nəvaziş və sevginin indi olmaması, yanıma girdiyində salam verib adımla çəkmədən “Xəstəmiz necədir?” - deyərək xəbər alaraq geri dönüb getməsi mənə həm şübhələndirir, həm də üzürdü.

Aradan iyirmi gün keçmiş, xəstəliyim bir az azalmış, rahatlamışdım. Bir axşam Mıstahın ana-

sı ilə hacətimiz üçün Mənasi tərəfinə çıxmışdım.⁹ Mıstahın anası ilə Mənasiya çıxanda Mıstahın anası örtüsünə ayağı ilişib yıxılınca:

-Üzü üstə düşəsən, Mıstah, səni zəlil olasan"- deyərək oğluna qarğış elədi. Mən: "Niyə qarğış edirsən ona?" - deyincə susub heç nə demədi. İkinci dəfə yenə yıxılanda yenə oğluna qarğış elədi. Mən:

-Ay ana! Niyə oğluna belə qarğış tökürsən? - dedim. Yenə susub cavab vermədi. Üçüncü dəfə yıxılanda yenə də oğluna qarğış edəndə mən yenə:

- Niyə belə sözlər danışırısan. Hələ Bədir savaşında iştirak etmiş birinə belə sözlər demək yaxşı deyil – deyincə o:

-Vallahi, mən ona ancaq sənə etdiyi iftiraya görə belə deyirəm. Sənin də bundan xəbərin yoxdur - deyərək iftiraçıların əleyhimdə ortaya çıxardıqlarını bir-bir xəbər verdi. Bu xəbəri eşidəndən sonra üzüntüdən xəstəliyim daha da şiddətləndi. Evə gəlib o qədər ağladım ki, az qalsın ağlamaqdan ciyərim parçalanacaqdı.

Anam Ummu Ruman yanıma gəlib mənə baxırdı. O əsnada Rəsulullah (s) içəri girib salam verdi və adımı çəkmədən:

-Xəstəniz necədi? - deyə soruşdu. Mən artıq özümü saxlaya bilməyib:

- Ya Rəsulullah! Anam və atamın yanına getmək üçün mənə icazə ver – dedim. Məqsədim işin

9. O dövr ərəb qəbilələri qoxu gəlməsin deyə evlərinin yanında ayaqyolu düzəltməmiş, təbii ehtiyaclarını etmək üçün Mədinənin səhra tərəflərinə gedərdilər.

əslini onlardan öyrənmək idi. Rəsulullah mənə icazə verdi.

Valideynlərimin yanına gəldim. Anam Ummu Rumandan məsələnin əslini soruşdum. Anam:

-Qızım, üzmə özünü, sağlığını düşün. Allaha and olsun ki, ərinin yanında sevimli olan və bir çox ortaqları da olan bir qadına iftira atılmaması nadirdir - dedi.

O gecə atamın evində qaldım. Sabaha qədər gözümə yuxu getmədi. Səhər oldu. Rəsulullah səhər Əli b. Əbu Talibi və Üsamə b. Zeydi yanına çağırmışdı.¹⁰

Üsamə Peyğəmbərin (s) ailəsi haqqında bəslədiyi gözəl düşüncələri açıqladıqdan sonra dedi:

-Ey Allahın Rəsulu! Onun (Aişə) haqqında xeyirdən başqa bir şey bilmirik. Əli b. Əbu Talibə gəlcə o da :

-Ya Rəsulullah! Allah sənə dünyanı dar etməmişdir. Ondan başqa bir çox qadın da var. Bununla belə yenə onun cariyəsi Bərirəyə soruşun. O, doğrusunu sizə deyər-dedi.

Rəsulullah (s) Bərirəyi çağırırdır soruşur:

-Bərirə! Sən xanımın Aişədə, sənə şübhəli gələn bir hal gördünmü? Bərirə:

10. Hz. Peyğəmbərdən (s) bir şey soruşanda əgər bildiyi bir mövzu isə cavablandırır, bilmədiyi bir mövzu isə vəhyin gəlməyini gözləyər, vəhy gecikdiyi və ya gəlmədiyi zaman səhabələrlə məşvərət edərdi. Edəcəyi işlərdə əshabının fikrini alması ona Allah-Təala tərəfindən əmr edilmişdi. (Ali-İmran 159) Asım Köksal, *e.ə.ə.*, XII, səh 68.

- Xeyir görmədim. Səni haqq peyğəmbər olaraq göndərən Allaha and olsun ki, mən xanımımın qüsur edəcək bir halını görmədim. Ancaq yaşı kiçik olduğu üçün xəmir yoğuranda onu yuxu basar, qoyun da gəlib xəmiri yeyərdi - dedi.

Bu şahidlik Hz. Aişənin saflığını və paklığını ortaya qoyurdu. Ancaq Rəsulullah bununla da kifayətlənmir, bu haqda başqalarının da fikrini öyrənmək istəyirdi.

Evinə gedib bu barədə zövcəsi Zeynəb b. Cahşın fikrini də soruşmaq qərarına gəldi. Hz. Zeynəblə Hz. Aişə arasında az da olsa, rəqabət vardı. Məhz onu seçməsinin bir səbəbi də Hz. Zeynəbin bacısı Hamnənin dedi-qodulara inanması idi.

- Ey Zeynəb, buna sən nə deyirsən? Bəs sən necə, onda xoşagəlməz bir şey görmüsən?

- Ya Rəsulullah, - deyə Zeynəb anamız cavab verdi, - mən görmədiyim şeydən gözümü, eşitmədiyimdən də qulağımı qorumaq istəyirəm. Onun haqqında xeyirdən başqa heç nə bilmirəm.¹¹

İbni Hişam bu mövzuda Əbu Eyyub əl-Ənsari ilə xanımı arasında keçən söhbəti belə nəql edir:

Ümmü Əyyub İfq hadisəsini eşidəndə ərinin yanına gələrək ondan soruşmuşdu:

11. Buxari, "Şəhadət", 15 (2518), "Məğazi", 34 (3910); Müslim, "Tövbə", 56 (2770); Hz. Zeynəbin bu davranışını təqdirlə qarşılayan Hz. Aişə aralarında rəqabət olmasına baxmayaraq, onun haqpərəst və təmkinli hərəkət elədiyini, ancaq bacısı Hamnə binti Cahşın bu fitnədən özünü qoruya bilmədiyini bildirmişdir. Bax; Nəsai, "İşrətun-Nisə", 3; Buxari, "Şəhadət", 15 (2518), "Məğazi" 34 (3910); Müslim, "Tövbə", 56 (2770).

-“ Ey Əbu Eyyub! Camaatın Aişə əleyhində nələr danışdıqlarını eşitdinmi? Əbu Eyyub:

-Bəli, eşitdim. Onlar yalan və uydurmadır. Ey Ümmü Eyyub! Sən belə bir çirkin iş gördünmü? Görə bilərsən? - deyə soruşdu. Ümmü Eyyub:

-Xeyir, Vallah, mən qətiyyən belə bir iş heç vaxt görməmişəm – dedi.

Əbu Eyyub:

- Belə olanda Aişə səndən daha xeyirlidir! – dedi.

Həqiqətən də, iman və səbat əhli səhabələrin H_z. Aişəyə atılan böhtanlara inanmadıqları və tələyə düşmədikləri görülür.

İftiraya qurban gedənlərdən, H_z. Aişəni dəvənin üzərində Mədinəyə gətirən Safvan b. Muattalın halı heç də möminlərin anasının halından yaxşı deyildi.

Safvan b. Muattal, Müreysi Bəni Müstəliq qəzvəsindən əvvəl müsəlman olmuşdu. Fəzilətli, cəsarətli və qəhrəman bir səhabə idi. Ordunun arxasından gələr, müsəlmanların unutduqları əşyalarını toplayar, sahiblərinə gətirib verərdi. Bu qəzvdə də əşyalara görə arxada qalmışdı. Yuxusu ağır olan biri idi. Yatanda asan oyana bilmirdi. H_z.Peyğəmbər (s) qalxış əmrini verəndə də yatmış, ordu çıxıb getdikdən sonra oyana bilməmişdi.

Safvan b. Muattal üzərinə atılan iftiranı eşidəndə sarsılmış və üzülmüş: “Sübhənallah! Allaha and olsun ki, mən belə şey etməmişəm” - demişdi.

Daha sonra Aişə rəvayət edir ki: “Mən o günü çox ağladım. Nə gözümün yaşı dayandı, nə də gözümə yuxu getdi. Səhəri günü anam və atam yanıma gəldilər. Bu şəkildə mən iki gecə və bir gün ağladım. Ənsardan bir qadın da içəri girmək üçün icazə istəmiş, mən də icazə vermişdim. O da mənimlə birlikdə oturub ağlayırdı. Anamla atam yanımda oturduqları əsnada Rəsulullah (s) içəri girdi və gəlib yanıma oturdu. Halbuki Rəsulullah (s) dedi-qodu başladığı gündən bəri gəlib yanımda oturmamışdı. Rəsulullah (s) bir ay gözlədiyi halda vəhy gəlməmişdi. Tez- tez şəhadət gətirən Hz. Peyğəmbər (s) belə sözə başladı:

-Ey Aişə! Haqqında mənə belə-belə sözlər çatdı. Əgər bu deyilənlərdən uzaq isən, yaxında Allah səni təmizə çıxarar. Yox əgər belə bir günaha yaxınlaşmısan, Allahdan bağışlanma istə və tövbə et. Çünki bəndə günahını etiraf edib tövbə edəndə Allah da ona əvf və məğfirətlə rəftar edir.

Allah Rəsulu (s) sözünü bitirincə gözümün yaşı kəsildi. Atama:

-Rəsulullahın dediyi sözə mənim əvəzimdən cavab ver - dedim. Atam:

-Vallah, qızım, nə deyəcəyimi bilmirəm - dedi. Sonra anama dönüb dedim:

- Sən bir şey de! Anam:

- Vallah, mən də Rəsulullahə nə cavab verəcəyimi bilmirəm - dedi. Bundan sonra Rəsulullahə dönüb dedim:

-Allaha and olsun ki, insanların dedi-qodusunu eşitdiyinizi bildim. O, sizin nəfsinizə yerləşdi və siz ona inandınız. İndi mən sizə “günahsız olduğumu” desəm ki, həqiqətən də, günahsızam, buna inanmazsınız. Əgər (tutaq ki) pis bir iş görmüş olsam (ki), Allah mənim günahsız və təmiz olduğumu bilir, məni təsdiq edərsiniz. Allaha and olsun ki, sizin və mənim üçün bir söz tapa bilmirəm. Mən ancaq Yusif peyğəmbərin hadisəsini¹² örnək alıb səbirlə gözləyəcəm.

Bu sözü dedim və yatağıma uzandım. Mən Allahın məni təmizə çıxaracağını ümid edirdim. Lakin haqqımda bir vəhyin enəcəyini ağlımın ucundan belə keçirməzdim. Haqqımda Quran dili ilə bir kəlam gəlməsini düşünməzdim. Fikirləşirdim ki, Rəsulullah bir yuxu görsün. Allah-Təala Peyğəmbərinə göstərdiyi yuxu vasitəsilə məni təmizə çıxartsın. Allaha and olsun ki, Rəsulullah hələ yerindən qalxmamışdı və oradakıların hələ heç biri evdən bayıra çıxmamışdı ki, Rəsulullah vəhy gəldi. Vəhyin ağırlıq və şiddətindən tərləməyə başladı. Belə ki, Rəsulullah (s) qış günlərində belə vəhy gəldiyi zaman vəhyin ağırlığından alnından tərdamcıları tökülərdi.¹³

Vəhyin təsiri üzündən keçəndən sonra sevinclə gülərək mənə tərəf dönüb dedi:

12. Yusifin qardaşları, Yusifin köynəyinin üzərindəki yalançı qanla atalarına gəldikləri vaxt Hz. Yəqub oğullarına: “Xeyir, nəfsləriniz sizi aldadıb bu pis işə sürükləmişdir. Artıq (Mənə düşən) gözəl bir səbirdir. Sizin bu danışdıqlarınıza qarşı yardımına sığınılacaq isə ancaq Allahdır. (Yusif, 18)

13. Buxari, *Bədil-Vəhy*, 1.

-“Ey Aişə! Qalx Allaha həmd elə. Allah sənin günahsız olduğunu və iftiraya qurban getdiyini açıqladı, səni təmizə çıxartdı”.

Anam-atam da: “Qalx Rəsulullahə təşəkkür elə.” – dedilər. Mən:

“Xeyr, Vallah mən nə Onun yanına gedərəm, nə də Ona və sizlərə təşəkkür edərəm.” - dedim. “Mən ancaq sizlərin eşidib uzaqlaşdırmağa səy göstərə bilmədiyiniz o iftiradan məni təmizə çıxaran Allaha həmd və şükür edərəm!” - dedim.

Allah-Təalanın Hz. Aişənin bəraəti haqqında endirdiyi ayələr bunlar idi:

“O iftira xəbərini gətirənlər sizlərin içərisindən bir qrupdur. Bu iftirayı özünüz üçün bir şər zənn etməyin. Əksinə o haqqınızda xeyirdir. Onların hər birinə qazandıqları qədər günah vardır. Onların günahın ən böyüyünü işləyən üçün böyük bir əzab vardır.”

“Bunu eşitdiyinizdə mömin kişi və qadınlar əlini vicdanlarına qoyub niyə “ bu, açıq bir iftiradır”, demədilər?”

“Bəs iftira edənlər niyə dörd şahid gətirmədilər? Madam ki şahidləri yoxdur, onda onlar Allah qatında əsl yalançıdırlar.”

“Əgər Allahın dünya və axirətdə fəzl və rəhməti üzərinizə olmasaydı, etdiyiniz o dedi-qodu səbəbilə sizə böyük bir əzab çatardı.”

“O vaxt siz iftirayı bir-birinizə danışırıdınız. Heç bir məlumatı olmayan bir şeyi ağızdan –ağı-

za dolaşdırırdınız. Bunu da asan bir iş zənn eləyirdiniz. Halbuki (günah yönündən) o Allah qatında böyük bir günahdır.”

“Nə üçün siz onu eşitdiyiz zaman: “Bunu danışmaq bizə yaraşmaz. EyAllah! Sən pak və müqəddəsən! Bu, çox böyük bir iftiradır!”- demədiniz?”

“Əgər möminsinizsə, bilin ki, Allah belə bir əmələ əbədiyyən dönməməyinizi sizə nəsihət edir.”

“Və Allah sizə ayətlərini açıq-açıq bildirir. Allah alim və hakimdir.”

“Möminlər arasında pis sözlərin yayılmasını arzu edənlərə dünya və axirətdə acı bir əzab vardır. Allah bilir, siz bilməzsiniz.”

“Əgər Allahın üzərinizdə lütf və rəhməti olmasaydı, əzabınızı tez bir zamanda verərdi. Həqiqətən Allah rauf və rahimdir.”

“Ey Möminlər! Şeytanın izi ilə getməyin. Kim şeytanın izi ilə gedərsə bilsin ki, o, şərri və çirkin olan işləri görməyi əmr edir. Əgər üzərinizə Allahın lütf və mərhəməti olmasaydı, sizdən heç biriniz əbədiyyən təmizə çıxmazdı. Lakin Allah istədiyini təmizə çıxardar. Həqiqətən Allah Eşidən və Biləndir.”¹⁴

Hz. Aişə rəvayət edir ki: “Allah-Təala bəraətim haqqında bu ayələri nazil edəndən sonra atam Əbu Bəkr qohumluq və həm də kasıblığı səbəbilə əl

14. Nur surəsi, 24/11-21

tutduğu Mıstah b. Üsasəyə daha əl tutmayacağına and içmişdi. Bunun üzərinə Allah-Təala:

“Sizdən fəzilət və sərvət sahibi olanlar qohum-əqrəbaya, miskinlərə, Allah yolunda hicrət edənlərə heç bir şey verməyəcəklərinə and içməsinlər. Qoy əfv edib bağışlasınlar. Məgər siz Allahın sizi bağışlamağını istəmirsinizmi? Allah Bağışlayan və Rəhmlidir”¹⁵ ayəsini nazil edincə atam Əbu Bəkr:

“Vallah, mən Allahın məni bağışlamasını istəyirəm.” - deyərək andından döndü və yenə əvvəlki kimi Mıstahın ailəsinə əl tutmağa başladı.

Rəsulullah (s) bəraətim haqqında nazil olan ayələri çıxıb xalqa xütbə şəklində oxudu. Sonra da iftiranı dillərində dolaşdırmaqda irəli gedən iki kişi və bir qadına; Mıstah b. Üsasə, Hassan b. Sabit və Hamnə binti Cahşa hədd tətbiq edilməsini əmr etdi. İftiraçılara vurulan hədd cəzası 80 qamçı idi. İftiraçılar arasında ilk iftira toxumunu əkən Abdullah b. Übeyyə də iki qat hədd cəzası vurulmuşdu.

İftira atılan Rəsulullahın (s) zövcəsi, ümmətin anası, Peyğəmbərin (s) yaxın dostunun qızı və eyni zamanda ümmətin ən iffətli xanımlarından biri idi. Ancaq bu hadisə belə peyğəmbərlərin bəla və müsibətlər qarşısındakı səbr və dözümlülük gücünü göstərməyə kafidir. Bu hadisə qiyamətə qədər bu müsibətə düşər olanlar üçün böyük bir təsəllidir.

15. Nur surəsi, 24/22

İla (And içmə) hadisəsi

Bu hadisə Hə. Aışə ilə Peyğəmbərimizin digər xanımlarının dünya hayatı və bəzəyinə meyl edib Rəsulullahdan bunu istəmələri üzərinə yaşanmışdır. Rəsulullah (s) onların bu istəklərini onlara təmin edə bilməyəcəyini söyləyərək ya Allah və Rəsulunu, ya da dünya bər-bəzəyini seçmə arasında onlara vaxt vermişdi. Dünya bər-bəzəyini seçmələri nəticəsində talaqlarını da geri verəcəyini bildirmişdi.

Hayatus - sahabədə bununla əlaqəli bir rəvayət nəql edilir:

“Əbu Bəkr Rəsulullahın (s) yanına girmək üçün icazə istəyir. Xalq Rəsulullahın evinin önündə oturmuşdu. Əbu Bəkrə icazə verilmədi. Sonra Ömər gəlib içəri girmək üçün icazə istədi, ona da izn verilmədi. Bir az sonra ikisinə girmək üçün icazə verildi. İçəri girdiklərində Rəsulullahı (s) və ətrafında susqun halda oturan xanımlarını gördülər. Ömər bunların halını belə görüb; “gülməli bir şey danışım, bəlkə, kefləri açılar” düşüncəsi ilə Rəsulullahla dönüb dedi:

-Ya Rəsulullah! Zeydin qızını (yəni özünün xanımı) görməliydin. Bir az əvvəl məndən dünyalıq istəyirdi, mən də onu azarladım (tənbeh etdim).

Rəsulullah (s) Ömərin sözlərinə o qədər güldü ki, yan dişləri görünürdü. Xanımlarını da işarət edərək:

-Bax, ətrafımda oturan bunlar da məndən dünya malı istəyirlər - dedi.

Bunu eşidən Əbu Bəkr və Ömər qızlarını tənbeh etmək üçün üstlərinə yürüyüb: “Siz ikiniz Rəsulullahın yanında olmayan şeyləri istəyirsiniz” deyərək vurmaq istəyirlər. Rəsulullah (s) onların qızlarını vurmalarına icazə vermir. Deyəsən, xanımlar səhvlərini başa düşüb peşman olmuşdular ki, hamısı bir ağızdan:

–“Vallah, bundan sonra Rəsulullahdan olmayan bir şeyi istəməyəcəyik.” - dedilər.

Əhli Beyt içində əmir və rəis qızları var idi ki, bunlar atalarının evində gözəl bir həyat keçirmişdilər. Mədinədə hər kəsin az-çox rəfah içində yaşadığı bir vaxtda bunlar sıxıntı içində yaşamalarına dözə bilməmiş, gözəl bir həyat sürməyi tələb etmişdilər. Başqaları üçün xoş görülən bu istək əhli-beyt üçün xoş görülməzdi. Onlar maddi həyatın müvəqqəti zövqlərindən uzaq duraraq fəzilət timsalı bir ailə olmalı idi. Bunun üçün də iki yoldan birini seçməli idilər: Ya dünyanı seçib Hz.Peyğəmbərdən ayrılacaqdılar və yaxud axirəti seçərək əhli beyt olma şərəfini davam etdirəcəkdilər. Allah-Təala bununla birlikdə Rəsulullaha Əhzab surəsində belə səsləndi:

“Ey Peyğəmbər! Zövcələrinə de ki; “Əgər siz dünya həyatını və zinətini istəyirsinizsə, gəlin sizə talağınızı verim və sizi gözəl bir şəkildə bəşayım. Yox əgər Allahı və peyğəmbərini və axirət yurdunu seçirsinizsə, şübhəsiz, Allah sizdən yaxşılıq edən qadınlar üçün böyük bir mükafat hazırlamışdır.”¹⁶

16. Əhzab surəsi, 33/23-28.

Hz. Peyğəmbər (s) “Təhyir” ayəsini digər xanımlarına oxuduğu kimi Hz. Aişəyə də oxuyub onun ailəsi ilə məsləhətləşərək bir qərara gəlməsini istəyincə Hz. Aişənin verəcəyi cavab bu idi:

- Ya Rəsulullah! Mən seçimim xüsusunda ailəmləmi qərar verəcəyəm? Təbii ki, mən Allah və Rəsulunu seçirəm. Amma Səndən bir şey xahiş eləyirəm. Mənim bu seçimimi xanımlarına deməyəsən.

Rəsulullah (s):

-Allah məni kobud və şiddət göstərən birisi olaraq göndərmədi. O, məni öyrədən və asanlaşdırıcı olaraq göndərdi. Onlardan biri mənə sənin seçimini soruşarsa, söyləyəcəm - dedi.

Bu hadisə İbn Abbasdan da eyni şəkildə rəvayət edilmişdir. Onun rəvayətində Aişənin *“Vallah Rəsulullah mənim valideynlərimlə məsləhətləşdiyimdə ondan ayrılmamamı söyləyəcəklərini bildiyi üçün belə demişdi”* ifadəsi də yer alır.

Daha sonra İbn Abbas rəvayət edir: “Rəsulullah (s) bütün xanımlarını seçim xüsusunda sərbəst buraxmış, onlar da eyni ilə Hz. Aişənin dedikləri kimi cavab vermişdilər”

Hz. Aişənin Fəziləti və Digər Xanımlar Arasında Üstünlüyü

Hz. Aişə zərif bədənli, iri gözlü, dalğalı saçlı, sarışın, bəyaz üzlü gözəl bir xanım idi. Rəsulullah ondan başqa bakirə bir qadınla evlənməmiş, heç bir qadın ona Hz. Xədicədən sonra sevimli olmamışdı. O heç bir müsəlman xanımın əldə edə bilmədiyə fə-

zilətlərə sahib olmuşdur. Hz. Aişə Hz. Peyğəmbərlə evləndiyi gündən bəri Onun qəlbində xasiyyət və fitri qabiliyyəti, Hz. Peyğəmbərə bəslədiyi sevgi və qayğısı ilə müstəsna bir yeri tutmuşdur. Bu xüsusiyyətləri ilə o, Hz. Peyğəmbərin digər xanımlarından fərqli bir mövqeyə yüksəlmişdir.

Rəsulullah (s) ona qarşı yumşaq davranar, arada bir də zarafatlaşardı. Bununla əlaqəli bir hadisəni də burada qeyd etmək yerinə düşər. Hz. Aişə özü rəvayət edir ki:

Bir gün Rəsulullah (s) Baqi qəbiristanlığından qayıdırdı. İçəri girəndə mən baş ağrısından əziyyət çəkir, "vay başım, vay başım" deyirdim. Rəsulullahın da başı ağrıyırdı. Məna dönüb:

- "Vallah, ay Aişə! Əksinə mən "vay başım" deməliyəm - dedi. Mənim zarıdığımı görüncə bu səfər:

- "Nə zərəri var. Məndən əvvəl ölsən, mən baş ucunda durub səni kəfənləyib cənazə namazını da qılaram və özüm də dəfn edərdəm - deyib zarafatlaşdı.

Rəsulullah onunla zarafatlaşdığı kimi arada bir onunla yarışlara da gedər və yaxud özü onunla yarışardı. Hz. Aişə rəvayət edir ki:

-Bir gün Rəsulullah mənimlə qaçma yarışına girdi və mən onu keçərək qalib gəldim. Bir müddət sonra mən kökəldim. Onunla yarışa girişəndə bu dəfə o, məni ötdü.

Üstün şəxsiyyətinin və fitri qabiliyyətinin olması Hz. Aişənin istərsə Hz. Peyğəmbər, istərsə də səhabə arasında hörmətə layiq biri olduğunu göstərmişdir. Rəsulullah (s.ə.s.) şəxsən özü Aişənin

xüsusiyyət və fəzilətlərini zikr edərək onu əshabı və digər müsəlmanlarına mədh etmişdir.

Məhz bu yüksək məziyyət və xislətlərə sahib olması onun Allah Rəsulunun yanında sevgi və hörmətini artıran əlamətlərdən idi. İbn Həcər Rəsulullahın (s) Hz.Aişəyə olan sevgisinə diqqət çəkərək ikisi arasında varid olan hadisəni belə nəql edər:

Hz. Aişə bir gün Rəsulullah (s):

-Ya Rəsulullah! Cənnətdəki xanımların kimləridir? – deyər soruşmuş, Rəsulullah (s) da:

-“Sən də onlardansan” - cavabını verərək dünyada ikən onu cənnətlə müjdələmişdir.

Hz. Aişə özünə bəxş edilən bu fəzilətlərin fərqindədir ki, bu üstünlüklərini belə sıralamışdır:

Rəsulullah məndən başqa bakirə bir qadınla evlənməmişdir.

Allah-Təala ta səmadan enən ayə ilə məni təmizə çıxarmışdır.

Cəbrail mənim rəsmimi Hz.Peyğəmbərə göstərərək: “Bu, sənin dünya və axirət zövcəndir” demişdir.

Rəsulullah sadəcə mənim otağında mən yatarkən namaz qılmışdır.

Rəsulullah yalnız mənim otağında ikən vəhy nazil olmuşdur.

Rəsulullah mənim atam ilə hicrət etmişdir.

Rəsulullah mənim qucağında ikən ruhunu təslim etmişdir.

Rəsulullah mənim növbəm olan gündə vəfat etmişdir.

Rəsulullah mənim otağında dəfn edilmişdir.

Aşağıdakı hədis də Hz. Aişənin digər xanımları arasında fəzilət yönündən üstünlüyünü bir daha ortaya qoymaqladır:

Əshab Peyğəmbərin (s) Hz. Aişəyə olan sevgisini bildikləri üçün hədiyyələri Aişənin günündə gətirərdilər. Peyğəmbər (s) də gələn hədiyyələri Aişənin otağında bölərək digər xanımlarına da göndərərdi. Xanımları hər dəfə hədiyyələrin Aişənin otağına gəlməsindən narahat olduqlarından aralarında bir plan hazırlayırlar. Ummu Sələməni Rəsulullahə göndərərək: "Get Rəsulullahə de ki, xalq hədiyyələrini vermək istədiklərində gün araşdırmadan Hz. Peyğəmbər hansı xanımının yanındaysa o gün gətirsinlər!"- deyirlər. Ummu Sələmə qadınların ona dediklərini Rəsulullahə çatdırır. Lakin Rəsulullah cavab vermir. Xanımlar Ummu Sələməyə nəticəni soruşduqlarında o, Rəsulullahın cavab vermədiyini onlara bildirir. Bunun üzərinə xanımlar bir daha danışması üçün Ummu Sələmədən xahiş edirlər. Ummu Sələmə vəziyyəti bir daha açanda Rəsulullah (s) Ummu Sələməyə:

-Aişə mövzusunda məni incitməyin. Həqiqət burasındadır ki, mənə heç bir qadının günündə vəhy gəlməz, ancaq Aişənin otağında və günündə ikən vəhy gəlir - deyir.

Ummu Sələmə bunun üzərinə peşmançılığını bildirərək:

-Ya Rəsulullah! Sizi incitməkdən tövbə edib Allaha sığınırım - dedi və vəziyyəti xanımlara xəbər verərək

onu bu işə qatmamalarını bildirir. Xanımlar bununla kifayətlənməyib vəziyyəti atasına çatdırmaq üçün bu dəfə qızı Fatimədən yardım istəyirlər. Fatimə onların bu istəyini qəbul edib Hz. Peyğəmbər (s) Aişənin otağında ikən yanına gəlib:

- Ata! Xanımların məni sənin yanına göndərdilər. Onlar İbn Əbi Kuhafənin (Əbu Bəkr) qızı ilə özləri arasında adil davranılmasını istəyirlər - dedi. Rəsulullah:

- Qızım, sən mənim sevdiyimi sevmirsənmi? - deyə soruşur. Fatimə:

- Əlbəttə, sevirəm - deyir. Bunun üzərinə Rəsulullah (s):

-Elə isə, bunu da sev - deyərək Aişəni göstərir.

Fatimə xanımların yanına dönərək atasından eşitdiklərini olduğu kimi onlara danışır. Onlar Fatiməyə yenidən danışması üçün getməsinə istəyirlərsə də, Fatimə:

Allaha and olsun ki, bu mövzuda bir kəlmə də olsun atama söz deməyəcəyəm" deyərək onların istəyini qəbul etmir.

Hadisənin davamında Hz. Fatimədən sonra Hz. Peyğəmbərin xanımlarından Zeynəb binti Cahşın da bu məsələni danışmaq üçün Hz. Peyğəmbərin yanına gəldiyi, Hz. Peyğəmbərin onun danışdıqlarına səsini çıxarmaması, danışığında bir az irəliyə getməsi nəticəsində Hz. Aişənin Zeynəbə müdaxilə edərək susdurması, bunun üzərinə Rəsululla-

hın Hz. Aişə üçün *“O, Əbu Bəkrin qızıdır”* deməsi haqqında rəvayətlər də mövcuddur.¹⁷

Hz. Peyğəmbəri ən çox qısqanan xanımlarından olan Hz. Aişənin bu halı onun fəzilət və əxlaq yönündən digər xanımları arasında üstünlüyünü zədələməmiş, bir maneə təşkil etməmişdir. Bəzən də bu qısqanclıq halı xüsusilə Hz. Peyğəmbər (s) tərəfindən özünə xatırladılırdı. Hz. Aişədən gələn rəvayətə görə bir gecə Peyğəmbər (s) durub çölə çıxmış, geri qayıdanda Aişə onun harda olduğunu soruşmuş və Hz. Peyğəmbər (s):

–“Nə olub, ey Aişə! Qısqandınmı?” deyə soruşmuşdu. Aişə:

*–“Neyləyim, sənin kimi birini qısqanmamaq mümkün deyil”-cavabını vermişdi.*¹⁸

Hz. Aişə Peyğəmbərin (s) xanımları arasında davam edən qısqanclıq yarışına iştirak edərək rəvayət edir:

*–“Zeynəb Peyğəmbərin (s) digər xanımları arasında mənimlə ən çox rəqabətə girən idi. Buna onun Peyğəmbərin yanındakı qədr-qiymət və mərtəbəsi səbəb olmaqdadır. Buna baxmayaraq iman və təqva yönündən Zeynəbdən daha xeyirli, doğru sözlü və daha çox sədaqə verən bir qadın görmədim.”*¹⁹

Hz. Aişənin Peyğəmbər (s) nəzdində xüsusi bir yeri olduğunu gələn rəvayətlərdən də anlamaq

17. Buxari, *Hibə* 6; Muslim, *Fədəilus-Səhabə*, 13.

18. Muslim, *Sıfatul-Münafiqin*, 16.

19. Muslim, *Fədəilus sahabə*, 13.

olar. Belə ki, əshabdan Amr b. As Peyğəmbərdən (s) bir gün soruşur:

–“Ya Rəsulullah! İnsanlar içində sənə ən sevimli olan kimdir? Peyğəmbər (s):

“ Aişə” cavabını verir. Amr. b. As: “ Bəs kişilərdən ya Rəsulullah?” soruşunca:

“ Aişənin atası”- cavabını verir.²⁰

Hz. Aişənin fəzilətinə dair bir çox rəvayət vardır ki, bunlardan biri də belədir:

Bir gün Rəsulullah (s):

“ Ey Aişə! Bu yanımdakı Cəbraildir, sənə salam deyir” dedi. Aişə:

“Salam, Allahın rəhmət və bərəkətləri onun üzərinə olsun. Mənim görmədiyim Cəbraili sən görürsən” deyir.²¹

Hz. Peyğəmbər (s) ilk xanımı Hz. Xədicədən sonra xanımları içərisində Hz. Aişəni daha çox sevmişdir. Lakin bu sevgi onun Allaha olan sevgisini və vəzifə və təbliğindəki bağlılığını azaltmamışdır. Əbu Musa əl-Əşaridən gələn rəvayətə görə Hz. Peyğəmbər (s) belə buyurmuşdur:

“Kişilərdən bir çoxu fəzilət və kamillikdə kəmələ çatmışdır. Halbuki qadınlardan İmran qızı Məryəm ilə Firovunun arvadı Asiyə və Xədicə bin Xuveyliddən başqası kəmələ çatmamışdır. Ümmətimin qadınları içərisində

20. Buxari, *Fədaily Əshabin-Nəbi*, 3662.

21. Buxari, *Bədil-Xalq*, 3217

isə Aişənin fəziləti tirit²² yeməyinin digər yeməklərə olan üstünlük və fəziləti kimidir”²³

Hə. Aişə Mədinədə Peyğəmbərimizin hərbi səfərlərində iştirak etmiş və digər səhabə xanımları kimi hərbdə yaralıların müalicəsi ilə məşğul olmuşdur. Uhud qəzvəsində çiyində su və yemək daşıyaraq Hə. Peyğəmbərə (s) hər zaman dəstək olmuşdur.

Hə. Aişənin fəzilət nümunələrindən birisi də onun şanına təyəmmüm ayəsinin enməsidir. *Belə ki, Hə. Aişə bir dəfə bacısı Əsmadan taxmağa bir boyunbağı almışdı.(bir rəvayətdə isə o boyunbağını ona anası vermişdi.) Hə. Peyğəmbərlə (s) birlikdə Məkkə ilə Mədinə yolu üzərində Beydə və Zatul Ceyşə çatdıqlarında Aişənin boynundakı boyunbağı qırılıb hara isə düşdü. Rəsulullah tapılması üçün o yerdə bir müddət dayandı. Hər kəs də gözləməyə başladı. Dayandıqları yerdə su da yox idi. Dəstdən bir neçə nəfər gəlib Əbu Bəkirə: “Ey Əbu Bəkr! Aişənin nə etdiyini görürsənmi? Rəsulullahı və hər kəsi yolundan elədi. Su başında da dayanılmayıb. Heç kəsin yanında su da yoxdur”- dedilər. Əbu Bəkr Aişənin yanına gəldi. Aişə oturmuş, Rəsulullah da başını dizinə qoyub yuxulamışdı. Aişəyə acıqlanmağa başladı. Aişə Rəsulullah yatdığı üçün səsinə çıxarmadı. Səhər olanda Rəsulullah oyandı. Ətrafda su yox idi. O an Allah-Təaladan təyəmmüm ayələri nazil olmağa başladı. Hər kəs təyəmmüm edərək ibadətini elədi. Üseyd b. Xudayr Aişəyə: “Allah səni xeyir ilə mükafatlandırınsın! Sənin başına elə bir iş gəlmir ki, onda Allah-Təala sənin*

22. Ətlə bışirilən bir yeməkdir. Müxtəlif bölgələrdə bu yeməyə sərid də deyirlər.

23. Buxari, Əhadisul-Ənbiya, 3411.

üçün də, müsəlmanlar üçün də xeyir və bərəkət ehsan etməsin-dedi. Rəsulullah (s) da: "Sənin bu boyunbağının nə böyük bərəkəti var imiş" deyir. Getmək üçün yola düzələndə boyunbağını Aişənin dəvəsinin altında qaldığını görürlər.²⁴

Hz. Peyğəmbərlə Hz. Aişə arasındakı ailə bağı sevgi üzərində qurulmuşdu. Bu baxımdan Hz. Peyğəmbər (s) Hz. Aişəyə böyük hörmət və yaxınlıq göstərirdi. Amma burada onu da qeyd etmək lazımdır ki, Peyğəmbərin (s) xanımları arasında Hz. Aişəni çox sevməsi və tərifləməsi, digərlərindən üstün tutması səbəbiylə deyildir. Peyğəmbərin (s) ona bu dərəcə bağlanması səbəbi Hz. Aişənin ona qarşı rəftarından irəli gəlirdi. Yəni Hz. Aişənin Peyğəmbərə (s) göstərdiyi sevgi, təslimiyyət və bağlılığının bir nəticəsi olaraq Rəsulullah da onun bu davranışına biganə qalmamış və ona sevgi hissləri ilə bağlanmışdır. Bunun ən gözəl nümunəsini Hz. Peyğəmbərin xanımlarına ya dünya malını və zinətini istəmələri, ya da Allahı, Rəsulunu və axirəti seçmələri üçün düşünməyə vaxt verdiyində Hz. Aişənin heç düşünmədən ikinci şərti seçərək peyğəmbəri məmnun etdiyi hadisəsində görmək olar.

Hz. Aişədən rəvayət edildiyinə görə Rəsulullah (s) bir gün ona:

"Ey Aişə! Mən sənin məndən razı olduğun və məndən incidiyin zamanı yaxşı bilirəm"- dedi. Hz. Aişə bunu necə bildiyini ondan soruşanda Rəsulullah (s):

24. Buxari, *Fədaily Əshabın-Nəbi*, 3773; Müslim, *Təyəmmüm* 367.

“Məndən razı olduğun vaxtlar xeyir, “Muhammədin Rəbbinə and olsun”; məndən incidiyin zaman isə “İbrahimin Rəbbinə and olsun!” deyirsən. Hz. Aişə də:

*“Bəli, Allaha and olsun ki, incidiyim zaman sadəcə sənin adını tərk eləyirəm” cavabını vermişdi.*²⁵

Hz. Aişənin fəzilət və üstünlüklərini təkcə Allah Rəsulu deyil, eyni zamanda xanımları da etiraf edib təqdir edərdilər. İfq hadisəsində Rəsulullahın (s) Aişə haqqında sorğu-suala çəkdikləri arasında xanımlarından Zeynəb binti Cahş da var idi. Allah Rəsulu ondan da Aişə haqqında bildiyi və gördüyü şeylərin olub olmadığını soruşanda Zeynəb Rəsulullahla belə cavab vermişdi:

“Ey Allahın Elçisi! Mən qulağımla eşitmədiyim, gözümlə də görmədiyim şeylər xüsusunda Allahdan qorxuram. Ancaq Allaha and olsun ki, Aişə haqqında xeyirdən başqa da heç nə bilmirəm”.²⁶

Hz. Aişənin hər xüsusda mükəmməlliyi, xüsusilə də İslami elmlər sahəsindəki elmi dərinliyi bir çox islam alimləri tərəfindən qəbul edilmişdir. İbn Teymiyyə və tələbəsi İbni Qayyuma görə; “Əgər üstünlük axirətdə kəmalat dərəcəsinə görədirsə, o halda bunu yalnız Allah bilir. Lakin dünyəvi nöqtəyi nəzərdən baxıldığında həqiqi olan mükəmməlliklər pillə-pillə artaraq müxtəlifdir: Əgər mükəmməllik nəslin əsalət və nəcabəti yönündən isə o zaman Fatimətuz-Zəhra hamısından üstündür. Əgər peyğəmbərə imanda öndə olması, onun yaxşılığı və səadəti üçün yardım və fədakarlıq göstər-

25. Buxari, *Fədailyus sahabə*, 5228.

26. Buxari, *Şəhadət*, 15

məsi, İslamın ilk dövənlərindəki sıxıntı və çətinliklərə sinə gərməsi yönündən isə o zaman Xədicətul Kübranın kəmalatı hamısını aşmaqdadır. Bununla bərabər əgər zəkası və ədəbi üstünlüyü, dinə xidmətləri, Hz. Peyğəmbərin öyrətdiklərini, söylədiklərini və tətbiq etdiklərini yaşamasını nəzərə alsaq, o zaman Aişə Siddiqənin rəqibi yoxdur.

Hz. Aişənin Elm Öyrənmədə Əzmi və Bacarığı

Hz. Peyğəmbər (s) elm və təbliğdə tək cə səhabələri ilə deyil, öz ailə fərdləri, əhli-beytindən olan möminlərin anaları olan zövcələrinin maariflənməsi ilə də yaxından maraqlanmışdır. Rəsulullahın (s) xüsusi həyatını və İslamı necə yaşadığını bizə ən yaxşı tanıdan Hz. Aişədir. Digər xanımların nə qədər hədis rəvayət etdiklərini gördükdən sonra rahatlıqla demək olar ki, Hz. Aişə olmasaydı, Rəsulullahın (s) şəxsi həyatının bir çox mərhələsi bizə qapalı qalacaqdı. Onun dərin elm dəryasından ən çox faydalanan zövcələrindən olan Hz. Aişəni xüsusilə qeyd etmək lazımdır . Hz. Aişənin Peyğəmbərlə (s) evliliyində gözə çarpan ən önəmli xüsüs bir müəllim-tələbə əlaqəsidir. Hz. Aişə o dərəcə mükəmməl yetişmişdir ki, Hz. Peyğəmbərdən sonra onun evi qadın-kişi, böyük-kiçik bir çox insanın hüsuruna gəlib onu dinlədiyi, sual soruşub cavabını aldığı bir elm və irfan ocağı olmuşdur. Hz. Aişə Peyğəmbərdən (s) aldığı bilgilərlə həm səhabələrə, həm tabiunlara, həm də sonrakı müctəhid imamlara işiq tutacaq bilgilər nəql etmişdir. O, Hz. Peyğəmbərin (s) sünnəsini nəql etmək və açıqla-

maqla qalmamış, eyni zamanda onun doğru anlaşılması xüsusunda elmi tənqid anlayışını da ortaya qoymuşdur. Səhabələr arasında çox sayda mövzu da fitva verməsi ilə məşhur olan yeddi səhabədən biridir. Hz. Peyğəmbərdən (s) 2210 hədis rəvayət etmişdir.

Hz. Peyğəmbərin (s) Hz. Aişə ilə bağladığı nikah əqdinin əsas səbəblərindən biri də İslam dininin incəliklərini özündən sonra səriştəli birinə dövr edilməsi idi. Allah Rəsulu (s) İslam dininin gələcəyi və çatacağı hədəflər hələ tam məlum olmadığına görə ona tabe olan insanların aqibəti barəsində həmişə çox narahatlıq keçirirdi. İslam dininin əsaslarını və hökmlərini zərif cinsin nümayəndələri arasında izah edib, başa salaçağı ağıllı və çalışqan bir qadına ehtiyac var idi. Hz. Aişə isə bütün bu xüsusiyyətləri özündə cəmləşdirən bir qadın idi və kiçik yaşda olmasına baxmayaraq Hz. Peyğəmbərin də bu mənada diqqətini cəlb etmişdi. Həmçinin kiçik yaşda olduğuna görə Hz. Peyğəmbərin də ona öyrətmək istədiyi məlumatları və qazandırmaq istədiyi vərdisləri də mənimsəmək üçün əlverişli mənəvi təbiətə sahib idi.

Hz. Aişə Rəsulullahla birlikdə olarkən daima dərin mənəli suallar verir, izah olunan məsələnin hərtərəfli başa düşülməsi üçün Peyğəmbərlə (s) əhatəli müzakirələr edirdi. Bu xüsusiyyətləri baxımından o, Əbu Bəkrin övladları içərisində xüsusilə seçilirdi. Həqiqətən də, nəsil məsələsinə böyük əhəmiyyət verən ərəb zadəganlarında evlilik bağları iki ailə, yaxud da iki qəbilə arasında sıx əlaqələ-

rin qurulmasında və qarşılıqlı yardımlaşmada çox böyük rol oynayırdı. Əbu Bəkr İslam dinini ilk qəbul edən bir neçə nəfərdən biri idi və peyğəmbərə olan sədaqəti və bağlılığı nəticəsində “Siddiq” ləqəbini almışdı. Qızına nişanlı axtaran Əbu Bəkr Rəsulullahdan gələn evlilik təklifinə sevinclə razı olmuşdu. Belə ki, o əsnada Hz. Əbu Bəkrin qəlbindən keçirdiyi gəncin “məni zorla İslam dininə gətirməyə çalışmayın” sözlərindən çox incimiş və qəlbi qırılmışdı.

Qısacası, Hz. Muhammədin (s) Hz. Aişə haqqında bəslədiyi bütün ümidlər artıqlaması ilə həyata keçmişdi. O, İslamda yetişmiş ən böyük hüquq alimlərindən biri olmağa müvəffəq olmuşdu. Həmçinin tarix, bəlağət (natiqlik) və şer sahələrində də öz sözünü demişdi. Mədinədə tam doqquz il Peyğəmbərin (s) ən yaxın və səmimi rəfiqi olmuş, bunun təbii nəticəsi olaraq da Rəsulullahın həyatı barəsində bir çox hədis rəvayət etmişdir. Eyni zaman da Hz. Aişə hərbi səfərlərdə də iştirak etmiş, döyüş əsnasında əsgərlərə tibb bacısı kimi xidmət göstərmişdir. Onun hüquq, tibb, riyaziyyat, ədəbiyyat və tarix elmlərində, eyni zamanda ərəb folkloru sahəsində nə qədər qabiliyyətli olduğu hamıya məlumdur.

Tabiunun İmamı əl-Məsrüqa: “Hz. Aişə miras hüququnu yaxşı bilirdi?” soruşanda:

“Əlbəttə! Vallah canım əlində olan Allaha and olsun ki, Rəsulullahın əshabından yaşlı olanların belə Aişədən miras hüququ barəsində məlumat aldıklarını gördüm” - cavabını vermişdir.

İbn Həcər “əl-İsabə”də Zübeyr b. Bəkkarın rəvayətini nəql edir:

“Mən Ürvədən daha gözəl şeir deyən birini görmədim.” Ona:

“Şəri kimdən rəvayət edirsən?” soruşduğumda mənə: “Rəvayət etdiyim şeirlər Aişədənədir. Onun yanında hər hansı bir hadisə yaşandığı zaman müt-ləq onu şeir ilə deyərdi” - cavabını vermişdir.

Hişam ibn Ürvə bin Zübeyr də Hz. Aişə haqqın-dakı sözlərini belə nəql edir: “O, hədisi, Quranı və şeiri insanlar arasında ən yaxşı bilən idi. O ölmədən əvvəl dedim: “Əgər Aişə ölsə, ona soruşmadığım məsələlər üçün peşmançılıq çəkərəm”.

Qubeysa b. Züeyb rəvayət edir ki: “Hz. Aişə xalqın ən alimi idi. Ürvə b. Zübeyr (Hz. Aişənin bacısı oğlu) Hz. Aişənin yanına getdiyindən həmişə elmdə bizə qalib gəlirdi. Buna görə biz Ürvə b. Zübeyrə qibtə edərdik.”

Hz. Aişə, hücrəsinin (otağının) Məscidi Nəbə-viyə bitişik olması səbəbilə Rəsulullahın məsciddə verdiyi söhbət və xütbələri, təlim və irşadlarını öyrənmək, başa düşmədiklərini də Rəsulullahdan soruşmaq surətilə yetişən və elmini kamala çatdıran bir şəxsiyyət olmuşdur.

İmam Zöhri: “Bütün xanımların elmi ilə Peyğəmbərin digər xanımlarının elmi bir araya gətirilsə, yenə də Hz. Aişənin elmi hamısından üstün gələr” buyurmuşdur.

Əbu Musa əl-Əşəri də onun elmi fəzilətinə və üstünlüyünə diqqət çəkərək: “Biz, Peyğəmbərin əs-

habının bir hədis üzərində bir müşkilimiz olanda H.z. Aişəyə gedər və mütləq o hədisin cavabını ondan alardıq.” - buyurmuşdur.

H.z. Aişənin yetişdirdiyi qadın və kişi səhabələrin sayı olduqca çoxdur. H.z. Aişənin otağı elm öyrənmək istəyən qadın-kişi və uşaqlarla dolu olan bir mədrəsə, bir elm mərkəzi halına gəlmişdi. Yetişdirdiyi kişi səhabələrdən İraqın qüdrətli alimi sayılan İmam Nəhai, bacısı Əsmanın oğlu Urvə b. Zübeyr, Mədinənin yeddi fəqihindən biri olan, Əbu Bəkrin nəvələrindən Qasım bin Muhəmməd, Abdurrahman bin Avfin oğlu Əbu Sələmə, İraqın fəqihlərindən Məsruc, yenə tabeinin böyüklərindən Səid b. Müsəyyəb, Amr b. Meymun, Alqamə b. Qays, Abdullah b. Hakim, əl-Əsvəd bin Yezid və başqalarının adlarını sadalamaq olar.

Qadın səhabələrə gəlincə onların sayı 30 olub bir neçəsinin adını saymaq olar:

Əbu Bəkrin nəvəsi Əsma, Zeynəb binti Sələmə, Hafsa binti Əbdirrəhman, cariyəsi Bərirə, Safiyyə binti Haris, Safiyyə binti Atiyyə, Fatıma binti Əbi Ceyş və başqaları.

H.z. Aişənin qadın səhabələri arasında elmi səviyyəsi ən yüksək olan Amrə binti Əbdirrəhman idi. Bu müsəlman xanım hədis sahəsində etibarlı bir insan və söz sahibi bir qadın idi. Alimlər onun elmini təqdir edib tərif edərtilər. Zöhri onun haqqında belə demişdir: “Amrə, elm və irfanı səbəbilə ucu-bucağı olmayan bir dəniz kimi idi. Mən onu belə gördüm və belə də tanıdım.”

Hz. Aişənin elm məktəbində yetişən elm və irfan sahibi xanımların ən məşhur olanlarından biri də Safiyyə binti Şeybə idi. Hədis kitablarında ondan “ Hz.Aişənin dostu Safiyyə” deyərək bəhs edilməkdədir.

Hz. Aişənin Hədis Sahəsindəki Nailiyyətləri

Hz. Peyğəmbər (s) dini əsasları insanlara təbliğ etməklə yanaşı başda Hz. Aişə olmaqla **ümmə-hatul-mumininin** (möminlərin anaları deməkdir, Əhzab, 6) hər biri bu təbliğdə yer tutmuşdur. Hz. Peyğəmbərin xanımlarının qaldığı otaqlar bir mədrəsə kimi idi. Çünki müsəlman ənsar və mühacir qadınlar, heyz, zahılıq və qüsl kimi özəl halları peyğəmbərdən soruşmağa utandıqları üçün Hz. Peyğəmbərin xanımlarından rahatlıqla soruşub ətraflı məlumat alırdılar.

Bəzən Hz. Aişə müsəlmanlar tərəfindən göndərilən məktublara cavab yazmaq surəti ilə dini məsələlərdəki müşkilləri həll etməyə çalışırdı. Aişə binti Talha bu mövzuda belə deyir: “Mən Hz. Aişənin himayəsində idim. Hər şəhərdən yanına insanlar gəlirdi. Yanında hörmətim olduğu üçün yaşlısı-gənci mənim yanıma tez-tez gələr və hədiyyələr də gətirirdilər. Müxtəlif şəhərlərdən mənə məktub yazırdılar. Mən də Hz. Aişəyə “ Xalacan! Bu filankəsin məktubu və hədiyyəsidir.” - deyərək məktubları bir-bir ona çatdırardım. O da mənə: “Qızım! O məktublara cavab ver və hədiyyə də göndər. Əgər

yanında verəcək bir şeyin olmasa, mənə de, mən verim.” - deyərdi.

Ümumiyyətlə hədis rəvayəti içərisində ən çox hədis rəvayət edən xanım səhabə Hz. Aişə olmuşdur. O Rəsulullahdan 2210 hədis rəvayət etmişdir.

Ahmet Halil Cuma kitabında İmam Zəhəbinin Hz. Aişə haqqındakı görüşlərinə belə yer verir:

“Hz. Aişə Rəsulullahdan (s) çox faydalı məlumatlar rəvayət etməklə qalmamış, eyni zamanda atası Əbu Bəkr, Ömər, Hz. Fatimə, Sad, Həmzə bin Amr və Cüddamə binti Vəhbbən də hədis rəvayət etmişdir.

Hicab ayəsi nazil olduğdan sonra yanına hədis və açıqlamasını soruşmaq üçün gələnlərə pərdə arxasından cavab verərdi. Hz. Aişə və Ümmü Sələmə (r.anhumə.) səflərinin ortasında duraraq qadınlara namaz da qıldırırdılar.

Hz. Aişənin Tibb sahəsindəki Nailiyyətləri

Hz. Aişənin kəskin zəkası və elmi dərinliyi tibb sahəsindəki bir sıra məlumatları da ona öyrənməyə fürsət vermişdir. Hətta onun bu dərəcə tibbi biliklərə yiyələnməsi bacısı oğlu Urvə b. Zübeyri heyretə salmış: “Anacan! Sənin anlayış və zəkana heyret etmirəm, çünki Rəsulullahın zövcəsidir deyirəm. Şer və ərəb tarixinə aid sahib olduğun məlumatla təəccüb etmirəm, çünki insanların biliklisi Əbu Bəkrin qızıdır deyirəm. Ancaq sənin tibb sahəsindəki biliyinə təəccüb edirəm. Bu elmi necə

və haradan öyrəndin? - deyə soruşur. Hz. Aişə əlini Urvənin kürəyinə qoyaraq:

-Ay Urvəcik! Rəsulullah (s) ömrünün sonlarına doğru xəstələnmişdi. Buna görə hər yerdən heyətlər gəlirdi. Onlardan məlumatları alıb Rəsulullahı müalicə edərdim. Tibb biliyim burdan irəli gəlir - cavabını vermişdir.

Hz. Aişənin tibb sahəsindəki biliyinə, muhakimə və zəkasına dəlalət edən bir çox sözü vardır. Bunlardan bir-ikisi də budur:

“Kim xurmanı tək sayı olaraq yeyərsə, ona zərər gəlməz.”

“ Ancaq üç qrup insan yuxusunu alar:

1-Namaz qılan.

2-Gəlin və bəy.

3-Səfərdə olan- buyuraraq bunun xaricində yuxuya ehtiyac olunmadığını bildirmişdir.

Hz. Aişənin Fitva Vermədə Qüdrəti və Müşkilləri Çözmədə Qabiliyyəti

Hz. Aişə sadəcə nəql və hədis rəvayəti ilə deyil, eyni zamanda ayeyi-kərimələrin təfsiri və hədisi-şəriflərin mənalarının təfsiri ilə də maraqlanır, Rəsulullahdan öyrənirdi. O, Hz. Əbu Bəkr və Hz. Ömər xələfəliyi zamanında belə fitva verməkdəydi.

Hz. Ömər bəzən ona Rəsulullahın (s) sünnələri haqqında soruşar və məlumat alardı. Osman da Aişənin yanına gələr, Rəsulullahın hədisləri haq-

qında məlumat alaraq onun elminə böyük rəğbət göstərirdi.

Sahabələrin böyük bir qismi hər hansı bir mövzuda müşkilə düşdüklərində cavabı Hə. Aışənin yanında tapırdılar. Əshabdan:

“İbni Abbas ilə Əbu Hüreyrənin də içində olduqları bir elm məclisində “ *Hamilə olaraq yoldasından dul qalan bir qadın, daha sonra dünyaya uşaq gətirərsə, onun iddətə nə qədər olacaqdır?* - sualı ortaya atılır. İbni Abbas iki iddətdən hansı daha uzundur-sa onu gözləməli olduğunu deyir. Əbu Hüreyrə isə doğum zamanına qədər iddə gözləməli olduğunu deyir. Bu iki fərqli görüş Hə. Aışəyə sorulduğunda o da: “*Doğum zamanına qədər iddə gözləyəcəkdir*” cavabını verərək Əbu Hüreyrənin sözünü təsdiq edir.

Ömər bin Xəttab və bəzi böyük səhabələr ihsramdan əvvəl ətir vurmanın müstəhəb olmadığını söyləyirlər. Hə. Ömər də ehsramlı ikən ətrin qoxusunu qoxlamağın uyğun olmadığı görüşündəydi və belə deyirdi:

“Ehsramlıdan ətrin qoxusunu hiss etməkdənsə, bədənimə qətran sürtsəm, daha yaxşıdır.”

Məsələn Hə. Aışəyə açanda o:

“*Mən Rəsulullah (s) ehsrama girəndə və ehsramdan çıxanda Kəbəyi tavaf etmədən əvvəl əllərimlə qoxu sürtmüşəm*”²⁷ demiş və “ehsramlı ikən Rəsulullahın (s) saç ayırımındakı ətrin parıltısı hələ də gözümün qabağındadır”²⁸ sözlərini də əlavə etmişdi.

27. Buxari, *Libas* 5930.

28. Buxari, *Libas* 5923.

Hz. Aişənin Vəfatı

Əxlaqı Qurandan ibarət olan birisi olan bu mübarək qadın, həyatının sonlarına doğru xəstələndi. Xəstəliyindən narahat idi. Özünü təsəlli edib Rəsulullahə qovuşacağını söyləyənlərə təbəssümlə baxırdı.

Xəstə yatağında ikən yanına Abdullah ibn Abbas girmək üçün icazə istəmişdi. Hz. Aişə:

-Onun məni tərifləməsini istəmirəm" deyərək qəbul etmək istəməmişdi. Qardaşının oğlu Abdullah İbn Əbdurrəhman ona:

-Anacan! İbn Abbas sənin evinin salih insanların dandır. Səni ziyarət etmək istəyir" deyincə Aişə girməyinə icazə verdi.

Abdullah İbn Abbas içəri girib Hz. Aişəyə:

-Müjdələr olsun sənə! Vallahi səninlə Hz.Muhaməd və dostlarına qovuşman arasındakı şey ruhunun cəsədindən ayrılmasından başqa bir şey deyil. Sən Rəsulullahın (s) ən sevgili xanımıydın. Rəsulullah (s) da daima yaxşını sevərdi.

Abdullah İbn Abbas sözlərinə davam edərək dedi:

-Sənin boyunbağın itmişdi. Rəsulullah (s) ordan ayrılmayıb onu axtarmağı səhabələrinə tapşırırdı.Tapa bilmədilər. Susuzluq səbəbilə Allah-Təala təyəmmüm ayələrini endirdi. Allahın bu ümmətə endirdiyi bu ruxsət sənin səbəb və bərəkətinlə olmuşdur. İftira hadisəsində də Allah-Təala yeddi qat səmanın dərinliklərindən sənin təmiz və iffətli olduğunu bildirmişdir. Qurani-Kərimin

sənin haqqında ənən ayələri gecə-gündüz məscidlərdə oxunur.

Müminlərin anası:

-Ey İbn Abbas! Bəsdir məni təriflədin. Vallah mən unudulub getməyi arzulayıram-demişdi.

Müsəlmanların dini, siyasi və ictimai həyatında dərin izlər buraxan bu böyük qadın, qaynaqlara görə vəfat etdiyi zaman altmış altı yaşında idi.

Hicri 58-ci il Ramazan ayının 17-si çərşənbə axşamı vəfat edən bu salihə xanım Baqi məzarlığına dəfn edilmişdir. Vəsiyyəti üzrə cənazə namazını Əbu Hüreyrə qıldırmışdır. Yenə öz vəsiyyəti üzərə cənazəsi ucuna yağlı parçalar bağlanmış ağac budaqlarının işığında gecə yarısı Baqi qəbiristanlığına götürülmüşdür. Cənazəni Mədinədə misli bərabəri görünməyən bir camaat izləmişdir. Qəbri digər möminlərin analarının yanında idi. Beləcə ölüm onların arasında mübarizə və qısqancılığı ortadan qaldırırdı.

Cənazəsini qəbirə bacısı Əsmanın oğlanları Abdullah və Urvə b. Zübeyr ilə onların da oğlanları endirilər.

Hz. Aişənin vəfatını eşidən hər kəs kədərlənmişdi. Hz. Ummu Sələmə onun haqqında: *"Allah sənə rəhmət eləsin, səni bağışlasın, məni də səninlə cənnətdə görüşdürsün"* deyib təkrarladığı nəql edilmişdir.

Allah ona rəhmət eyləsin. Amin!

Hə. Hafsa binti Ömər bin Xəttab

Hicrətin 3-cü ilində Hə. Peyğəmbər ilə evlənən Hə. Hafsa, Rəsulullahın (s) sadıq dostu və İslam dünyasının ikinci xəlifəsi olan Hə. Ömər in qızıdır.

Hə. Ömər in soyu bir neçə nəsil əvvəldə Peyğəmbərimizlə birləşməkdədir.

Hə. Hafsanın soyu belədir. Hafsa binti Ömər b. Xəttab b. Nüfeyl b. Abdul-Uzza b. Riya b. Abdullaha b. Kurt b. Rizah b. Adiy b. Kab b. Lüey əl-Qureyyəddir. Anası Osman b. Mazunun bacısı Zeynəb binti Mazun b. Həbib b. Vehb b. Huzafə b. Cumahdır.

Hə. Ömər dən gələn bir məlumata görə Hə. Hafsa Hə. Peyğəmbərə (s) peyğəmbərlik verilmədən beş il əvvəl doğulmuşdur. Miladi 605-ci il tarixində Məkkədə dünyaya göz açmışdır.

Hə. Hafsa atası kimi əsmər dərilili, sərt təbiətli, tez əsəbiləşən bir xarakterə sahibdi. Sözləri ilə qarşısındakını susdurmağa hazır birisi idi. Bunun üçün də Hə. Ömər qızı ilə tez-tez maraqlanar və ona məsləhətlər verərdi.

Hə. Hafsa, atası Hə. Ömər İslamiyyəti qəbul etdikdən sonra müsəlman olmuşdur. Hüneys b. Huzafə ilə evlənmişdir. İlk əri Hüneys bin Huzafə b. Qays b. Adiy b. Sad b. Sehmdir. Əri Hüneys ilə

əvvəl Həbəşistana sonra da Mədinəyə hicrət etmişdir. Huneys Rəsulullahın (s) əshabından olub, Bədir hərbində iştirak edənlərdəndir, Mədinədə vəfat etmişdir. Cənazə namazı Rəsulullah tərəfindən qılınmış olan şəhid Huneysin həyat yoldaşı Hz. Hafsa gənc yaşda dul qalmışdır. Huneys zürriyyət buraxmamışdır.

Hz. Ömər hər dəfə evinə girdiyi zaman qızını çox hüznü görər və özü də çox kədərlənərdi. Gənc yaşında dul qalan qızının bu üzüntüsünə bir çarə axtarırdı. Tək çıxış yolu onu bu sıxıntılı halından qurtarmaq üçün, hər yöndən güvənə biləcəyi birisi ilə evləndirmək idi. Bu evlilik təklifini yaxın dostları sayılan Hz. Osmana, sonra da Hz. Əbu Bəkirə etdi. Hz. Ömər bu təkliflərdən bir nəticə almadı. Peyğəmbərimizin (s) Hz. Hafsa ilə evlənməsi, onu həm bu sıxıntıdan qurtarmış, həm də Peyğəmbər xanımları arasına qatmış oldu.

Hz. Peyğəmbərin Cənnətdə də Zövcəsi Olacaq Hz. Hafsa ilə Evlənməsi

Hz. Peyğəmbərin Hafsa ilə evlənməsi bütün qaynaqlarda eyni şəkildə keçməkdədir. Şübhə yoxdur ki, Peyğəmbərimizlə (s) evliliyi, ilk həyat yoldaşı Bədir qəzvəsində şəhid olduqdan sonra həyata keçmişdir.

Hz. Ömər: “Osman b. Affan ilə qarşılaşdım, Hafsa ilə evlənməsini təklif etdim: “İstəsən, qızım Hafsanı sənə nikahlayım.” -dedi. O da: “Hələ ki, evlənməyi fikirləşmirəm” cavabını verdi. Beləliklə, onun təklifini incə bir şəkildə rədd etdi. Bun-

dan inciyan Hz. Ömər Hz. Əbu Bəkirin yanına gedərək ona da eyni təklifi etdi. Hz. Əbu Bəkir susdu və cavab vermədi.”¹ Bu təklif qarşısında heç bir şey söyləməyən Hz. Əbu Bəkirin cavabından da yaxşı nəticə almayan Hz. Ömər şikayət üçün Hz. Peyğəmbərin (s) yanına gedib vəziyyəti danışdı. Buna görə Peyğəmbərimiz (s):

“Allah-Təala, sənin qızına Osmandan daha xeyirli bir ər, ona da sənin qızından daha şərəfli bir xanım təqdir buyurmuşdur.” - deyərək özü üçün Hz. Hafsaya elçilik edir. Hz. Ömər bundan çox məmnun olur və qısa bir vaxtda qızını Allahın Rəsuluna nikahlayır.

Bu ərəfədə Peyğəmbərimizin (s) digər qızı, Hz. Osmanın ilk xanımı olan Ruqiyyə vəfat etmişdi. Peyğəmbərimiz (s) də qızı Ümmü Gülsümü Hz. Osmana nikahladı. Peyğəmbərimizin iki qızının əri olduğu üçün “Zunnureyn” yəni “iki nur sahibi” ləqəbi verildi.

Hz. Ömər bir neçə vaxtdan sonra Hz. Əbu Bəkirlə qarşılaşınca Hz. Əbu Bəkir ona: “Hər halda Hafsanı mənə təklif etdiyin zaman cavab verməyəndə məndən incidin”, - dedi; mən də: “Bəli.” dedim. O da: “Bunu bil ki, mənə təklif etdiyin zaman sənə cavab verməyimə mane olan şey yalnız Rəsulullahın (s) onunla evlənməyi düşündüyünü bildiyim üçün idi. Rəsulullahın (s) sirrini ifşa edə bilməzdim, əgər bu fikrindən dönsəydi, mən təklifini qəbul edərdim”, - demişdi.²

1. *Sahihi-Buhari*, 1606. II, səh.568

2. *Sahihi-Buxari*, 1606. II, səh. 568

Allahın Rəsulu (s) Hz. Hafsa ilə evlənməklə ona “möminlərin anaları”ndan olma şərəfini qazandırdı. Hz. Əli və Hz. Əbu Bəkirlə qohum olduğu kimi, Hz. Osman və Hz. Ömər ilə də qohumluq bağları quraraq ətrafına İslam böyüklərini yığdı. Bununla da dostları ilə olan bağını qohumluq bağı ilə daha da qüvvətləndirmiş oldu.

Peyğəmbərimizin Xanımlarını Boşama Xəbəri

Peyğəmbərimizin (s) xanımlarını “boşadığı xəbərinin” yayılması hadisənin əslı haqqında bir neçə məlumat keçməkdədir. Bu hadisə haqqında qısa məlumat verdikdən sonra bu barədə İslam alimlərinin fərqli görüşlərini verəcəyik.

Allah-Təala bu mövzudan bəhs edən Təhrim surəsində Hz. Peyğəmbərin (s) zövcələri ilə arasındakı keçən bir çox əsas hadisələrə aydınlıq gətirərək həmin məsələlərə işıq tutmaqdadır:

Halal-haram, caiz olan-olmayan, sədd qoyub-qoymamaq haqqında hökm vermək yalnız Allaha aiddir. Digər insanlara, hətta Allah Rəsuluna (s) belə bu icazə verilməmişdir. Əgər Peyğəmbər bir şey haqqında halal və ya haram qərarı verirsə, bu mütləqdir ki, Allahın ona işarəti ilə hökm vermişdir. Bu işarət, Quranda olduğu kimi açıq bir şəkildə də, gizli vəhy ilə də ola bilər. Ancaq Allahın mübah, yəni edilməsində günah olmayan bir şeyi haram qılmaq bir peyğəmbərin iradəsi daxilində deyildir.

İslam cəmiyyəti içində Peyğəmbərin həyatı böyük bir hissə daşımaqdadır. Onun hər hansı bir

davranışını başqası etdiyində bir mənə daşımaz, ancaq o edərsə, qanuni bir xüsusiyyət daşıya bilər. Bu baxımdan Allah Peyğəmbərin həyatını çox yaxından daima bir yoxlama altında tutmuşdur. Allah öz razılığı xaricində Peyğəmbərin həyatına bir şey daxil olmasın deyər, İslami qayda və qanunları doğru bir şəkildə yalnız Allahın kitabında deyil, ən gözəl nümunə olan Allah Rəsulunun (s) həyatında da sərgiləmişdir.

Peyğəmbərimiz (s) kiçik xəyata düşdüyündə belə xəbərdarlıq edilmiş və bizlərə tərtəmiş həyatından, işlədiyi hər hal və davranışı, əmr və irşadı bildirilməsi haqdır. Bu da bizlərin həyatına işıq tutmaqla İslamı yaşamağımızda yolumuzu aydınlatmaqdır.

Quranda Hz. Peyğəmbərə (s) hörmət göstərilməsi, Allaha imanın bir şərti olaraq bildirilmişdir. Bu surədə isə Peyğəmbər xanımlarını məmnun etmək üçün halal bir şeyi özünə haram qıldı. Allahın, **“möminlərin anaları”** olaraq tanıtdığı, müsəlmanların onlara hörmət göstərmələrini əmr etdiyi peyğəmbər xanımları etdikləri bəzi səhvlərindən ötrü şiddətli bir xəbərdarlıq edildilər. Həm də gizli deyil, açıq şəkildə edilərək, İslam möminlərinin gecə-gündüz oxuyacaqları ilahi kitab olan Qurani-Kərimdə qeyd edilmişdir.

Burada Allahın məqsədi Peyğəmbəri və zövcələrini müsəlmanların gözdən düşürmək deyil, möminlərə öz ilahi rəhbərlərinə qarşı hörmət sərhədlərini öyrətmək istəməsidir.

Allah Rəsulu (s) xanımlarından birinə sirr olaraq söylədiyi bir sözü o xanımı, tam olaraq sirri saxlamayıb tərtəmiz olan zövləri arasında ən çox dost olduğu digər bir yoldaşına xəbər vermiş, bundan xəbərdar olan Hz. Peyğəmbər ona o sirri saxlamadığını bildirmişdir. Onların Hz. Peyğəmbərdən dünya dünya bəzəyi ilə əlaqədar bəzi istəkləri olmuşdur.

Bu istəkləri səbəbiylə digər xanımları maraqlandıracaq davranış sərgiləmələrinə görə Allah Rəsulu həm dünya həyatının gözündə əhəmiyyətsizliyini izah etmək, həm də ailəsinə dərs verərək nəticədə nəyə razı olacaqlarını yoxlamaq üçün onları tərk etmişdir. Özünə halalı haram qılacaq dərcəyə gətirən and ilə xanımlarıyla əlaqəni kəsərək “məşrəbə” deyilən salamlıq otağında bir ay yalnızlığa çəkilmişdir.

Buxari və Müslimin ittifaq etdiyi hədislərdə bal şərbəti kimi bilinən bu məsələ, qadınların qısqanclığının nəticəsi və ya Rəsulullahın xanımlarını boşama xəbərinin yayılması kimi tərif edilir. O cümlədən bu məşhur hadisə Təhrim surəsinin 1-4 ayələrinin nuzul səbəbi olmuşdur.

a) Hz. Aişədən belə demişdir: “Hz. Peyğəmbər (s) Zeynəb b. Çahşın yanında bir müddət qalıb orada bal şərbəti içirdi. Buna görə mən və Hafsa “Hz. Peyğəmbər hansımızın yanına gələrsə: “Sən məğafir yedin, məğafir qoxursan” söyləyərək” deyərək razılaşdıq. Daha sonra birimizin yanına gəldi o da razılaşdığımız şəkildə söylədi. Hz. Peyğəmbər (s) “*Xeyr, mən məğafir yemədim, Zeynəb b. Çahşın evində*

bal şərbəti içmişdim, ancaq bir daha içməyəcəyəm” buyurdu. Buna görə aşağıdakı ayə nazil oldu.

“Ey Peyğəmbər! Zövcələrinin rızasını gözləyərək Allahın sənə halal qıldığı şeyi nə üçün öz nəfsinə haram edirsən? Allah çox bağışlayan, çox əsirgəyəndir. Həqiqətən, Allah (halal bir şeyi özünüə haram etmək barəsində içdiyiniz) andlarınızı (kəffarə verməklə) geri götürməyi vacib (qanuni) etmişdir. Allah sizin ixtiyar sahibinizdir. O (hər şeyi) biləndir, hikmət sahibidir! Bir zaman Peyğəmbər öz zövcələrindən birinə (Hafsaya) gizli bir söz (bir daha Zeynəb binti Cahşın yaxud Mariya-Qıbtıyyənin yanına getməyəcəyini) demişdi. (Hafsa) bu sözü digər zövcələrdən biri olan Aişəyə xəbər verdikdə və Allah bunu ona (Peyğəmbərə) əyan etdikdə (Peyğəmbər) bunun bir qismini (Hafsaya) bildirmiş, (alicənablığı üzündən) bir qismini bildirməkdən isə vaz keçmişdi. (Peyğəmbər) əhvalatı (Hafsaya) bildirdikdə o: “Bunu sənə kim xəbər verdi? –deyə soruşmuş, o da: “Bunu mənə (hər şeyi) bilən, (hər şeydən) agah olan (Allah) xəbər verdi! –deyə cavab vermişdi.” (Ey Hafsa, ey Aişə!) Əgər ikiniz də (bu hərəkətinizə görə) Allaha (çox yaxşı olar) tövbə edəsiniz. Çünki (Peyğəmbərə) əziyyət verməklə, ona xoş getməyən bir hərəkət) qəlbləriniz (onun barəsində bir qədər qeyri-səmi-miliyə, günahə) meyl etdi. Əgər ona qarşı bir-birinizə kömək etsəniz, (bilin ki, sizə qələbə çalmaqda) onun mövlası (dostu, hamisi) Allah, yardım göstərənləri isə Cəbrail, əməlisaleh mömilər və bundan sonra da (bütün) mələklərdir”.³

3. Təhrim surəsi, 66/1-4.

Hə. Aişə: "Rəsulullahın xanımları iki qrup idilər. Bir qrupun içərisində Aişə, Hafsa, Safiyyə və Sevdə digər qrupda isə Ummu Sələmə ilə Rəsulullahın digər xanımları vardı.", - söyləmişdir.

Digər hədis isə belədir.

Hə. Aişə nəql edir: "Hə. Peyğəmbər (s) bal şərbətini və halvanı sevərdi. İkinci namazından gəl-dikdən sonra xanımlarının otaqlarına girər və on-larla yaxından maraqlanırdı. Bir dəfə Ömər in qızı Hafsanın otağına keçdiyində normal qaldığı vaxt-dan çox qaldı. Buna görə mən qışqandım və bu sə-bəbi araşdırdım, sonunda öyrəndim ki: "Hafsaya qohumlarından bal hədiyyə edildi, o da Rəsululla-ha (s) bal şərbəti içirib." Mən də "Vallahi, ona bir oyun oynayacağıq", - dedim, sonra da Sevdə binti Zemaya: (Rəsulullahı nəzərdə tutaraq) "O, bir az-dan sənə yaxın olacaq, sənə yaxınlaşanda deyərsən ki: "Məğafir yemisən?" O da sənə "Xeyr" deyə-cəkdir. Onda sən də Ona: "Bəs o zaman səndən gələn bu qoxu nədir?" soruşduqunda cavabında sənə: "Hafsa mənə bal şərbəti içirdi", - deyəcək. "Elə isə arı balı Urfut ağacından şirə çəkmişdir", - deyərsən. Mən də belə deyəcəyəm. Ey Safiyyə sən də belə söyləyərsən, - dedim." Sevdə belə deyir: "Vallahi, səndən çəkdiyim üçün Rəsulullah (s) qapıya gələr-gəlməz Ona dediklərini həmin anda söyləmək istədim."

Hə. Peyğəmbər (s) ona yaxınlaşdığında Sevdə: "Ey Allahın Rəsulu, məğafir yemisən?" - dedi, O da "Xeyr", - dedi. Sevdə: "Yaxşı, onda səndən gələn bu qoxu nədir?" - dedi, Rəsulullah (s): "Hafsa mənə

bal şərbəti içirdi" - dedi. Mənim yanıma gəldiyində eynisini mən də söylədim, Safiyyənin yanına getdiyiəndə o da eyni şeyləri söylədi. Sonra Hafsanın yanına döndüyündə "Ey Allahın Rəsulu, sənə yenə bal şərbəti verməyimi istəyirsən?" - dedi. O da "Ona ehtiyacım yoxdur", - dedi. Sevdə: "Vallahi, Peyğəmbəri o baldan məhrum etdik", - dedi, mən də ona "Sus!" - dedim." ⁴

a) Bu mövzu ilə əlaqəli olaraq başqa bir rəvayət də vardır ki, Nəsəi onu Ənəs b. Malikdən nəql edir: Hə. Peyğəmbərin (s) bir cariyəsi vardı. Hə. Aişə və Hafsa yanından ayrılmaamalarına görə peyğəmbər özünü ondan məhrum buraxmışdı. Bu səbəblə Əziz və Cəlil olan Allah "Ey Peyğəmbər! Zövcələrinin rızasını gözləyərək Allahın sənə halal qıldığı şeyi nə üçün öz nəfsinə haram edirsən?" buyurmuşdur.

b) İbn Cərir və İbn İshaqın rəvayətində isə Hə. Peyğəmbər (s) oğlu İbrahimin anası Mariya ilə Hafsanın evində ailə münasibətində olmuş, Hafsa isə bunu bildiyində hirsələnmiş və özünə qarşı xoşa gəlməz hərəkət edildiyi mənasına gəldiyini söyləmişdir. Buna görə də Hə. Peyğəmbər (s) bir daha ona yaxınlaşmayacağına and içmiş, bu məsələni kimsəyə söyləməməsini tapşırılmışdı. Ancaq Hafsa bu məsələni Hə. Aişəyə söyləmişdir. Təhrim surəsinin ilk ayələrində zikr edilən hadisə budur.

4. Buxari, 6/167, Talaq 8; Müslim, 2/1101-1110; Əbu Davud, Əşribə 3715) ,11); Nəsai, Talaq 16; İbn Sad, Tabaqat, 8/85; Umdətul-Qari, 20/244.

Hər iki rəvayətdə bu hadisənin olduğu xəbər verilməkdədir. Ancaq sonuncu rəvayət peyğəmbər zövcələrini boşamasına qədər gedən, xanımlarını maraqlandıran bir mövzunun incəliyi və həssaslığı olması etibarilə nassa (Quran və Sünnəyə) daha yaxındır. Fəqət birinci rəvayətin sənədi daha qüvvətlidir və baş verməsi də mümkündür. Bunlardan hansının daha doğru olduğunu Allah bilir.

Hz. Peyğəmbərin bu hadisələrlə əlaqəli bir müddət xanımlarından uzaq qalmağını İbni Abbasdan gələn rəvayətdə belə açıqlanmaqdadır.

İbin Abbas belə demişdir: "Bir ayəni Ömər b. Xattabdan soruşmaq istədiyim halda ona olan hörmətim səbəbi ilə soruşmağa çəkinirdim. Buna görə bir il gözlədim. Ta ki, həcc üçün yola çıxdı, mən də onunla birlikdə yola çıxdım. Geri dönərkən yolda dəstəmazını pozmaq üçün bir ağaclığa tərəf üz tutdu. Dəstəmazını pozub bitirənə qədər onu gözləməyə başladım. Sonra birlikdə yola davam etdik və: "Ey möminlərin əmiri, **"Əgər ikiniz də (bu hərəkətinizə görə) Allaha (çox yaxşı olar) tövbə edəsiniz"** ayəsindəki Rəsulullahın (s) zövcələrindən iki xanım kimlərdir?"- dedim: "Bu iki qadın Hafsa ilə Aişədir" dedi. Ona: "Allaha and olsun ki, bu sualı səndən bir ildir soruşmaq istəyirəm, ancaq səndən çəkinirdim",- dedim.

Cavabında mənə: "Belə etmə! Mənim bildiyimi zənn etdiyin bir şey varsa çəkinmə, soruş. Əgər mən də onu bilirəmsə, sənə söyləyim"- dedi və sonra belə davam etdi: "Allaha and olsun, cahiliyyə dövründə biz qadınları adam yerinə qoymazdıq.

Bu, Uca Allahın qadınlar haqqında hökm endirib haqlarını onlara verənə qədər belə idi. Bir dəfə-sində mən öz özümə bir işi düşünərkən xanımım mənə: “Belə belə etsən” dedi.” Mən də ona :“Sənə nə olub mənim işlərimə qarışırsan!” dedim. O da “Ey Xəttab oğlu, sən də bir qəribəsən. Sənə qarşılıq verilməsini istəmirsən, amma sənin qızın Rəsulullahə qarşılıq verir. Hətta o gününü hirsli olaraq belə keçirir.” dedi.

Dərhal paltarımı götürüb evdən çıxdım. Hafsa-nın yanına getdim və ona: “Ey qızım, sənin Rəsulullahə cavab verdiyini, hətta onun gününü hirsli olaraq keçirdiyin doğrudurmu?” - dedim. Hafsa: “Allaha and olsun ki, biz Rəsulullahə qarşı cavab veririk.” dedi. “Bilmiş ol ki, mən səni Allahın cəzasına, Rəsulullahın qəzəbinə düçar olmayasan deyə xəbərdarlıq edirəm. Qızım, qonşun (Hz. Aişəni nəzərdə tuturdu) Allahın Rəsuluna səndən daha gözəl və sevimli olsa da, bu səni aldatmasın”, - dedim və oradan çıxdım və qohumum olan Ummu Sələmənin yanına gəlib onunla danışdım. O da “Ey Xəttab oğlu, sən də bir qəribəsən. Hər şeyə qarışdın nəhayət, Rəsulullahın xanımlarının arasına da girmək istəyirsən?” Bu cavabı məni tutdu və içimdə hiss etdiyim kədərimi bir az yatırdı. Bundan sonra onun yanından çıxdım.

Ummu Sələmənin cavabından sonra Hz. Ömər Peyğəmbərimizin xanımlarından incidiyini hiss etməmiş, təxminən bir ay sonra bildikdə isə təkrar müdaxilə etmiş, Rəsulullah ilə danışib onun kön-lünü almışdı.

Bu ərafədə mənim ənsardan bir dostum vardı. Rəsulullahın yanında olmadığı zaman o mənə xəbər gətirir, o da olmadığı zaman mən ona xəbər aparardım.. Bu sıralarda Qəssanlıların bizim üzərimizə yürüş edəcəyi söylənilirdi. Buna görə də qəlb-lərimiz narahat idi. Ənsar dostum bizə gəlib "Aç, aç!" - deyər qapını həyəcanla döydü. "Qəssanlıları gəldi?" - dedim. "Bundan daha betər! Rəsulullah (s) xanımlarını boşayıb," - dedi. "Hafsanın da, Aişənin də burnu yerə sürtülsün!" - dedim və paltarımı alıb evdən çıxdım. Rəsulullahın (s) yanına getdiyimdə özünə aid olan otağında idi.⁵ Məşrəbə adlı bu otağa çıxarkən nərdivanın başında Rəsulullahın (s) zənci xidmətçisi orada idi "Mən Ömərəm", - dedim və sonra içəri girmək üçün mənə icazə verildi. Daha sonar Peyğəmbərimizə xanımları ilə görüşdüyümü və onların danışdığı sözləri dedim.

Ummu Sələmənin danışığına gəldiyimdə Rəsulullah (s) təbəssüm etdi. Özü də bir həsirin üzərində oturmuşdu. Həsir ilə arasında heç bir şey yox idi. Baş tərəfində xurma lifi ilə doldurulmuş bir yastıq vardı. Ayaqlarının yanında bir miqdar səpilmiş ağac yarpaqları, baş tərəfində isə tabaqlanmamış dəri vardı. Həsirin yan tərəfləri Rəsulullahın (s) üzünə iz saldığını görüb ağladım. Peyğəmbərimiz (s) "Niyə ağlayırsan?" - deyər buyurdu: "Ey Allahın

5. Xüsusi otaq dediyimiz bu yer, içərisində qida maddələri və başqa əşyaların saxlandığı, üst qatında da Rəsulullahın (s) bəzən yalnız qalması üçün istifadə etdiyi iki qatlı bir otaqdır. Bu yerə "Hizanə", üst qatdakı otağa isə "Məşrəbə" deyilməkdə idi. Xüsusi sayılan bu yerə Bilal vəzifəli idi və açarı da onda olurdu. Üst qata çıxmaq üçün nərdivan sayılan oyulmuş xurma kötüyündən istifadə edilirdi.

Rəsulu, Kisra və Qayseri həyatlarını yaşayırlar, sən isə Allahın Rəsulu olduğun halda belə yaşayırsan." dedim. O da "İstəməzsənmi dünya onların, axirət isə bizim olsun." buyurdu."

Belə başa düşülür ki, Allah Rəsulu (s) gizli tutulmasını əmr etdiyi sirrin ifşa edilməsi və Hz. Aişə ilə digər xanımlar arasında cərəyan edən sözləşmələr Ona bildirilmişdir. Hz. Peyğəmbər (s) mövzunun necə olduğunu öyrənmiş və bu olanları qısa olaraq başa düşmüşdür. Hz. Aişəyə bunu söyləyərkən o dəhşətə gələrək bunları sənə kim söylədi, - deyər soruşmuş. Bəlkə də, elə zənn etmişdir ki, xanımlar arasında Hz. Aişəyə yaxın olan kimsə söyləmişdir. Ancaq Hz. Peyğəmbər (s) verdiyi cavabda *"Bunu mənə Alim və Xəbir olan Allah bildirdi"*, - deyərək öyrəndiyi qaynağı xəbər vermişdir. Bu, o deməkdir ki, Hz. Peyğəmbər (s) sadəcə onun danışdığını deyil, aralarında olan bütün sözləri bilməkdəydi.

Bu hadisəyə canı sıxılan Hz. Peyğəmbər (s) evində belə şeylərin olduğuna görə qüssələnir, bir ay boyu xanımlarına yaxınlaşmayacağını qəsd edərək və müsəlmanların arasında eşidildiyinə görə onları boşamaq istəmişdir.

Ümumi olaraq Peyğəmbərimizə (s) Uca Allah **"Ey Peyğəmbər! Zövcələrinin rızasını gözləyərək Allahın sənə halal qıldığı şeyi nə üçün öz nəfsinə haram edirsən?"**⁶ ayəsini endirmiş, Rəsulullah xanımlarının aralarında olanlara görə onlardan bir ay uzaq qalmışdır. Bu müddətdə özünə məxsus olan

6. Təhrim surəsi, 66/1

xüsusi otağında iqamət etdi. Bu hadisəyə İla⁷ hadisəsi deyilir.

Bu hadisə ilə əlaqəli olaraq İmam Əhmədin rəvayətində fərqli məlumat verilməkdədir. Cabir nəql edir: “Xalqın Rəsulullahın qapısının yanında oturduğunu gördüklərində Hz. Əbu Bəkir və Hz. Ömər icazə istəyərək Rəsulullahın yanına girdilər.

Allah Rəsulunun ətrafında qadınları oturmuş, özünü də susqun vəziyyətdə gördülər. Hz. Ömər (içindən) Rəsulullahə bir şey söyləyim, bəlkə, gülər”, - deyib bunları söyləmiş: “Ya Rəsulullah Zeydin qızını (Ömər xanımıdır) bir görməli idin. Bir az əvvəl məndən dünyalıq (nəfəqə) istədi. Mən də durub boynunu бүkdüm.

Rəsulullah, Ömər bu sözlərinə o qədər güldü ki, yan dişləri göründü. Xanımlarını işarət edərək: “*Ətrafımda duranlar da məndən dünyalıq istəyirlər.*” -dedi.

Bu səbəbə Əbu Bəkir qızı Aişənin, Ömər də qızı Hafsanın üzərinə getdilər və: “Siz ikiniz Rəsulullahın yanında olmayan şeyləri istəyirsiniz?” – dedilər. Rəsulullah onlara qızlarını döyməyə icazə vermədi. Allah Rəsulunun xanımları hamısı birdən: “Vallahi, biz bundan sonra Rəsulullahın yanında olmayan şeyi istəməyəcəyik”, - deyirlər.”

Hz. Peyğəmbər (s) iyirmi doqquzuncu gün əvvəlcə Hz. Aişənin yanına gələrək inzivasına son

7. Kişinin xanımı ilə cinsi əlaqədə olmayacağına and içməsi, nəzir və ya şərt kəsərək müəyyən və ya qeyri-müəyyən müddətdə bunu özünə qadağan etməsidir.

qoydu. Hə. Aişə Peyğəmbərimizə: "Sən bizim yanı-
mıza bir ay girməyəcəyinə and içmişdin. Halbuki,
biz bu anda iyirmi doqquzuncu gecənin sabahın-
dayıq. "Mən gecələri doğru olaraq sayırdım. Onda
Hə. Peyğəmbər (s) belə buyurdu: *"And içdiyim ay
iyirmi doqquzu idi. Bu ay da iyirmi doqquz oldu."* bu-
yurdu.⁸

Yuxarıda bildirilən bal şərbəti hadisəsi haqqın-
da keçən eyni hədis Buxarinin başqa bir babında da
zıkr edilməkdədir. Hə. Ömər peyğəmbər xanımla-
rını boşadı xəbərini eşidincə Hə. Hafsanın yanına
gəldiyində onun ağladığını görmüşdü.

Bu hədis Hə. Ömər qızı Hə. Hafsa ilə necə
maraqlandığını və eyni zamanda onun Peyğəm-
bərdən uzaq qalma qorxusuyla necə ağladığını
göstərməkdədir. Hə. Ömər Peyğəmbərimizdən (s)
xanımlarını boşadınmı? - deyə soruşduğunda Rə-
sulullah (s) *"Xeyr, ancaq qadınlardan bir aylıq ayrı
qalacağım üçün and içmişəm "* - deyə buyurmuşdur.

Allahın öz Rəsulunu (s) xanımlarını boşama
mövzusunda şərbəst buraxması haqqında Hə. Aişə
bu hədisi rəvayət etməkdədir.

"Rəsulullah (s) xanımlarından istəyəni şərbəst
buraxması (ayrılması) ilə əmr olunduğunda, əvvəl-
cə mənim fikrimi aldı və mənə: *"Sənə bir mövzuda
söz açacağam. Ancaq ana və atanın bu mövzudakı fikir-
lərini almadan qərarını verməyə tələsmə."* buyurdu.
Halbuki, ana və atanın mənim ondan ayrılmağı-
mı istəməyəclərini bilirdi. Sonra belə buyurdu:

8. Təhrim surəsi, 66/1-4

“Həqiqətən, Uca Allah: “ Ey Peyğəmbər! xanımlarına de ki: dünya həyatını və bəzəyini istəyirsinizsə, gəlin sizə boşanma haqqınızı verim və sizi gözəl bir şəkildə boşayım! Yox, əgər Allahı, Rəsulunu və axirət yurdunu istəyirsinizsə, mütləq ki, Allah içinizdən gözəl davranan xanımlara böyük mükafat hazırlamışdır.”⁹ Mən də: “Bu haqda ana və atamın fikirlərini almağıma ehtiyac yoxdur. Çünki mən Allahı, Rəsulunu və axirət yurdunu istəyirəm”,- dedim. Rəsulullahın (s) digər xanımları da mənim kimi etdilər.”

Beləliklə, Hz. Hafsa və Peyğəmbərimizin (s) digər xanımları bal şərbəti hadisəsindən sonra bir imtahan olunaraq dünyanı, yoxsa Allahı, Rəsulunu və axirət yurdunu seçəcəkləri haqqında sərbəst buraxılarkən, bütün ümmətə nümunə olacaqları bir davranış sərgilədilər.

Hz. Hafsanın Əxlaqi Keyfiyyətləri

Hz. Hafsa Rasullullahın (s) digər xanımları kimi bir çox üstün keyfiyyətləri özündə cəm edən zövcələrindən biridir. Cəbrail Peyğəmbərimizə onun cənnətdəki zövcələrindən biri olacağını xəbər vermişdir.

Allah Rəsulu (s) Hz. Hafsaya xitabən belə buyurmuşdur; *“Ey Hafsa! Çox danışma! Allah-Təalayı anmadan çox danışmaq, qəlbi öldürür. Allahı zikr edərək danışmaq isə qəlbi dirildir.”*

Hz. Hafsanın İslamı məsələlərdə dərin bir fərasət və idrakı vardı. Bir dəfəsində Hz. Peyğəmbər

9. Əhzab surəsi, 33/28-29

(s) “Ümid edirəm ki, Bədirdə iştirak edən və Hüdeybiyə müqaviləsində olan səhabələr cəhənnəmə girməyəcəklər”,- dedi. Hafsa; “fəqət Allah deyir ki: İçinizdən oraya getməyəcək kimsə yoxdur”,¹⁰ dedi. Allahın Rəsulu onun bu sualına qarşılıq olaraq da: “Allah belə buyurur: **Sonra (günahdan) qorunanları qurtarırıq və zalimləri elə dizi üstə çökmüş olaraq buraxırıq**”¹¹ əlavə etdi. Bu qarşılıqlı danışmadan belə bir nəticəyə gəlinir ki, Hz. Hafsa dində nə qədər dərin düşüncəli və həssasdır. Buna görə də, Peyğəmbərimiz onun elm öyrənməsinə şərait yaratmışdır.

Hz. Hafsa o dövrdə oxuma və yazması olan yeganə qadınlardan biri idi. O güman edilir ki, bunları Şifa binti Abdullah adında qohumundan öyrənmişdir. Bir gün Allah Rəsulu (s) onun yanına gələndə Şifanın onun evində olduğunu və qarışqa duasını yazdığını gördü. Hz. Peyğəmbər (s) bu duanı Hz. Hafsaya öyrətməsini özü söyləmişdi.

O, dini əmrləri haqqıyla yerinə yetirər və gecələri ibadət edər, ilin çoxunu da oruclu olaraq keçirərdi. Çox elmli biri idi. Abdullah b. Ömər, Safiyyə b. Əbi Ubeydə, Ummu Mübəşşir, Həməzə b. Abdullah, Harisə b. Vehb, Abdurrahman b. Haris tələbələri olub, Peyğəmbərimizdən (s) bir çox hədis rəvayət etmişdir.

Hz. Hafsanın fəziləti ilə əlaqəli bir çox məlumatlar vardır. Bunlardan bir başqası da Hz. Peyğəmbərin (s) Hafsanı bir talaqla boşaması hadisəsində ortaya çıxır. Hz. Peyğəmbər onu bir talaqla boşadı-

10. Məryəm surəsi, 19/71

11. Məryəm surəsi, 19/72

ği zaman dayıları Kudamə və Osman onun yanına gəldiyində ağladığını görürlər. Sonra “Vallahı, O, məni nə ayıb bir işdən, nə də bir əskiklikdən ötəri boşamadı,”- dedi. Bunları söyləyərkən Rəsulullah (s) gəldi və *“Mənə Cəbrail gəldi. Hafsaya geri dönməyimi söylədi. Çünki o, çox oruc tutan və gecə namazını çoxca qılan birisidir. O sənın cənnətdəki zövcələrinəndən biridir”*, - buyurdu.

Hz. Hafsa İslam tarixinin çox böyük və əsas sayılan dəyərli bir vəzifəsinə sahib olmuşdur. Bu vəzifə, Hz. Əbu Bəkirin xəlifəliyi zamanında kitab halına gətirilən Qurani-Kərimin ona həvalə edilməsidir.

Beləliklə, bu şərəfli vəzifəni yerinə yetirməklə o, Qurani mühafizə edən bir kimsə olaraq şöhrət qazanmışdır.

Hz. Hafsanın Peyğəmbərimizlə (s) səkkiz il evlilik ömrü olmuş, Peyğəmbərimizdən 60 hədis rəvayət etmişdir. Bunlardan 3-ü həm Buxari, həm də Müslimdə keçməkdədir. Altısı isə sadəcə Müslimdədir.

Hz. Aişə və Hz. Hafsa Peyğəmbərin (s) əhli-beytinin eyni qrupuna mənsubdu. Ancaq bəzən Peyğəmbərin sevgisini qazanmaq üçün qadınlıq xüsusiyyətlərinə görə fikir ayrılığı olurdu. Onunla əlaqəli bəzi hədislərdən biri belədir. Hafsanın Peyğəmbər ilə səfərlərinin birində Rəsulullahı gecə yoldaşlıq etmək üçün dəvələri dəyişdirərək Hz. Aişəyə oyun oynamışdı.

Hz. Aişədən nəql edildiyinə görə Hz. Peyğəmbər bir səfərə çıxdığında xanımları arasında püşk

atardı. Bir dəfəsində püşk Aişə və Hafsaya düşdü. Rəsulullah (s) gecə olduğunda Aişə ilə birlikdə gəzər, onunla söhbət edərdi. Bir səfərdə Hafsa Aişəyə: «bu gecə sən mənim, mən də sənənin dəvənə minim, sən də dəyişik mənzərə seyr et, mən də dəyişik mənzərə seyr edim», - dedi. o da: «Yaxşı», - dedi. Hz Hafsanın dəvəsinə mindi. Hz. Peyğəmbər (s) Aişənin dəvəsinin yanına gəldi, halbuki üzərində Hafsa vardı. Salam verdi, bir müddət getdilər, nəhayət bir yerdə endilər. Aişə Hz. Peyğəmbər ilə birlikdə səyahət etmə fürsətini qaçırdı, buna görə istirahət etmək üçün endiklərində iki ayaqlarını zəhərli həşəratın çox olduğu izhir otları arasına qoydu: «Ey Allahım! mənə əqrəb və ya ilan müsəl-lət et də məni sancsın. Artıq peyğəmbərə bir şey söyləyə bilmirəm», - deyirdi.»

Peyğəmbərin xanımları arasındakı bu və bənzəri hadisələr daha çox Hafsa ilə Aişəyə bağlanmaqdadır. Bir başqa hadisə də belə bildirilməkdədir.

Rəsulullahın azad etdiyi cariyələrindən Rəzinə belə nəql edir:

“Bir gün Yəmənli Sevda Aişəni ziyarət etməyə gəlir. Bu vaxt Hafsa da Aişənin yanında idi. Sevda çox gözəl görünürdü. Üzərində Yəmən əl işi olan əba və başında da başörtüsü vardı. Üzündə də göz-lərinə doğru uzanan sabur və zəfəran boyalarından hazırlanmış olan iki şəkilli nöqtə vardı.

Hədisin rəvilərindən Uleylə deyir ki: Mən qadınların bu şəkildə bəzəndikləri dönəmə yetişdim.

Sevda gəlincə Hafsa Aişəyə: “Ey möminlərin anası, Rəsulullah gəlir. Biz sadə şeylər geyinmişik, amma bu qadın isə aramızda şimşək kimi çaxır, - dedi. Aişə: Ey Hafsa, Allahdan qorx, bu nə sözdü deyirsən? Hafsa: Mən onun bəzəyini pozacağam, - dedi. Aişə ilə Hafsanın danışdığını hiss edən Sevda (qulağı ağır eşidirdi) nə deyirsən? - dedi. Hafsa: Ey Sevda tək gözlü dəccal çıxmış! - dedi. Sevda: Vay, “eləmi?” - deyib qorxdı, tir-tir titrəyirdi. Harada gizlənim? - dedi. Hafsa: Hayməyə¹² - gir, - dedi.

Sevda gedib orada gizləndi. Haymə kir içində idi. Hər tərəfi hörümçək toru tutmuşdu. Bu vaxt Rəsulullah içəri girdi. Hafsa ilə Aişə gülürdülər. Gülməkdən danışa bilmirdilər. Rəsulullah tam üç dəfə: “*Nə olub gülürsünüz?*” - deyər soruşdu. Onlar da sığınağı göstərdilər. Peyğəmbərimiz gedib baxdı ki, Sevda, orada tir-tir titrəyir. “*Sevda burada nə işin var?*” - deyər buyurdu. Sevda: Ya Rəsulullah, o tək gözlü dəccal çıxmış! Peyğəmbərimiz (s) “*Çıxmadı, ancaq mütləq çıxacaq, - deyər iki dəfə təkrar etdi.*” Sonra da Sevdaya oradan çıxması üçün kömək edərək üzərindəki hörümçək torlarını təmizləməyə başladı.”

Hz. Hafsanın fəzilətini maddələr şəklində belə sıralaya bilərik.

Hz. Hafsa, ədaləti ilə zirvə olan böyük xəlifə Hz. Ömər in evində yetişmişdir.

Hz. Hafsa möminlərin anası olma şərəfinə nail olmuşdu.

12. Haymə xurma budaqlarından hazırlanmış olan və içinə gizlənmək üçün istifadə olunan bir sığınaqdır.

Cəbrail Peyğəmbərimizə cənnətdə də xanımı olacaq xəbərini vermişdi.

Allah üçün çoxca ibadət edən, oruc tutan və gecə namazlarını çox qılan birisi idi.

Elmli, iradəsi qüvvətli, fərasətliydı. Peyğəmbərimizdən 60 hədis rəvayət etmişdir.

Atası Hz. Ömərdən sonra Quran müşəfinin qorunması ona əmanət edilmişdi.

Hz. Hafsa Quran hafizi (hafizə) olmuşdur.

Hz. Hafsanın Vəfatı

Hz. Hafsa Peyğəmbərimizin (s) digər xanımları kimi Xeybər fəthindən sonra əldə edilən qənimət payından özünə lazım olanı almışdı. Peyğəmbərimizin vəfatından sonra illik maaş olaraq on min dirhəm aldı. Xüsusilə dövlət işlərində çox mütəvazi idi. Hətta atası Hz. Ömər in xəlifəliyi dönəmlərində belə, xəlifə qızı olmasından heç bir sahədə sui istifadə etməmişdir.

Hz. Hafsa Əməvi dövlətinin qurucusu Muaviyə bin Əbu Sufyanın səltənəti dövründə hicri və ya 45-ci ildə¹³ - miladi 665-ci ildə Mədinədə vəfat etmiş, cənazə namazı Mədinə valisi Mərvan ibn Hakəm tərəfindən qılınaraq Baqi məzarlığında dəfn edilmişdir.

Mərvan onun cənazəsini məzara qədər təqib etmiş və dəfnindən sonra oradan ayrılmışdır. Hətta Mərvanın onun tabutunu Bəni Hazmın evindən

13. İbn Sad, ət-Tabaqat, olan məlumata görə hicrətin 41-ci ilində vəfat etdiyi də söylənməkdədir. Vəfatı zamanı 60 yaşı vardı.

Muğirə b. Şübənin evinə qədər daşdığı da bildirilməkdədir. Əbu Hureyrə də onun cənazəsini buradan Baqi qəbiristanlığına qədər daşımışdır.

Dəfn zamanı onu qəbrinə Hz. Ömər in oğulları Abdullah və Asim ilə nəvələri Abdullah, Həmzə, və Salim endirmişdirlər. Bunlar Hz. Ömər in oğlu Abdullahın uşaqlarıdır.

Allah ondan razı olsun!

Hz. Zeynab

Yoxsulların Anası

Zeynəb binti Hüzeymə

Peyğəmbərimizin (s) ailə həyatı qurduğu bəxtiyar xanımlardandır. Bütün möminlərin anası olma şərəfinə nail olmuş, istər cahiliyyə dövrü, istərsə də İslam dövrü olsun yoxsullara və möhtaclara yardım etmiş, şəfqət və mərhəmətlə davranmışdır. Ona “Ümmül Məsakin”, yəni miskinlərin, möhtacların anası adı verilmişdir.

Zeynəb Binti Hüzeymə Həzrəti Peyğəmbərin (s) evindəki həyatı qısa (iki və ya üç ay) olduğu üçün tarixçilər onun haqqında çox geniş məlumat verməmişlər. Bildiyimiz bir şey var ki, o da Hz. Zeynəbin yoxsullara və möhtaclara kömək etməsi və çox fəzilətli bir insan olmasıdır.

Zeynəb binti Hüzeymə Ərəbistanın ən güclü qəbilələrindən olan Amir İbni Sasah qəbiləsinə mənsubdur. Nəslinin silsiləsi belədir:

-Zeynəb binti Hüzeymə bin Abdullah bin Amir bin Abdi Mənaf bin Hilal bin Amir bin Sasah əl-Hilaliyyədir.

İbn Abdil-Bərr onun nəslə haqqında (Nəssabə) Əbul-Həsən əl-Cürcaninin belə dediyini rəvayət edir: “Zeynəb binti Hüzeymə möminlərin anası Meymunə binti Haris ilə ana tərəfdən bacıdır.”

Bu məlumatı verdikdən sonra İbn Abdil-Bərr: “Bu haqda olan məlumatı başqasında görmədim, doğrusunu Allah bilər” - deyə bildirmişdir.

Nəsli haqqında Əbu Cəfər b. Habibin, Rəsulullahın (s) yaxınları barəsində Meymunə binti Haris b. Hazn əl-Hilaliyyə ilə bağlı olaraq dediyidir. Ona görə Hz. Meymunənin anası:

-Hind binti Afv b. Haris. Hamata əl- Himariyədir.

Meymunənin ana ata bir olan bacılarına gəlincə onlar:

-Hz. Abbas b. Abdulmüttəlibin uşaqlarının anası olan Ümmül-Fadıl Lübabətül-Kübra, Xalid b.Vəlidin anası Lübabətus-Suğra və Azzə binti Harisdir.

Anabir bacılar isə:

-Zeynəb binti Hüzeymə b. Haris b. Abdullah əl-Hilaliyyə şəhid olan Cəfər b. Əbu Talib (Cəfəri Təyyarın yoldaşı Əsma binti Umeyssdir ki, bunu daha sonra Hz. Əbu Bəkir, onun vəfatından sonra da Hz. Əli nikahlamışdır.) və Abdullah b. Kabın yoldaşı Səlamə binti Umeyssdir.

Ərəblər arasında qohumlarının şərfi baxımından Meymunənin anası Hind binti Avf və bacılarından daha soylu bir qadın yoxdur.

Peyğəmbərimizlə Evliliyi

Həzrəti Zeynəbin qəbiləsi Amir ibni Sasah o zamanlar Ərəbistanın ən qüvvətli qəbilələrindən biri idi. Qəbiləsinin İslama münasibəti, hicri üçüncü ildə pozulmuşdur. Bunun səbəbi də hicrətin üçüncü ilin-

də qəbilələrə İslamı öyrətmək üçün göndərilən təbliğçiləri xaincə tələyə düşürüb qılıncdan keçirmələri Amir b. Sasah qəbiləsi ilə müsəlmanların arasını pozur. Qılıncdan keçirilən təbliğçilərdən canını qurtaran bir müsəlmanın Mədinəyə qayıdarkən səhvən Amir b. Sasah qəbiləsinə mənsub iki müsəlmanı öldürməsi onların arasındakı münasibətləri daha da gərgin vəziyyətə gətirip çıxarır. Peyğəmbərimiz (s) bu qəbilənin İslama olan düşmənliyinin davam etməməsi üçün Həzrəti Zeynəb binti Hüzeyməyə evlilik təklif edir. Həzrəti Zeynəb bu təklif qarşısında böyük bir təslimiyyət göstərmiş və:

“- Bu barədə qərar Allahın Rəsuluna aiddir”, - demişdir.

Qəbiləsi arasında böyük hörmət qazanan Hz. Zeynəbin Peyğəmbərimizlə (s) evlənməsi ilə arada pozulmuş olan bu münasibətləri düzəltmiş oldu.

Hz. Zeynəb Peyğəmbərimiz (s) ilə evlənmədən əvvəl iki dəfə ailə həyatı qurmuşdur. Peyğəmbərimiz (s) hicrətin üçüncü ili Ramazan ayında 400 dirhəm mehir verərək onunla evlənməmişdir.

Ancaq bu xoşbəxt ailə həyatı çox qısa olur. Hz. Zeynəb binti Hüzeymə Allah Rəsulu (s) ilə üç-dörd ay birlikdə yaşayır (Səkkiz ay yaşadığı da rəvayət olunur).

Hz. Zeynəb 30 yaşında ikən əbədi aləmə köçmüşdür. Onun cənazə namazını Peyğəmbərimiz qıldırır və Baqi qəbiristanlığında dəfn edilir. Həzrəti Peyğəmbərimizin (s) Baqi məzarlığına dəfn edilən ilk xanımı olan Hz. Zeynəb binti Hüzeymə

nin Rəsulullahdan (s) əvvəl kiminlə evli olduğu və neçə evlilik keçirdiyi tam olaraq bilinməməkdədir. Bu barədə ixtilaf vardır:

-ət-Təbərinin verdiyi məlumata əsaslanaraq onun evliliyi haqqında bu ifadələri deyə bilərik: "İbn Şihabə görə o, daha öncə Abdullah b. Cahşın xanımı idi. Onun Uhudda şəhid olmasından sonra Rəsulullah (s) onunla evləndi. Bu evlilik, hicrətin üçüncü ilində həyata keçirilmişdir. Onun yanında iki və ya üç aya qədər yaşamış, bu müddətin səkkiz ay olduğunu söyləyənlər də olmuşdur.

-Qatadə, onun Həzrəti Peyğəmbərdən (s) əvvəl Tüfeyl b. Haris ilə evli olduğunu, əl-Cürcani isə onun əvvəl Tüfeyl b. Haris ilə evli olduğunu, daha sonra isə Tüfeylin qardaşı Übeyd b. Haris ilə evləndiyini, onun Bədirdə şəhid olmasından sonra da Rəsulullah (s) ilə evləndiyini söyləmişdir.

-İbn Kəsir əsərində bu evlilik haqqında belə demişdir: "O, Abdullah b. Cahş ilə evli idi. Onun, Uhud müharibəsində şəhid olmasından sonra Rəsulullah (s) ilə evləndi. Bu evlilik hicrətin üçüncü ilində olmuşdur. O, Rəsulullahın (s) yanında iki və ya üç ay qalmışdır. Həzrəti Peyğəmbər (s) həyatda ikən vəfat etmişdir".

-İbn Abdil-Bərr Qatədədən etdiyi bir başqa rəvayətdə belə nəql etmişdir: "Möminlərin anası olan Zeynəb binti Hüzeymə, Rəsulullahdan (s) əvvəl Tüfeyl b. Haris ilə evli idi. "

-Əbul-Həsən Əli b. Muhəmməd əl-Cürcanidən bu rəvayəti nəql edir: "Zeynəb binti Hüzeymə əv-

vəllər Tüfeyl b. Haris b. Abdulmüttəlib b. Abdimə-naf ilə evli idi. Ondan sonra Ebu Übeyd b. Haris ilə evləndi.”

Əxlaq və Fəziləti

Onun qısa evlilik həyatı ilə bağlı çox məlumat yoxdur. Bizim üçün əsas olan onun Rəsulullah (s) ilə evlənməsi və möminlərin analarından biri adını qazanıb, bununla şərəflənmiş olması üstünlüyünü qəbul etməyimiz üçün kifayətdir. O, daima yoxsulların dərdləri ilə dərdlənərdi. Rəsulullah (s) və möminlərin hörmətini qazanması ona kifayət edirdi.

Səadət içində yaşadığı qısa ömrünü “yoxsulların anası” sonra da “möminlərin anası”¹olma şərəfi ilə ən gözəl şəkildə dəyərləndirərək, əbədi aləmə köçmüşdür. Əsas olan ömrün qısa və ya uzun olması deyil, necə dəyərləndirilməsidir.

Allah ondan razı olsun, şəfaətinə nail eyləsin,
Amin!

1. Əhzab surəsi, 33/6.

*Hz. Ummu
Salama*

Ummu Sələmənin Əsil-Nəcəbəti və Evliliyi

Əsil adının Rəmlə olduğunu deyənlər varsa da, əslində Hinddir. Atası Əbu Umeyyə Suheyl b. Muğirə b. Abdullah b. Ömər b. Mahzumdur. Cəmərdliyi ilə məşhur idi. Səfərə çıxdığı zaman yanına və yanındakı yoldaşına yetərincə azuqə hazırlatdırıb götürdüyünə görə özünə Zatur-raqb (yol tədarükü) deyilirdi. Anası Atikə bint Amir b. Rəbi-adır. Cəlal Yeniçəri onun "Seyfullah" ləqəbli Xəlid b. Vəlidin yaxın qohumu olduğunu qeyd etmişdir.

Ummu Sələmə Abdullah b. Abdil Əsəd b. Hələl b. Abdullah b. Ömər b. Mahzum ilə evlənmiş, Sələmə, Ömər, Dürre və Zeynəb adlı dörd uşaqları olmuşdur. Sələmənin doğumundan sonra ana və ata onun adını təxəllüs kimi götürərək Əbu Sələmə və Ummu Sələmə olaraq çağırılmışlar. İki hicrət sahibi (Həbəşistan və Mədinə) və möhtərəm bir səhabə olan Əbu Sələmə və xanımı Hz. Peyğəmbərin (s) islamı təbliğindən qısa bir müddət sonra müsəlmanlığı qəbul etmişdilər. Əbu Sələmənin islamı qəbul edən ilk on səhabə arasında yer aldığı da rəvayət edilir.

Onu da burada qeyd etmək lazımdır ki, Əbu Sələmə Rəsulullahın bibisinin oğludur. Əbu Sələ-

mənin anasının adı Bərrə binti Əbdulmuttalib idi. Əbu Sələmə eyni zamanda Peyğəmbərimizin (s) süd qardaşı idi. Belə ki, hər ikisini Əbu Ləhəbin cəriyəsi Suveybə əmizdirmişdi.

Ummu Sələmənin İslamla Şərəflənməsi və Həbəşistana Hicrəti

Əbduləziz əş-Şənnavi onların İslamı qəbul edışı ilə əlaqəli rəvayəti belə nəql edir:

Bir gün əri Əbu Sələmə sevinə-sevinə evə gəldi. Ummu Sələmə onun bu halının səbəbini öyrənmək məqsədilə:

-Nə var, nə yox, niyə belə sevinclisən?- deyə soruşdu. Əbu Sələmə:

-Dünya və axirət xeyri var. Bu gün Ubeydə bin Haris b. Əbdulmuttalib, əl-Ərkam bin Əbil-Ərkam əl- Məhzumi, Osman bin Mazun və mən Rəsulullahın (s) yanına getdik. O, bizə İslamı anlatdı, Qurani-Kərim oxudu. Biz də İslamı qəbul edib onun doğruluq və nur üzərində olduğuna şəhadət gətirdik, - dedi.

Ummu Sələmə onu da Rəsulullahın (s) yanına aparmasını istədiyində gecə Əbu Sələmə xanımını Rəsulullahın yanına apardı. Orada Osman bin Mazunun xanımı Havlə binti Hakim də var idi. Rəsulullah (s) onlara gələn vəhyləri oxuyaraq İslamın şərtlərini təfəsilatlı şəkildə izah etdi. Ummu Sələmə və orada olan xanımlar İslamı qəbul edərək şəhadət gətirdilər.

Əbu Cəhl İbn Hişam, Əbu Sələmə və xanımının müsəlman olduğunu öyrəndikdə nifrət və qəzəbli bir halda onlara gəlib:

-Eşitdiyimə görə, siz də bu yalançı kahinə uymusunuz,— dedi.

Əbu Sələmə:

- Vallahi, Rəsulullah (s) nə yalançıdır, nə də kahindir. Siz də bunu yaxşı bilirsiniz, – dedi.

Əbu Cəhl İbn Hişam:

-Allah Qureyşin yetimindən başqasını tapmayıb onu peyğəmbər göndərdi?- deyərək istehza etdi.

Əbu Sələmə onun bu kinayə və istehza dolu sözləri qarşısında: - “Əvvəlkilərə neçə peyğəmbər göndərmişik ki, onlar hər gələn peyğəmbərlə müt-ləq istehza və lağ edirdilər”. - ayəsi ilə ona cavab verdi.

Əbu Cəhl İbn Hişam:

- Bax sizə şeirlərindən də öyrətmişdir, – dedi.

Bu dəfə Ummu Sələmə dayana bilməyərək Əbu Cəhlə dedi:

- O, şair də deyildir. Eşitdiyin şeylər aləmlərin rəbbi tərəfindən endirilmişdir. Cəbrail onu (Qur-anı) Əmin olan Rəsuluna xəbərdaredici olması üçün qəlbinə endirmişdir.

Müşriklərin Məkkədəki əzab və cəfalara dözə bilməyən bu ailə, Hz.Peyğəmbərin (s) razılığı ilə Həbəşistana hicrət edən ilk qafilənin içində yer

aldı. İlk uşaqları olan Sələmə burada doğulmuşdur. Daha sonra Məkkədəki müşriklərin müsəlman olduğu şayiəsi onların da qulağına çatanda sevinərək Məkkəyə qayıtmaq qərarına gəlirlər.

Ummu Sələmə Həbəşistandakı yaşadığı həyatı belə təsvir edir:

«Həbəşistana çatdığımızda ən xeyirli insan olan hökmdar Nəcaşiyə qonşu olduq. Dinimizi rahat yaşayır, əziyyət görmədən və xoşlamadığımız şeyləri eşitmədən, Allaha ibadətimizi rahat edirdik. Bu vəziyyətimiz Qureyşin qulağına çatanda, bizi geri qaytarmaq üçün, adamlarını müxtəlif hədiyyələrlə birlikdə Nəcaşiyə göndərməyə qərar verdilər. Bu qiymətli hədiyyələrin içində, Məkkənin məşhur dəriləri də var idi. Hədiyyələri Abdullah b. Rəbia və Amr İbnul-Asa göndərdilər. Ona necə danışmasını da tapşırdılar. Abdullah b. Rəbia ilə Amr İbnul-As Həbəşistana gəldiklərində əvvəlcə patrikləri ziyarət edib onlara hədiyyələrini təqdim etdilər və bizi geri qaytarması üçün Nəcaşi ilə danışıqlarını istədilər.

Patriklər onların bu istəyini qəbul etdilər. Ancaq Abdullahla Amr, Nəcaşini bu mövzuda dilə tuta bilmədilər. O, bizi onlara təslim etməyib, ölkəsində əmin-amanlıq içində yaşayıb istədiyimiz kimi ibadət etməyimizə belə icazə verdi”.

Həbəşistana hicrət edərək Nəcaşiyə sığınmış olan müsəlmanlar, məkkəli müşriklərin müsəlman olduqlarını eşidəndə sevinib geri qayıtdılar. Ummu Sələmə və əri Əbu Sələmə də dönənlər ara-

sında idi. Ancaq Məkkəyə çatdıqlarında vəziyyətin əvvəlkindən çox fərqli olmadığını gördülər.

Mədinəyə hicrət başladıqı zaman ilk yola çıxanların başında yenə Ummu Sələmə və əri Əbu Sələmə var idi. Onların hicrəti Ummu Sələmənin dilindən belə nəql edilir:

-Əbu Sələmə Mədinəyə getmək üçün hazırlığını tamamladı və xanımı üçün də bir dəvə hazırlayaraq Ummu Sələməni üzərinə mindirdi. Oğlu Sələməni də anasının qucağına verdi. Ancaq Məkkədən çıxarkən Ummu Sələmənin əqrəbalarından Muğirə b. Abdillahoğullarından bəzi adamlar onları gördülər və Ummu Sələmənin əri ilə getməsinə mane oldular. Əbu Sələmənin əqrəbaları da oğlu Sələməni zorla anasından alıb apardılar. Bu arada qalan uşağı hər iki tərəf özünə çəkərək anasının əlindən almaq istədilər. Qarışıqlıqda uşağı o tərəfə bu tərəfə dartarkən qolunu yerindən çıxartdılar. Muğirəoğulları da buna əvəz olaraq Ummu Sələməni aparıb öz evlərində saxladılar. Beləcə onu həm ərindən, həm də oğlundan ayırmış oldular.

Ummu Sələmə, hər səhər Əbtah deyilən yerə gedib oturur, axşama qədər gözyaşı tökərdi. Bu vəziyyət təxminən bir il beləcə davam etmişdir. Nəhayət hər iki tərəfin əqrəbaları Ummu Sələməyə yazıqları gəlib oğlunu özünə təslim etdilər və ərinin yanına getməsinə icazə verdilər. Ummu Sələmə oğlunu da götürüb bir dəvəyə mindi və tək-başına yola çıxdı. Tənim¹ deyilən yerə çatanda Abdudda-

1. Mədinəyə üç mil uzaqlıqda yoldur.

roğullarının qardaşı Osman b. Talha b. Əbi Talha ilə rastlaşdı. Osman Ummu Sələməni tanıyıb:

Hara gedirsən belə, ey Əbu Umeyyənin qızı?-deyə soruşdu.

Ummu Sələmə:

Mədinədəki ərimin yanına gedirəm, – dedi.

Osman bin Talha:

-Yanında biri var mı, kiminlə gedirsən?-soruşdu. Ummu Sələmə:

-Xeyir, vallah, Allahdan və bu oğlumdan başqa heç kəs yoxdur, - dedi.

Osman bin Talha:

-Vallah, səni tərk buraxmaq olmaz, – deyərək dəvənin yüyənindən tutdu və çəkərək aparmağa başladı. Dincəlmək istədiyimizdə dəvəni çökdürür, özü bir ağacın kölgəsinə çəkilib orada yatırdı. Getməyə hazırlaşanda Ummu Sələmənin dəvəsinə yaxınlaşaraq dəvəni hazırlayır və :

-Minə bilərsiniz, – deyərək kənara çəkilirdi. Ummu Sələmə oğlu ilə dəvəyə minib rahatlandıqdan sonra gəlib dəvənin yüyənindən tutaraq aparmağa başlayırdı. Beləcə onlar Mədinəyə yaxın bir yer olan Qubaya gəldilər. Qubada Amr bin Avf oğullarının kəndini görəndə Osman bin Talha:

- Yoldaşın bax bu kənddədir. Allahın bərəkətilə ora girin, - deyərək özü yenidən Məkkəyə qayıtdı.

Ummu Sələmə həvdəcin içində Mədinəyə giren ilk qadın idi. Mədinəyə daxil olanda oradakı

camaata özünün Əbu Umeyyə İbnu Muğirənin qızı olduğunu dedi. Lakin camaat ona inanmayıb:

-Bu əcnəbilər gör necə yalançı olurlar, –dedilər.

Daha sonra onlardan bir neçəsi həcc üçün Məkkəyə getmək istədiklərində Ummu Səlaməni hər halda yoxlamaq məqsədilə:

-Ailənə bir şey yazmaq istəyirsənsə, aparıb çatdırarıq,- dedilər.

Ummu Səlamə onlarla ailəsinə məktub göndərdi. Onlar Mədinəyə qayıtdıqlarında Ummu Səlaməyə inanaraq onun doğru söylədiyini anladılar. Bununla Ummu Səlamənin onların yanında hörməti bir az da artmış oldu.

Ummu Səlamə Mədinəyə gəlib yerləşdikdən sonra yoldaşı ilə firavan bir həyat sürməyə başladılar. Ummu Səlamə burada uşaqlarının tərbiyəsi ilə məşğul olmağa və onları yetişdirməyə başladı. Əbu Səlamə də məsciddə Rəsulullahın (s) sohbət və xütbələrinə qatılar, öyrəndiklərini evinə qayıdıb Ummu Səlaməyə də öyrədərdi. Bir gün yenə məsciddən evə sevincli bir halda gəlir mənə:

Vallahi bugün Həz. Peyğəmbərdən (s) eşitdiyim bir söz məni çox sevindirdi. Rəsulullah (s) buyurdu ki, hər hansı bir müsəlman başına bir müsibət gəldiyi zaman: "Biz Allahın qullarıyıq. Ona da dönəcəyik," - deyər və sonra da! "Allahım, başıma gələn bu müsibətdən ötrü mənə savab ver, bu müsibətin əvəzinə mənə xeyirlisini ehsan et",- deyər dua edərsə, şübhəsiz, Allah onun istəyini yerinə yetirər."

Ummu Sələmə deyir: "Mən bu duanı əzbərlədim. Yoldaşım Əbu Sələmə vəfat etdikdə bu duanı xatırlayıb oxumağa başladım."

Mədinədə yaşadıkları müddət ərzində Ummu Sələmənin əri Əbu Sələmə Peyğəmbərimizlə (s) Uhud savaşında da iştirak etdi. Bu savaşda o, müşriklərdən Əbu Üsamə bin Cüşminin atdığı bir oxla qolundan yaralandı. Bir ay müalicə gördükdən sonra yaranın üstü örtülməyə başladı. Bu arada Bəni-əsəd qəbiləsindən Xuveylid oğullarının Mədinəyə hücum etmə xəbərləri yayıldı. Rəsulullah (s) Əbu Sələməni çağıraraq onun komandirliyi altında mühacir və ənsardan ibarət 150 nəfərlik kiçik bir səriyyə² ilə onları Bəni-Əsəd qəbiləsinin üstünə göndərdi. Feyd bölgəsində Qatan çayının yanında çox da şiddətli olmayan bir savaş oldu.

Səriyyə bu savaştan böyük qənimətlərlə Mədinəyə qayıtdı. Beləcə, az da olsa, Uhudda verdikləri itkinin əvəzi çıxılaraq müsəlmanların etibar və inamı artdı. Bu səriyyədən sonra əbu Sələmənin sağalmış kimi görünən yarası yenidən açıldı. Çoxlu qan itirən Əbu Sələmə bu yaradan həyata gözlərini yumdu. Xəstə yatağında ikən Rəsulullah (s) onun ziyarətinə gəlmişdi. Ona xeyir-dua edərək qapıdan yenicə çıxmışdı ki, Əbu Sələmə ruhunu təslim etdi. ³ Rəsulullah (s.a.) əlləri ilə gözlərini bağladı. Hicrətin dördüncü ilində vəfat edən bu sahabənin

2. Hərbi yürüyüşə verilən addır.

3. "Allahım, Əbu Sələməni əfv et. Dərəcəsinə yüksəlt. Ailəsini qoru. Bizə də, ona da məğfirət et. Ey aləmlərin Rəbbi, (Əbu Sələmənin) qəbrini genişlət və orada onun nurunu çoxalt". Muslim, Cənaiz, 7.

ölümünə Rəsulullah (s) çox kədərləndi. Cənazə namazını özü doqquz təkbirlə qıldırırdı.

Əbu Səlamənin ölümü Ummu Səlaməni yasa boğmuşdu. Onun günlərcə ağladığı rəvayət edilir. Əbu Səlamə xəstə yatağındaykən Ummu Səlamə ona bir gün belə demişdi: "Eşitdiyimə görə, əri və özü cənnətlik ikən, əri ölən və ondan sonra evlənməyən qadın cənnətdə əri ilə birlikdə olacaqdır. Qadın əvvəl ölərsə, əri həyatda qalarsa, yenə vəziyyət eyni olar. Gəl sənənlə söz kəsək. Məndən sonra sən evlənmə, səndən sonra da mən evlənməyəcəm."

Əbu Səlamə ona:

-Sən mənə itaət edirsənmi?, -deyə soruşdu.
Ummu Səlamə:

-Mən sənə itaət etmək və söylədiklərini dinləmək üçün qulaq asaram, - dedi.

Əbu Səlamə yoldaşının bu sözü üzərinə:

-Mən ölsəm, sən evlən, – deyib daha sonra belə dua etdi:

" Allahım! Ummu Səlaməyə məndən sonra məndən daha xeyirlisini nəsim et ki, onu üzməsin və incitməsin."

Ummu Səlamə ərinin vəfatından sonra yoldaşının matəmini tutub yas saxlamaq qərarına gəlir. Ona bu işdə bir qadın da köməyə gəlir. Rəsulullah bundan xəbər tutanda Ummu Səlaməyə:

-*Allahın evdən çıxardığı şeytanı sən yenidən evə salmaq istəyirsən?,-* deyərək iradını bildirir. Ummu Səlamə xətasını anlayıb bu işdən vaz keçir. Sonra

Əbu Sələmənin Peyğəmbərdən öyrəndiyi dua yadına düşüb:

-İnnə lilləhi və innə ileyhi raciun, – deyir.

Ummu Sələmə Əbu Sələmənin dəfnindən sonra Rəsulullahın (s) yanına gedib:

-Ya Rəsullallah! Ərim Əbu Sələmə öldü. Nə deyim, onun üçün necə dua edirəm? – deyər soruşdu.

Rəsulullah (s):

-De ki: Ey Allahım! Məni və onu bağışla. Başıma gələn fəlakətin əvəzinə məni mükaafatlandır. Mənə ondan daha xeyirlisini nəsib eylə!-dedi.

Ummu Sələmə bu duayı oxuyarkən! “Əbu Sələmədən daha xeyirli kim ola bilərdi”, - deyər düşünməyə başlamışdı. Ancaq duanın sirri 4-5 aydan sonra Rəsulullahın ona evlənmə təklifi etməsilə açılacaqdı.

Ummu Sələmənin Rəsulullahla (s) Evliliyi

Ummu Sələmə Əbu Sələmənin vəfatından sonra onun xatirələri ilə birlikdə yetim qalan uşaqlarını da başına yığaraq dörd ay on gün iddət⁴ gözlədi. İddət müddəti bitdikdən sonra Rəsulullah (s) ona evlənmə təklifi etdi.

Rəvayətə görə, Əbu Sələmə vəfat edib iddət müddəti qurtaranda Hz. Əbu Bəkir ona evlənmə təklif etmiş, lakin Ummu Sələmə bu təklifə “yox”

4. İslam Dininə görə əri ölən bir qadın dörd ay on gün gözləməli, bu müddət ərzində heç kimlə evlənməməlidir.

cavabını vermişdi. Arxasından Hə.Ömər eyni şə-
kildə evlənmə təklif etmiş, Ummu Sələmə onu da
qəbul etməmişdi. Ərinin vəfatına üzülən və uşaqlarının
dolanışığını təmin etmək üçün gecə-gündüz çalışan bu xanımın halına Rəsulullah (s) ürəyi
yanaraq Ummu Sələməyə evlənmə təklifi etdi. Əs-
lində Ummu Sələmənin ürəyində Rəsulullahla (s)
evlənilib möminlərin anası ünvanını qazanaraq bu
şərəfə nail olmaq istəyi var idi.

Lakin yaşının çoxluğu və uşaqlarının olma-
sı onu bu evliliyə "hə" deməkdən çəkindirirdi. Üstəlik Hə. Aişə və Hafsa (r.anhumə) olan evdə
Rəsulullahın (s) nəzdində bir yer qazana bilməmə
şübhəsi də var idi içində. Ummu Sələmə Rəsululla-
hın (s) ona elçilik eləmək üçün evinə gəldiyini belə
nəql edir: *"Rəsulullah (s) icazə istəyib içəri girəndə
mən əlimdə dəriləri aşılayırdım. Əllərimi dəriləri aşı-
layarkən istifadə olunan "qarz" deyilən maddədən
təmizlədim. Hə. Peyğəmbərdən (s) icazə istəyib ona içi
bitki lifləri ilə doldurulmuş dəridən bir mindər sərdim.
O, bu mindərə oturdu və bura gəlməsinin səbəbini açdı."*

Rəsulullah (s) onunla evlənmək istədiyini
Ummu Sələməyə söyləyərək ona düşünmək üçün
vaxt verdi. Yuxarıda da izah etdiyimiz kimi, Ummu
Sələmənin bu evliliyi istəməsinə baxmayaraq, ara-
da varid olan səbəblərlə bu nikahın Rəsulullahla (s)
zərər gətirə biləcəyi düşüncəsi içində var idi. Bu sə-
bəblə Rəsulullahla (s) xəbər göndərərək:

*Mən qısqanc bir qadınam, yaşlıyam və üstəlik dörd
uşağım da var, - deyərək bəhanə gətirdi.*

Onun bu sözü üzərinə Rəsulullah (s) dedi:

Qısqanç olduğunu deyirsən, bunun keçməsi üçün Allaha dua edərik. Yaşlı

olmağına gəlincə bu məsələ deyildir, mən səndən bir yaş daha böyüyəm. Uşaqların dolanışığı da Allaha və Onun Rəsuluna aiddir.

Bu söz üzərinə Ummu Sələmə oğlu Ömərə:

–“Ey Ömər! Dur və mənə Rəsulullah (s) ilə evləndir”, - dedi.

Ummu Sələmə hicrətin dördüncü ili, Şəvval ayında Allah Rəsulu (s) ilə evləndi. Bu nikahın oğlu Ömər və yaxud Sələmə tərəfindən həyata keçirildiyi rəvayət edilir. Peyğəmbər (s) gələn qonaqlara vəlimə⁵ verdirdi. Nikah qıyıldıqdan sonra Rəsulullah (s) Ummu Sələməni daha əvvəl vəfat etmiş xanımı Ummul-məsakin (miskinlərin anası) ləqəbi ilə tanınan Zeynəb binti Hüzeymənin otağına yerləşdirdi. Beləcə miskinlərin anası Zeynəbin evi yenidən şənələnmiş oldu. Ummu Sələmə rəvayət edir:

Miskinlərin anasının (Zeynəbi qəsd edir) evində torpaqdan bir qazança və qazançanın içində də bir az arpa, bir əl dəyirmanı, daşdan düzəldilmiş tirit yeməyi üçün bir qazan və xəmir yoğurmaq üçün başqa bir qazan da var idi. Qazançanın dibində ərinmiş bir az yağ var idi. Arpanı götürüb əl dəyirmanında üyütdüm. Sonra onu qazançaya töküb yağla qarışdırdım. Bu yemək Rəsulullahın (s) və ev xalqının toy günü yediyi yemək idi.

Rəsulullah (s) Ummu Sələməyə mehir olaraq digər xanımlarına verdiyi qədər mehir verdi.

5. Toy yeməyinə verilən addır.

Ummu Sələmənin cehizi: *İki su qırbası*, un üyütmək üçün iki əl dəyirmanı, üzü dəridən və içi xurma lifindən olan yasdıq idi.

Rəsulullah (s) hər gün Sad bin Ubadədən böyük bir qazan yemək gəlirdi. Evləndiyi xanımlara da: *“Hər səhər sizə Sad bin Ubadə qazanı gələcək”, - deyər, onların günlük yeməyi beləcə qarşılanmış olardı.*

Ummu Sələmənin Rəsulullahın Evindəki Həyatı

Ummu Sələmə təvazökar olmaqla yanaşı, eyni zamanda çox utancaq bir xüsusiyyətə sahib idi. Əbu Sələməyə elə bağlanmışdı ki, ondan sonra Rəsulullahla evlənəndə Rəsulullah (s) hər dəfə otağına girəndə utancaqlığından qızı Zeynəbi qucağına alardı. Bunun üzərinə Hz. Peyğəmbər (s) geri qayıdardı. Amma tədricən digər əhli-beyt xanımları kimi o da sıxılqanlıqını ataraq Rəsulullah (s) alışmağa başladı.

Qandəhləvi Ummu Sələmənin əri vəfat edəndə kiçik qızı Zeynəbə hamilə olduğunu qeyd edərək bununla bağlı hadisəni belə nəql edir:

“Əbu Sələmə vəfat etdikdən sonra Zeynəb dünyaya gəlmişdi. Daha sonra Rəsulullah (s) evlilik təklifini ona etmiş, Ummu Sələmə də razı olaraq nikahları qıyılmışdı. Nikahdan sonra Rəsulullah (s) hər dəfə Ummu Sələmənin otağına girəndə Zeynəbi qucağında görər və geri qayıdardı. Bir gün yenə içəri girəndə evdə Zeynəbi görməyən Rəsulullah (s):

-Bəs Zeynəb hanı?,-deyə soruşdu. Ummu Sələmə:

-Ammar onu apardı, - deyə cavab verdi.

Ammar bin Yasir Ummu Sələmənin ana bir qardaşı idi. O, hər dəfə Rəsulullahın (s) otaqdan çıxıb getdiyini görəndə vəziyyəti anlamış, içəri girib uşağı bacısının əlindən almış: "Bu uşaq Rəsulullahın yanına gəlməyinə mane olur. Bu çirkini mənə ver", - deyərək evinə aparmışdı. Daha sonra Ummu Sələmə Zeynəbi Quba yaxınlığında bir kəndə süd anasına vermişdi.

Ummu Sələmə işə hakim olan, sözü keçən, öz dəyərini qiymətləndirən möhtərəm bir xanım idi. İstər Hz. Aişə, istərsə də digər xanımlar arasında şərəf və ləyaqətini alçaldacaq heç bir hərəkət göstərməmişdir.. Elə ona görə də xanımları onu qarşılamaq üçün böyük səy göstərirdilər.

Onu da qeyd etmək lazımdır ki, Rəsulullahın (s) Ummu Sələmə ilə evlənməsi xəbəri yayılınca Hz.Aişə Hafsanın yanına gedərək narahatçılığını ona açmışdı. Hadisəni Hz.Aişənin dilindən eşidək: "Rəsulullah (s) Ummu Sələmə ilə evlənmək istədiyində onun gözəlliyi haqqında danışılanlar səbəbilə çox üzöldüm. Onu görəndə qədər səbr edib gözlədim. Onu görəndə danışılardan qat-qat daha gözəl olduğunu gördüm. Bunu Hafsaya danışdım. O: "Məncə sən şişirdirsən", - dedi, o qədər də deyil, - deyib bir az yaşlı olduğunu da qeyd etdi. Bunun üzərinə onu yenidən gördüyümdə Hafsanın dedi-yi qədər olduğunu qəbul etdim. Lakin mən də çox qısqanc idim."

Yuxarıda da qeyd etdiyimiz kimi, Ummu Səlamə sözü keçən, öz dəyərini bilən və sözünü deməkdən çəkinməyən cəsur bir xanım idi. Hər ailədə olduğu kimi, Rəsulullahın ailəsində də irili-xırdalı münaqişələr və narahatçılıqlar yaşanırdı. Belə ki, peyğəmbərin xanımları dünya ilə əlaqəli bəzi tələblər irəli sürdüyündə Rəsulullah (s) onları təmin edə bilməyəcəyini söyləmiş və onlardan incimişdi. Bunu eşidən Həz. Ömər möminlərin analarına qarşı hirsələnmiş, onlara Peyğəmbəri (s) incitməmələri mövzusunda bir nitq söyləmişdi. Bunun üzərinə Ummu Səlamə:

-Sənə təəccüb edirəm, ey Xəttabın oğlu! Hər yərə burnunu soxdun, bir Peyğəmbər ilə xanımlarının arasına girmək mi qaldı?- deyincə:

Həz. Ömər: "Onun bu sözü mənə elə təsir etdi ki, içimdəki bütün hirsimi dağıtdı", - demişdir.

Ummu Səlamənin Fəziləti

Rəsulullahın (s) onu Əhli-Beytdən sayması da ona duyduğu hörmət və sevgini bildirən əlamətlərdəndir. Belə ki, Təbəriyə nəql edilən rəvayətə görə bir gün Rəsulullah (s) Ummu Səlamənin yanında idi. Ummu Səlamənin qızı Zeynəb də orada idi. Fətimə və oğlanları Həsən və Hüseyin də babalarını görməyə gəlmişdilər. Peyğəmbər (s) onları qarşılayaraq qucaqlayıb:

"Əhli-Beytim! Allahın rəhmət və bərəkəti üzərinizə olsun! Allah hər cür həmdə layiqdir, O, nə üstün şərəf sahibidir, - dedi.

Ummu Sələmənin qızı Zeynəb deyir: "Anam bunu eşidəndə ağlamağa başladı". Rəsulullah ona şəfqətlə baxaraq:

-Niyə ağlayırsan, ey Ummu Sələmə?-deyə soruşdu. Bunun üzərinə Ummu Sələmə:

-Ya Rəsulullah! Allahın rəhmət və bərəkətini Əhli Beytin arasında bölüşdürdün. Məni və qızımı unuttun, - dedi.

Onun bu sözü qarşısında Rəsulullah (s):

-Sən də, qızın da Əhli-Beytdənsiniz, - cavabını verərək Ummu Sələməni rahatlatmışdır.

Mədinədə Rəsulullahə gələn vəhylərin bir çoxunun Hz. Aişənin otağında gəldiyi haqqında rəvayətlər vardır. Hz. Aişə arada bununla Rəsulullahın digər xanımları arasında öyünər, fəxr edərdi. Amma vəhyin bir dəfə Ummu Sələmənin otağında da gəlməsi, onun Allah və Rəsulunun nəzdində Hz. Aişədən sonra şərəf və üstünlüyə sahib olduğunu göstərmiş oldu.

Rəvayət edildiyinə görə, Cəbrail bir gün Dih-yətul- Kəlbinin⁶ surətində Peyğəmbərin (s) yanına gəlmişdi. Peyğəmbərin (s) yanında Ummu Sələmə də var idi. Rəsulullah (s) bir müddət Cəbrailə söhbət etdikdən sonra Cəbrail getdi. Hz.Peyğəmbər (s) Ummu Sələmədən:

-Gələn kim idi bilirsənmi? - deyər soruşdu.

Ummu Sələmə də:

6. Rəsulullahın səhabələrindən birisidir. Gözəl və yaraşlıq görünüşü ilə səhabələr arasından seçilərdi.

-Bəli, Dihyə idi,- deyə cavab verdi.

Bunun üzərinə Rəsulullah (s):

-Vallahi, Rəsulullahın xanımlarından heç birinin görmədiyini sən gördün, – deyərək gələnin Cəbrail olduğunu xəbər verdi.⁷

Ummu Sələmənin bir çox sahabənin çata bilmədiyi belə ülvî mənzərələrə şahid olduğunu qeyd etmək lazımdır. Bir gün yenə Rəsulullah (s) Ummu Sələmənin yanında ikən Cəbrail gəldi. Peyğəmbərimiz (s) Ummu Sələməyə: “Qapını bağla. İçəriyə heç kimi qoyma”, - dedi. Onlar içəridə ikən Hz. Hüseyin (r.əh.) gəlib içəri girmək istədi. Ummu Sələmə ona mane olmaq istəsə də, Hüseyin fürsət tapıb içəriyə girdi və qaçıb babasının qucağında oturdu. Hz.Peyğəmbər (s) nəvəsini öpüb əzizləyincə Cəbrail: “Onu çox sevirsən? - deyə soruşdu. Rəsulullah (s): “Bəli, çox sevirəm”, - buyurdu.

Bu söz üzərinə Cəbrail:

- Amma ümmətin onu şəhid edəcək

- Deməli, onu möminlər öldürəcək?

- Bəli!.. İstəsən onun şəhid ediləcəyi yeri də sənə deyim”, - dedi və Cəbrail qısa bir müddət oradan ayrıldı. Kərbəladan gətirdiyi bir ovuc qırmızı və nəm torpaqla qayıtdı. Rəsulullahın (s) mübarək gözləri yaşardı. Cəbrailin gətirdiyi torpağı saxlaması üçün Ummu Sələməyə verdi.

Rəsulullahın (s) axirət aləminə köç etməsindən sonra Ummu Sələmə Hz.Peyğəmbərin (s) hər dəfə

7. Müslim, *Fədəilus-Sahabə*, 100.

nəvələri Həsən və Hüseyini görəndə gözü yaşardı. Onlara bir zərər gəlməməsi üçün əlindən gələni edərdi. Aradan illər keçdi. Cəbrailin verdiyi xəbər gerçək oldu. Hz. Hüseyin hicri 61-ci ildə Kərbəladə Yezidin adamları tərəfindən şəhid edildi. O günün səhəri Ummu Sələmənin ağladığını gördülər. Səbəbini soruşduqlarında belə dedi:

Röyamda Rəsulullahı (s) gördüm. Başı, saç və saqqalı toz-torpaq idi.

- Ey Allahın Rəsulu, sizə nə oldu belə?"-deyə soruşdum.

- Biraz əvvəl Hüseyini şəhid etdilər", - buyurdu. Bu gördüyüm röyanın təsiri ilə ağlıyiram", - dedi.

Üsamə bin Zeyd, Ummu Sələmənin Cəbraili gördüyü haqqında fərqli rəvayəti bir az daha geniş nəql edir:

"Ummu Sələmə deyir": Bir gün Dihyə Hz.Peyğəmbərin (s) yanına gəlmişdi. Mən Peyğəmbərin (s) yanında idim. O, Peyğəmbərlə (s) bir müddət danışdıqdan sonra çıxıb getdi. Peyğəmbər (s) mənə:

Bu kimdir bilirsənmi? –deyə soruşdu.

Mən də:

Bu Dihyədir, – dedim.

*Allaha and olsun ki, Peyğəmbər (s) Cəbraildən aldığı vəhyi əshaba xəbər vermək üçün xütbədə onu dinləyəndə qədər Dihyənin Cəbrail olduğunu bilməmişdim."*⁸

Ummu Sələmənin otağında ikən Rəsulullah (s) gələn vəhy ilə əlaqəli hadisələrdən birisi də Bəni

8. Buxari, *Mənaqib*, 3634.

Qureyza yəhudiləri ilə müsəlmanlar arasındakı yaşanan hadisədir.

Bəni Qureyza mühasirəsində Əbu Lübabə müzakirə əsnasında yəhudilərin edam ediləcəklərini ağzından qaçırması səbəbilə günahını anlayaraq bağışlanana qədər özünü Məscidi-Nəbəvidəki dirəklərdən birinə bağlamışdı. Bir neçə gün keçdiyi halda ayə nazil olmamış, Əbu Lübabə də bu dirəyə bağlı halda, bağışlanmasını ümidlə gözləyirdi. Bir gün səhər Rəsulullah (s) Ummu Səlamənin otağında ikən sevinclə ayağa qalxdı. Ummu Səlamə soruşdu:

-Allah Səni əbədiyyən mütabəssim etsin, ey Allahın Rəsulu! Bu təbəssüm və sevincinin səbəbi nədir?

Rəsulullah (s) :

-Əbu Lübabənin tövbəsi qəbul edildi, - deyərək ayələrin gəldiyi müjdəsini verdi. Ummu Səlamə:

-Ya Rəsulullah! Bu gözəl xəbəri mən xəbər verə bilərəm?-deyə soruşdu. Rəsulullah (s) dedi:

-Bəli, istəyirsən, sən de.

Ummu Səlamə otağının qapısı ağzında durub üzünü məscidə tərəf tutaraq yüksək səslə:

Təbriklər! Ey Əbu Lübabə! Tövbən qəbul edildi, - dedi.

Onun səsinə eşidən bütün Mədinə xalqı məscidə doğru Əbu Lübabəni təbrik etmək üçün axışmağa başladı.

Ummu Səlamənin üstün zəkası, uzaqqörən olması və fəziləti haqqında varid olan hadisələrdən birisi də Hüdeybiyədə göstərdiyi fətanət və dirayətidir.

Bilindiyi kimi hicrətin altıncı ilində Həz. Peyğəmbər (s) bir dəstə səhabə ilə birlikdə umrə et-

mək üçün yola çıxar. Hər dəfə səfərə çıxarkən xanımlarından birini götürərdi. Bu dəfə sıra Ummu Sələməyə düşmüşdü. Hüdeybiyə deyilən yerə çatanda Məkkəli müşriklərin maneəsi ilə qarşılaşırlar. Müşriklər bu il onların umrə etməsinə icazə vermək istəmirlər. Lakin səhabələr israrla umrə etmək istəyirlər. Rəsulullah (s) məkkəli müşriklərlə bir saziş bağlayır. Görünüşdə müsəlmanların əleyhinə görünən saziş bir il sonra onların lehinə nəticələnəcəkdi. Belə ki, bu sazişi ilk pozan elə məkkəli müşriklərin özləri olacaqdı.

Lakin səhabələr, başda Hz. Ömər olmaqla bu sazişdəki şərtlərlə razı deyildilər. Onlar lazım gələrsə, qılınc gücü ilə belə olsa Məkkəyə girmək istəyirdilər. Rəsulullah (s) onlara: *“Durun, qurbanlarınızı kəsin, tərəş olun və ehramdan çıxın.”* - dedi.

Ancaq əmrə heç kəs itaət etmədi. Rəsulullah (s) bunu üç dəfə təkrar etdi. Ancaq səhabədən yenə heç kəs qımıldanmadı belə. Bu vəziyyətə çox kədərənən Rəsulullah (s) çadıra girərək olanları Ummu Sələməyə danışdı. Ummu Sələmə: *“Ya Rəsulullah! Sən çıx, heç kəslə kəlmə kəsmədən qurbanını kəs, birini çağırıb tərəş ol və ehramdan çıx”,* - dedi.

Hz. Peyğəmbər (s) Ummu Sələmənin dediyi kimi, qurbanını kəsib, tərəş olub ehramdan çıxanda səhabələr də Rəsulullahın (s) etdiyi kimi qurbanlarını kəsib, tərəş olub ehramdan çıxdılar. Hətta bəziləri tələsdiklərindən az qalsın tərəş əsnasında bir-birini yaralayacaqdılar.

Rəşid Haylamaz bu hadisədə Ummu Sələmənin Rəsulullahı (s) təskin etmək xüsusiyyətindəki əzm və bacarığını belə rəvayət edir.

Rəsulullah (s) təəssüf hissi ilə və kədərli bir halda çadırına girib:

Müsəlmanlar həlak oldular. Onların bu hərəkətlərini görürsənmi? Mən

onlara bir şey əmr edirəm, onlar isə əmrimi eşidib üzümə baxdıqları halda bunu yerinə yetirmirlər, - deyir.

Ummu Sələmə Rəsulullahı (s) sakitləşdirəcək və üzüntüsünü qaldıracaq bir məsləhət verir: *“Ya Rəsulullah! Onları qınama, çünki hal-hazırda onlar böyük sarsıntı keçirirlər. Müqavilənin ağır şərtləri və gözələnən fəthi görmədən geriye dönmək məcburiyyəti kimi məsələlər onlara çox ağır gəlir. Ən yaxşısı Sən gedib heç kəsə bir söz demədən öz qurbanını kəs, sonra da bir nəfəri çağırıb tərəşini etdir.”*

Bu hadisə Ummu Sələmənin uzaqgörənliyi və müdrikliyi sayəsində yaxşıqla sona çatmış, səhabə də hadisəni faciəvi hala gətirməyərək və Allah və Rəsulunun əmrinə itaət edərək səbr və dözümlülük göstərmişdilər.

Ummu Sələmə çox cömərd idi və başqalarını da infaq etməyə dəvət edərdi. Bir dəfə Əbdürrəhman bin Avf ona:

“Ey Möminlərin anası! Mənə elə bir sərvət gəldi ki, bu malın məni fəlakətə aparacağından qorxuram. Sərvət yönündən Qureyşin ən zəngini mənəm”, - dedi.
Ummu Sələmə:

“Oğlum, (Peyğəmbərin xanımları bütün möminlərin anaları olduğu üçün Ummu Səlamə ona belə xitab etmişdir.) onu xərclə, infaq elə! Peyğəmbərin (s) ölümündən əvvəl: “Elə sahabələr var ki, mən aralarından ayrıldıqdan sonra mənə bir daha görə bilməyəcəklər”, - dediyini eşitmişdim”, - dedi.

Əbdurrəhman bin Avf Ummu Səlamənin yanından ayrıldıqdan sonra yolda Hz. Ömərə rastladı. Ummu Səlamədən eşitdiklərini Hz. Ömərə danışdı.

Hz. Ömər Ummu Səlamənin yanına gedərək:

-Allah adına söylə, mən onlardanam?-deyə soruşdu.

-Xeyir! Sən onlardan deyilsən. Amma səndən başqa heç kəsin onlardan olduğunu deyə bilmərəm, - dedi.

Ummu Səlamənin Rəsulullah (s) sevgi və bağlılığı o qədər dərin idi ki, saqqalından bir az saxlayar, yanına gələnlərə göstərərdi.

Ummu Səlamə daha sonraları xalqın nəzərindən uzaq olub ibadətə çəkilmək üçün evinin bir divarını kərpicdən hördürmüş, lakin Hz. Peyğəmbərin (s) tənbehi ilə qarşılaşmışdı. Belə ki Abdullah bin Zeyd rəvayət edir ki:

“Ummu Səlamənin evini kərpicdən görmüşdüm. Oğlundan bunun nə zaman hörüldüyünü soruşdum. O da mənə dedi ki, Rəsulullah (s) Dumətul Cəndəl səfərində ikən Ummu Səlamə otağını kərpicdən hördürdü. Rəsulullah (s) Mədinəyə qayıdanda Ummu Səlamənin yanına getdi və kərpicdən hörülmüş divarlara baxıb soruşdu:

Bu bina nədir belə?

Ummu Səlamə:

Ya Rəsulullah! Xalqın nəzərlərindən gizlənmək və qorunmaq istədim, ona

görə bu divarı hördürdüm, - dedi.

Rəsulullah (s):

Ey Ummu Səlamə! Şübhəsiz, müsəlmanların mallarının içində şər və xeyirsiz olanı gizlədilər, yəni örtünənidir, - buyurdu."

Ummu Səlamənin Övladları

Daha əvvəl də qeyd etdiyimiz kimi, Ummu Səlamənin əvvəlki əri Əbu Səlamədən ikisi qız və ikisi də oğlan olmaqla dörd övladı olmuşdur. Böyük oğlu Ömər onlar Həbəşistanda hicrətdə ikən doğulmuşdu. Əbu Səlamə vəfat etdiyində Ummu Səlamə sonuncu uşağı Zeynəbə hamilə idi. Lakin Rəsulullahdan (s) Ummu Səlamənin övladı olmamış, Misirli Mariyənin Rəsulullahdan hamilə qaldığını eşidəndə isə qısqançlıq hissi keçirmişdi.

Qaynaqlar Rəsulullahın Səlamə, Zeynəb, Dürrə və Öməri himayəsinə alaraq onların yaxşı yetişib böyümələrinə səy göstərdiyini qeyd etməkdədir. Bununla əlaqəli bir hadisəni də nəql etmək yerində olardı. Belə ki, Rəsulullah (s) bir gün Ummu Səlamənin otağında uşaqları ilə birlikdə yemək yeyirdi. Uşaqlardan Səlamə yemək yeyərkən əli qabın hər tərəfinə uzanırdı. Rəsulullah (s):

-Oğlum! Bismillah de, sağ əlinlə və öz önündən ye, - deyərək ona nəsihət etmişdir. Bununla Rəsululla-

hın (s) xanımlarının uşaqlarını öz uşaqları kimi qəbul edib onların tərbiyələrinə əhəmiyyət verdiyini görmək olar.

Rəsulullah (s) Ummu Sələmənin oğlu Sələməni əmisi Həmzənin qızı Ümamə ilə evləndirəndə əshabına dönərək:

-Görürsünüz, mən onu mükafatlandırıdım, - demişdir.

Ömər b. Sələmə Hz. Əlinin xilafəti sırasında əmirəl-möminin tərəfindən Bəhreyn və İrana vali təyin olunmuş, hicri 83-cü ildə də vəfat etmişdir.

Ummu Sələmənin Elmi Fəziləti.

Umməhatul-Muminin Hz.Peyğəmbər (s) həyatda ikən və vəfatından sonra bir çox hədisləri rəvayət etməklə qalmamış, xüsusilə Hz. Aişə və Ummu Sələmə (r.anhumə) bir çox xanım muhəddis yetişdirmiş, beləcə sunnənin sonrakı nəsilərə çatdırılmasında müstəsna və əhəmiyyətli rol oynamışlar.

Ummu Sələmə Hz. Aişədən sonra Rəsulullahın (s) digər xanımları içərisində çox hədis rəvayət etməsi ilə tanınmışdır. Toplam olaraq rəvayət etdiyi hədislərin sayı 378-dir. O, hədisləri Rəsulullahdan (s) rəvayət etdiyi kimi, Əbu Sələmə və Hz. Fatimədən də nəql etmişdir. Özündən oğlu Ömər və qızı Zeynəb, qohumlarından Musab b. Abdullah hədis nəql etmişlər. Bu hədislərdən 19-u Buxari və Müslimdə zikr edilmişdir.

Ayrıca, Abdullah b. Rafi, Əbu Kəsir, Safiyyə binti Şeybə, Hind binti Haris, Əbdurrəhman bin

Həris, Əbu Osman ən-Nəhdi, Səid bin Məsəyyəb, Urvə, Əbu Bəkr bin Əbdirrahman və Süleyman bin Yəsər başda olmaqla bir çox səhabə və tabiun özündən hədis rəvayət etmişlər.

Ummu Sələmə Hə. Aişə kimi zəkəli və elmi səviyyəsi üstün bir xanım idi, onu maraqlandıran mövzularda Rəsulullahdan (s) daima sual soruşar, aldığı cavabları gələcək nəsllə çatdırmaq üçün hifz edərdi. Peyğəmbərin (s) bütün xanımları hədis xəzinələri ilə dolu idilər, lakin Hə. Aişə və Ummu Sələmənin (r.anhumə) rəqibləri yox idi.

Əbu Hureyrə və İbn Abbas (r.anhum) dərin elmi biliklərinə baxmayaraq, bir çox mövzuda onlardan məlumat alardılar. Daha sonra gələn tabiun nəslə də möminlərin analarının elmi biliklərindən istifadə etmişdirlər.

Bir gün ənsardan yeni paltar geyinmiş bir qadın Ummu Sələmənin yanına gəlir. Xalqın onun paltarını görməsi üçün özünü göstərib qürrələnməyə başlayır. Ummu Sələmə (r..anhə) onda bu paltarı bir daha geyməməsini məsləhət edib deyir:

-Kim xalqın ona baxması üçün qürrələnməyi bir libas geyinərsə, Allah ona nəzər etməz.

Ummu Sələmə Qurani-Kərimi Peyğəmbərin (s) üslubunda oxuya bilirdi. Bir dəfə biri ondan soruşdu:

- Peyğəmbər (s) Qurani necə oxuyardı? Ummu Sələmə:

- O, hər ayəni bir- birindən ayrı-ayrı oxuyardı, - dedi və necə oxuduğunu özü oxuyaraq göstərmişdir.

Ummu Sələmənin Rəsulullahdan (s) rəvayət etdiyi hədislərdən bir neçəsi belədir:

1. Rəsulullah (s) bir gecə oyandı və! "Sübhənallah" bu gecə nə fitnələr endi, nə xəzinələr açıldı. Möminlərin analarını oyandırın. Dünyada necə geyimli qadınlar vardır ki, axirətdə çılpadırlar,- dedi.⁹

2. Rəsulullahın zamanında qadınlar fərz namazlarda salam verdikdən sonra o saat qalxardılar. Rəsulullah (s) və əshabı isə namazdan sonra bir müddət oturur, Rəsulullah (s) qalxdığında onlar da qalxardılar.¹⁰

3. Rəsulullah (s) bir gün Ummu Sələmənin qapısının ağzında dava səsləri eşitdi. Çölə çıxıb belə dedi:

Şübhəsiz, mən də bir bəşərəm. Elə vaxt olur ki, bəziniz o birisindən daha doğru özünü müdafiə edə bilər. Mən də o danışdığı sözlərə görə onun lehində hökm verə bilərəm. Yəni düzgün və bəlağətli bir nitqinə görə onun doğru danışdığını zənn edərək onu təsdiqləmiş ola bilərəm. Əgər bir müsəlmanın əleyhinə hökm verərək doğru danışdığını zənn etdiyim müsəlman qardaşını müdafiə etmişəmsə, bilsin ki, bu haqq ona atəşdən bir parçadır. İstəyir onu alsın, istəyir tərək eləsin.¹¹

Ummu Sələmə bir gün Rəsulullahdan (s) soruşur:

"Ya Rəsulullah! Mən Əbu Sələmənin uşaqlarına nəfəqə verirəm. Təbii ki, onları tərək edəcək deyiləm ki.

9. Buxari, *Elm*, 115

10. Buxari, *Sıfatus-Salat*, 837.

11. Buxari, *Məzalim*, 2458.

Onlar mənim uşaqlarımdır. Görəsən, bu uşaqlar üçün bir əcir (səvab) varmı?

Rəsulullah (s):

- Bəli, onlar üçün hər xərcədiyinin əcri və səvabı sənə yazılır, - buyurdu.¹²

İbni Abbas, Misvər ibn Məxrəmə və Əbdurrəhman b. Əzhər Kureybi Hə. Aişənin yanına göndərərək ondan əsr namazından sonra qılınan iki rükət namaz haqqında soruşmalarını istədilər. Onlar "Rəsulullah (s) bizə o iki rükəti qılmağı qadağan etmişdir", - dedilər. Kureyb bu haqda Hə. Aişəyə soruşanda o, Kureybi Ummu Sələməyə göndərdi. Ummu Sələmə rəvayət edir: "Mən Peyğəmbərin (s) əsr namazından sonra iki rükət namaz qılmağı qadağan etdiyini eşitdim. Sonra da onun əsr namazından sonra bu iki rükəti qıldığını gördüm. O, mənim yanıma gəldiyi vaxt ənsardan olan Bəni Haram qəbiləsinin qadınları mənim yanımda idilər. Mən kənizlərdən birini onun yanına göndərərək tapşırıdım ki, gedib onun yanında dursun və ona desin": Ummu Sələmə deyir: "Ey Allahın Elçisi! Mən sənə bu iki rükəti qadağan etdiyini eşitmişdim. İndi isə sənə bu iki rükəti qıldığını görürəm."

Sonra Ummu Sələmə kənizə dedi: "Əgər o sənə əli ilə işarə etsə, kənara çəkilib gözlə".

Kəniz onun dediyini Peyğəmbərə (s) çatdıranda o, əli ilə işarə etdi və kəniz kənara çəkilib gözlədi. Peyğəmbər (s) namazı bitirdikdən sonra dedi: "Ey Əbu Umeyyənin qızı! Məndən əsrdən sonra qıldığım iki rükət barəsində soruşdun. Bu ona görədir ki, Əbdul-Qeys qəbiləsindən

12. Buxari, *Zəkat*, 1468.

bir dəstə adam yanıma gəlib məni zöhrdən sonra qılacağım iki rükət namazdan yayındırdı. Bu, həmin (sünnə) namazdır.”¹³

Ummu Sələmənin Vəfatı

Ummu Sələmə Rəsulullahın (s) ən son vəfat edən xanımıdır. Hicrətin 59 və ya 61-ci ilində vəfat etmişdir. İbn Həcər kitabında vəfat tarixi haqqında müxtəlif görüşlərin olduğunu nəql etmişdir. Belə ki, Vaqidinin hicri 59-cu ildə vəfat etdiyini yazarkən İbn Hıbban hicri 61-ci ilin sonlarında İbn Əbi Hay-səmə Yezid bin Müaviyənin xilafəti dövründə Əbu Nuaym isə hicri 62-ci ildə vəfat etdiyini qeyd edir. İbn Həcər isə bu möhtərəm xanımın hicri 60-cı ilin sonlarında vəfat etdiyi görüşündədir.

Vəfat etdiyi zaman 84 yaşındaydı. Ziya Kazıcı qaynaqların onun Kərbəla hadisəsində Hz. Hüseyin və ailəsinin şəhid edilməsi xəbəri üzərinə ürəyinin getdiyini, sonra bu üzüntü ilə də vəfat etdiyini nəql edir.

Ummu Sələmənin oğlu Ömərdən rəvayət edilən bir xəbər onun dəfni haqqında məlumat verir. Buna görə anasının vəfat etməsi üzərinə onu özü, qardaşı Sələmə, Abdullah bin Abdullah bin Vəhb bin Zəma qəbrə endirib dəfn etdilər. O, bu rəvayəti ilə anasının öldüyü zaman 84 yaşında olduğunu qeyd edir.

Hz. Peyğəmbər (s) ona Xeybərin gəlirindən səksən vesq xurma ilə iyirmi vesq (ölçü vahidi) ar-

13. Buxari, *Sücutus-Səhv*, (Səhv Səcdəsi Kitabı), 1233.

pa təyin etmişdi. Rəsulullahın (s) vəfatından sonra xəlifə Hə.Əbu Bəkr və Ömər (r.anhum) bu qadın səhabəyə böyük hörmət göstərmiş, digər xanımları ilə birlikdə ona da dolanışığını təmin etmək üçün bir miqdar pay ayırmışdılar.

Cənazə namazını Əbu Hureyrə Baqi qəbristanlığında qıldırmış və orada dəfn edilmişdir. Ömər və Səlamə adındakı oğulları ilə Abdullah b. Abdillah b. Umeyyə və Abdullah b. Vəhb b. Zəma tərəfindən qəbrə endirilmişdir.

Allah ona rəhmət eyləsin. Amin!

*Hz. Zeynəb
binti Cahış*

H. Zeynəb binti Cahş

Aləmlərə rəhmət olaraq göndərilən Hz. Peyğəmbərin (s) digər mübarək xanımlarından biri də bibisi qızı olan Zeynəb binti Cəhşdir.

Zeynəb binti Cahşın ləqəbi Ummu Hakəmdir. Atası Bəni Əsəd qəbiləsindən olan Burrədir. Burrə iman etmədiyi üçün adına Cahş deyildi. Atası başqa yerdən köç edərək gəlib Məkkəyə yerləşmişdir.

Zeynəb binti Cahş Məkkədə 588-ci ildə doğulmuş və hicrətin V ilində Peyğəmbərimizlə evlənmişdir.

Zeynəb Qureys qəbiləsinin Həşim qolundan idi. Anası Peyğəmbərimizin dörd bibisindən biri olan Umeymənin qızı, Abdullah bin Cahşın bacısıdır.

Əbu Hureyrədən rəvayət edildiyinə görə: "Zeynəb (binti Cahşın) adı çox yaxşı və xeyirli mənasına gələn Bərrə idi." Bu ad səbəbi ilə özünü üstün tutardı. Deyildiyinə görə, Rəsulullah (s) ona "Zeynəb (mənzərəsi gözəl ağac)" adını vermişdir.

H. Zeynəbin Zeyd bin Haris ilə Evliliyi

Zeynəb, ilk iman edənlərdəndir. Məkkədən Mədinəyə hicrət etdiyi zaman subay idi.

Zeyd bin Harisin Hz. Zeynəb ilə evlənmişdən əvvəl həyatına bir nəzər salsaq, onun Peyğəmbərimizin (s) həyatında necə bir yer aldığını görərik.

Qaynaqların verdiyi məlumata görə Zeyd bin Harisənin əvvəl kölə olmadığı xəbər verilməkdədir. Çünki o, kölə bir ailədə doğulmamışdır. Bu səmimi qəlbli sahəbə Peyğəmbərimizin (s) tərbiyəsində yetişib, örnək insan halına gəlməsiylə Peyğəmbər (s) əshabının ən şərəfliləri arasında adı zikr edilməkdədir. Peyğəmbərimiz (s) Taif xalqına onunla birlikdə təbliğ etmək üçün getdiyində xalq tərəfindən daşlanarkən Zeyd özünü Peyğəmbərimizin önünə ataraq daşların Peyğəmbərimizə (s) dəyməsin deyə özünü sipər etdiyi görülməkdədir.

Bir gün anası ilə birlikdə Bəni Man b. Tayy qəbiləsindəki qohumlarını ziyarət etmək üçün yola çıxarkən səkkiz yaşında olan Zeyd, Bəni Kayn süvariləri tərəfindən qaçırılıb Ukaz bazarına kölə kimi gətirilmişdi. Hz. Xədicənin qardaşı oğlu Hakim bin Hizam, Zeydi bibisi üçün dörd yüz dirhəmə satın almışdı.

Peyğəmbərimiz (s) Hz. Xədicə ilə evləndiyi zaman Xədicə köləsi Zeydi Ona hədiyyə etmişdir. Rəsulullah (s) Zeydi azad edib övladlıq etdiyini elan edərək ərəblərə xas olan bir adəti həyata keçirmişdir.

Zeydin ailəsi sonradan onu axtarır tapdığında o, öz aliəsinə dönməmiş peyğəmbərlik gəlməmişdən əvvəl Aləmlərə Rəhmət olan Peyğəmbərimizdən (s) elə bir xoş rəftar görmüşdü ki, valideylərinin yanında deyil, Peyğəmbərimizin (s) yanında

qalmağı seçmişdi. Peyğəmbərimiz (s) daha sonra onu Ummu Eymənlə evləndirmişdir.

Bərəkə binti Saləbə, yəni Ummu Eymən əshabı kiramdan olub, Peyğəmbərimizin (s) anasından qalan dayəsidir. Rəsulullahın atası Abdullahın cariyəsi olub həbəşli idi. Həbəşli Abdullahla evlənmişdi. Onun vəfatından sonra, Allah Rəsulu Ummu Eyməni Zeyd ilə evləndirmişdir. Bu izdivacdən onların örnək sahəbələrədən olan Usamə bin Zeyd dünyaya gəlmişdir. Rəsulullah bu xanıma olan sevgisini belə bildirmişdir. *“Ummu Eymən, anamdan sonra anamdır.”* O, Peyğəmbərimizdən beş ay sonra vəfat etmişdir.

Zeyd bin Harisə Zeynəb binti Cəhşlə evlənmək istədiyi zaman, Peyğəmbərimizin yanına gəldi! *“Ya Rəsulullah! Mənim üçün Zeynəbə elçilik et!”*, - dedi.

Peyğəmbərimiz (s): *“Onun sənə gələcəyini zənn etmirəm. Çünki O, çox vüqarlı bir xanımdır”*, - buyurdu.

Bunun üzərinə Zeyd *“Ya Rəsulullah! Ona Sən söyləsən və (Zeyd mənə insanların üstünüdür) desən, etiraz etməz”*, - dedi.

Peyğəmbərimiz (s): *“O, çox dilli-dilavər bir qadındır”*, - buyurdu.

Hz. Zeyd Hz. Əlinin yanına gedərək Peyğəmbərimizlə (s) danışmasını istədi və birlikdə Peyğəmbərimizin yanına gəldilər.

Hz. Əli Peyğəmbərimizlə (s) danışdı.

Peyğəmbərimiz (s): “Ey Əli! Mən bu işi etməyə çalışaram. Ancaq əvvəl səni onun ev xalqına göndərim. Get özləri ilə bir görüşüb danış!”,- buyurdu.

Hz. Əli Peyğəmbərimizin (s) dediyi kimi etdi və geri qayıdaraq Zeynəbin də, qardaşının da bu işə istəkləri olmadığını xəbər verdi.

Bundan sonra Peyğəmbərimiz (s) azadlı köləsi və mənəvi oğlu Zeydə görə Zeynəbə elçilik etmək üçün özü getdi.

Bilindiği kimi, Rəsulullahın (s) ən əsas təbliğ metodlarından biri də Allah tərəfindən gələn əmir və qadağaları əvvəl özündə tətbiq edərdi. Əgər öz şəxsində tətbiq etmə imkanı tapmamışsa, o əmr və qadağaları ən yaxın qohum əqrabası üzərində həyata keçirmişdi. O, insanları bir darağın dişləri kimi bərabər qəbul edirdi. Ona görə Allah qorxusu və təqvadan başqa heç bir əsas insanlara ayrı seçkilik gətirməməliydi. Bu haqda müqəddəs kitabımız Qurani-Kərimdə **“Allah yanında ən hörmətli olanınız Allahdan ən çox qorxanınızdır”**.¹- buyrulmuşdur.

Hz. Zeynəb Rəsulullaha qarşı sevgi hissi bəsləyirdi və nəzir-niyaz edərək, əgər bir gün Allah Rəsulu ilə (s) evlənmiş olsa, Allaha şükr borcu olaraq iki ay fasiləsiz oruc tutmağa söz vermişdi. O qədər uzun müddət bu xəbəri gözləmişkən, ona təklifi gətirən adama sevindiyyindən, üstündə olan bütün zinət əşyalarını vermişdi. Hz. Peyğəmbərin evliliklərinə baxmayaraq, o, öz ümidini itirməmiş,

1. Hucurat surəsi, 49/13

35 yaşa qədər həyatını bakirə olaraq və ondan sonra Rəsulullahın (s) ısrarı ilə Zeyd b. Haris ilə evlənmək məcburiyyətində qalmışdır. Təbii ki, o, heç kimə bu gizli nəziri barəsində danışmamışdır.

Cahiliyyə dönəmindən bəri davam edib gələn sinif hakimiyyəti var idi ki, İslamın gəlməsi ilə bu bərabərsizlik ortadan qalxmalı, İslam cəmiyyəti bərabərlik və ədalət üzərinə qurulmalı idi. Bunun üçün də ən həssas mövzularadan biri olan evliliklə bu iş həyata keçməliydi. Bibisi qızı Zeynəb bu iş üçün əlverişli bir fürsət idi. Rəsulullah (s) Zeynəbin evliliyindən bəhs edildiyində, köhnə və pis adətləri yox etmə zamanının gəldiyinə hökm edərək Hz. Zeynəbi övladlığı Zeyd üçün istədi. Ancaq nə Zeynəb, nə də qardaşı Abdullah soylu və azad qadının (daha əvvəl köləlikdən azad edilmiş olsa da) bir kölə ilə evlənmə təklifini xoş qarşılamadılar.

Onların bu işə könülləri olmayıb, qəbul etmək istəkləri olmadığına görə Cənabı-Haqdan belə bir ayə nazil oldu:

“Allah və Rəsulu bir işə hökm etdiyi zaman, heç bir mömin kişiyyə və qadına öz işlərində başqa yol seçmək (öz ixtiyarı ilə ayrı cür hərəkət etmək) yaraşmaz. Allah və Rəsuluna asi olan kəs, şübhəsiz ki (haqq yoldan), açıq aydın azmışdır!”²

Bu ayə nazil olunca, Zeynəb binti Cahş inadından əl çəkərək, Allah və Rəsulunun (s) əmrinə itaət etdi və Zeydlə evlənməyə razı oldu.

2. Əhzab surəsi, 33/36

Zeynəbin Mehri və Cehizi

Peyğəmbərimiz (s) Hz. Zeynəbə, Zeyd tərəfindən mehr və cehiz olaraq:

On dinar

Altmış dirhəm

Bir ədəd baş örtüsü

Bir ədəd yataq dəsti

Bir ədəd köynək

Bir ədəd əntari

Əlli mud (ölçü) ərzaq

On mud (üç yüz Sa) xurma göndərdi.

Uzun Sürməyən Evliliyə Son Qoyulması

Cənabı Haqqın qədərə qoyduğu qanuna əsasən Zeyd ilə Hz. Zeynəbin evlilikləri uzun sürmədi. Zeydlə Zeynəbin arasında olan sinfi bərabərsizlik zamanla onların ailə həyatlarında problemlər ortaya çıxararaq yolları ayırmış oldu. Bu ayrılığın sonradan hikməti açılacaqdı.

Ailə həyatında münaqişələr davam etdiyi üçün Zeyd Peyğəmbərimizə (s) Zeynəbdən ayrılmaq istədiyini bildirir. Hz. Peyğəmbərin müdaxilələrinə baxmayaraq, Zeyd Zeynəbi boşamaq istəyir. Bir gün Allah Rəsulu bu vəziyyəti dəyişmək istəyi ilə Hz. Zeydə nəsihət etmək üçün evinə getdi. Ancaq onu evdə tapa bilmədi. Zeynəbin israrına baxmayaraq, Peyğəmbərimiz (s) içəri girməyib qapıdan geri döndü.

Yaşının çox olmasına baxmayaraq (o ərəfədə Zeynəbin 36 yaşı vardı), gözəl idi. Rəsulullah (s) onu görüncə *“Qəlbləri haldan-hala salan Allah nə ucadır”*,³ deməkdən özünü saxlaya bilmədi. Hz. Peyğəmbərin bununla nə demək istədiyini klassik tarixçilər belə izah edir: Daha əvvəl özündən yaşlı olan zənci qadın Ummu Eymənlə xoşbəxt bir həyat sürən Zeydin, belə gözəl və üstün məziyyətlərə sahib olan bir qadınla yola getməməsi nə qədər qəribədir.

Rəsulullah (s) *“Allahdan qorx və zövcəni yanında saxla”*³ şəklindəki qəti əmrinə baxmayaraq, bir müddət sonra Zeyd Hz. Zeynəbi boşadı. Bir neçə ay sonra Hz. Peyğəmbərə (s) Zeynəblə evlənməsi üçün vəhy yolu ilə əmr gəldi.

Peyğəmbərimizin Zeynəblə Evliliyi

Allah Rəsulunun (s) Hz. Zeynəb ilə evliliyi digər xanımlarıyla evliliyi kimi, Allah tərəfindən hökmən qoyduğu əmrlərindən biridir. Peyğəmbərimizin (s) Hz. Zeynəblə evlənməsi digər xanımlarla evlənməsinə bənzəmir. Bu evlilikdən bir neçə hikmətlər ortaya çıxmaqdadır. Hətta Zeynəb anamızın digər xanımlara qarşı öyünəcəyi bir evlilik olmuşdur.

M. Asım Köksalın İbn Sadın Tabaqat əsərindən aldığı məlumata görə Hz. Aişə *“İşlərin ən böyüyü və ən üstünü ona edildi ki, Allah onu göydə nikahladı. Zeynəb, bununla bizə qarşı öyünəcək! - dedim”*, - deyir.

3. Nəsəfi, 3/304; Təfsirul-Kəbir, 25/212.

Enəs b. Malik deyir ki, "Zeynəb binti Cahş, Zeyddən boşandıqdan sonra iddə müddəti tamamlandıqdan sonra Rəsulullah (s) Zeydə: Özümə sən-dən daha etibarlı bir kimsə tapmadım. Zeynəbə get, mənim üçün ona elçilik et! ", - buyurdu.

Nə qəribədir ki, bir zamanlar Peyğəmbərimiz (s) Zeynəbə, Zeyd üçün elçilik etmişdir. İndi isə Zeyd Peyğəmbərimiz (s) üçün Zeynəbə elçiliyə ge-dir. Uca Allahın insanlar üçün həyat axarında qoy-duğu elə qanunlar vardır ki, zamanı gəlcincə həmin hadisələr öz yerinə keçir. Allah-Təala Zeynəb ana-mızı Peyğəmbərimizə (s) nikahlamaqla həm ona "möminlərin anası" olma bəxtiyarlığına qovuş-durmuş, həm də bir zamanlar Hz. Peyğəmbərimiz Zeyd üçün ona elçi düşəndə o əvvəl razı olmuşdu. Çünki elə bilmişdi ki, Peyğəmbərimiz (s) özü üçün elçilik edir. Ancaq sonradan biləndə ki, bu evlilik təklifi Zeyd üçündür, razı olmaq istəmədi. Lakin Allah Rəsuluna qarşı gəlməkdən çəkindi. İndi isə onun həyat qapısından axirət yurduna elə bir pən-cərə açılır ki, həm dünyası, həm də axirəti üçün bö-yük bir qurtuluş, cənnət məkanına gedən bir yola doğru qapı açılır.

Zeyd gedib Zeynəbin qapısını döydü.

Həz. Zeynəb! "kimdir?" - deyə səsləndi. Zeyd isə! " Zeyddir", - dedi.

Həz. Zeynəb! "Zeyd məni boşadıqdan sonra məndən nə istəyir?" , - dedi.

Zeyd! "Məni sənə Rəsulullah göndərdi", - dedi.

Zeynəb ! “Elə isə Rəsulullahın elçisi xoş gəldi!” - dedi və qapını açdı.

H.z. Zeynəb o arada çörək xəmiri mayalamaqla məşğul idi.

Zeyd deyir: “Ey Zeynəb! Səni müjdələyirəm! Rəsulullah məni, özü üçün elçilik etməyə sənə göndərdi”, - dedi. Rəsulullahla (s) evlənəcəyi xəbəri verilincə, H.z. Zeynəbin Allaha şükür səcdəsi etdiyi və Allah rızası üçün iki ay oruc tutmağa niyyətləndiyi də rəvayət edilir.

H.z. Zeynəb Peyğəmbərimizlə (s) evlənməyi müjdələyənə, üzərində olan ziynət əşyalarını hədiyyə olaraq vermişdi.

H.z. Zeynəb anamızın nikahını Allah tərəfindən kəsildiyi üçün ona Peyğəmbərimiz tərəfindən mehir verilməmişdir. Çünki onun şahidləri də mələklər olmuşdur. Qurani-Kərim Əhzab surəsi 37-38-ci ayələrdə belə buyrulur: “(Ya Peyğəmbər!) **Xatırla ki, bir zaman Allahın** (islam dininə yönəltməklə) **nemət verdiyi və sənin özünün** (köləlikdən azad etməklə) **nemət verdiyi şəxsə** (Zeyd ibn Harisəyə): **“Zövcəni** (Zeynəb bint Cəhşi) **saxla** (boşama), **Allahdan qorx!”** – deyir, Allahın aşkar etdiyi şeyi (Zeynəbin boşanacağı təqdirdə onu almağın haqda sənə nazil olan vəhyi) **ürəyində gizli saxlayır və adamlardan** (onların Peyğəmbər oğulluğunun boşadığı övrətlə evlənir, – deyəcəklərindən) **qorxurdun. Halbuki əslində sənin qorxmalı olduğuna** **ən çox layiq Allahdır. Zeyd zövcəsi ilə əlaqəsini kəsdikdə** (Zeynəbi boşadıqda) **səni onunla evləndirdik ki, oğulluqları övrətlərini boşadıqları**

zaman onlarla evlənməkdə möminlərə heç bir çətinlik (günah) olmasın! (Bu işdən möminlərə heç bir günah gəlmədiyini bildirmək üçün belə bir övrətlə birinci səni evləndirib bütün müsəlmanlara nümunə etdik). **Allahın hökmü mütləq yerinə yetər! Allahın Peyğəmbərə vacib (halal) buyurduğu bir şeydə** (Zeynəblə evlənməkdə) **ona heç bir günah yoxdur. Daha öncə gəlib-getmiş** (Davud, Süleyman və başqaları kimi) **peyğəmbərlər barəsində də Allahın qayda-qanunu (sünnəsi) belədir. Allahın əmri əzəli hökmdür!** (O, mütləq yerinə yetməlidir!)“

Qaynaqlardan aldığımız məlumatlara görə Hz. Zeynəb Rəsulullahın (s) digər xanımlarına qarşı öyünər və deyərdi: “Sizi peyğəmbərlə ailələriniz evləndirdi. Halbuki məni yeddi qat göylərin üstündən Uca Allah evləndirdi”. Hətta Peyğəmbərimizə (s) digər xanımlarının sənə qarşı nazlana bilməyəcəyi üç şeylə nazlana bilərəm demişdi. Bunlar:

1. Sənin babanla mənim babam eyni kişidir (Abdulmuttalibdir).
2. Məni sənə nikahlayan Allahdır.
3. Aradaki elçi Cəbrail aleyhissəlamdır.

Hz. Zeynəbin bu şəkildə öyünməyə haqqı vardı. Həqiqətən o, həm gözəl idi, həm peyğəmbərin yaxın qohumu idi, həm də nikahı Allah tərəfindən kəsilmişdi.⁴

Hz. Peyğəmbərin (s) Zeynəblə evlənməsi xanımları arasında qısqanlıqğa səbəb olmuşdu. Baş-

4. Buxari, Təvhid, 21

lanğıcda Hz. Aişə qısqanclığını gizlədə bilməyib belə söyləmişdi: “Elə zənn edirəm ki, məndən sonra xanımların ən sevgilisi Zeynəblə Ummu Sələmə idi. Daha sonra Zeynəb tək başına bu qısqanclığa hədəf oldu”.

İslam Düşmənlərinin Bu Evlilik Haqqındakı Fitnələri

Peyğəmbərimizin (s) birdən çox qadınla evlənməsinin ayrı-arılıqda səbəbləri vardır. Hər həyata keçən evlilikləri də Cənabı-Haqqın icazəsi ilə olmuşdur. Allah Rəsulu: *“Bütün zövcələrimlə evlənməyim və qızlarımı evləndirməyim, hamısı Cəbrail aleyhissəlamın Allah-Təaladan gətirdiyi icazəyə görə olmuşdur”*, - buyurmuşdur. Həyata keçirilən bu evliliklər istər maddi, istər mənəvi, istərsə də dini, sosial, siyasi, əxlaqi məqsədlərlər daşımaqda idi. Təbii ki, Allah-Təalanın əmri üzərinə həyata keçirilməsi lazım olan Peyğəmbərimizin (s) Hz. Zeynəblə də evlənməsinin digər evliliklər kimi səbəb və hikməti vardı.

Peyğəmbərimizin (s) Zeynəb ilə evlənməsi ən çox müzakirə edilən evlilik olmuş, eyni zamanda münafıqların fitnə-fəsad yaymaları üçün bir fürsət olmuşdu. “Oğlunun boşadığı qadınla evləndi”, - dedilər. O dövrün şərtlərinə görə, bir kişi övladlığının boşadığı qadınla evlənmə bilməzdi. Baxmayaraq İslam düşmənləri bu evlilik haqqında bir çox dediqodular etdilər. Ancaq Allahın buyurduğu əmr yerinə yetirilməli idi.

Əslində günümüz İslamiyyətdə də atanın öz belindən gələn oğulunun boşadığı qadını ilə evlənmə bilməz. Çünki həmin qadının qaynatası hökmündədir və belə olaraq da qiyamətə qədər davam edəcək. Ancaq cahiliyyə dövründəki övladlıqlar kişinin öz belindən, qanından, canından olmasa da, eyni hökmdə idi.

Hətta Peyğəmbərimiz (s) bu dedi-qodulardan çəkinərək Allahdan gələn Zeynəblə evlənmə əmrini gizli tutmuşdu. Uca Allah Qurani-Kərimdə Rəsuluna xitab ayəsi göndərərək yumşaq şəkildə xəbərdarlıq etmişdir:

(Ya Peyğəmbər!) **Xatırla ki, bir zaman Allahın (İslam dininə yönəltməklə) nemət verdiyi və sənin özünün (köləlikdən azad etməklə) nemət verdiyin şəxsə (Zeyd bin Harisə): “Zövcəni (Zeynəb binti Cahş) saxla (boşama) Allahdan qorx”, – deyir, Allahın aşkar etdiyi şeyi (Zeynəbin boşanacağı təqdirdə onu almağın haqda sənə nazil vəhyi) ürəyində gizli saxlayır və adamlardan (onların oğulluğunun boşadığı övrətlə evlənir, -deyəcəklərindən) qorxdun. Halbuki əslində sən qorxmağına daha çox layiq olan kimsə Allahdır. Zeyd zövcəsi ilə əlaqəsini kəsdikdə (Zeynəbi boşadıqda) səni onunla evləndirdik ki, oğulluqları övrətlərini boşadıqları zaman onlarla evlənməkdə möminlərə heç bir çətinlik (günah) olmasın. (Bu işdən möminlərə heç bir günah gəlmədiyini bildirmək üçün belə bir övrətlə birinci səni evləndirib bütün müsəlmanla-**

ra nümunə etdik). **Allahın hökmü mütləq yerinə yetər!**⁵

Bu ayə həmdə onu göstərir ki, Peyğəmbərimizin (s) Qurani-Kərimə heç bir şəkildə bəşəri müdaxiləsi olmamışdır. Hz. Peyğəmbərin (s) Qurana qarşı bir müdaxiləsi olsaydı, bəlkə də bu ayəni gizlədərdi. Demək ki, bu hadisədən meydana çıxan nəticəyə görə ayənin nazili bunu bir daha sübut etmiş oldu.

Bu evlənmədə Peyğəmbərimizin ümməti üçün əsas bir hikməti vardır. Ayədə belə deyilir: **“oğulluqları övrətlərini boşadıqları zaman onlarla evlənməkdə möminlərə heç bir çətinlik (günah) olmasın.”** Surənin başında olduğu kimi, siz övladlıq etməklə Uca Allah onları, həqiqətən, sizin oğullarınız qəbul etməmişdir. Bu halda, Nisa surəsində: **“Öz oğullarınızın xanımları ilə evlənməyiniz haram edildi”**, - ⁶ buyuruğuna uyğun olaraq, öz belərindən gələn oğullarının xanımları ilə nikahlanmaq haram edilmişdir.

Görüldüyü kimi, ayədə üç xüsusi çox açıq olaraq bildirilmişdir:

Peyğəmbərimizin (s) Zeydə xanımıyla evliliyini davam etdirmə nöqtəsindəki israrı...

Peyğəmbərimizin (s) daha əvvəl Allah-Təalənin özünə Zeynəb ilə evlənməsini bildirdiyi halda, var olan “övladlıq adətləri” səbəbiylə insanların

5. Əhzab surəsi, 33/37

6. Nisa surəsi, 4/ 23

necə qarşılayacaqları xüsusundakı tərəddüdü və bu səbəblə “itab” a məruz qalması...

Zeydin öz istəyi ilə xanımı Zeynəblə ayrıldığından sonra Peyğəmbərimizin (s) Zeynəblə nikahlanma məqsədinin nə olduğu, yəni övladlıq edilən kimsələrin xanımı, öz övladının xanımı kimi olmadığı nəzərlərə çatdırılmışdır.

Bu ayədə diqqət çəkən bir xüsüs daha vardır ki, Qurani-Kərimdə adı ilə keçən yeganə səhabə Zeyd bin Harisədir.

Ayənin sonunda da görməkdəyik ki, Allah-Təala Peyğəmbərimizin (s) qiyamətə qədər gələcək bütün insanlığa Üsveyi-həsən,⁷ yəni nümunəvi şəxsiyyət olduğu üçün həyatın hər mərhələsini ona yaşatmışdır ki, özündən sonra gələcək ümmətinə hər nöqtədə örnək ola bilsin.

Hörmətli din alimi Osman Nuri Topbaş günümüzdə Peyğəmbərimizin (s) çox evlənməsi haqqında nalayiq sözlər sərf edən kimsələrə bu ifadələrlə cavab vermişdir. Zamanımız münafıqlarının də: “Hz. Peyğəmbər, Zeynəbin gözəlliyinə heyran qalıb onunla evləndi”, - şəkildəki ifadələri, tamamən bir cəhalət danışmasıdır. Zeynəb, Allah Rəsulunun (s) bibisi qızı idi. Əgər Hz. Peyğəmbərin (s) belə bir arzusu olsaydı bunu daha əvvəllərdə edə bilərdi. Belə ki, biz insanlar Allah Rəsulunun (s) evlənmələrinin həqiqətini qavramaqda acizik. Zəhinlərini və qəlblərini nəfsani təmayüllərlə dol-duranların verəcəyi haqsız və axmaqca hökümlər,

7. Əhzab surəsi, 33/21

öz qaranlıq dünyalarının bir əksindən ibarətdir. Hz. Peğəmbərin (s) evlilik həyatının gənclik dönəminə rastlayan ilk 24 ilini yalnız Hz. Xədicə ilə keçirmişdir (25 yaş Peyğəmbərimiz, 40 yaş Hz. Xədicə). Ondən sonraki evlənmələri isə tamamən İslami və siyasi bir səbəb daşımışdır. Bunların çoxu özündən yaşlı və dul xanımlar idi. İçlərində sadəcə bakirə və gənc olaraq aldığı yalnız Hz. Aişə olmuşdur. Bunun da səbəbi xanımlara aid fiqhi məsələlərin sabit və zahir olmasını təmin edir. Bu evlənmələrin nə kimi ülvî məqsədlər və incə hikmətlərlə meydana gəldiyini, ancaq iman məntiqinə sahib əhli-irfan və əhli-vicdan təqdir edə bilər.

Fransız şairi Volter, Rəsulullahın (s) Hz. Zeynəbi zövcəliyə qəbul etməsini zidd qondarma şəkildə tarixə salmaq üçün alçaq böhtanlarla şeirə düzərək bir teatr yazmışdır. Ədəbiyyat və fikir adamına yaraşmayan bu çirkin iyrənc yazı, böyük papanın xoşuna gəlmiş, qarışıqlıq salmaqla özünü biabır edən Volterə, xoşa gələn məktub yazmışdır. Müsəlmanların xəlifəsi Sultan II Əbdülhəmid xan, bu pyesin səhnədə oynadılacağını eşidincə Fransa və İngiltərə hökumətlərinə xəbər göndərərək qarşısını almış, bütün insanlığı, üz qızardıcı biabırçılıqdan qurtarmışdır.

Övlad Götürmənin Qadağan Edilməsi

Övlad edilmə adəti cahiliyyə dövründən davam edən, ərəblər arasında ciddi qəbul edilən əsas adətlərindən biri olmuşdu.

Cahiliyyə dövründə kim övlad götürsəydi, insanlar ona həmin şəxsin övladı kimi rəftar edər, onun oğlu kimi çağırılardı, öz canından olmasa da, o şəxsin mirasçılarından sayılırdı. Allah-Təala hadisələrin baş verməsinə görə ayələrini nazil edib hökmlərini qoyardı. Bu evliliklərdə cahiliyyə adəti olan “ övlad edinmə”ni ortadan qaldırmaq üçün dinə yeni bir hökm gəlmiş oldu. Allah-Təala övladlığın qadağan etdiyini bildirən bu ayəni nazil etdi.

“Mühamməd aranızdaki kişilərdən heç birinin atası deyildir (Oğul odur ki, kişinin öz belindən əmələ gələ!). Lakin o Allahın Rəsulu, Peyğəmbərlərin sonuncusudur. Allah hər şeyi biləndir!”⁸

Bu ayə ilə də İslamiyyətdə övlad edinmə əmri ortadan qalxması ilə bərabər digər tərəfdən də Peyğəmbərimiz (s) haqqında haqsız danışılanlara ən gözəl bir şəkildə cavab vermiş oldu.

Övlad edilmənin qadağan edilməsinin üç məqsədi vardır.

Nəslin qorunması

Məhrəmiyyətin qorunması

Miras haqqlarının qarışmasının qarşısı alınmaq üçün.

Peyğəmbərimizin (s) Qurani-Kərimdə dörd yerdə **“Mühamməd”** ismi şərifi şəxsən keçməkdədir. Həmdə Peyğəmbərimiz (s) **“Peyğəmbərlərin sonuncusu”** mənasında keçən **“Xatəmul-Ənbiya”**

8. Əhzab surəsi 33/40

ismi şərifi də bu ayədə **“Əhzab 40”** da dəlil olaraq da zikr edilməkdədir.

İslamın övladlıq məsələsini qadağan etməsi yetim, yoxsul, kimsəsiz və ya tapılmış uşaqlarla maraqlanmamaq mənasına gəlməz. Bu kimi uşaqlar ailələr nəzdində və ya uşaq evlərində himayə altına alına bilər. Baxılar, təlim tərbiyə, təhsil verilər, sənət və peşə sahibi edilər və evləndirilər. Bir mömin bu cür saleh əməllərlərinə görə savab alar. Sadəcə uşağı qohumluq bağı edə bilməz və yetkinlik çağına gəldikdə görüşmələr İslamı ölçü çərçivəsi içində olmalıdır. Belə bir uşağın nəslə, soyu bilinməmiş olsa belə, ona xor və alçaldıcı nəzərlərlə baxılmaz. Çünki ana və atanın səhvinə görə uşaq günahkar tutula bilməz. Uşağa kömək olub, himayə edən kimsə, ona mənəvi ana-atalıq etməklə o uşağın sevgi və hörmətini qazanmış olur. Əsas olan da bu sevgi, şəfqət və hörmətdir. Ayrıca axirətdə böyük bir mükafata nail olacaqdır.

Kimsəsiz bir uşağı himayə edən kəs ona sağlığında ikən bağışlama yolu ilə dilədiyi qədər, vəsiyyəti yolu ilə isə malının üçdə biri qədərini buraxa bilər.

Toy Ziyafəti və O Gecədəki Möcüzə

Kainatın Fəxri Peyğəmbərimiz (s) ilə Zeynəb anamızın evləndikləri gecədə Peyğəmbərimizin bir möcüzəsi müşahidə edilmişdir. Peyğəmbərimizin bu möcüzəsi dini terminlə təberrük sayılan toy yeməyinin bərəkətləndiyi görülmüşdür.

Duasının bərəkətiylə az yemək çoxaldı. Bütün dəvətililər yediyi halda Ənəs bin Malikin anası

Ummu Süleymin göndərdiyi yemək heç azalmadı. Ənəs bin Malik: “Üç yüz nəfərə qədər adamın yemək yediği halda, Peyğəmbərimizin yeməyi götürün buyurmasıyla qabdakı yeməyin ortaya qoyulduğu zamanmı çox idi, yoxsa götürdüyüm zamanmı başa düşə bilmədim”, - buyurmuşdur.

Hicab Ayəsinin Nüzul Səbəbi

Buxari və Müslimin ittifaq etdiyi nikah bölümündəki hədislərə nəzər saldıığımızda Hz. Peyğəmbərin (s)! *“Bir qoyunla belə olsa, toy yeməyi verin”*, - deyə tövsiyə etdiyi görülür. Hz. Peyğəmbər (s) Zeynəb bint Cahşla evləndiyində verdiyi toy ziyafəti digər xanımıyla evləndiyində verməmişdi.

Ənəs b. Malik belə nəql edir: “Rəsulullah (s) Zeynəb bint Cahş ilə evləndiyində xalqa dəvət verdi. Gələnlər yemək yedikdən sonra oturub söhbət etməyə davam etdilər. Allah Rəsulu (s) qalxarkən onunla birlikdə qalxanlar oldu. Ancaq üç nəfər oturmuşdular. Rəsulullah xanımlarının otaqlarını gəzib xanımlarına baş çəkib gələndə o üç nəfər hələ də oturmaqda idilər. Sonra onlarda qalxdılar. Mən də Allahın Rəsuluna (s) onların durduqlarını xəbər verdim. O gəldi və içəri girdi, məndə arxasıyla girmək istəyəndə özü ilə mənim arama pərdə çəkdi. Bu zaman Uca Allah bu ayələri nazil etdi.”

“Ey iman gətirənlər, Peyğəmbərin evlərinə daxil olmayın, amma əgər yemək üçün sizə izin verilsə, bu istisnadır. (Erkən gedərək) onun (yeməyin) hazırlanmasını gözləməyin. Lakin dəvət olduğunuz zaman daxil olun və təamı yedikdən son-

ra söhbətə qapılmayıb dağılışın. Çünki (sizin) bu, (rəftarınız) Peyğəmbəri incidir və o, sizdən xəcalət çəkir (və heç bir şey demir). Halbuki Allah həqiqətdən xəcalət çəkməz. Əgər onlardan (Peyğəmbərin zövcələrindən məişət ləvazimatlarından) bir şey istəsəniz, pərdə arxasından istəyin ki, bu, həm sizin qəlbləriniz üçün, həm də onların qəlbləri üçün daha təmiz olar. Sizə yaraşmaz və caiz deyil ki, Peyğəmbərə əziyyət verəsiniz və onu incidəsiniz. (Və əsla caiz deyil ki,) ondan sonra zövcələri ilə evlənəsiniz, şübhəsiz, bu, (iş) Allahın yanında çox böyükdür (böyük bir günahdır).”⁹

“Ey iman edənlər! Sizə icazə verilmədən Peyğəmbər evinə girməyin...” Ümmətin Peyğəmbər ilə əlaqəli vəziyyəti iki şəkildə bildirilməkdədir: biri Peyğəmbərlə başbaşa olduqları vəziyyətdir. O zaman vacib olan onu narahat etməməkdir. Əhزاب surəsinin 53 ayəsi olan **“Ey iman edənlər Peyğəmbərin evinə çağrılmadan vaxlı-vaxtsız girməyin”** əmri ilə bildirməkdədir. İkinci olan isə Peyğəmbər (s) insanların arasında olduğu vaxtdır. O zaman da vacib olan ona hörmət göstərməkdir. O cümlədən Peyğəmbər xanımlarına da hörmətlə yanaşmalı, hətta onlarla danışmaq məcburiyyətində qaldıqda pərdə arxasından danışın bildirilir.

Hz. Zeynəbin Vəfatı

Peyğəmbərimizin (s) vəfatından sonra bildir-diği kimi, Ona ilk olaraq qovuşan xanımı Hz. Zeynəb binti Cahşdır.

9. Əhزاب surəsi, 33/ 53

Hədis kitablarının bəzisinə Hz. Aişə anamızdan nəql edilən belə bir hədis rəvayət edilir: "Bir dəfə Peyğəmbərin (s) bəzi xanımları: "Ya Rəsulullah, sənin vəfatından sonra ilk olaraq hansımız sənə qovuşacağıq?" - deyər soruşdular. O da cavab verdi: "*Əli uzun olanımız*", - buyurdu. Hz. Aişə sözə davamla deyir: "Əlimizə bir qamış çubuk aldığımızı, qollarımızı ölçməyə başladığımızı gördük. Sonra öyrəndik ki, uzun qollu demək bol sədəqə verən, əli açıq, cəmərd kimsə deməkdir (Buxari, Nəsai və Müsnəd). Vaqdidinin rəvayətinə görə bu qadının Zeynəb binti Cəhş olduğu bildirilir." Başqa rəvayətlərdə Sevda binti Zəma da olduğu söylənilir. Peyğəmbərimizin (s) axirətə köçməsindən sonra ilk əvvəl Zeynəb vəfat etmişdir. Vəfatı Hz. Ömər xilafəti zamanında olmuşdur. Hz. Sevda isə Muaviyə zamanında h.54-cü ildə vəfat etmişdir.

Qolu uzun ifadəsinin ən çox sədəqə verən mənasına gəldiyinin Hz. Zeynəbin vəfatıyla başa düşülmüşdü. Çünki O, bədənə uzun birisi olmadığı üçün qolu da digər analarımıza görə uzun deyildi. Amma o, istər öz əl əməyi ilə qazandığını, istərsə Peyğəmbər ailəsindən biri olması səbəbiylə xəlifələrin özlərinə təqdim etdiyi pulu ən qısa zamanda fəqirlərə paylamaqdan böyük zövq alardı.

Zeynəb xəstə düşüncə ona xidmət etməyə sadəcə Peyğəmbər xanımları icazəliydə. Cənazəsini onların yumasını istədi. Zeynəb kəfənini hazırlamışdı. Ancaq Hz. Ömər kəfən göndərincə, özü

üçün saxlamış olduğu kəfəni sədəqə verildi. Hz. Ömər cənazə namazını qıldırıdı.

Cənazəsini qəbrə dəfn etmə işini Usamə b. Zeyd ilə Muhəmməd b. Ubeydullah b. Cahş kimi yaxınları ifa etdi. Vəfatı isti bir yay günlərinə rast gəlmişdi. Qovurucu günəşdən Baki qəbiristanlığındakı məzarı özünə sığmaq olmuşdu. Hz. Ömər mahal üzərinə geniş bir kölgəliyin edilməsini əmr etmişdi.

M. Asim Köksalın qaynaqlardan aldığı məlumatlara görə, Hz. Zeynəb hicrətin 20-ci ilində 53 yaşında olduğu halda vəfat etmiş, cənazəsi tabutla daşınan ilk müsəlman qadındı. Miladi təqvimlə 641 ildə axirət aləminə köç etmişdir.

Zeynəb binti Cahşın Əxlaqı Keyfiyyəti

Peyğəmbərimizin (s) cəmərtliyi yönü ilə tərif etmiş olduğu Zeynəb binti Cahşın həyatından özümüzə pay çıxaracağımız bir çox gözəl vəsfləri vardır ki, bu üstün vəsfləri Peyğəmbərimiz və xanımları tərəfindən də etiraf edilmişdir.

Hz. Zeynəb kəskin və sərt təbiətli birisi idi. Bəzən Peyğəmbərin (s) hüsurunda cəsura da nışardı. Peyğəmbərin (s) bibisi qızı olmasını və nikahlarının Allah tərəfindən olduğundan istifadə edərdi. Bir səfərində Hz. Aişə Zeynəbi təkzib etmək istədi, ancaq Hz. Peyğəmbər ona səssiz qalmasını söylədi. Əksi təqdirdə bu, könüllərin qırılmasına, incikliyə səbəbiyyət verəcəkdi. Ən əsası təmiz və pak zövcələrinin diqqətlərini Allaha bağlılıqdan başqa şeylərə çevirəcək, hüzürünü və zəhin rahatlığını itirmiş olacaqdı.

Zeynəb böyük bir bağlılıq və Allah qorxusuy-la daima ibadətlə məşğul olurdu. Bir səfərində Peyğəmbərimiz (s) mühacirlər arasında qənimət paylayırdı. Bu arada Zeynəb, Peyğəmbərimizə sərt bir şey söylədi. Orada olan Hz. Ömər onu azarladı, fəqət Peyğəmbərimiz belə dedi: *“Ey Ömər, heç bir şey söyləmə, çünki O, Allahdan çox qorxar və çox içdən yalvarır (Əvvahdır)”*. Orada olanlardan biri: *“Əvvah nədir?”* - deyə soruşdu.

Peyğəmbərimiz *“Namazda alçaq könüllü və mütləvazi, Allaha içdən yalvarıcı və yalnız Ondan diləyici”*, dedi. Sonra bu ayəni oxudu! **“Doğrusu İbrahim çox içli, yumuşaq huylu və özünü Allaha vermiş kimsə idi.”**¹⁰ Bu surətlə Hz. Peyğəmbər onu bu vəsflə İbrahim Peyğəmbərlə qiyasladı.

Hz. Peyğəmbər ona həmişə məhəbbətlə və nəzakətlə davranardı. Bu səbəblə Hz. Peyğəmbərin bir neçə xanımı öz adlarına vəkalətən qızı Fatmanı Peyğəmbərimizə göndərdiklərində O, vəzifəsini bacarmadan geri döndü. O zaman təmsilçi olaraq Zeynəbi göndərdilər. Rəvayətin bu yerində Hz. Aişə deyir: *“Peyğəmbər (s) xanımları içində mənə rəqib olan sadəcə Zeynəbdir”*. Dini yaşama mövzusunda Zeynəbdən daha xeyirli bir qadın görmədim. Allahdan onun qədər qorxan, onun qədər doğru söyləyən, onun qədər qohumlarıyla maraqlanan, onun qədər sədəqə verəni və verdiyi sədəqələri Onun qədər az və dəyərsiz görən və beləcə Allah rızasını qazanmağa çalışan birini daha bilmirəm. Yalnız çox hiddətlənib tez əsəbiləşir, sonra da tez

10. Hud surəsi, 11/75

hiddəti sönərdi. Zeynəb içəri girmək üçün icazə istədi, girdi. Digər xanımların təmsiçisi olduğunu söyləyərək Aişə haqqında danışmağa bir xeyli şeylər söyləməyə başladı. Bu arada Hz. Aişə Rəsulullahın gözüünə baxar, görəsən, qarşılıq vermək üçün mənə fürsət verəcəkmi. Peyğəmbər hirsələnmədiyini görünə, Hz. Aişə qarşılıq verməyə başladı və Hz. Zeynəbi susdurdu. Bunu görən Peyğəmbərimiz (s) gülümsəyərək: *“O, Əbu Bəkirin qızıdır!”*, - buyurdu.

Ummu Sələmə də, Zeynəb haqqında; *“Zeynəb salihə, otuc tutan ibadətlərlə vaxt keçirən bir xatundu.”* buyurdu. Çox həssas idi. Qüvvətli bir ədəbiyyatçı idi. On bir hədis rəvayət etmişdir.

Hz. Zeynəblə rəqib olan Hz. Aişə haqqında ortaya atılan iftira hadisəsində Zeynəbin düşüncəsi qiblə ediləcək bir doğruluq örnəyidir. Buxarinin Səhihində təfəsilatlı bir şəkildə bildirilən ifq hadisəsindən bəhs edərkən Hz. Aişə belə deyir:

“Rəsulullah, ilk hadisəsində mənim haqqımda Zeynəb binti Cahşdan soruşur. “Ey Zeynəb sən nə gördün, nə öyrəndin?” Ancaq o: “Ya Rəsulullah! Mən qulağımla gözüümü, eşidib görmədiyim şeydən mühafizə edirəm. Allaha and olsun ki, mən Aişə haqqında xeyirdən başqa bir şey bilmirəm”, - deyə gözəlcə fikir söyləyir. Hz. Aişə sözlərinə bunu da əlavə edib deyər: “Zeynəb mənimlə rəqabət edən bir qadın, fəqət təqvası səbəbiylə Allah onu (iftircılara qatılmaqdan) qorudu”.

Yuxarıda bildirdiyimiz kimi, Peyğəmbərimiz toy ziyafətində hədiyyə edilən yeməyin bu izdivac-

la bərəkətlənməsi və bir çox insanın bu yeməkdən yeyib doyması, digər xanımlarla evliliklərində bu halın olmaması Hz. Zeynəb anamızın bir fəzilətini də ortaya qoymaqladır.

Əbu Bəkir b. Hazm, Abdullah amir əl-Əsləmiyə belə dedi: "Peyğəmbərin türbəsinin ən ucuna yaxın sütundan babun-Nəbiyə doğru olan yer Zeynəb binti Cəhşin otağı idi. Peyğəmbər (s) dualarını burda edərdi."

Hz. Zeynəb anamızın digər bir fəziləti də ortaya çıxmaqladır. O, öz əl əməyi ilə qazandıqlarından sədəqə verərdi.

Zeynəb çox uzun boylu deyildi. Əli hər işə yətirdi. Kəsilən heyvanların dərilərini üzər, təmizləyər və günəşdə qurudardı. Tikiş və paltar düzəltmə işində də mahir idi. Otağında emal etdiyi hər şey satılır, qazanılan pulları da kasıblar və möhtacları arasında paylayardı.

Hətta Muhəmməd b. Kabdan edilən rəvayətə görə, "Zeynəb binti Cəhşin maaşı on iki min dirhəm idi. Fəqət Zeynəb bir ildə başqa maaş almadı. Hər zaman: *"Allahım, gələcək il bu mal əlimə yetişməsin, çünki mal fitnədir"*, -deyirdi.

Aldığı o maaşı da öz qohumlarına və möhtaclara paylayardı. Hz. Ömər bunu öyrəncə: *"Cənabı Haqq bu qadın haqqında böyük bir xeyir diləmişdir, dedi və üzərində duraraq bu səfər paylamayıb özünə saxlamaq şərtiylə ona min dirhəm daha göndərdi. Nə var ki, Zeynəb, Hz. Ömərən sözünü dinləməyib özünə göndərilən min dirhəmi də ehsan etdi."*

Zeynəb binti Əbi Sələmə belə demişdir: Qardaşının vəfat etdiyi vaxtlarda Zeynəb b. Cahşın yanına girdim. Bir ətir istədi və onu üstünə sürdü, sonra "Allaha and olsun, mənim qoxu sürtmək istəyim yox idi". Ancaq Rəsulullah minbərdə: *"Allaha və axirət gününə inanan bir qadının ərinin vəfatına görə dörd ay on gün iddat gözləməsi xaricində üç gündən çox yas tutması halal deyildir"* - buyurmuşdur.

Zeynəb b. Cahşın namaza çox bağlı olduğunu bildirən bu hadisə onun ibadətlərə nə qədər dəyər verdiyinin bir misalıdır. Ənəs b. Malikdən rəvayət edildiyinə görə, Peyğəmbərimiz (s) məscidə girdiyində iki dirək arasında bir ipin çəkilməsi olduğunu gördü. "Bu ip nədir?" - deyə soruşunca əshabı:

"Bu Zeynəbin ipidir. Zeynəb (namazda ayaq üstə durmaqdan) yorulunca bu ipdən tutar", - dedilər. Buna görə Hz. Peyğəmbər "Xeyr ibadətdə belə çətilik etmək olmaz, bu ipi kəsin. Sizdən biriniz gücü və qüvvətli olduqca namazı ayaq üstə qılsın. Yorulunca da otursun", - buyurdu. Görüldüyü kimi, Hz. Zeynəb bu mövzuda ifrat dərəcəsinə çatmış bir şəkildə namaz qılmağa çalışsa da, Peyğəmbərimiz onu bundan uzaq etmişdir.

Ümumi olaraq Peyğəmbərimizin (s) həm bibisi qızı, həm də möminlərin anası olma bəxtiyarlığına nail olan zövcəsi Zeynəb binti Cahşın həyatına nəzər salanda bir çox ibrətamiz nümunələr vardır. Peyğəmbərimizin tərbiyəsi ilə İslami bir qadın kimi yetişən Peyğəmbər xanımları biz mömin qadınlar üçün necə də gözəl bir nümunədirlər. Peyğəmbərimiz (s) bu xanımları içində İslam çərçivəsində fə-

ziləti ilə yer alan Zeynəb b. Cahş anamızın həyatını araşdıraraq oxuyucularımızı məlumatlandırmağa çalışdıq. İnşallah oxuduqlarımızdan ibrət çıxarıb, həyatımıza tətbiq edərək.

Allah ondan razı olsun! (Amin...)

Hz. CUVEYRİYYƏ BİNT ƏL-HARİS

Əsl adı Bərrə binti Haris bin Əbi Dırar bin Həbib bin Aiz bin Malik bin Cəzimə əl-Hüzaıyyədir. Atası Bəni Müstəliq qəbiləsinin başçısı olan Haris bin Əbi Dırarıdır. Əmisinin oğlu Muşafi bin Safvan bin Zişşəfr ilə evlənən Cuveyriyyə ərinin vəfatından sonra dul qalmışdı. Rəsulullah (s) onunla hicrətin beşinci ili Bəni Müstəliq qəzvəsindən sonra evlənmişdir. İbn Həcər əl-Asqalani, bu mübarək izdivacdan sonra Rəsulullahın (s) onun adını dəyişdirib “Cüveyriyyə” qoyduğunu yazır. Cuveyriyyə ərəbcə “balaca quş”, “kiçik qız” mənasına gəlir. Hz. Peyğəmbərin (s) Hz. Cuveyriyyə ilə izdivacının səbəblərini bilmək üçün bu izdivaca səbəb olan tarixi hadisələrə nəzər salmaq yerində olardı.

Hicrətin beşinci ili idi. Müsəlmanlar müşriklərin hücumlarının qarşısını almaq üçün Mədinənin ətrafında xəndək qazaraq özlərini düşmən hücumlarından Allahın yardımını ilə qorumuşdular. Onların yorğun və zəif düşüklərindən sui-istifadə edən Bəni Müstəliq qəbiləsinin rəisi Haris bin Dırar Mədinə ətrafındakı bəzi müşrik Ərəb qəbilələrini də ətrafında toplayaraq müsəlmanların üzərinə yürümək üçün hazırlayırdı. Aləmlərə rəhmət olaraq göndərilən İslam Peyğəmbəri müsəlmanların varlığını davam etdirmək, regionda sülh və əminə-

manlığı təmin etmək üçün böyük təhdid meydana gətirən bu hücumun qarşısını almağı planlaşdırdı. Haris bin Əbu Dırarın müsəlmanların üzərinə hücum edəcəyini dəqiqləşdirən Hz. Peyğəmbər (s) 700 nəfərlik ordunun başında hücum edən qəbilələri qabaqlayaraq əl-Mureysi adlı suyu başına gəldi. Bu hadisə əl-Mureysi quyusu başında baş veridiyinə görə İslam tarixində bu yürüşə əl-Mureysi döyüşü adı da verilmişdir.

Haris bin Əbu Dırarın əsgərləri Hz. Peyğəmbərin (s) 700 nəfərlik bir ordu ilə Mədinədən hərəkətə keçdiyi xəbərini alanda təşvişə düşdü və qorxularından Haris bin Əbu Dırarın ordusundan ayrıldılar. Bunlar Haris bin Əbu Dırarın dəvət etdiyi ətraf qəbilələr olub, böyük bir hissəsi bədəvilərdən təşəkkül etmişdi. Onlar müşrik ordusundan ayrıldıklarında Harisin dəstəsində sadəcə öz qəbiləsinin adamları, yəni Bəni Müstəliqlilər qalmışdı. Müsəlmanlar onları əl-Mureysi quyusu başında qarşıladı.

Əsgərləri ilə bərabər əl-Mureysi deyilən su quyusunun başına gələn Rəsulullah (s) burada ordugahını qurdu. Su başına toplanan müsəlmanlar səflərə düzülərək döyüş taktikasını aldılar. Hz. Peyğəmbər (s) döyüşdən əvvəl Hz. Öməri vəzifələndirərək Bəni Müstəliq qəbiləsinə göndərdi və onların müsəlman olduqları təqdirdə sərbəst buraxılaraq bağışlanacaqlarını, malları və canlarının mühafizə ediləcəklərinin xəbərini çatdırdı. Lakin Bəni Müstəliq qəbiləsinin üzvləri İslamı qəbul etmədiklərini atdıqları oxlarla bildirmiş oldu-

lar. Düşmən tərəfindən atılan oxlara qarşılıq verən müsəlmanlar Rəsulullahın (s) əmri ilə hücum keçdilər. Bəni Müstəliq qəbiləsi müsəlmanların qarşısında dayana bilmədi. Onlardan iyirmi nəfər öldürüldü. Müsəlmanlar isə sadəcə bir şəhid verdilər. Müsəlman ordusunun qarşısında tab gətirə bilməyən Bəni Müstəliq qəbiləsi təslim olmaq məcburiyyətində qaldı. H. Peyğəmbər Bəni Müstəliq üzərində qələbəsini xalqa xəbər vermək üçün Əbu Nəmlə ət-Taini Mədinəyə göndərdi. Beləliklə, Bəni Müstəliq qəzəvi müsəlmanların qalibiyyəti ilə nəticələndi.

Bəni Müstəliqdən beş min qoyun, iki min dəvə və bir çox əsir Mədinəyə gətirildi. Əsirlər arasında Bəni müstəliq qəbiləsinin rəisi Haris bin Əbi Dırarın qızı Cuveyriyyə də var idi. Öldə edilən qənimətlər və əsirlər əsgərlər arasında bölüşdürüldü. İbn Həcər Bəni Müstəliq səfərinin hicri V və ya VI ildə baş verdiyini qeyd edərək nəql edilən hadisənin H. Aişə tərəfindən rəvayət edildiyini yazır: “Əsir alınan Cuveyriyyə də Sabit bin Qeys bin Şəmmasa düşmüşdü. Cuveyriyyə azad olmasının qarşılığında on qızıl verəcəyi barədə Sabit bin Qeyslə razılaşdı. Lakin bu miqdarı haradan tapaçağı onu dərin-dərin düşündürürdü. Yeganə çarə Rəsulullah (s) baş vurub ondan yardım istəməkdə. Bu düşüncələrlə Cuveyriyyə Rəsulullahın (s) qapısını döydü. H. Aişə bundan sonrakı cərəyan edən hadisəni belə rəvayət edir:

Qapıda bir nəfər qadının Allah Rəsulu ilə danışmaq üçün icazə istədiyi xəbəri gəldi. Onun kim

olduğunu öyrənmək üçün bayıra çıxdım. Qapıda təqribən iyirmi yaşlarında gözəl və gənc bir qadının həyəcanlı bir halda dayanıb gözlədiyini gördü. Hz. Aişə deyir ki: “Onu görəndə Rəsulullahın (s) yanına girməyini istəmədim. Lakin qadının israrı ilə içəri girməsinə razılıq verdim.” İçəri girən bu qadın əsalətinə yaraşan bir şəkildə:

“Ey Allahın Elçisi! Mən Bəni Müstəliq qövmünün rəisi Haris bin Əbu Dırarın qızıyam. Əsir olaraq Sabit bin Qeysin hissəsinə düşmüşəm. Azad olmağım qarşılığında Sabitə on qızıl (9 uqıyyə) verməyi razılaşdırmışıq. Ancaq verəcək pulum yoxdur. Bunun üçün sizdən kömək istəməyə gəlmişəm”, – dedi.

Rəsulullah (s) bu əsil-nəcabəti yönündən təmiz və şərəfli, üstəlik azad ikən kölə vəziyyətinə düşən bu qadının halına ürəyi yandı. Çünki ömrü boyu azad yaşayan, hələ bir qəbilənin başçısının qızı kimi bir insanın indi kölə olaraq satılması onun üçün ağır bir hal idi. Rəsulullah (s) onun və əsir alınan digər qadınların da sərbəst buraxılması üçün bir çarə düşünməyə başladı. O dövrün şərtlərinə görə əsir alınanlar əsgərlər arasında bölüşdürülər, istəyən onu xidmətçisi kimi yanında saxlayar, istəyən də təyin edilən müəyyən bir bir məbləğ qarşılığında azad edərdi. Allah Rəsulu (s) hər zaman insan qazanmaq, hidayətinə vəsilə olmaq məqsədini həyata keçirdiyi üçün əsirlərin islamı qəbul etmək qarşılığında sərbəst qalmasını istəyirdi. Bu əsirlərin qurtularaq azadlığa qovuşmaları həm də İslamın yayılması üçün əlverişli bir fürsət

idi. Əshabını çox yaxşı tanıyan hz. Peyğəmbər (s) onlara heç bir şey demədi. Çünki görəcəyi iş onların da eyni şəkildə davranmalarına səbəb olacaqdı. Cuveyriyyəyə dönüb:

-Sənə bundan (yəni puldan) daha xeyirli bir şey təklif edə bilərəm, – dedi. Gözləmədiyi bir sual ilə qarşılaşan Cuveyriyyə :

-Nədir ki o elə, ey Allahın Elçisi? – deyər soruşdu. Rəsulullah (s):

-Sənin azad olmağının qarşılığı olan miqdarı mən ödəyib sənənlə evlənə bilərəm, - dedi. Bu cavab Cuveyriyyəni həyəcəndirmişdi. Bir az əvvəl sərbəst qalmaq üçün müxtəlif yollara baş vuran, yenə əvvəlki hürriyətinə qovuşmaq üçün çarələr axtaran bu qadın gözlənilməz olduğu kimi, bir o qədər həyəcanlandıran bir təklif qarşısında donub qalmışdı. Bu təklif həm onun azad olması, həm də Rəsulullahın (s) zövcəsi olmaq şərəfini əldə edərək “möminlərin anaları” sıralarına qatılmaq demək idi. Sevincini gizlətməyən Cuveyriyyə:

-Mən razıyam, ya Rəsulullah, – cavabını verdi.

Cuveyriyyənin bu evliliyə heç düşünmədən razılıq bildirməsini gördüyü yuxu ilə əlaqəli olduğu da qeyd edilir. Belə ki, Cuveyriyyənin özünün etdiyi rəvayəti belə nəql edir: “Peyğəmbərin gəlişindən üç gün əvvəl yuxuda gördüm ki, sanki ay Mədinədən çıxaraq gəlib qucağıma düşdü. Bunun qövmümdən heç kəsə demək istəmədim. Nə vaxt ki, biz əsir alındıq, gördüyüm yuxunu xatırlayıb çin çıxması üçün ümidlənməyə başladım. Sonra

Rəsulullah (s) məni azad etdi və mənimlə evləndi. Allaha and olsun ki, Rəsulullah (s) mənimlə evləndikdə qövmümün bağışlanması haqqında ona heç bir şey demədim. Daha sonra müsəlmanlar Rəsulullahın (s) mənimlə evləndiyi xəbərini eşidəndə özləri əsirləri azad etdilər. Bu xəbəri mənə əmim qızı deyəndə Allaha həmd etdim”.

Rəsulullahın (s) Cuveyriyyə ilə izdivacı xəbəri tezliklə camaat arasında yayıldı. Heç gözləmədikləri halda Bəni Müstəliq qəbiləsi Rəsulullahın (s) qohumu olmuşdu. Bu evlilik xəbərini eşidən səhabələr tarixdə görünməyən bir alicənablıq nümunəsi göstərərək özlərinin hissələrinə düşən əsirlərin hamısını sərbəst buraxdılar. Çünki artıq Rəsulullahın (s) əqrəbələri sayılan bu insanların əsir olaraq qalması Rəsulullah (s) qarşı hörmətsizlik sayılandı. Həmin gün əshabın bu qohumluğun hörmətinə yüz ailəni azad etdikləri rəvayət edilir.

O əsnada Mədinədə baş verənlərdən xəbərsiz olan Cuveyriyyənin atası Haris bin Əbi Dırrar qızının sərbəst buraxılması üçün dəvələrlə Mədinəyə doğru yola çıxmışdı. Əqiq adlanan vadiyə çatanda dəvələrə baxdı. Tamahı güc gələrək ikisini vadidə iki dağ arasında bir yerədə gizlətdi. Digərlərini də götürüb yola düzəldi. Mədinəyə çatıb Rəsulullahın (s) hüzuruna girdi və:

-Ey Muhəmməd, qızım əsir alındı, bu dəvələri onun sərbəst buraxılması müqabilində gətirmişəm, – dedi.

Rəsulullah (s) Haris bin Əbi Dırrardan:

-Bəs Əqiqdə iki dağ arasında gizlətdiyin o iki dəvə hanı? – soruşanda Əbu Dırar təəccübünü gizlədə bilməyərək:

-Vallahi, bunu Allahdan və məndən başqa heç kəs bilmirdi. Mən şəhadət edirəm ki, Allahdan başqa ilah yoxdur. Şübhəsiz, Sən də ey Muhamməd Allahın Rəsulusan, - deyərək müsəlman oldu. Bu şəkildə Haris bin Əbi Dırarın iki oğlu və yanındakılar da İslamı qəbul etdilər. Haris daha sonra adam göndərərək o iki dəvəni də Əqiqdən gətirtirdi və onları Rəsulullahə verdi. Bəzi alimlər İslam tarixi mənbələrindəki məlumatlara əsaslanaraq Hz. Cuveyriyyənin öz istəyi ilə Allah Rəsulunu (s) seçmə xüsusunda sərbəst buraxıldığını qeyd edərək bu mövzuda bir digər rəvayəti belə rəvayət edirlər:

“ Hz. Cuveyriyyənin atası Haris bin Əbi Dırar Rəsulullahə (s) gələrək:

-Bu mənim qızımdır, onu digər əsirlər kimi bir tutmayın, sərbəst buraxın, - deyir. Rəsulullah (s) da onun bu istəyini qəbul edib qızını seçim qarşısında buraxdığını, nə istərsə, onu qəbul edəcəyini söyləyəndə Haris bin Əbu Dırar buna çox məmnun olur. Cuveyriyyəni çağırıqlarında atası ondan soruşur:

-Bax, bu adam səni azad edir. Sən kimi seçirsən? Bizi rüsvay etmə. Cuveyriyyə isə heç tərəddüd etmədən belə cavab verir:

-Vallahi, mən Allah Rəsulunu seçirəm. Bu cavabdan sonra atası: “Bizi rüsvay elədin”, - deyərək ona hirsələnir”.

Rəsulullah (s) Cuveyriyyənin fidyəsi ödəndiyi üçün onu atasına təslim etdi. Daha sonra birini araya vasitəçi qoyaraq onu atasından istədi. Atası Cuveyriyyənin də razılığı ilə dörd yüz dirhəm gümüş mehir müqabilində onu Rəsulullahla (s) nikahladı.

Cuveyriyyə müsəlman olaraq Rəsulullahla (s) evləndikdən sonra Hərb zamanı Allahın müsəlmanlara yardım üçün göndərilən mələkləri müşahidə etdiyini belə rəvayət edir:

“Rəsulullah (s) bizim tərəflərə gəldiyi ərəfədə biz əl-Mureysi quyusunun yanındaıdıq. Çox keçməmiş gözümə təsvir və tərif edə bilməyəcəyim qədər çox insanlar, atlar və silahlar görünmüşdü. Müsəlman olub Rəsulullahla (s) evləndikdən sonra baxdım ki, onlar əvvəl gördüyüm qədər çox deyil-lərmiş. Başa düşdüm ki, bu, Allah tərəfindən müş-riklərin qəlblərinə qorxu salmaq üçün belə göstə-rilmişdi.

Bəni Müstəliq qəbiləsindən birisi də: “Biz o gün atlar üzərində ağ geyimli elə adamlar görmüşdük ki, onlara daha əvvəl heç rast gəlməmişdik. Ancaq müsəlman olduqdan sonra da onları heç görmədik.

Beləcə Cuveyriyyənin Rəsulullahla (s) evliliyi əsir və kölələrin qurtularaq azadlığa qovuşmalarına səbəb olmuşdu. Hətta savaştan qaçaraq əsir olmaqdan canını qurtaran kişilər belə Rəsulullahla (s) qohumluğu və qövmlərinin rəisinin də müsəlman olduğunu eşitdikdə gəlib İslamı qəbul etmiş-dilər. Tanınmış Türk tarixçisi professor Ziya Kazıcı Rəsulullahın (s) bu izdivacı həyata keçirməklə bir qövmin əsirlikdən qurtulmasına və hidayətə çat-

masına səbəb olacaq diplomatik siyasət yürütdüyünü irəli sürərək deyir: “ Hz. Cuveyriyyə ilə evlənməklə Hz. Peyğəmbər (s) çox gözəl planlanmış müdrik bir siyasət yürüdərək bir dahilik nümunəliyi göstərmişdir. Belə ki, o dövrdə ərəblər arasında əqrəbəliq bağları çox sıx idi. Cuveyriyyə ilə evlənməklə qəbilələr arasında sıx qohumluq bağları qurulacaqdı. Allahın əmrini sevdilərək insanlara çatdırmanın və qan tökmədən qəbul etdirməyin bundan gözəl bir yolu ola bilməzdi.

Buna görə də Hz. Peyğəmbər o ərəfədə 58 yaşlarında ikən belə bir evliliyi həyata keçirmə məcburiyyətini duymuşdu. Heç bir maddi və cinsi bir mənfəət güdmədən həyata keçirilən bu evlilik nəticəsində bir çox insan əsir və kölə olmaqdan qurtulduğu kimi, böyük bir qəbilənin müsəlman olmasına səbəb olmuşdu. Belə ki, Hz. Peyğəmbər (s) istəsəydi o dövrdə yaygın olan adətə görə, Hz. Cuveyriyyəni cariyə kimi saxlayar, onunla evlənməzdi. Lakin o, bunu istəmirdi. İnsanların azad olaraq yaşamaları Hz. Peyğəmbər (s) üçün yeganə qayə idi. Hz. Peyğəmbərin həyata keçirdiyi bu evlilik, onlarla əqrəbəliq bağları qurmaq və əsir alınan insanları azad etmək üçün idi.”

H. Cuveyriyyə Hz. Peyğəmbərlə (s) evlənməklə qəbiləsini əsir olmaqdan qurtarmaqla qalmamış, eyni zamanda onların bir çoxunun müsəlman olmasına da vəsilə olmuşdur. Hz. Aişə: Onun üstünlüyünü “Qövmü üçün Cuveyriyyədən daha xeyirli olan bir qadın tanımıram”, onun vasitəsilə yüz ailə müsəlman olmuşdur - sözləri ilə ifadə etmişdir. Bu

xüsusiyyətləri səbəbi ilə o, hər zaman Rəsulullahın (s) Əhli-Beyti içində təqdir edilən bir xanım olma dərəcəsinə yüksəlmişdir.

Cuveyriyyə çox xeyir işlər görən, özü ac olduğu halda əlindəkini yetimə, yoxsula yedirən çox çömərd bir xanım idi. Bir gün Rəsulullah (s) Hz. Cuveyriyyənin otağına gəlmişdi. Ondan yeməyə bir şeyi olub-olmadığını soruşduqda bu cavabı almışdı:

-Xeyr! Vallahi evdə yemək olaraq heç nə qalmayıb. Bir az mal ətinin sümüyündən var idi. Onu da azad etdiyimiz qadına verdim, – dedi.

Çoxlu nafilə namaz qılan, Allahı çox-çox zikr edən bir qadın olan Hz. Cuveyriyyə tez- tez oruc tutmaqla gününü keçirərdi. Bu səbəblə Rəsulullah (s) cümə günü onun tutduğu nafilə oruclara müdaxilə edərdi və orucu pozmasını söylərdi.

Müslimdən rəvayət edilən bir hədis də Hz. Cuveyriyyənin ibadətə düşkün bir xanım olmasını sübut edir:

“Bir gün Rəsulullah (s) səhər namazını qıldıqdan sonra onun yanından ayrılmış, duha vaxtı keçdikdən sonra yanına girəndə onun hələ də oturduğu yerdə Allahı zikr etdiyini gördükdə:

-Sən hələ də Allahı təsbih edirsən? - deyər soruşmuş, o da! “Bəli”, - deyincə:

-Mən səndən sonra üç dəfə elə dörd kəlmə söylədim ki, bu gün səhərdən bəri sənə söylədiklərin-

lə tərəzidə çəkilsə, onlardan daha ağır gələr, - demiş və bu duanı ona öyrətmişdir:

Üç dəfə "Sübhanallahi və bihamdihi adədə xalqihî" (Allahı yaratdıqlarının sayı qədər təsbeh edirəm), üç dəfə "Sübhanallahi və rıda nəfsihî" (Allahı rızası üçün təsbeh edirəm), üç dəfə "Sübhanallahi və zinətə arşihî" (Allahı ərşinin ağırlığına təsbeh edirəm), üç dəfə də "Sübhanallahi və midedədə kəlimətihi" (Allahı kəlmələrinin mürəkkəbi qədər təsbeh edirəm", - de.

Rəsulullahın (s) H. Cuveyriyyəyə Xeybər gəlirindən 80 vesq xurma ilə 20 vesq arpa təyin etdiyi bildirilir. Cuveyriyyə Rəsulullahla (s) altı il ömür sürmüşdür. Ondan cəmi 7 hədis rəvayət etmişdir. Bunlardan ikisi Buxaridə, ikisi də Müslimdə keçir.

Hicri 50 və ya 56-cı ildə fani dünyaya gözünü yuman bu mübarək xanım vəfat etdiyi zaman 65 və yaxud 70 yaşlarında idi. Cənazə namazını Mədinə valisi Mərvan bin Həkəm qıldırmışdır.

Allah rəhmət eylesin! Axirətdə də möminlərin anası olaraq onun məkanını cənnət eylesin. Amin!

Hz. Safiyyənin Nəslİ və Aİləsİ

Hicrətin yeddinci ilində baş verən Xeybər Səfərindən sonra Hz. Muhəmmədin (s) xanımı olma şərəfinə nail olan Hz. Safiyyə bint Hüyeyyin nəslİ İsrailoğullarındandır. Peyğəmbərimiz (s) onu, xüsusilə yəhudilərlə uzlaşmanı təmin etmək məqsədilə¹ özünə həyat yoldaşı olaraq seçmişdir.

Hz. Safiyyə, Hz. Musa ilə birlikdə peyğəmbər olaraq Yəhudi qövmünə göndərilən Hz. Harun bin İmranın nəslindəndir. Qaynaqlarda onun nəslİ tam olaraq belə göstərilir: Safiyyə binti Hüyeyy b. Axtab b. Sayə b. Amir b. Ubeyd b. Kab b. Hazrəc b. Əbi Həbib b. Nadir b. Nuhham b. Yenhum. Anası isə, Bəni Qureyzadan olan Bərra bint Samueldir.

Hz. Safiyyənin Mədinə şəhərində doğulduğu bildirilməkdədir. Atasİ Hüyeyy bin Axtab, Bəni Nadir Qəbiləsinin başçısı idi. Anası Bərrənin atası Samuel, Ərəbistanda şücaət və cəsarətiylə məşhur idi. Hz. Safiyyənin nəslinin üstünlüyü, gözəlliyi, üstün əxlaqı və namusu hər kəsə məlum idi.

Qaynaqlarda Hz. Safiyyənin əsl adının Zeynəb olduğu bildirilir. O dövəmdə qənimət hüququna görə, "safiyə haqqı" deyə bir qanun tətbiq edilir-

1. Peyğəmbərimizin (s) evlilikləri ümumiyyətlə şəxsi ehtiyacları səbəbiylə deyil, İslama xidmət məqsədilə olmuşdur.

di. Bu qanuna görə, Zeynəb də “safiyy haqqı” kimi Hz. Muhammədin payına düşmüşdü. Məhz bu səbəblə, Zeynəbin adı Safiyyə olaraq dəyişmişdir.

O, Hz. Muhammədlə (s) nikahlanmazdan əvvəl iki dəfə ailə həyatı qurmuşdur. Xeybərdə əvvəl məşhur şair və komandır olan yəhudi Səllam bin Mişkəm əl-Quraşi ilə evlənmiş, ondan ayrıldıqdan sonra isə, Xeybərin ən məşhur qalası “Şəmmus Qalasının” komandiri və eyni zamanda çox zəngin olan Kinanə bin Rəbi bin Əbil-Huqayq ilə ailə həyatı qurmuşdur. Hətta Hz. Safiyyə Kinanəylə yeni evliyə qatılarkən yuxusunda *“bir ayın Mədinə tərəfdən süzülüb gələrək öz otağına, hətta, qucağına düşdüyünü”* görmüşdü. Bu yuxunu Kinanəyə danışdığından isə, o: *“Sən ancaq Hicazın hökmdarı Muhammədi istəyirsən”*, - deyib, üzünə bir sillə vurmuş, bundan da onun gözü göyərmişdi.

Hz. Muhammədin (s) Hz. Safiyyə ilə Nikahlanmasına Səbəb Olan Xeybər Savaşı

Hicrətdən sonra Hz. Muhammədin (s) Mədinədə qurduğu dövlət sisteminə görə fərqli inanc sahibi insanların bir yerdə sülh və əminamənlik içində yaşamalarını təmin etmək üçün bəzi müqavilələr bağlanmışdı ki, buna sadıq qalındığı müddətcə heç bir qeyri müsəlmanın ibadət həyatına, cəmiyyətin ümumi prinsiplərinə zidd olmadığı təqdirdə həyat tərzinə müdaxilə edilmirdi. Günümüzdə də tolerantlıq olaraq adlandırılan və demokratik dövlətlərdə tətbiq edilən bu sistem sayəsində ilk dövrlərdə bir çox batıl inanc sahibi insan haqq dinin

İslam dini olduğunu dərk edərək səhabə olma şərəfinə layiq olmuşdur. Təəssüf ki, həqiqəti görmək istəməyənlər hər zaman mövcuddur. Bəzən, Əhli Beytin və Səhabənin mükəmməl əxlaqını oxuyub öyrəndiyi zaman, bir çox insan *“biz də o üstün əxlaq nümunəsi H_z. Muhammədin (s) yanında ola bilsəydik, onlar kimi olardıq”* deyər düşünməyə başlayır. Həlbuki Peyğəmbərimizlə qapı qonşusu olduğu halda, bir süfrə arxasında əyləşib İslama dəvət edildiyi halda, onu təhqir edən Əbu Ləhəb kimi insanlar da vardı, etdiyi andlaşmaya sadıq qalmayan qəbilələr də vardı. Bunlardan biri də elə H_z. Safiyyənin atasının başçılıq etdiyi Bəni Nadir qəbiləsi idi. H_z. Muhammədin (s) H_z. Safiyyə anamızla tanış olub evlənməsinə gətirən hadisə də məhz bu müqavilənin yəhudilər tərəfindən pozulması nəticəsində ortaya çıxan savaşıdır.

H_z. Muhamməd (s) Məkkədən Mədinəyə hicrət etdiyində Mədinədə üç Yəhudi qəbiləsi yaşayırdı: Bəni Qaynuka, Bəni Nadir və Bəni Qureyza. Bu üç qəbilə Mədinəyə gəldiklərində orada yaşayan, iki qardaşın nəslindən gələn Ərəb qəbilələri olan Evs və Həzrəcdən icazə istəyərək Mədinədə məskunlaşmağa başladılar. Bir müddət sonra, həmin Mədinəli yəhudilər, bu iki yerli Ərəb qəbiləsini bir-birinə qarşı, aralarında qanlı savaşlar çıxacaq dərəcədə ədavətli hala gətirdilər. Məhz Peyğəmbərimizin (s) Mədinəyə hicrəti bu qanlı savaşlarla eyni vaxta düşdü. H_z. Muhamməd (s) əvvəlcə bu iki qəbilənin arasını düzəltdi, sonra da yəhudilərlə bir müqavilə bağladı.

Bağlanan müqaviləyə əsasən Bəni Nadir qəbiləsi Qureyş müşriklərilə bir olub Hz. Muhammədin (s) əleyhinə çıxmayacaqlarına, onunla birlikdə olacaqlarına və hər nə olursa olsun, müştərək vətənləri olan Mədinəni qoruyacaqlarına söz vermişdilər. Buna baxmayaraq, qısa vaxtdan sonra əhdlərinə vəfa göstərməyərək andlaşmanı pozmuşdular. Buna görə də onların bir qismi Şama, bir qismi də Xeybərə sürgün edilmişdi. Hz. Safiyyənin atası Huyeyy bin Ahtab Xeybərə gedənlərin arasındaydı. Əhزاب savaşında Huyeyy də Bəni Qureyza ordusunda müsəlmanlara qarşı savaşmış, Bəni Qureyza ordusu məğlub olmuş, özü də orada öldürülmüşdü.

Mədinədən sürgün edilən yəhudilər Şam yolu üzərində yerləşən Xeybər qalalarına yerləşərək müsəlmanların ticarət yolunu təhdid etməyə başlamışdılar. Hər dəfə verdikləri sözdən dönmələri və təhlükə təşkil etmələri səbəbilə Hz. Muhamməd (s) hicrətin yeddinci ili (miladi 629) Məhərrəm ayının onunda Hudeybiyədən Xeybərə hərəkət etdi. Bu hərəkətə qənimət əldə etmək arzusuyla deyil, ancaq Allah yolunda cihad etmək istəyənlərin gəlməsini əmr etdi. Bu səfərə 1400 piyada, 200 süvari, yaralılara baxmaq üçün təxminən 20 nəfər yaşlı qadın iştirak etmişdi. Möminlərin anası Ümmü Sələmə də Hz. Muhammədlə (s) birlikdə bu səfərə çıxmışdı.

Xeybərə gecə çatdıqları halda, Hz. Muhamməd (s) şəhərin açılmasını gözlədi. Şəhər açılanda «*Allahu Əkbər, xaraba qaldı Xeybər ...*» nidalarını yüksəlt-

məyə başladı. Bununla da mücahidlər həyəcana gəldi və ruhən savaşa hazır oldu.

Uzun sürən mühasirə ərəfəsində müsəlmanların ərzaqları azalmış, gücləri tükənmişdi. Bu əsnada Hz. Muhəmməd (s) buyurdu: *"Sabah bayrağımı elə bir şəxsə verəcəyəm ki, onun əliylə Allah Xeybərin fəthini nəsib edəcək. O kəs, Allahı və Rəsulunu sevir, Allah və Rəsulu da onu sevir!"* Bu xəbəri eşidən səhabələrin hər biri Allahın və Rəsulunun sevdidiyi o bayraqdar olmaq istədi. Ertəsi səhər Hz. Muhəmməd bayrağı Hz. Əliyə verdi və fəth onun əliylə oldu. Xeybərin səkkiz qalasından ikisi heç mübarizə aparılmadan alındı. Bu mücadilədə yəhudilər doxsan üç ölü, möminlər isə on beş şəhid verdilər.

H. Əlinin böyük qəhrəmanlıqlar göstərdiyi bu savaş, həm müsəlmanların əhvali-ruhiyyələrini yüksəltdi, həm də bir çox qənimət əldə etmələrinə səbəb oldu.

H. Peyğəmbərin (s) H. Safiyyə ilə Nikahı və Mehiri

Müsəlmanlar Xeybəri 629-cu (H. 7) ildə fəth etdi. H. Safiyyənin atası və əri öldürülüb, özü də əsir alındı. Əsirlər bölüşdürüldüyü zaman H. Safiyyə səhabənin istəyi ilə Peyğəmbərimizin (s) payına düşdü. Rəsulullah (s) Safiyyəni azad etdi. İman etdikdən sonra da H. Muhəmmədin (s) nikahıyla, başqa bir ifadəylə desək, Qurani-Kərimin 'möminlərin anası'² xitabıyla şərəflənən xanımlardan oldu.

2. əl-Əhzab/6.

Yuxarıda bəhs etmişdik ki, Hz. Safiyyə gördüyü yuxu səbəbiylə əri Kinanə tərəfindən döyülmüş və bunun da izi qalmışdı. Bu hadisə yeni baş vermişdi ki, Xeybər hadisəsi baş vermiş, Kinanə öldürülmüş və Hz. Safiyyə də əsir düşmüşdü. Hz. Safiyyəni Hz. Muhammədin (s) hüzuruna gətirdikləri zaman həmin iz hələ də qalmışdı. Peyğəmbərimiz (s) izi gördüyündə: *“Bu nəyin izidir?”* - deyə soruşdu. O da yuxusunu və baş verən hadisəni danışdı. Rəsulullah (s), Hz. Safiyyəyə İslamiyyəti tanıdıb: *“Biz, öz dinində qalmağa davam etsən, nə sənə zorla bir şey qəbul etdirməyə çalışmayacağıq, nə də bu halına görə səni qınamayacağıq. Əgər İslamı, Allahı və Allahın Rəsulunu seçsən, mən səni azad edəcəm və özümə həyat yoldaşı olaraq seçəcəyəm. Əgər yəhudiliyi seçsən, səni azad edəməm gedib öz qövmünə qovuşarsan”,* - deyə buyurdu.

Hz. Safiyyə, bu şəkildə azad edilib, *“Peyğəmbər xanımı olaraq qalmaq”* və ya *“qövmünün yanına dönmək”* şərtlərindən birini seçməkdə sərbəst buraxılınca, azad edilib Peyğəmbərimizin xanımı olmağı istədi və: *“Ya Rəsulallah! Sən mənə islamiyyətə dəvət etmədən əvvəl, mən müsəlman olmağı istəmişdim və səni təsdiqləmişdim. Mənim nə yəhudilikdə bir işim, nə də Xeybərdə bir atam və ya qardaşım var! Sən mənə küfr ilə islamiyyətdən birini seçməkdə sərbəst bıraxırsan! Allah və Allahın Rəsulu mənə azad olmamdan və qövmümün yanına dönməmədən daha sevimlidir! Bəli! Mən, Allahı və Rəsulunu seçirəm!”*- dedi. Bundan sonra, Hz. Muhamməd (s) onu azad edib, zövcəliyə qəbul etdi. Onun mehri də elə bu əsirlikdən azad edilməsi oldu. Bu ərəfədə Hz. Safiyyənin 17 yaşında dul olduğu bildirilir.

Bəzi səbəblərə görə Xeybərdə ikən və oradan altı mil uzaqlıqdakı Sibarda toy mərasimi edilmədi. Bunlardan birisi, H. S. Muhammədin (s) ölüm təhlükəsi ilə qarşı qarşıya qalma ehtimalının olması səbəbiylə H. S. Safiyyənin istəməməsi idi. Bunu, H. S. Muhammədə (s) verdiyi cavabdan bilirlik: *“Ya Rəsulallah! Yəhudilərin yaxınında sənə bir zərər gələ biləcəyindən qorxmışdım. Onlardan uzaqlaşınca əmin-amanlığa qovuşdum!”*-dedi. Bununla da Peyğəmbərimizin (s) yanında etibarı artdı.

Toy Xeybərdən 12 mil uzaqlıqda yerləşən Sahba adlı yerdə oldu. Həmin gün, H. S. Safiyyəni bu xüsusi günündə Ənəs bin Malikin anası Ummu Suleym hazırlamışdı. *“H. S. Muhamməd (s) sabahı günü, çadırdan çıxdığı zaman, gecə səhərə qədər onun çadırının yanında əlində qılnc keşik çəkən Əbu Eyyub Xalid b. Zeydul-Ənsari onu görər görməz təkbir gətirməyə başladı. Peyğəmbərimiz (s) onun bu halını görünə, “Ey Əbu Eyyub! Nədir bu halın?” - deyə soruşdu. Əbu Eyyub əl-Ənsari: “Ya Rəsulallah! Bu qadından sənə bir zərər gələcəyindən qorxdum. Bu qadından ki, atasını, qardaşını, ərini, əmisini və bütün qövəm və qəbiləsini döyüşdə öldürmüşdün. Özü də bir az əvvəl küfr üzərə idi, yeni müsəlman oldu. Buna görə qorxdum, sənə ondan zərər gəlməyəcəyindən əmin olmadım!”*- dedi. H. S. Muhamməd güldü və! *“Allah səni xeyrə qovuşdursun! Ey Allahım! Məni qoruyaraq gecələdiyi kimi, Sən də Əbu Eyyubu qoru!”*- deyə dua etdi. Bundan sonra, Peyğəmbərimiz! *“kimin yanında əlavə qida varsa gətirsin”*, -dedi. Səhabədən birisi un qovurmasıyla xurma və kərə yağı gətirdi. O biri səhabələr də yanlarında olan yeməklərdən, kimisi

pendir, kimisi yağ, kimisi də xurma gətirdilər. Bir xeyli qida toplandı. Bununla da Hz. Muhamməd (s) kiçik dəri süfrə üzərində toy yeməyi hazırlatdı.

Ardından Ənəs bin Malikə: *“Ətrafdakılara xəbər ver!”* - buyurdu. Gələnlərə kərə yağı, pendir və tumu çıxarılmış xurmanın bir-birinə qarışdırılması ilə hazırlanan *“Hays”* adlanan bu yeməklə, ərəblər arasında *‘səvik’* olaraq bilinən un və ya arpa qovurması və xurma təqdim edildi. Peyğəmbərimiz özü də, onlarla birlikdə süfrədə oturub yemək yedi. Səhəbada 3 gün qaldıqdan sonra yola davam etdilər.

Mədinədə Hz. Safiyyəyə Qarşı Münasibət

Mədinəyə gəldiklərində Mədinə qadınları Hz. Safiyyəni görmək və evliliklərini təbrik etmək üçün onun yerləşdiyi evə gəlib getməyə başladılar. Başlanğıcda yəhudi qızı olması səbəbiylə tərəddüdlə qarşılanan Hz. Safiyyəni tanıdıqca, hər kəs sevməyə başladı. Bu mövzuda Hz. Muhamməd (s) də ona dəstək oldu. Belə ki,

Hz. Aişə Hz. Safiyyəni gördükdən sonra Rəsulullah dedi: *“Necə gördün (bəyəndinmi)?”*

Cavabında: *“Yəhudi qızı yəhudi gördüm”,* - dedi.

Hz. Muhamməd (s) *“Elə demə! O artıq müsəlman oldu!”*, - dedi.

Peyğəmbərimizin digər xanımları Hz. Safiyyənin yəhudi nəslindən gəlməsi səbəbiylə ilk başda özlərini ondan üstün tutsalar da, Hz. Muhamməd bu məsələni xoşluqla həll etdi. Bir gün Rəsululla-

hın xanımlarından H. Aişə və H. Hafsa özlərinin Peyğəmbərimizlə eyni nəsiləndən gəldikləri üçün, H. Safiyyədən daha üstün olduqlarını söylədilər. Bunu şikayət edən H. Safiyyəyə, H. Muhamməd (s), təskinlik verərək belə buyurdu: *“Sən də desəy-din ki, həyat yoldaşım Muhamməd, atam Harun, əmim Musa olduğu halda, siz məndən necə üstün ola bilərsiniz?”*

Bu hadisə H. Ənəsdən belə nəql edilir: *“H. Safiyyəyə, H. Hafsanın “yəhudi qızı” - dediği xəbəri gəlir. Bu sözü eşidən H. Safiyyə ağlayır. Elə bu zaman H. Peyğəmbər (s) yanına girir və: “Niyə ağlayırsan?” - deyər soruşur. Safiyyə: “Hafsa mənə “Sən yəhudi qızısan!” - dedi” söyləyir. Rəsulullah aleyhissəlatu vəssəlam: “Sən bir peyğəmbər qızısan. Sənin əmin də bir peyğəmbərdir. Bundan başqa, bir peyğəmbərin də nikahı altındasan. Elə isə, onlar sənə qarşı nələri ilə iftixar edir ki?” - deyərək onu təsəlli etdi. Sonra da o birinə: “Ey Hafsa! Allahdan qorx!” dedi”.*

H. Safiyyənin Vəfatı

Mədinədə, 670-ci (H. 50) ildə, altmış yaşında ikən vəfat etmiş, Baqi qəbirstanlığında dəfn edilmişdir. Ondan 100 000 dirhəm dəyərində daşınmaz və daşına bilən növ sərvət qalmışdır. Bu mirasın üçdə biri öz vəsiyyəti ilə bacısı oğluna verilmiş, geri qalanı isə sədəqə olaraq paylanmışdır. Bacısı oğlunun yəhudi olaraq qalması səbəbi ilə mirasın ona verilməsinin doğru olmayacağı söylənsə də, nəticədə, ilk zamanlarda Peyğəmbərimizin (s) onunla evlənməsini qəbul edə bilməyən H. Aişə-

nin məsələni ədalətli bir şəkildə aydınlatmasıyla vəsiyyəti yerinə yetirilmişdir.

Səhabələrin Möminlərin Anasına Hörməti

Səhabələrin Peyğəmbərimizin xanımlarına hörməti zənn etdiyimizdən daha da böyük idi. İkrimədən nəql edilən bir rəvayətlə bu sevgi və hörmətin dərəcəsini daha yaxşı başa düşmək olur. Rəvayət belədir: *“Rəsulullahın (s) zövcələrindən biri Mədinədə vəfat etmişdi. (İshaq İbnu Rahuyə demiş: “Zənnimcə, ravi (hədisi rəvayət edən), onun Safiyyə Binti Huyeyy olduğunu söyləmişdi)³ Mən tez gedib bunu İbn Abbasa xəbər verdim. O, xəbəri eşidər eşitməz səcdəyə qapandı. Ona: “Günəş daha doğmadan səcdəmi edirsən?” - dedim.*

İbnu Abbas: “... Sən Rəsulullahın (s): “Bir ayə⁴ gördüyünüz zaman tez səcdə edin buyurduğunu bil-mirsənmi?” - dedi. Burada, Hz. Muhammədin (s) zövcəsinin vəfatının İbn Abbas tərəfindən Allahın ayələrindən birisi olaraq saydığını görürük. Çünki o xanımlar, zövcəlik şərəfinə, səhabəlik şərəfini də əlavə edərək üstün bir yer tutmuşdular. Bu mövzuda, Hz. Muhamməd (s): “... Mən əşhabıma zəminəm, mən getdimmi, əşhabıma vəd edilən (müsbət və fitnələr) gələcəkdir, əşhabım da ümmətim üçün bir əmniyyətdir, onlar da getdimi, ümmətimə vəd edilən gələcəkdir”, - buyurmuşdur.

3. Bu hadisə Hz. Sevdə haqqında da nəql edilir.

4. Burada ayə sözü ilə, qorxulu bir əlamət nəzərdə tutulmuşdur. Alimlərin fikrincə, bundan məqsəd, bəla və sıxıntıların enişini xəbər verən xəbərdar edici bir əlamətlərdir ki, Allah bunlarla qullarını qorxudur.

Bu hədisə görə Rəsulullahın xanımlarının vəfatları da bu qərantini ortadan qaldıran səbəblərdəndir. Qərantinin qalxması isə, qorxuducu səbəblərdəndir. Həm Peyğəmbər xanımı, həm də əshab olma xüsusiyyətini daşıyan bu xanımların vəfatları, ən böyük ayə olaraq görülmüşdür. Çünki onlar bərəkət sahibləri idilər. Onların həyatda olmaları belə, xalqdan əzabın dəf olması üçün kifayət idi. Buna görə də, səhabə, onların getməsi ilə, əzabın gəlməsindən qorxmuş və bərəkətlərinin kəsilməsiylə də, Allahın zikrinə yönəlib səcdə etmişlər ki, zikr və namazın bərəkəti ilə gələcək əzab dəf edilmiş olsun.

Hə. Safiyyənin Fəziləti

Hə. Safiyyənin üstün əxlaq sahibi olduğunu, elə ilk günlərdə sərgilədiyi davranışlarından görmək mümkündür. Yuxarıda bəhs etmiş olduğumuz kimi, Hə. Muhəmmədə (s) zərər gəlməsindən qorxaraq zifafın Xeybərdə olmasına razı olmaması buna bir misəldir.

Yenə yuxarıda qeyd etmişdik ki, Hə. Safiyyəyə Hə. Hafsa “yəhudi qızı” deməsi səbəbiylə Hə. Muhəmməd (s) onu qorumuş, tərəfini tutmuşdur. Eyni zamanda, Hə. Aişənin “yəhudi qızı” deməsinə Peyğəmbərimizin (s) verdiyi cavabı da bir az əvvəl görmüşdük. Bütün bunlar, Rəsulullahın (s) onun fəzilətlərini bildiyini və digər möminlərə də bildirdiyini göstərməkdədir.

Hə. Safiyyə ağıllı bir qadın idi. İslam diniylə şərfəfləndikdən sonra da səmimi bir müsəlman

oldu. Vaxtını ibadət və zikrlə keçirməyə başladı. Yaşamağa layiq olan həyatın axirət həyatı olduğunu bildiyi üçün, tək məqsədi axirət səadətini qazanmaq idi. Zinət əşyaları çox olduğundan bunu Peyğəmbərimizin (s) digər xanımları və qızı Hz. Fatimə arasında bölüşdürdü. Xüsusilə, Hz. Fatiməyə yaxın olmaq üçün, qızıl sırğalarını ona hədiyyə etdi.

Hz. Muhammədə (s) qarşı çox dərin məhəbbət bəsləyirdi. Rəsulullah (s) xəstələndiyi zaman bütün xanımları görməyə gəlirdi. Hz. Safiyyə də gəldiyində: *“Ya Nəbiyyullah! Kaş ki sizin yerinizə бүтүн ağrılarınızı, acılarınızı mən çəksəydim”*, - deyərdi. Onun bu sözlərinə digər xanımları gülmüşdülər. Çünki onun səmimi olmadığını düşünürdülər. Onların bu halını görən Rəsulullah (s): *“Vallahi o doğru söyləyir”* - buyuraraq onun sözündə və niyyətində doğru olduğunu bildirdi.

Çox yardımsevər olub, daima fədakarlıq edirdi. O, Hz. Muhammədə sadıq həyat yoldaşı olduğu kimi, onun sünnəsinə uyğun olaraq öz qohumlarına qarşı da vəfalı idi.

Hz. Safiyyə, başqalarına yardım göstərər, çox fədakarlıqlar edərdi. 655-ci (H. 35) ildə fitnə çıxıb, Hz. Osmanın evi mühasirəyə alınmışdı. O, evindən çıxıb bilmirdi. Hz. Safiyyə onun bu halına çox məyus olub, ziyarətinə getmək istədi. Hz. Osmanın evinə gedərkən, onu tanımayıb mindiyi qatıra hücum etmişdilər. Buna baxmayaraq, o, öz dəstəyini əsirgəmədi.

Hz. Safiyyə sanki bir elm xəzinəsiydi. Bir çox insan onun yanına gələrək onunla məsləhətləşərdi. Həcc mövsümündə bədəvi qadınlar gəlib ondan dini məsələləri soruşar, öyrənərdilər. İmam Zeynəl-Abidin, İshaq bin Abdullah, Müslim bin Safvan, Kinanə, Yezid bin Mutəb və başqaları Hz. Safiyyədən hədis rəvayət etmişdir. Digər dinləri bilməsinə əlavə olaraq, İslam Dininin hökmlərini də yaxşı öyrəndiyi üçün ziyarətinə gələnlərə doğru olanları tövsiyə etmişdir. Dörd il sürən evlilikləri boyunca, Rəsulullahdan (s) on hədisi şərif rəvayət etmişdir. Bunlardan biri Buxari və Müslimin ittifaq etdiyi hədisdir.

Allah ondan razı olsun!

*Hz. Ummu
Habiba*

H. Ummu Həbibə Binti Əbi Sufyan

Rəsulullahın (s) mübarək xanımlarından biri də əsl adı Rəməl olan Ummu Həbibədir. O, bisətdən (Hz. Muhammədin (s) peyğəmbərliyindən) on yeddi il əvvəl dünyaya gəlmişdir. Atasısı Əbu Sufyan bin Hərb bin Umeyyə, anası Hinddir. Ummu Həbibə Hz. Müaviyyənin bacısıdır.

Ummu Həbibənin nəslə Peyğəmbərimizin (s) babası Əbdumənafe birləşməkdədir.

Ərəb adətlərinə görə, ilk evliliyindən dünyaya gələn Həbibə adlı övladına görə ona, Ummu Həbibə ləqəbi verilmişdir. Birinci evliliyi Rəsulullahın bibisi Ümeymə binti Əbdülmüttəlibin oğlu Ubeydullah bin Cahş ilə olmuşdur.

Ummu Həbibə İslam dini gəlmədən əvvəl Hənif¹ dininə bağlı idi. Ummu Həbibənin neçənci ildə İslamı qəbul etdiyi qəti olaraq bilinməməkdədir. Bununla yanaşı o, əri Ubeydullah ilə birlikdə, İslamı qəbul edən ilk müsəlmanlardan idilər. Bu səbəblə müşriklərin əzab və təzyiqlərinə ən çox məruz qalanlarından bir də onlar idi. Ubeydullah bu

1. İbrahim əleyhissalamın dininə “Həniflik” deyilmişdir. Hənif kəlməsi, lüğətdə ayrılığı buraxıb doğruya gedən, istiqamət üzərə olan, başqa dinlərdən, batil inanclardan uzaqlaşmış tək bir olan Allaha iman edən deməkdir.

çətinlikdən xilas olmaq üçün xanımı Ummu Həbibə ilə birlikdə Həbəşistana hicrət etmişdi.

Dini üçün hər şeyi fəda etməyə hazır olan Ubeydullah bin Cahş, Həbəşistanda keşişlərin təbliğatlarına aldanıb, kasıblıqdan xilas olaraq dünya malına qovuşmaq üçün dinindən dönüb mürtəd oldu.

Ummu Həbibə Həbəşistanda olarkən gecə yuxusunda ərinin üzünü qapqara bir halda gördü. Yuxusu haqqında çox düşünmək istəmədi. Ancaq ərində meydana gələn dəyişikliklərin fərqlində idi. Lakin hələ əmin olmadığı üçün bir şey deyə bilmirdi. Nəhayət ərinin "Əvvəllər din mövzusunda çox düşünmüşdüm. Xristianlıqdan daha xeyirli bir din görməyib xristian olmuşdum. Sonra Muhammədin dinini qəbul etdim və indi təkrar xristianlığa döndüm" sözləri ilə ərinin, həqiqətən, İslamdan çıxdığını anlamış oldu.

Ubeydullah bin Cahş, Ummu Həbibəni də, zəngin olmaq üçün dinindən çıxmağa məcbur etdi. Ummu Həbibə kasıblığa, ölmə razı olacağını, lakin Muhamməd əleyhissalamın dinini və sevgisini bütün dünyaya dəyişməyəcəyini bildirdi. Ubeydullah bin Cahş, Ummu Həbibəni kasıblıq və ehtiyac içində qalsın deyə boşadı. Lakin özü içki aləmlərinə dalıb bir müddət sonra sərxoş bir halda vəfat etdi.

Ummu Həbibənin Peyğəmbərimizlə (s) Nikahlanması

Ummu Həbibəəri Ubeydullah bin Cahşdan boşandıqdan sonra bir çox çətinliklərə dözmək məc-

buriyyətinə qalmış, ərinin bütün təklif və israrlarına baxmayaraq, dinindən dönməmişdi. Lakin Ummu Həbibə bu diyarda böyük çətinliklərə düşdü. Günlərlə davam edən bu çətin anlarında düşüncələr onu narahat edirdi; vətəninə, ana-atasını və yaxınlarını nə üçün tərk etmişdi? Bütün bu çətinliklər nə üçündür? Özü ilə birgə gələn əri nə üçün xristian olmuşdu? Bu sıxıntılı günlərin birində gecə yuxusunda vəfat etmiş ərini görür: "Sanki gedir və mənə "Ey Ummul-Möminin! yəni Ey möminlərin anası" - dəyə səslənirdi." O da bunu Rəsulullahın özüylə evlənəcəyi şəkildə şərh etdi. Bu yuxudan sonra Ummu Həbibə az da olsa sakitləşdi.

Peyğəmbərimiz (s) bütün səhabələriylə yaxından maraqlanır və onları təqib edirdi. Onlardan xəbər alaraq onlara qol-qanad gərib himayə altına almağa çalışırdı. Bu xanım səhabəsinin başından keçənləri də xəbər aldı. Ummu Həbibənin imanından dönməməsinə, dinini dünyaya dəyişməməsinə çox məmnun oldu. İmanını qorumaq üçün göstərdiyi mübarizələrindən ötrü möminlərin anası olmaq şərəfiylə təltif etmək, mükafatlandırmaq istədi. Bu səbəblə Həbəşistan kralı Nəcaşiyyə məktub yazıb: «Oradakı Ummu Həbibə ilə evlənəcəyəm. Nikahımı et! Sonra da onu bura göndər !» - deyər tələb etdi.

Ərəb adət-ənənələrinə görə, bir qadınla evlənmək üçün əvvəl atasına, o yoxsa əmisinə və ya əmisinin oğullarına müraciət edilərdi. Ancaq Həz. Peyğəmbərin (s) Həz. Ummu Həbibə ilə evləndiyi dövrdə Əbu Sufyan hələ müsəlman olmadığı üçün

bu evlilikdən xəbəri olmamışdı. Qızının onunla məsləhətləşmədən düşməniylə evlənməsi Əbu Süfyanın qəzəbinə səbəb olacağı gözlənilərkən, əksinə Hz. Muhamməd üçün: «O, rədd edilməyəcək bir kışidir», - dəyərək bu evliliyi təsdiq etmişdir.

Ummu Həbibə peyğəmbərimiz (s) ilə olan izdivacını belə nəql edir:

Ərimin vəfatından sonra iddə² müddətimin yenicə tamam olduğu bir vaxt idi. Birdən Nəcaşinin elçisi qapımın önünə gəlib içəri girmək üçün icazə istədi. Gələn elçi Nəcaşinin Əbrəhə adındakı cariyəsi idi. O, Nəcaşinin patlarlarına və ətirlərinə baxmaqla vəzifəli idi. Əbrəhə icazə istədikdən sonra içəri girdi və belə dedi:

- Allahın Rəsulu Həbəş kralı Nəcaşiyə səninlə evlənmək istədiyini xəbər verən bir məktub yazıb Mən də ona:

- Allah səni də xeyir xəbərlərlə müjdələsin, - dedim.

Lakin dediklərindən əmin olmaq üçün bir neçə dəfə təkrarladım.

-Nəhayət Əbrəhə! «Kral nikahını qıymaq üçün bir vəkil təyin etməyini istəyir»,- dedi. Bunun üzərinə dərhal Səid bin Asın oğlu Xalidi çağırdım və onu özümə vəkil təyin etdim. O anda sevincimdən üzərimdə olan gümüş iki bilərzik ilə bir cüt gümüş

2. İddə: Evliliyin ölüm, boşanma və ya fəsx (ləğv etmə) səbəblərindən biri ilə sona çatması halında qadının yenidən evlənmə bilmək üçün gözləmək məcburiyyətində olduğu müddətdir. Hamdi Döndüren, *Dəlilləriylə Ailə İlmihali*, İpək yolu Nəşriyyatı, səh 329

xalxalı (ayaq bilərziyi) və ayaq barmaqlarımdakı bütün gümüş üzükləri hədiyyə olaraq Əbrəhəyə verdim.

Söz kəsildiyinin sabahısı günü Nəcaşi, Cəfər b. Əbi Talibə orada olan bütün müsəlmanları toplamasını əmr etdi. Qısa bir çıxış etdikdən sonra: "Rəsulullahın istəyi üzərinə Əbu Süfyanın qızı Ummu Həbibəni dörd yüz dinar mehirlə Onunla (s) evləndirdim",- dedi.

Hicrətin yeddinci ilində nikah edildi. Beləliklə, Ummu Həbibə imanın mükafatına qovuşaraq orada zəngin və rahat oldu. Onun sayəsində oradakı müsəlmanların da rahatlığı təmin olundu.

Cənnətdə qadınlar ərlərinin yanında olacaqları üçün cənnətin ən yüksək dərəcəsi ilə müjdələnilmiş oldu ki, dünyanın bütün zövq və nemətləri bu müjdə yanında çox kiçik qalır.

Ummu Həbibənin Peyğəmbərimizlə (s) ailə qurması, atası Əbu Süfyanının qəlbinin yumuşalıb gələcəkdə müsəlman olmasını hazırlayan səbəblərdən biri oldu. Bu nikah Rəsulullahın ağılının, zəkasının, dahiliyinin lütfkarlığının və mərhəmətinin dərəcəsini bir daha göstərməkdədir.

Nəcaşinin Nikah Xütbəsi və Toy Hədiyyələri

Söz kəsildiyinin sabahısı günü Həbəşistan kralı Nəcaşi, Cəfər b. Əbi Talibə orada olan bütün müsəlmanları toplamasını əmr etdi və belə bir çıxış etdi. "Həmd-səna Allaha yaraşar ki, o Məlik, Quddus,

Salam, Mömin, Mühəymin, Əziz və Cabbardır. Mən şahidlik edirəm ki, Allahdan başqa ilah yoxdur və Muhamməd də Allahın qulu və Rəsuludur. Onun gələcəyini İsa bin Məryəm də müjdələmişdir. Rəsulullah mənə məktub yazaraq Əbu Süfyanın qızı Ummu Həbibəni özü ilə evləndirməyimi istədi. Mən də Allah Rəsulunun bu istəyinə uyğun olaraq onun adına dörd yüz dinar mehir verirəm”.

Nəcaşinin çıxışından sonra Ummu Həbibənin vəkili Xalid bin Səid sözə başladı: “Həmd Allaha məxsusdur. Ondan kömək və bağışlama diləyirəm. Allahdan başqa heç bir məbud olmadığına şahidlik edirəm. Muhamməd (s) Onun qulu və elçisidir. Müşriklər xoş görməsə də, Allah Onu (s) hidayət və haqq dnlə üstün etmək üçün göndərmişdir. Mən də Rəsulullahın bu istəyini qəbul etdim. Ummu Həbibəni Onunla evləndirdim. Allah bu evliliyi onun haqqında xeyirli etsin.”

Nəcaşi dörd yüz dinarı Xalid bin Səidə verdi. Nikah mərasiminə toplananlar durub getmək istədikdə, Nəcaşi: “Oturun, nikahdan sonra verilən yeməyin yeyilməsi peyğəmbərin sünnəsi və adətidir”, - dedi. Dərhal yemək gətirdi. Orada olanlar yeməyi yedikdən sonra getdilər.

Nikahdan sonra “Ummul-möminin” (möminlərin anası) olaraq səhərləyən Ummu Həbibə əlinə mehir keçdiyi zaman özünə müjdəni gətirən cariyyə Əbrəhəni çağırtnmış və “O gün əlimdə olanı vermişdim, başqa pulum yox idi. İndi Allah mənə bu mehri lütf etdi. Mehrimdən əlli dinar götür”, - dedi. Əbrəhə verilən pulu qəbul etmədiyi kimi, Hz.

Ummu Həbibənin daha əvvəl verdiyi dörd gümüş bilərziklə ayaq barmaqlarındakı gümüş üzükləri də geri qaytardı. Çünki Nəcəsi, ondan Həz. Ummu Həbibədən heç bir şey qəbul etməməsini istəmişdi. Ayrıca Nəcəsi xanımlarına yanlarındakı bütün gözəl ətiqləri Həz. Ummu Həbibəyə göndərmələrini əmr etmişdi. Həz. Ummu Həbibənin mehri də bütün cəhizləri də Nəcəsi tərəfindən təmin edilmişdir.

Nikahın sabahısı günü Ummu Həbibə Nəcəsinin təmin etdiyi gəmilərdən birinə minərək digər mühacirlərlə birlikdə Mədinəyə yola çıxdı. Car limanına qədər gəmilərlə gəldikdən sonra, dəvələr-lə yola davam edib Mədinəyi Münəvvərəyə çatdı-lar. Həz. Ummu Həbibə Mədinəyə gəldiyində Həz. Peyğəmbərə nikah mərasimindən danışmış, özünə hədiyyə edilən gözəl ətiqləri Ona (s) göstərmişdi. Rəsulullah (s) da bunların istifadə edilməsini qada-ğan etməmişdi.

Ummu Həbibə Anamızın Əxlaqi Keyfiyyətləri

Ummu Həbibə anamız imanda səbir və sədaqət mükafatını dünyada ikən gördü. Möminlərin anası oldu. Çəkdiyi əzab və cəfaları unutturacaq bir sevgiyə qovuşdu. İki cahan günəşi peyğəmbərimizin (s) səadət xanasında xoşbəxt bir həyat yaşadı. Hü-zur və səadət içində dörd il keçirdi. Ummu Həbi-bə anamız qovuşduğu bu nemətin şükrünü yerinə yetirə bilmək üçün Rəsulullah (s) olan xidmətin-də son dərəcə diqqətli və həssas davrandı. Onun sevgisində və xidmətində fani oldu. Onun sevgisi-

ni çox üstün tutdu. Oturduğu əşyaya belə hörmət etdi. Hər davranışında, hər sözündə bu həssaslığı göstərdi. Atası ilə arasında keçən bu hadisə onun bu incə düşüncəsini və həssaslığını bir ibrət lövhəsi olaraq nə gözəl göstərməkdədir.

Hadisə belə cərəyyan etmişdi:

Məkkəli müşriklər Hüdeybiyə sözləşməsini pozduqdan sonra narahatlığa qapılıb, sözləşməni yeniləmək istədilər. Bu iş üçün o zaman hələ müsəlman olmamış Əbu Süfyanı Mədinəyə göndərdilər.

Əvvəlcə Hz. Əbu Bəkir və Hz. Ömər ilə görüşdü. Onlardan özünə bu mövzuda kömək tapa bilmədi. Qəmli bir şəkildə qızının qapısını döydü. Atasını birdən qarşısında görən Hz. Ummu Həbibə anamız bir anlıq nə edəcəyini bilmədi. İçəriyə dəvət edib etməməkdə tərəddüd etdi. Bir müddət düşündükdən sonra evə dəvət etdi. Nə də olsa atası idi. Əbu Süfyan yorğun idi. Uzun və yorucu bir yoldan gəlmişdi. Yerdəki döşəyə oturmaq istədi. Lakin qızı icazə vermədi. Çünki o, Peyğəmbərimizin (s) hər zaman üzərində oturduğu bir döşək idi. Atası qızının bu etdiyinə bir məna verə bilmədi və belə dedi:

Qızım anlaya bilmədim sən döşəyi mənə layiq görmürsən, yoxsa mənimi döşəyə layiq görmürsən?

Hz. Ummu Həbibə anamız atasına etdiyi işin şüurunda olduğunu söyləyərək bu ibrətli cavabı verdi:

- Ata bu Rəsulullahın (s) döşəyidir. Sən bu mübarək yerə oturmağa layiq deyilsən. Müşrik bir adamın Rəsulullahın döşəyində oturmasına könülüm razı olmaz. Əbu Süfyan qızının dininə bağlılığına, Peyğəmbərə (s) qarşı olan sevgisinə heyrət etdi.

Daha əvvəl də qeyd edildiyi kimi, Əbu Süfyan müsəlman olmasa da, Həz. Peyğəmbərin (s) öz qızı ilə evlənməsindən sonra müsəlmanlara qarşı qəlbi yavaş-yavaş yumşalmışdı. Bu hadisədən əvvəl Cənabı Haqq bu ayəni vəhy etmişdi. “(Ey möminlər!) **Ola bilsin ki, Allah sizinlə düşmənçilik etdiyiniz kimsələr** (Məkkə müşrikləri) **arasında** (onları islam dininə gətirməklə) **dostluq** (məhəbbət) **yarat-sın. Allah hər şeyə qadirdir. Allah bağışlayandır, rəhm edəndir.**”³

Zamanla qəlbi yumuşalan Əbu Süfyan Məkkənin fəthində müsəlman oldu.

Məkkənin fəth edildiyi gün Rəsulullahın (s) qadınlarla etdiyi sözləşməsində xanımı Ummu Həbibə də iştirak edirdi. O da digər xanımlar kimi beyət etdi.

Peyğəmbərimizin (s) vəfatından sonra səhabələr Həz. Ummu Həbibəyə çox hörmət göstərərdi. Həz. Ömər ona, dolanışığını təmin edə bilməsi üçün illik maaş bağladı.

Ummu Həbibə çox kamilə bir xanım idi. Peyğəmbərimizdən (s) bir çox hadisəyə şahid olub otuz

3. Mumtəhinə surəsi, 60/7

hədisi şərif rəvayət etdiyi bildirilməkdədir (Bəzi qaynaqlarda 65 hədis rəvayət etdiyi bildirilir).

Ummu Həbibənin Rəvayət Etdiyi Hədislərdən Bəziləri

Hz. Ummu Həbibə hədisi şəriflərə çox diqqət yetirərdi. Bu xüsusda onunla məsləhətləşərdilər. Qardaşı oğlu Əbu Sufyan ibni Səidə dəstəmazlı olmağı tövsiyə edib bu hədisi-şərifini rəvayət etdi: *“Hər kim bir şey bişirəcək olsa, dəstəmaz alsın”*.

Ummu Həbibə *“Bir kimsə hər gün on iki rükət nafilə namaz qılsa, o kimsə üçün cənnətdə bir ev hazırlanar”* hədisi-şərifini rəvayət etdikdən sonra *“Mən bunu eşitdikdən sonra, o namazları həmişə qılıram.”*- demişdir.

Ummu Həbibədən rəvayət olunan başqa bir hədisi şərifdə *“Allaha və axirət gününə inan bir qadına, əri öldüyü zaman dörd ay on gün yas tutmasından başqa heç bir ölü üçün üç gündən çox yas tutması halal olmaz”*, - buyurulmuşdur. Bununla islamda yas mərasiminin üç gündən artıq olmadığını bildirmişdi.

Hz. Ummu Həbibənin Vəfatı

Hz. Ummu Həbibə qardaşı Müaviyənin xilafəti dövründə yetmiş yaşında ikən (bəzi qaynaqlarda 73 keçir) hicrətin 44-cü ilində Mədinədə vəfat etdi. Hz. Aişədən gələn bir xəbərə görə Hz. Ummu Həbibə ölüm döşəyində ikən Hz. Aişəni çağırırdırmış və: *“Aramızda müəyyən anlaşılmazlıqlar və incinliklər olmuşdur. Bu mövzuda olanlardan ötrü Allah məni və səni bağışlasın”*, - demişdir. Hz. Aişə

də: "Haqqımı halal etdim",- deyincə, Hə. Ummu Həbibə: "Məni çox sevindirdin, Allah da səni sevindirsin", - demişdir.

O, sevgisi, səmimiyyəti və nəzakətində son nəfəsinə qədər nümunə oldu. Davranışlarında nəzakət və gözəl əxlaqı heç bir zaman əldən buraxmamaya səy göstərdi. Fani dünyadan əbədi aləmə bu nəzakətli davranışıyla köçüb getdi.

Cənnətul Baqi qəbiristanlığına dəfn edildi.

Allah ondan razı olsun.

H. Meymunənin Nəslı və Ailəsi

H. Muhammədin (s) xanımlarının sonuncusu Meymunə binti Haris bin Hazn əl-Hilaliyyədir. Onun nəslı tam olaraq belə verilir:

Meymunə binti Haris b. Hazn b. Buceyr b. Huzm b. Ruveyb b. Abdullah b. Hilal b. Amir b. Sasa b. Muaviyə b. Bəkr b. Mansur b. İkrimə b. Hafsa b. Qays b. Mudar əl-Amiriyyə əl-Hilaliyyə.

Qurani-Kərimin “möminlərin anası”¹ xitabıyla şəərəflənən xanımlardan ən sonuncusu olan H. Meymunənin 590-cı ildə Məkkədə doğulduğu bildirilir. Anası Hind (Havlə) bintu Avf b. Zuheyr b. Harisdir.

O, Peyğəmbərimizin (s) “möminə bacılar” olaraq adlandırdığı doqquz bacıdan birisi olan Haris qızı Bərrədir. Əsl adı Bərrə olan bu anamızın adını sonradan Rasullullah (s) “Meymunə” olaraq dəyişdirmişdir. Bərrə, “qüsursuz, xeyirli qadın” mənasına gəlir. Bu isə, insanın öz-özünü tərifləməsi kimi anlaşıldığı üçün Peyğəmbərimiz (s) sanki bu adı dəyişdirərək bizə də bir mesaj göndərmişdir. Muhammədul Əmin olan H. Muhamməd (s), yeddi ildən sonra, nəhayət qorxusuzca, əman içində

1. Əhzab surəsi, 33/6.

Məkkəyə girə bilməsinin 'meymənəti' - uğuru mənasında ona, "Meymunə" adını vermişdir.

Hz. Meymunənin Əsma binti Umeyş adlı bacısı Hz. Cəfər bin Əbi Talibin (Cəfər Təyyar) xanımı idi. Digəri isə Uhudda şəhid olan Həməzə bin Abdulmuttalibin yoldaşı Səlma binti Umeyşdir. Bu iki bacısı ana bir, ata ayrı bacılarıdır. Özündən böyük olan doğma bacısı Ummul-Fadl isə, Abbas b. Abdulmuttalibin həyat yoldaşıdır. Bu xanım, Hz. Xədicədən sonra müsəlman olan ilk qadın idi. Eyni zamanda, kələni döydüyü üçün vurub Əbu Ləhəbin başını yaran cəsür möminə xanım da odur.

Məkkədə Bəni Hilal qəbiləsinə mənsub olan Hz. Meymunə cahiliyyə dövründə Məsud bin Amr bin Umeyr-əs-Səqafi ilə evlənmişdi. Ondan ayrıldıqdan sonra Əbu Ruhm bin Abduluzza ilə nikahlanmış, daha sonra ikinci yoldaşı öldüyü üçün dul qalmışdı.

H. Muhammədin (s) H. Meymunəylə Nikahı və Mehri

Rəsulullah (s) 629-cu (h. 7) ildə Xeybərin fəthindən sonra Zilqədə ayında Ümrətul Qəza niyyətiylə yola çıxdı. Cuhfədə ikən Hz. Abbasla görüşdü. Bu görüşdə Hz. Abbas: *"Ya Rəsulallah! Bərrə binti Haris dul qaldı. Onu özünə xanım olaraq alsan olmazmı?"* - deyə təklif etdi. Bundan sonra Hz. Muhamməd (s) Əbu Rafi ilə Ənsardan bir nəfəri Məkkəyə elçiliyə göndərdi. Hz. Meymunə, Hz. Muhammədin (s) elçilik xəbərini aldığı zaman dəvəsinin üzərində idi. Elə oradaca: *"Dəvə də, üzərindəki də Rəsulullahındır*

(s)", - deyə cavab verdi. Özünü Peyğəmbərimizə (s) hədiyyə etdi. Bu evlilik hazırlıqları üçün edilməli olan işləri də bacısı Ummul Fadla, o da həyat yoldaşı Hz. Abbasa tapşırırdı. Bununla da Hz. Abbas Hz. Meymunənin nikahlanmasında vəkil oldu. Bu ərəfədə Hz. Meymunənin 36 yaşı vardı.

Hz. Abbas Peyğəmbərimizdən (s) bir rəvayətə görə, 400 (dörd yüz) və ya 500 dirhəm mehir alaraq öz evində Hz. Meymunəni Rəsulullahə nikahlandı. Nikahın Mədinədə bağlandığını nəql edən rəvayətlər olsa da, Məkkədə bağlandığını bildirən rəvayətlər üstünlük təşkil etməkdədir. Fikrimizcə, də bu görüş daha doğrudur. Çünki nikah olmuşdur ki, Hz. Muhəmməd, toy mərasiminin də Məkkədə edilməsini istədi. Müşriklər icazə vermədiyi üçün, oradan çıxdıqdan sonra Sərifdə edildi. Buxarinin nəql etdiyi İbn Abbasdan gələn rəvayət də bu fikri təsdiqləyir. Hədis-i Şərifdə belə buyurulur: *"Nəbi (s) Hz. Meymunəni ihramlı ikən (Məkkədə) nikah edib, ihramdan çıxdıqdan sonra da zifaf olmuşdur. Meymunə Sərifdə vəfat etmişdir."*

Mehrin miqdarına gəlincə, Əsqəlaninin və İbn Hişamın verdiyi məlumata görə, 500 (beş yüz) dirhəmdir. Bəzi qaynaqlarda isə, ona mehir verilib verilmədiyi mövzusu mübahisəli olsa da, İbn Kəsir və onun kimi düşünən digər alimlər mehirin verilməsi olduğuna dəlil olaraq Əhzab surəsi 50-ci ayədə: **"Ey Peyğəmbər! Mehirlərini verdiyin xanımlarını sənə halal etdik... və bir də Peyğəmbər onunla evlənmək istədiyi təqdirdə özünü Peyğəmbərə**

hədiyyə edən mömin qadını,...”² ifadəsiylə bəhsi keçən mömin qadının Hz. Meymunə olduğunu göstərirlər.

H. Muhammədin (s) Qəza Ümrəsindən Sonra Məkkədən Çıxması

H. Muhamməd (s) Hudeybiyyə müqaviləsinə əsasən 3 gün ərzində Umrə ziyarətini başa çatdırıb Məkkədən çıxmalı idi. Rəsulullah (s) Umrə ziyarətini etdikdən sonra, toy mərasimini də Məkkədə etmək istədi. Peyğəmbərimizin (s) məqsədi Qureyşi İslama isindirmək, daha dostca bir əlaqə qurmaq idi. Bununla da, küfrdə inadçı davranan bu camaatın İslam dininə girərək qurtulanlardan olmalarını arzulamışdı.

Bu arzusunu həyata keçirmək üçün, O, Qureyş müşriklərinə: *“istəsəniz ailəmlə evlənmə mərasimi etmək üçün burada üç gün də qalım və toy ziyafətinə sizi də çağırım?”* - deyər Hz. Osmanla xəbər göndərdi. Aradakı düşmənliyi sona çatdıracaq bu təklif qarşısında Qureyş müşrikləri tam əksini etdilər. Belə ki, Hz. Əlinin yanına gəldilər və *“Artıq, yanımızdan ayrılıb gedin! Müddət dolmuşdur! – deyər, - get ağana söylə!”* - dedilər. Bununla da kifayətlənməyib, Hz. Muhammədi (s) öz yurdundan qovmaq üçün Huvayt b. Abduluzza və Süheyl b. Amr adlı iki təmsilçi göndərdilər.

Peyğəmbərimiz Mədinəli Müsəlmanların məclislərindən birində oturub danışdığı vaxtda, Qureyş təmsilçiləri *“Ya Muhamməd! Müddətin dol-*

2. Əhzab surəsi, 33/50.

muşdur. Artıq yanımdan çıx get,!”- dedilər. Bunun cavabında O, gözəl əxlaq nümunəsi: “Mən sizdən bir qadını nikahlamışdım. Onunla evlənmə mərasimini edənə qədər qalmağımdan sizə nə zərər gələr ki? Nə olardı, qoysaydınız toy mərasimini sizinlə birlikdə etsəydim, toy yeməyində siz də iştirak etsəydiniz? Belə etmək sizə yaraşmazdı?”- buyurdu. Qureyş təmsilçiləri isə: “Sənin toy yeməyində iştirak etmək bizə lazım deyil! Bizə nə sən, nə də toy yeməyin lazımdır! Tez çıx get artıq yanımdan! Topraqımdan mütləq çıxıb gedəcəksən, - deyər aramızda müqavilə bağlamadıqmı? Artıq o üç günlük müddət də dolmuşdur”, - dedilər.

Bu sözlərə dözməyən səhabə Sad b. Ubadə müşrik Süheyl b. Amr “... Yalan deyirsən! Bura nə sənin torpağıdır, nə də atanın torpağıdır! Vallahi O, buradan ancaq müqaviləyə uyaraq, öz razılığı ilə gedər. Yoxsa zorla çıxıb getməz!” - dedi. Sad b. Ubadənin bu sözləri qarşısında Huvaytib b. Abduluzza və Süheyl b. Amr qorxdular və susdular. Peyğəmbərimiz (s) gülümsədi. Sonra da “Ey Sad! ... qövmümüzdən bizi ziyarətə gələnləri incitmə!” -deyə buyurdu. H. M. (s): “Müsəlmanlardan heç kəs axşam burada qalmayacaq, yola çıxacaqdır!” - deyər camaata bildirməsini Əbu Rafiyə əmr etdi. Özü də dərhal dəvəsinə mindi və hazırlanıb çıxmağa yetişən müsəlmanlarla birlikdə Məkkədən ayrılaraq Sərif adlı yerdə gözlədi. Geridə qalan müsəlmanlar da gəlib çatdılar, toplandılar.

H. Meymunənin Məkkədən çıxarılmasını H. M. (s) Əbu Rafiyə tapşırırdı. Əbu Rafi axşama qədər H. Meymunənin köç hazırlığı

ilə məşğul oldu. Peyğəmbərimizin ardınca axşam çıxan qrupla birlikdə Məkkədən yola çıxdılar. Yolda müşriklər möminlərə sataşdılar. Etdikləri bu hərəkət qarşısında Əbu Rafi onlara: *“Siz bizdən nə istəyirsiniz? Budur, Vallahi, süvarilər və silahlar Batnı Yəcəcdə gözləyir!”*³ Siz müqaviləni pozmaq mı istəyirsiniz?” - dedi. Bundan sonra müşriklər başlarını aşağı salaraq qayıdıb getdilər. Nəhayət, Əbu Rafi və yanındakı qrup Batnı Yəcicə gəldilər. Oradakı süvarilərlə birlikdə bütün gecə yol getdilər. Axır ki Sərifə çatdılar. Hz. Meymunənin Məkkədə baş tutmayan toy mərasimi və zifaf elə burada oldu.

Hz. Meymunə, Hz. Muhəmmədin (s) nikahıyla şəərəflənərək son xanımı oldu. Peyğəmbərimiz bundan sonra bir daha evlənmədi.

Meymunənin Vəfatı

Möminlərin anası Hz. Meymunə Məkkədə xəstələndi: *“Məni Məkkədən çıxardın! Çünki, Rəsulullah mənim Məkkə xaricində bir yerdə vəfat edəcəyimi xəbər verdi”,* - dedi. Onu Məkkədən çıxartdılar və Rəsulullahla evlilik mərasiminin qeyd edildiyi yerdə də vəfat etdi. Cənazə namazını bacısı oğlu Hz. Abdullah bin Abbas qıldırdı. Qəbrə də İbn Abbas ilə Zeyd bin Asəm endirdilər.

Hz. Meymunənin vəfat tarixi haqqında fərqli görüşlər var. Əsqəlaninin bildirdiyinə görə bir rəvayətdə h. 51-ci ildə vəfat etmişdir. Onun bildirdi-

3. Hz. Muhəmməd (s) tədbir məqsədi ilə silahlı dəstə ilə yola çıxmışdı. Bu dəstə Məkkəyə üç mil yaxınlıqda olan Batnı Yəcəcdə gözlədilər.

yinə görə Hz. Meymunənin vəfatı haqqında söylənən h. 49, 61 və 63-cü il tarixləri doğru deyildir. Çünki bir rəvayətdə h. 51-ci il başqa rəvayətdə isə h. 61-ci ildə vəfat etdiyi bildirilsə də, Əsqəlani birinci rəvayəti daha doğru hesab edir və öz fikrini belə sübut edir: İkinci rəvayətdə eyni zamanda, Hz. Meymunənin Peyğəmbərimizin ən son vəfat edən xanımı olduğu bildirilir. Bu isə digər üzərində ittifaq edilən rəvayətlərin verdiyi məlumatlara ziddir. Yenə Əsqəlaninin bildirdiyinə görə, Hz. Aişə 60-cı ildən əvvəl vəfat etmişdir. Nəticə olaraq, ikinci fikrin deyil, birinci fikrin doğru olduğunu, yəni, Hz. Meymunənin H. 51-ci ildə vəfat etdiyini qəbul edir.

Səhabənin Möminlərin Anasına Hörməti

Yuxarıda qeyd etdik ki, Hz. Meymunənin cənazə namazını Abdullah bin Abbas qıldırmışdır. Eyni zamanda, orada olanlardan Ata b. Əbi Rəbahdan gələn rəvayətə görə də, İbn Abbas, cənazəni ehtiyatlı götürmələri mövzusunda orada olanları xəbərdar etmişdir. Bu bərdə olan hədis-i şərif Buxarinin və Müslimin üzərində ittifaq etdikləri hədisdir. Hədisin mətni belədir:

Ata b. Əbi Rəbah demişdir: *“Şərifdə, Hz. Peyğəmbərin (s) xanımı Hz. Meymunənin cənazəsində idik. İbn Abbas: “Bu, Hz. Peyğəmbərin (s) xanımının cənazəsidir. Cənazəni qaldırarkən silkəlməyin, titrətməyin, yumşaq davranın...”,- dedi.”*

Burada diqqətə layiq odur ki, səhabələrin Peyğəmbərimizə (s) sevgisi, onun xanımlarına, Qurani-Kərimin ifadəsiylə “möminlərin analarına”

olan hörməti hər zaman, hətta aralarında Hz. Mu-hamməd (s) olmasa belə, qüsursuz idi. Bəs biz necə eyni qüsursuzluqla sevib, saya bilirikmi, layiqincə tanımağa çalışırıqmı onları?! Unutmayaq ki, Qura-ni-Kərim Peyğəmbər (s) xanımlarının 'möminlərin anası' olduğuna hökm vermişdir. Bilirik ki, içindəki bir hökmü belə inkar etsək, iman əsaslarından biri olan "kitablara iman" əksik olar. Buna görə də, imanımız əksik olar, iman etmiş olmarıq.

İslam dininin qadına verdiyi dəyər hər bir möv-zuda özünü göstərdiyi kimi, bu üstünlük, 'ana' mövzusunda daha çox biruzə verir. Bu barədə, həm kitabımızın, həm də Peyğəmbərimizdən gələn hədislərin verdiyi məlumatlar kifayət qədərdir. Bizim borcumuz isə, ən az heç olmasa öz anamız qədər, birini digərindən ayırmadan sevmək, onlara hörmət etməkdir. Analarımıza layiqincə davranmaq eyni zamanda Peyğəmbərimizə sevgi, Kitabımıza itaətdir. Onların üstünlüklərini oxuduğumuz zaman, Allah-Təalanın Peyğəmbərimizə (s) layiq gördüyü xanımların İslamın yaşanaraq təbliğindəki, digər qadınların dini doğru öyrənmələrindəki rolu inkar edilə bilməyəcək qədər çoxdur.

Hə. Meymunənin Fəzilətləri

Hə. Meymunədən bir rəvayətə görə 76, başqa bir rəvayətə görə, 46 hədisi-şərif rəvayət edilmişdir. Bunlardan yeddisi Buxari və Müslimin ittifaq etdikləridir (yəni hər iki qaynaqda keçən eyni hədislər), biri yalnız Buxaridə, beşi də yalnız Müslimdə möv-cuddur, altmışı isə Əhməd bin Hənbəldə yer almışdır. Kutubi-Sittədə olanların sayı qırx altıdır. Böyük

bir ehtimalla buna görə də, yuxarıda bəhs etdiyimiz bəzi qaynaqlar Hz. Meymunədən gələn rəvayətlərin sayının qırx altı olduğunu yazır.

Hz. Meymunənin rəvayət etdiyi hədislər daha çox heyz, qüsl, namaz, nikah haqqındadır. Xüsusilə, heyz mövzusunda ondan nəql edilən hədislərin çox böyük əhəmiyyəti vardır. Çünki heyzli qadına toxunmaq olarmı, olmazmı məsələsi, ondan gələn rəvayətlə (toxunula bilər, hətta bunun normal bir şey olduğu) öz həllini tapmışdır. Hədisi-şərifdə belə buyrulur: *Nəbiyyə Əkrəmin (s) xanımı Meymunə belə demişdir: "Bəzən elə olurdu ki, mən heyzli ikən, Nəbiyyə Əkrəm (s) həsir səccadəsi üzərində namaz qılarkən ... paltarının bəzi yerləri mənə dəyərdi"*

Hz. Meymunədən hədis rəvayət edən şəxslərdən bəziləri bunlardır: Hz. Abdullah bin Abbas, Abdullah bin Şəddad, Abdurrahman bin Saib, Ubeydullah əl-Hulani, İbn Cüreyc və s.

Afzalurrahman Müsnəddən belə nəql edir: *"Meymunə xeyirsevər bir qadın olduğu üçün və kölələri azad etməyi çox istədiyi, hər fürsətdə də bu arzusunun həyata keçirtdiyinə görə, Hz. Peyğəmbər (s): "Allah səni bu xeyrin səbəbiylə mükafatlandırsın", - deyər dua etmişdir."* Bundan əlavə, yenə müəllif, həm Müsnəddən, həm də Buxaridən aşağıdakı hədisi nəql edir: *"Bəzən borc alar və xeyir işlər üçün xərcləyərdi. Bir dəfə çox borclanmışdı. Bunu necə ödəyəcəyini soruşduqlarında da Rəsulullahdan (s): "Borcunu ödəmək niyyətində olan elə bir qul yoxdur ki, ona Allah Azzə və Cəllə tərəfindən yardım olunmasın"* hədisi şərifini rəvayət etdi.

Dini əmrlərə və qadağalara da çox diqqətli yanaşardı.”

H. Muhammədin (s) H. Meymunəylə Evliliyinin Səbəbləri Haqqındakı Görüşlər

H. Muhammədin (s) H. Meymunəylə evliliyinin səbəb və hikməti haqqında M. Hamidullah əsas iki səbəbin üzərində durur.

Birincisi, H. Meymunənin hər biri ayrı qəbilələrin qabaqcıl şəxsiyyətləriylə evlənmiş səkkiz bacısı vardır. Belə ki, H. Meymunənin anası Hindin sahib olduğu kürəkənlər kimi şəxslərə o zaman qədər başqa heç bir ərəb qadını malik olmamışdır. Hətta Ziya Kazıcının bildirdiyinə görə, onun haqqında el arasında belə deyilirdi:

“İxtiyar qadınların ən bəxtəvəri, yer üzündəki bütün kürəkənləri yığıb başına.” Həqiqətən də, kürəkən baxımından o, dünyanın ən şərəfli və etibarlı qadını idi. Baxdığımız zaman, başda H. Muhamməd (s) olmaq üzərə bir çox yüksək şəxsiyyət onun qızlarının həyat yoldaşları idi. Bunlar: H. Peyğəmbər (s), Cəfər b. Əbi Talib, H. Əbu Bəkr, H. Əli, Allahın aslanı və Uhud şəhidi olan H. Həməzə, H. Abbas, Vəlid b. Muğirə, Ubeyy b. Xələf əl-Cumahi və Ziyad b. Malik əl-Hilalidir. Peyğəmbərimiz, məhz bu şəxslər vasitəsiylə İslamı gücləndirmək və yaymaq istəyirdi.

İkincisi isə, H. Muhamməd (s) Mədinə ilə (yəni İslamla) Məkkə arasında bir uzlaşma və razılaşma meydana gətirmək istəyirdi. Hudeybiyyə sülh müqaviləsinin şərtlərinə əsasən, Məkkədə üç

günün sonunda geri qayıtmalı idi. Buna görə də ediləcək toy mərasimi orada bir müddət daha qalmaq üçün bir səbəb olacaqdı. Bununla da, arada yaxınlaşma baş verəcəkdi. Yuxarıda bəhs etdiyimiz kimi, müşriklər buna imkan vermədilər.

Bunlardan başqa, daha əvvəl də qeyd etdiyimiz kimi, Hz. Meymunədən nəql edilən hədislərin çoxu İslam fiqhində heyz kimi mühüm yer tutan bir mövzuya işıq tutur. Bu da, bu evliliyin günümüzə qədər davam edən faydalarındandır.

Allah ondan razı olsun!

Hz. Mariya

Hz. Mariya əl-Qıbtiyyə

**Mariyə binti Şemun əl-Qıbtiyyə Allah
Rəsulunun cariyəsi**

Allah Rəsulunun (s) xanımları haqqında məlumat verilərkən Hz. Mariya (cariyəsi olsa da) zövcələri arasında zikr edilmədən keçilməz. Çünki Misir Kralı Mukavkısı Peyğəmbərimizə (s) onu cariyə kimi hədiyyə etmişdir. Allah Rəsulunun (s) Hz. Xədicən başqa heç bir xanımından uşağı olmamış, ancaq Hz. Mariyadan İbrahim adlı oğlu dünyaya gəlmişdir.

Təbii ki, İbrahimin dünyaya gəlməsiylə Hz. Mariya “Ummul-Vələd” yəni “möminlərin anaları” statusuna keçməsiylə cariyəlikdən azadlığa qovuşmuşdur.

İslamda belə bir şərt vardır ki, bir cariyə, yəni kölə qadın öz ağasından uşaq dünyaya gətirərsə, həmin qadının cariyəlik hökmü üzərindən götürülür, artıq o digər qadınlar kimi öz azadlığına qovuşaraq köləlikdən qurtarmış olur.

Bütün qaynaqlarda Mariya əl-Qıbtiyyə adı ilə keçən Mariya binti Şemun, Misirin Said bölgəsindən Hənf deyilən kənddəndir. Bu kənd Misirin Said bölgəsində Eşmunin qarşısındakı Nil çayının şərq tərəfində olan Ənsinaya yaxın bir kənddir.

Hz. Mariya Misirli bir qadındır. Bir çox müəlliflərin bildirdiyi kimi o, Qipti nəslindəndir. Bacısı Şirinin verdiyi məlumata görə o, böyük ehtimalla İran əsillidir. Başqa tarixi mənbələrdə isə onun Yunan əsilli də olduğu qeyd edilməkdədir.

Atası Misirin Said bölgəsindən və Qibtiyyə deyilən yerli xalqdandır. Ancaq əslində O, İranlı və ya Rum ola biləcəyidə qeyd edilməkdədir. Anasının xristian bir Rum olduğu bildirilmişdir.

Hz. Peyğəmbər (s) hicrətin VII (628) ilində qonşu ölkələri İslama dəvət etmək üçün hökmdarlara dəvət məktubları göndərmişdir. Bizans İsgəndəriyyə valisi və Misir Mukavkısı olan Cüreyc b. Minaya da səhabələrdən Xatib bin Əbu Bəltəanı göndərdi. Misir Mukavkısı məktubu oxuyub ona dəyər verməsinə baxmayaraq, Bizans imperatorundan çəkindişi üçün İslamı qəbul etmədi. Ancaq Peyğəmbərimizə (s) elçisi vasitəsiylə hədiyyələr göndərdi. Cariyələrindən Mariyə ilə bacısı Şirini (başqa mənbələrdə Sirin adı ilə də keçməkdədir) göndərdi. Bir rəvayətə görə, bunlarla bərabər başqa iki cariyəni Mariyanın əmisinin oğlu Məbur adlı xadimi, bundan başqa min misqal qızıl, qiymətli paltarlar, parçalar, gözəl ətirilər, məktub və bir qatır və s. hədiyyələr yolladı.

Mukavkıs Peyğəmbərimizə (s) ayrıca billurdan su qabı da göndərmişdir. Mukavkıs Xatibdən Peyğəmbərimiz (s) haqqında "Sürmə istifadə edirmi?" deyər soruşmuş, Xatib də: "Bəli! Güzgüyə baxar, saçlarını darayar, səfərdə belə sürməsinə, darağını, güzgüsünü, misvaqını yanından ayırmaz", - demişdir. Mukavkısın Peyğəmbərimizə qatırla bərabər uzunqulaq da göndərdiyi bildirilməkdə-

dir. Qatıra Döldül, uzunqulağa isə Ufeyr, Yafur adı qoyulmuşdur. Hər ikisi də boz rəngli idi.

O günə qədər Ərəbistanda ağ rəngli qatır görülməmişdir. İslamda ilk görülmə ağ tüklü qatır, Döldül oldu. Peyğəmbərimiz (s) ona hədiyyə olaraq göndərilən billur qədəhdə su içərdi.

Peyğəmbərimizin (s) Misir Mukavkısına elçi olaraq göndərdiyi nümayəndəsi Əbu Bəltəa Peyğəmbərimiz (s) üçün verilən hədiyyələri və məktuba yazılan cavabı götürərək geri dönür.

Mukavkısın ölkəsində beş gün qalır. Oradan ayrılan Əbu Bəltəa Mədinəyə gəlib Allahın yer üzərindəki elçisinin hüsuruna çıxaraq olanları danışdı. Mukavkısın göndərdiyi hədiyyələri və məktubu Rəsulullah (s) təqdim etdi.

Mukavkis cavabında belə deyirdi: “Muhamməd bin Abdullaha qıptilərin böyüyü Mukavkis-dan! Salam olsun sənə..!

Bundan sonra deyirəm ki, məktubunu aldım oxudum. Məktubunda qeyd etdiyini və məni dəvət etdiyini şeyləri də başa düşdüm. Axır zaman peyğəmbərinin gələcəyini bilirdim; ancaq onun Şamdan çıxacağını təxmin edirdim! Elçini yola saldım. Sənə Qıptilərin yanında mövqeləri yüksək olan iki cariyə ilə başqa hədiyyələr də göndərdim. Minməyin üçün də qatır hədiyyə etdim. Sənə salam olsun! ”

Məktubu oxuyub qurtarandan sonra Allahın Rəsulu: “*Xeyirdən nəsibini almayan adam!.. Səltənətinin əlindən getməsinə qıymadı, halbuki üzərində titrədiyi səltənəti özünə qalmaqacaq*”, - buyurdu.

Mariyanın Mədinəyə Gəlməsi

Hz. Mariya və bacısı Şirin Mədinəyə doğru yola çıxması haqqında hadisə belə cərəyan edir: “İki bacı vətənlərindən ayrılmanın kədər və üzüntüsü içində idilər. Son nöqtəsi görünuncəyə qədər yurdlarını seyr etdilər. Uşaqlıqlarını və gəncliklərini keçdikləri bu diyardan ayrılmanın qəm qüssəsini hiss edərək göz yaşlarını saxlaya bilmədilər.

Xatib b. Əbu Bəltəa, bu iki gənc qızın ayrılıq və qürbət hissi yaşadıklarını başa düşərək təbii qarşıladi. Onlara öz ölkəsinin köklü tarixindən bəhs etdi. Əsirlər boyu Məkkə və Hicaz ətrafında olan qissələrdən danışdı. O, Sevgili Peyğəmbərimizə (s) dərin iman və sədaqətlə bağlı olduğundan sonra da sözü Uca Allahın yer üzərindəki elçilik vəzifəsini həyata keçirən Allah Rəsuluna gətirdi. Kainatın Fəxri sayılan Peyğəmbərimizə (s) olan məhəbbətindən elə gözəl şəkildə söhbət etdi ki, iki gənc qızın qəlbləri, eşitdikləri və öyrəndikləri İslamın kərim olan Peyğəmbərinə qəlbləri isindi. ”

Hz. Peyğəmbər (s) hədiyyələri qəbul edərək Hz. Mariya ilə özü evləndi, Şirini isə sahəbələrədən Hassan b. Sabitə verdi.

İslamla Şərəflənən Ömrün Səadətli Günləri

Peyğəmbərimizin (s) soy kökü olan Hz. İbrahimin xanımı, Hz. İsmayılın anası Həcər anamızın həm yerlisi sayılan həm də həyatlarında bənzərliyi olan Hz. Mariya, qıvrım saçlı, gözəl və cazibəli bir qadın olmuşdur.

Aşağıda veriləcək məlumatlara əsaslanaraq söyləmək olar ki, H. Mariya bir cariyə olaraq bir dövlət başçısının hədiyyəsiylə, yad diyara gələrək bir başqa böyüyün xidmətinə verilmişdir. Təbii ki, H. Mariya yeni ağasından necə münasibət görə-cək deyə narahat idi. Peyğəmbərimiz (s) onu digər xanımlarından fərqli olaraq, Mədinənin təmiz ha-vası olan Aliyə adı verilən yuxarı məhəllələrdən bi-rinə yerləşdirir. H. Mariya özünə göstərilən qay-ğıya görə Peyğəmbərimizin (s) yanında olmaqdan məmnun idi. H. Mariyanın islamı qəbul etməsiylə həm dünya, həm də axirət səadətinə qovuşmasına Peyğəmbərimiz (s) səbəbkar olmuşdur.

H. Mariya Mədinəyə gəldikdən sonra yaşadı-ğı sadə həyatından bir ilə yaxın zaman keçdi. Mari-ya H. Peyğəmbərin (s) göstərdiyi qayğıdan böyük bir sevinc hissi keçirirdi. Möminlərin anaları kimi Mariyanı Peyğəmbərimiz himayəsinə almış və qayğı göstərmişdir. Bu səbəblə o, bütün arzularını, varlığını və mənliliyini, qədərinin qarşısına çıxan bu böyük insanın şəxsiyyəti içində əridib yox etmişdi. Buna görə Peyğəmbərimiz onun həm ağası, həm sahibi, həm ailəsi və həm də vətəni idi. Bütün arzu-su onun sevgisini və razılığını qazanmaq idi.

H. Mariyanın həyatı ilə, H. İbrahimin xanımı olan Həcər anamızın həyatı arasında bənzərliklər çox idi. Ona görə də Həcər anamızın həyatını və “zəməzəm” suyunun fışqırma hadisəsini Peyğəm-bərimizdən (s) təkrar-təkrar dinləmək xoşuna gəlirdi. H. Mariya kimi Misirli H. Həcər fiziki görkəmi və xarakteri gözəl olan bir qadın idi. Onun Misir Mukavkısının Peyğəmbərimizə (s) göndərdi-yi bir cariyəsi olduğu kimi, H. Həcər anamız da H. İbrahimə ilk xanımı Sara tərəfindən verilən bir

hədiyyə idi. Hər ikisi də evlərinə girdiyi peyğəmbər xanımları tərəfindən qısqanılmışdır.

Hz. İbrahimin xanımı olan Sara anamız cariyyəsi olan Həcəri azad edib İbrahim evləndirmiş, ondan da İsmayıl dünyaya gəlmişdir. Beləliklə son Peyğəmbərin (s) nuru Muhəmmədi Nur, Hz. İbrahimdən Həcərə, ondan da Hz. İsmayıla keçmişdir. Sara anamız isə bu nurun ondan keçəcəyini düşünürdü. Buna görə kədərləndi. İbrahimə Həcər anamızı başqa bir diyara aparmasını söylədi. İbrahim də Allahın əmri ilə Həcər anamızı və hələ əmizdirməkdə olduğu oğlu İsmayılı kimsəsiz bir diyar olan Məkkəyə apardı. Onlara içi xurma dolu bir səbət və su dolu kuzə qoyub, irəlində fısqıracaq olan “zəməzəm” quyusunun yanına yerləşdirib özü geri döndü. Həcər anamız arxasınca: “Bizi buraya buraxmağın Allahmı əmr etdi?” - deyə soruşduğunda: “Bəli” cavabını alan Həcər anamız Allaha böyük təvəkkül və təslimiyyət göstərdi. Suları qurtaranda Hz. Həcər Səfa və Mərvə təpələri arasında yeddi dəfə qaçdı. Bu zaman “Zəməzəm” suyunun oğlu İsmayılın ayaqları altından fısqırdığını gördü. Beləliklə, Hz. Həcər oğlu İsmayılı Məkkədə yaşayaraq orada məskunlaşmışdır.

Həcər anamızın Hz. İbrahimdən İsmayıl adlı oğlu dünyaya gəldiyi kimi, Hz. Mariyanın da Peyğəmbərimizdən (s) İbrahim adlı oğlu dünyaya gəlməsiylə həyatı bənzərliklərinin biri də artmış oldu.

Hz. Mariyanın hamiləliyi barədə sevindirici xəbəri eşidəndə, Peyğəmbərimiz (s) sevinərək Uca Allaha şükr etdi. Allahın elçisi (s) Hz. Mariyanın zaman-zaman mədəsinin bulandığını, yemək və içməkdən kəsildiyi anları xatırladı. Bunları daha

əvvəl H. Xədicənin hər hamilə olduğu vaxtlarda gördüyü keçici halları idi. Ancaq O, Mariyada gördüklərini bədəninin bir sıxıntısından meydana gələn halsızlıqlar zənn etmişdi. Deməli, Mariyanın da bu halları yaşaması hamiləliyinin müjdəli halları imiş. Bu Allah-Təalanın Peyğəmbərimizə qısa müddət içində itirdiyi uşaqları Abdullah, Qasım, Zeynəb, Ruqiyyə, Ümmü Gülsümdən sonra gözəl ehşanı idi.

Beləliklə, Peyğəmbərimiz (s) H. Mariyanın ondan hamilə olmasıyla, yenidən ata olmanın sevincini yaşayacaqdı.

Peyğəmbərimizin Oğlu İbrahimin Dünyaya Gəlməsi

Hicrətin VIII ili Zilhiccə ayında Peyğəmbərimizin (s) oğlu İbrahim dünyaya gəldi. H. Mariyadan olan İbrahim Allah Rəsulunun (s) ən son dünyaya gələn övladı idi.

İbrahim, Mədinənin yuxarı tərəfində, AVALI deyə tanınan qismində anasına ayrılan bir xurma baxçasındakı evlərində həyata gözlərini açmışdı. Onun doğulması müjdəsini Peyğəmbərimizə (s), Mariyaya əbəlik edən Səlmə Xatunun əri Əbu Rafi xəbər verdi. Allahın Rəsulu (s) bu xoş xəbərin bildirilməsindən çox məmnun oldu və sevincindən Əbu Rafiyə uşağın adını nə qoyacağını açıqladı: “*O-na cəddim İbrahimin adını qoydum*”, - deyə buyurdu.

Dünyaya gələn İbrahimi süd anasına verdilər. Əmzikli Ənsar qadınları H. Peyğəmbərin (s) övladını əmizdirmək üçün yarışa girmişdilər. Nəhayət, Peyğəmbərimiz (s) nur kimi olan övladını Ümmü Bürdə Havlə binti Münzirə təslim etdi. H.

Peyğəmbər (s) İbrahimə süd analığı etdiyi üçün Ümmü Bürdəyə bu vəzifəsi səbəbiylə bir xurmaliq baxçası hədiyyə etdi. İbrahim vəfatına qədər onun yanında qaldı.

M. Asim Köksalın verdiyi məlumata görə Hz. Peyğəmbər (s) Hz. İbrahim dünyaya gəldikdən sonra Mariyanı azad etmişdir. Onun haqqında: *"Hansı kölə qadındır ki, ağasından bir uşaq dünyaya gətirincə azad olmuş, ölümündən əvvəl sərbəst buraxılmadıqca, ölməmişdir?"* - buyurmuşdur.

Hz. İbrahim dünyaya gəldikdən sonra Peyğəmbərimiz (s) Əbu İbrahim künyəsi ilə çağrılmışdır. Hz. İbrahim dünyaya gəldiyi zaman, Cəbrail gəlib: *"Əssəlamun aleykum, Ey Əbu İbrahim! - Salam olsun sənə Ey İbrahimin atası!"* -deyərək Peyğəmbərimizi salamlamışdır.

Peyğəmbərimizin (s) Kuf bölgəsinə yayılan bir miqdar davarları ilə Zülcədr otlağında yayılan sağmal dəvələri var idi ki, hər dəfə onlardan süd sağılandan sonra Mədinəyə gətirilir, Peyğəmbərimiz (s) həm özü içər, həm də oğlu İbrahimə içməsi üçün göndərərdi.

Peyğəmbərimiz (s) İbrahimin doğumunun yeddinci günündə əqiq qurbanı kəsdirib, İbrahimin saçlarını tərəş etdirərək saçı ağırlığında gümüşü yoxsullara payladır. Sonra da saçlarını torpağa basdırılmasını əmr edir. Uşağın saçını Əbu Hind tərəş etmişdir.

H_z. İbrahimin Doğumundan Sonra Baş Verənlər

H_z. İbrahimin Mariyadan dünyaya gəlməsi Peyğəmbər (s) xanımlarına ağır gəlmiş, Mariyaya olan qısqanlıqlarını artmışdı.

Bir gün Peyğəmbərimiz (s) İbrahimi qucağına alıb H_z. Aişənin yanına aparır. *“Buna bax! Necədir? Mənə oxşayırmı?”* - deyə soruşdu.

H_z. Aişə: *“Mən bir bənzərlik görmürəm”,* - demişdi.

Peyğəmbərimiz: *“Ağlığı və ya dolğunluğu ilə də mənə oxşamır?”* - deyə soruşunca da:

“Dəvə südü ilə kim bəslənərsə, ağ və dolğunluğu olur”, - demişdi.

Ənəs b. Malikdən edilən nəqlə görə: *“Mən ev xalqına qarşı Rəsulullahdan (s) daha çox şəfqətli olan kimsəni görmədim. İbrahim, Mədinənin Avalu deyilən bölgədə süd anasının yanında olurdu. Rəsulullah (s) uşağını görmək üçün oraya gedəndə biz də onun yanında gedərdik. İbrahimin süd atası dəmirçi idi. Onun evi, dumanlı ikən Rəsulullah içəri girər, oğlunu qucağına alar, öpər, oynadar sonra da geri dönərdi.”*

Peyğəmbərimizin Oğlu İbrahimin Vəfatı

Allahın Rəsulu H_z. Muhəmməd Mustafa (s) insanlar arasında ən şəfqətli və ən mərhəmətli idi. Hətta mərhəmətlilərin ən mərhəmətlisi olan Uca Rəbbimiz əsmail-hüsnasının təcəllisi olaraq eyni anda iki adı ilə heç bir peyğəmbərə xitab etməmiş,

sadəcə ən sevgili quluna, yəni Peyğəmbərimizə xitab etmişdir: “Bil mümininə Raufur Rahim”, - deyərək buyuraraq Tövbə surəsi 128-ci ayəsində Peyğəmbərimizin üstünlüyünü, çox şəfqətli və mərhəmətli olduğunu bizlərə də bildirməkdədir.

Sevgili Peyğəmbərimizin (s) qəlbi bir sevgi, şəfqət, mərhəmət dəryası idi. O, insanlığa bu qədər sevgi bəsləyirdisə, deməli, öz uşaqlarına da bu qayğının ən gözəlini verirdi. Ona müvəqqəti əmanət olaraq verilən övladlarına lazım olan diqqəti göstərirdi, onları Allah üçün sevib əzizləyirdi. *“Şəfqətin ən şirini övlada duyulanıdır.”* Peyğəmbərimiz (s) bir ata olaraq beş övladından bu dünyada əbədiyyən ayrılmanın üzüntüsünü yaşamış ancaq Allaha heç bir zaman üsyan etməmişdir.

Rəsulullah (s) altmış yaşlarına doğru Allahın Ona verdiyi hədiyyəsi oğlu İbrahimə sevgi, şəfqət göstərərək övlada necə münasibət bəsləmənin örnəyini göstərirdi.

İbni Sadın verdiyi məlumata görə, Peyğəmbərimizin (s) oğlu İbrahimin vəfatı ilə əlaqəli hadisəni belə rəvayət edir: “Hicrətin X ili, Rəbiül-əvvəl ayının 10-u çərşənbə günü Hz. İbrahim 16 ayına yeni keçmişdi. Bu sıralarda Peyğəmbərimiz (s) onun xəstələndiyi xəbərini aldı. Sevgili oğlunun anası Hz. Mariya ilə birlikdə olduqları bağ içindəki evlərinə getdi. Peyğəmbərimiz (s) **xəstə yatan nur kimi oğlunun gözlərində əvvəlki parlaqlığı və hərəkətli baxışları görmədi. Hər zaman hərəkətli və çevik bir uşaq olan İbrahim, o anda səssiz, sakit və dünyadan küsmüş kimi uzanmışdı. Bu hali ilə sanki əbədi aləmə köç edəcəyini ifadə etmək istəyirdi.** Bunu hiss edən Peyğəmbərimiz (s)

qucağında tutduğu sevgili oğlunun yavaş-yavaş süzülən gözlərinə baxaraq: *"Allahın təqdirinə qarşı əlimizdən bir şey gəlməz, ey İbrahim.."*, - deyə buyurdu. Az sonra İbrahim fani dünyaya gözlərini əbədi yumdu.

İbrahimin vəfatı zamanı 18 və ya 22 aylıq olduğu haqqında fərqli görüşlər vardır. O, Mazir oğulları yurdunda süd anası Ümmü Bürdə Havlə Binti Münzir b. Zeydin evində axirət aləminə köç etmişdir. Cənazəsini süd anası yumuşdur. Cənazə onun evindən alınıb kiçik tabuta qoyulmuş, cənazə namazını Peyğəmbərimiz (s) özü qıldırılmışdır. Sonra Baqi məzarlığına aparılıb orada Osman b. Mazunun qəbri yanında ona bir qəbir qazılmışdı. Peyğəmbərimiz şəxsən özü oğlunu qəbrə qoyaraq qəbrin üzərinə torpaq səpilməsini əmr etmişdir. Həmin gün gündüz olmağına baxmayaraq, hava qaralmış, günəş tutulmuşdu.

Muğirə b. Şübə nəql edir: "Rəsulullah (s) dönəmində oğlu İbrahim vəfat etdiyi gün Günəş tutuldu. Buna görə də xalq: *"İbrahim öldüyünə görə Günəş tutuldu"*, - dedilər. Rəsulullah *"Şübhəsiz Günəş və Ay bir kimsənin öldüyünə və ya dünyaya gəldiyinə görə tutulmaz. Əgər bunu görsəniz, namaz qılıb Allaha dua edin"*, - buyurdu.

Allah Rəsulunun (s) qızı Zeynəbin uşağı, Peyğəmbərimizin (s) qucağında son nəfəsini verərkən, Peyğəmbərimiz (s) nəvəsinin bu halını görüb gözləri dolur. Bunu görən xalq da ağlayır Rəsulullah (s) ağlamasının səbəbini belə açıqlayır. *"Həqiqətən, Allah, nə göz yaşı səbəbiylə, nə də qəlbin hüznənlənməsi səbəbiylə əzab etməz, sadəcə, -dilinə işarət etdi,- ancaq bunun səbəbiylə əzab və ya mərhəmət edər. Həqiqətən,*

ölü ailəsinin özünə ağlaması (bir qismi) səbəbiylə əzaba uğrayar”, - buyurdu.

Peyğəmbərimiz (s) istər oğlu İbrahim, istərsə də nəvəsi öləndə ağlamış, gözlərindən mərhəmət göz yaşları tökülmüşdür. *“Qəlb hüznünlənər gözdən yaş axar”, - deyə bildirmişdir.* Ölüsü ölənin fəryadı-fiğanla ağlamasını isə qadağan etmişdir. Bir qisim əzab görənlərin kimlər olduğunu Peyğəmbərimiz (s) belə açıqlamışdır: Onlar arxasınca ailəsinin fəryadla ağlamasını nəsihət etdiyi kimsələrdir.

Rəsulullah (s): *“Allahdan çəkin və səbr et! Səbir müsibətin gəldiyi ilk andadır. Həqiqətən, aldığı da, verdiyi də Allahındır. Onun qatında müəyyən edilmiş bir əcal vardır. Səbr et və səvabını Allahdan gözlə!” - deyə bu hədislərində bizlərə səbr göstərməyimizi buyurmuşdur.*

Rəhmət Peyğəmbəri (s) ümmətinə həyatın hər mərhələsində üsveyi-həsənə olduğu kimi, özündən əvvəl altı övladını qəbir evinə yola salmış və Allaha üsyan etməmişdir. Təbii ki, bir valideyn üçün ən ağır yaşadığı müsibətlərdən biri övladını itirməkdir. Ancaq onda qüssələndiyi üçün ağlaya bilər. Allaha üsyan edərək, saç-baş y olaraq ağlaması Peyğəmbərimiz (s) ümmətinə qadağan etmişdir.

Mariyanın Vəfatı

Hz. Mariya, sevgili oğlunun ölümünə görə öz evinə çəkildi. Səbr etməkdən başqa əlindən bir şey gəlmirdi. Vəfat edən oğlunun qəbrini tez-tez gedib ziyarət edərək təsəlli tapmağa çalışırdı. Peyğəmbərimiz də (s) oğlunun vəfatından sonra çox ömür sürmədi. Uca Rəbbinə qovuşdu. Hz. Peyğəmbərin (s) (miladi təqvimlə 8 iyun 632- ci il hicrətin 11-ci

ilində Rəbiül-əvvəl ayının 12 də bazar ertəsi günü Mədinədə) vəfatından sonra Hz. Mariya tamamilə təkliyə çəkildi. Bacısı Şirindən başqa heç kimlə görüşmədi. Ara-sıra oğlunun atası olan Hz. Peyğəmbərin (s) məsciddəki qəbrini və Baqi qəbirstanlığındakı oğlunun məzarını ziyarət edərdi. Bundan başqa evindən cölə çox çıxmazdı.

Hz. Peyğəmbərin vəfatından sonra digər xanımları aldığı kimi O da Beytul maldan özünə ayrılan bir miqdar mal ilə keçinərdi.

Hz. Mariya hicrətin 16-cı ilində Məhərrəm ayında vəfat etmişdir. Hz. Ömər xalqı toplayaraq cənazə namazını özü qıldırmışdır. Sonra Baqi qəbirstanlığına dəfn edilmişdir.

Allah ondan razı olsun. Amin.

Cariy lik

Qurani-Kərimdə *“m  m l k t  ym nukum”* ifadəsi ilə zikr edilən *“sağ  linin sahib olduqları”*¹ kölə mənasına gəlməkdədir. Bu hökmü aid olan kişilərə *kölə*, qadınlara isə *cariyə* deyilm kd dir.

 slamda k l lik tamamən qalxmamı dır. Çünki dünya durduqca savaşlar davam etməkdədir. K l l r də sava lardan qalan qənimət payı olaraq əsir d   rl r. Bunun üçün də  slam dinində k l lik tamamən qalxmamı , ancaq k l y  sahib olanların şərtləri   tinl  mı dır.

Bu gün dünyanın heç bir yerində k l lik yoxdur.  lk müsəlmanlar çox qədim dövrlərdən bəri davam edən və bütün dünyada yayılmış k l lik sistemini qəbul etmişdilər. Bunu onlar icad etməmişdilər.  slam nöqtəyi-nəzərdən k l lik nə bir cəzalandırma metodudur, n  çıxış yoludur, n  də ki, iqtisadi məqsədlərlə istifadə olunan mənfəətli müharibə q nim tl ridir. Muhamməd Hamidullahın fikrinə görə, bunun yeganə səbəbi, bəşəri duyğulara söykənən, çarəsiz insanları himayə altına alıb, m nf  hallarının islah edilməsi üçün imkan verilən *“islah evi”* kimi bir şey olmasıdır.

1.  hzab surəsi, 33/50

Belə halda onların vəziyyətləri yaxşılaşdırılıb, fikri və maddi baxımından özlərinə gəlmələri üçün imkanlar təmin olunur, onların sahiblərinin üzərinə kölələrini azad buraxma məsuliyyəti yüklənilir. Qanunən tələb olunan müəyyən bir elmi və mədəni səviyyəyə çatdıqda kölələr istəsələr, öz hürriyyətlərini geri ala bildirdilər. Məsələnin bir tərəfi bundan ibarətdir. Digər bir tərəfdən isə Qurani-Kərim kölələrin öz hürriyyətlərinə qovuşmağı təmin etmək məqsədilə sadəcə bir çox əmrlər və təlimatlar gətirməmiş, həmçinin İslam hökumətlərinə hər il müəyyən miqdarda kölənin azadlığına xərclənməsi üçün büdcədə müəyyən məbləğdə pul ayrılmasını şərt qoşmuşdur (Tövbə, 9/ 60). Bundan əlavə, Qurani –Kərim kölələr üçün “məcburi azad etmə” qaydasını da ortaya qoymuşdur.

Peyğəmbərimiz (s) insan haqlarının ən gözəl bəyannaməsi və dinin xülasəsi sayılan məşhur “Vida Xütbəsinə” kölələrə necə davranmaq lazım olduğunu bildirmişdir. Kölə sahibləri onlara yediyindən yedirmək, geydiyindən geydirməyi, bir qüsur işlədiyində bağışlamağı tövsiyə etmişdir.

Nikah əqdi olmadan bir qadın kölə (yəni cariyə) sadəcə öz ağasının əmri və qulluğu altındadır. Çünki evlilik (nikah) olsa, kişi öz xanımının bədənini üzərində sadəcə faydalanma haqqına da sahib olduğu halda, qadın kölənin sahibi öz cariyəsinin öz şəxsi üzərində də *mülkiyyət* hüququna sahibdir. Digər bütün insanlar hətta kölənin sahibinin oğlu belə, bu cariyə ilə cinsi münasibətdə ola bilməz. Kölə sahibi ondan uşağı olmayan cariyəsini sata

bilər. Kölə sahibi öz cariyəsinin başqa bir kişi ilə evlənməsinə icazə verə bilər. Ancaq belə olan halda sahibi cariyəsi ilə cinsi münasibətdə ola bilməz. Əgər hər iki tərəf kölədirsə, onlardan dünyaya gələn uşaq da kölə olaraq doğulur. Əgər yalnız kişi kölədirsə, uşaqlar hürr olurlar və anaya verilir. Ancaq ananın kölə olması halında cariyə ana ilə sahibi arasında doğulacaq uşağın ağaya verilməyəcəyi barəsində əvvəlcədən şərt kəsilibsə, anada qalır.

Cariyə bir qadının öz ağasından doğulan uşakları hürr doğulurlar və bu ana artıq “uşaq anası” adını alır. Hüquqən bu, sahibinin artıq həmin cariyəsini sata bilməyəcəyi, onu heç bir şəkildə başqa bir kişiyə verə bilməyəcəyi, hətta sahibi onu sağ ikən azad etməyibsə, onun ölümü ilə eyni anda cariyənin hüriyyətinə qovuşacağı mənasına gəlir. İslam hüququnda nikahlı azad bir zövcə ilə cariyə arasındakı ən böyük fərq cariyənin öz sahibindən nikahlı bir zövcə kimi miras alma haqqına sahib olmamasıdır.

Hz. Peyğəmbərin də (s) iki cariyəsi olmuş, bunlardan biri Mariya, digəri isə Reyhanədir. Təbii ki, Peyğəmbərimiz (s) hər nöqtədə örnək olduğu kimi, cariyələrlə gözəl münasibətilə də örnək olmuşdur.

Hz. Reyhanə Amr b. Hunafə

Müsəlmanlara Xəndək hərbində xəyanət edən Bəni Qurayzə yəhudiləri ilə edilən hərbin zəfərlə nəticələnməsində əldə edilən qənimətləri içində əsr düşən Reyhanə Peyğəmbərimizin (s) cariyəsidir.

Muhamməd Hamidullahın görüşünə görə, Bəni Qurayzə yahudilərindədir. Hz. Reyhanənin Bəni Qurayzədən Şemun b. Zeyd b. Qassamanın qızı olduğu bilinməkdədir. Bu haqda fərqli görüşlər vardır ki, onun Qurayzə yahudilərindən olduğu bildirilməsi ilə yanaşı, Bəni Nadir yahudilərindən də olduğu söylənməkdədir. Buna görə Bəni Nadirdən Zeyd b. Amr b. Hunafənin (və ya Kunafənin) qızıdır.

Bəni Qurayzə Hərbi

Rəsulullah (s) Mədinəyə gəldikdən sonra yahudilərlə razılaşma imzalayıb onların canlarını, mallarını, hürriyyətlərini qorunması üçün Mədinə vətəndaşı kimi qəbul edərək müqavilə bağlamışdı. Ancaq Qureyşlillərin qorxutmaları səbəbiylə Bəni Qurayzə müsəlmanlara qarşı üsyan etmişlər. Allah Rəsulu (s) yahudilərlə müqaviləni yeniləməyə çalışmış, Bəni Nadir yahudiləri bunu rədd etdiyindən Mədinədən sürgün edildilər. Fəqət Bəni Qurayzə müqaviləni yeniləmiş və əvvəlki şərtlərə görə yaşamağa davam etdilər. Bir müddət sonra Bəni Qurayzə, Qureyş müşrikləri tərəfindən başlayan Xəndək hərbində müsəlmanların əleyhinə açıq-açıqına döyüldülər. Bunun üçün Rəsulullah (s) Xəndək hərbi qurtardıqdan sonra müsəlmanlara silahlarını çıxarmamalarını əmr edərək Bəni Qurayzə üzərinə yürüyüş etdi. Onlar müsəlmanlara qarşı dirənməsəydilər, bağışlanacaqdılar. Ancaq onların dirənməsi səbəbiylə, müsəlmanlar Bəni Qurayzəliləri məğlub etməklə onlardan çoxlu qənimət əldə

edildi. Bu qənimətlər arasında əsir düşən Reyhanə də vardı.

Hicri 5-ci ildə Bəni Qurayzə qəbiləsi ilə baş verən müharibə nəticəsində o, Hz. Peyğəmbərə (s) qənimət payı olaraq düşmüşdü. Bir az tərəddüd etdikdən sonra islam dinin qəbul etmişdi. Bundan sonra da Hz. Peyğəmbər (s) ona evlilik təklif etmiş və beləliklə də, onun öz hürriyyətinə qovuşacağını bildirmişdi. Ancaq o, belə cavab verir: "Məni nikahlamaqdansa, cariyən kimi saxla! Mən bir cariyə olaraq qalmaq istəyirəm. Çünki hürri müsəlman qadınları kimi başımı örtüb, üzümə niqab örtmək isrəmirəm."

Allah Rəsulu (s) da onun bu təklif ilə razılaşdı. Beləliklə, o, öz əvvəlki evində qalmış həтта Mədinəyə belə ayaq basmadı.

Rəsulullah Onu bəyənilir və hər istəyini yerinə gətirirdi. Onunla olan evliliyi hicrətin altıncı ilində Məhərrəm ayında oldu. Hz. Peyğəmbər (s) Vida Həccindən geri dönərkən vəfat etmişdir. Rəsulullah Onu Baqi məzarlığına dəfn etdi.

Allah ondan razı olsun.

Hə. Peyğəmbərin (s) çox evlənmə səbəbləri

İslamdan əvvəl Ərəbistanda çox qadınla evlənməyin məhdudiyyəti olmadığı hamıya məlumdur. Lakin çox arvadlılıq daha çox qəbilə başçılarına məxsus bir xüsusiyyət idi. Digər kişilərin əksəriyyəti isə təkərvadlı idi.

Qədim İran, Çin, Brahma hüququnda, Babildə Hammurabi qanunlarında birdən artıq qadınla evlilik əsas qəbul edilmişdir. Roma hüququnda istifadə, yəni evli olmadan bir yerdə yaşamaq mövcud idi. Tövratda Davud Peyğəmbərin bir neçə qadınla evləndiyi qeyd edilir. İncildə birdən çox qadınla evlənməyi qadağan edən bir hökm yoxdur. Bu səbəbdən XVI əsrə qədər xristianlarda çox evlilik normal sayılırdı. Hətta filosof Herbert Spensərə görə XI əsrdə İngiltərədə kilsə, qadının başqa kişiylə müəyyən bir müddətlə istifadəyə verilə biləcəyi haqqında qanun çıxarmışdır.

Mənbələrdə qeyd olunan məlumatlara baxıldığına çox evlənmənin İslamdan əvvəl mövcud olduğu görülməkdədir.

Avropalılar və digər insanlar Rəsulullahın (s), çox evliliklərinin mahiyyətini öyrənib araşdırmadan lazımsız tənqidlər yağdırmaqdadırlar. Çox evlilik Tövrat, Zəbur və İncil zamanlarında da ol-

muşdur. Kadı Muhammed Süleyman, *Rahmətəl lil-Aləmin* kitabında verdiyi məlumata görə Tövratdakı hökmlər çox evliliyə təşviq etməkdədir. Əvvəlki Peyğəmbərlərin çoxunun birdən çox zövcələri olmuşdur. İbrahimin iki, Yaqubun və Musanın dörd, Davudun doqquz, bəzi qaynaqlarda bu sayıdan daha çox olduğu bildirilməkdədir.

İslamdan sonra çox evliliklərə nəzər salındığında ilk olaraq Peyğəmbərimizin (s) çox evlilikləri diqqət çəkməkdədir. Ancaq bu haqda incələndiyində görülməkdədir ki, çox evlənməni Peyğəmbərimiz başlatmayıb, bu əvvəlki dövrlərdə də rast gəlinən evlilik şəkillərindəndir. Allah Rəsulunun (s) evlənmə səbəblərinə nəzər salınsa, bir çox hikmətlər ortaya çıxmaqdadır. İlk əvvəl görək İslam neçə qadınla və hansı şərtlər altında evlənməyə icazə vermişdir.

İslam dörd qadınla evlənməyi bəzi şərtlərlə icazə verərkən, digər tərəfdən də tək qadınla evlənməyə təşviq etməkdədir. Ancaq dörddən çox qadınla evlənməyi də qadağan etmişdir. Bu haqda Allah-Təala Qurani-Kərimdə belə buyurur: **“Əgər yetim qızlarla (evlənəcəyiniz təqdirdə) ədalətlə rəftar edə bilməyəcəyinizdən qorxarsınızsa, o zaman sizə halal olan (bəyəndiyiniz) başqa qadınlardan iki, üç və dörd nəfərlə nikah bağlayın! Əgər (onlarla da) ədalətli dolanacağınızdan əmin deylsinizsə, o halda təkə bir nəfər (azad) qadın və ya sahib olduğunuz kənizlə evlənin** (yaxud: o halda təkə bir nəfər azad qadınla evlənin və ya əli-

nizin altında olan kənizlə kifayətlənin). **Bu, ədalətli olmağa daha yaxındır.”²**

Birdən çox qadınla evlənən kimsə, xanımları arasında ədaləti və bərabərliyi gözləmək məcburiyyətindədir. Onların yemə-içmələrində, geyim və rahatlığında fərq qoymamalıdır.

Hər birinin yanında eyni miqdarda qalmalıdır. Bunları etmək o qədər də çətin deyildir. Ancaq həyat yoldaşlarını eyni dərəcədə sevmək, sevgisini eyni paylaşdırmaq insanın təbiətinə ziddir. Qadınların maddi ehtiyaclarına fərq qoymadan təmin etməlidir. Onları eyni dərəcədə sevməyə gəldikdə isə insanın yaradılışına zidd olduğuna görə bu səbəblə Allah-Təala birdən çox evlənən kişilərə, eyni dərəcədə sevmə məcburiyyətini gətirməmişdir. Çünki adəmoğlunun bir neçə insanı eyni şəkildə fərq qoymadan sevməsi mümkün deyil.³

İbni Abbasdan rəvayət edildiyinə görə, dörd qadınla nikahlanıb evlənməyə icazə verilmişdirsə də, yenə əsas olanı biri ilə evlənməkdir. Birdən çox qadınla evlənməyə dinimizin icazə verməsi, əxlaqı və ictimai zəruriyyət olmasıdır ki, qadınlar arasında ədaləti gözləmək və gözəl davranmaq da şərt qoşulmuşdur.

“Siz nə qədər çox istəsəniz də, heç vaxt arvadlar arasında ədalətlə rəftar etməyi bacarmazsınız. Barı (birisinə) tamamilə meyl göstərib, digərini asılı vəziyyətdə (nə ərli kimi ərli, nə də boşanmış kimi boşanmış) qoymayın Əgər özünüzü islah

2. Nisa surəsi, 4/3

3. Riyazüs-Salihin, II, səh. 316

edib (belə hərəkətdən) çəkinsəniz (Allah sizi bağışlar). **Həqiqətən Allah bağışlayandır, rəhm edəndir!** " 4

Allah Rəsulu (s) bir hədisi şərifində: *"Bir kişinin nikahında iki qadın olsa, aralarında ədaləti gözləməzsə, qiyamət günündə bir tərəfi iflic olaraq dirildilər"*⁵, - buyurmuşdur.

Dörddən çox qadınla evlənməyi Allah sadəcə Peyğəmbərimizə (s) icazə vermişdir.

"(Bu qədər çox sayda qadınla evlənməyi) digər möminlərə deyil, sırf sənə məxsus olmaq üzrə (halal qıldıq). Biz zövcələri və əlləri altında olan (cariyələri) haqqında möminlərə nə hökm etdiyimizi bildik. (Onlara bu haqda nə etmələri lazımdırsa açıqladıq) ki, sənə bir çətinlik olmasın."⁶

On iki qadınla evlənən Hz. Peyğəmbər (s) İslam dövləti ilə əlaqəli gördüyü bütün sosial məqsədləri həyata keçirmişdir. Peyğəmbərimiz (s) bəzi hədis-çilərin nəqlindən çıxarılan nəticələrə görə bütün zövcələri ilə hər gecə bərabər olmazdı. Bəzi İslam düşmanlarının sözlərinə görə Hz. Peyğəmbərin (s) şəhvetinə bağlı, hətta şəhvət yönündən qırx kişi gücünə sahib olduğunu iddia edirlər. Ancaq aşağıda söyləyəcəyimiz ayeyi-kərimə bütün bu iddiaları rədd etməkdədir. Allah Rəsulu (s) qadınlarından dilədiyi ilə bərabər olmağı başqa zamana saxlayar, dilədiyində yanına alır, dilədiyində də uzaq yaşayardı. Bütün bu iddialar, müsəlman adını ləkələyən

4. Nisa surəsi, 4/129

5. *Sahih-i Buhari Muhtasarı Tecrid-i Sarih*, səh. 286

6. Əhzab surəsi, 33/50

İslam camaatı arasında olan bəzi İslam düşmənlərinin yalançı iftiralarından başqa bir şey deyildir.

O zaman ortaya belə bir sual çıxır. Allah Rəsuluna peyğəmbərlik yeni gələrkən bunu qəbul etməyən Məkkə müşrikləri heç bir nəfsin rədd edə bilməyəcəyi üç şey təklif etmişdilər; sərvət, şöhrət, şəhvət. Yəni istəyirsənsə səni zəngin edək, bizə başçı olmaq istəyirsənsə səni özümüzə rəis təyin edək, zadəgan bir qızla evlənmək istəyirsənsə səni Qureyşin ən gözəl qadını ilə evləndirək demişdilər. Əgər Peyğəmbərimiz (s), İslam düşmənlərinin söylədikləri kimi şəhvət üçün evlənmişdisə, o təklifi elə o vaxt qəbul edərdi.

Afzalur Rahmanın əcnəbi yazarların Hz. Peyğəmbər (s) haqqındakı gözəl etiraflarını qələmə almış, (The Ideal World Prophet, Lahor, 1935) əsərindən verdiyi məlumata görə İslamdan əvvəl və sonra heç bir müşrik və ya münafiq Hz. Peyğəmbərin (s) şəxsiyyətinə, gözəl xasiyyət və xarakterinə bir tək ləkə belə sürməmişdirlər. İndi kim hansı dəlil və cəsarətiylə Ondan mindörd yüz il sonra yaşayıb O böyük insan və Allah Rəsulu haqqında xoşa gəlməz sözlər söyləyə bilirlər? Ona böyük kin bəsləyənlər belə xarakterində zərrə qədər də olsa şübhəyə düşmədilər. Çağdaşları tərəfindən xasiyyəti təqdir edilən, böyük hörmət görən, əshabı tərəfindən İslamın lideri olaraq bütün hərəkətləri izlənən və tərif edilən, dünyanın qurtarıcısı elan edilən, təbliğatı doğrulanıb üstün görülən, iyirmi illik bir zaman içində bütün Ərəbistanın şəklini dəyişdirən pis vərdişləri və əxlaqsızlıqları silib süpürən, xa-

rakterinin aydınlıq nuru ilə küfrün qaranlıqlarını dağıdan belə bir şəxsiyyət necə cinsi arzularının arxasınca gedən birisi kimi ittiham edilə bilər?

“(Ya Rəsulum!) Onlardan (zövcələrindən) istədiyini (istədiyinin səninlə gecələmək növbəsini) təxirə salar, istədiyini də (gecəni onunla keçirmək üçün) öz yanına ala bilər. (Bir müddət özündən) ayırdığın (növbəsini təxirə saldığın, rici talaqla boşadığın) övrətlərindən də istədiyini (yenidən) öz yanına qaytarmaqdan sənə heç bir günah gəlməz. Onların gözlərinin aydın olması (sevinməsi), kədərlənməmələri və sən onlara verdiklərindən razı qalmaları üçün ən münasib olanı budur. Allah qəlblərinizdə olanları (kimin daha çox kimə meyl etdiyini) bilir. Allah (hər şeyi) biləndir, həlimdir! Bundan sonra, (bu övrətlərdən əlavə) sənə (başqa) qadınlar həlal olmaz. Sahib olduğunuz cariyələr isə istisnadır. Allah hər şeyə nəzarət edəndir!”⁷

Rəsulullahın (s) ailə həyatından bəhs etmək iki ünsürü incələmək deməkdir. Bunlardan birisi şəxsən Hz. Peyğəmbərin (s) özüdür. O, Allahın **“Həqiqətən, Sən uca bir əxlaq üzərindəsən”**⁸ ayəsinin bildirdiyi mükəmməl insandır. Belə olması da təbiidir. Çünki O, axırxaman peyğəmbəri olaraq bütün bəşəriyyətə göndərilən bir rəsuldur.

Hz. Peyğəmbərin (s) evində incələnəcək olan ikinci ünsür isə xanımlarıdır. Şübhəsiz onlar da fəzilət sahibi, seçilmiş insanlardır. Ancaq xəta və

7. Əhzab surəsi, 33/51-52

8. Qələm surəsi, 4/68

günahlardan təmizlənmələri Rəsulullah (s) dərəcəsində deyildir. Hz. Peyğəmbərin (s) xanımları arasında bir sıra məziyyət fərqlilikləri vardır. Belə olması təbii və müsəlmanlar üçün bir lütfdür. Əgər onlar da xətasız, günahdan təmizlənmiş olsaydı, Hz. Peyğəmbərin (s) evi həqiqi həyatdan çox uzaq olar və hər bir mömin ailə problemlərini həll etmə imkanından məhrum qalardı. O zaman Rəsulullahın (s) ailə həyatından nümunə götürmək çətin olardı.

Uca Allah Rəsulunun (s) bizlər üçün ən gözəl nümunə olduğunu ayeyi-kərimədə bildirməkdədir.

“ Həqiqətən, Allahın Rəsulu Allaha, qiyamət gününə ümid bəsləyənlər (Allahdan qiyamət günündən qorxanlar) və Allahı çox zikr edənlər üçün gözəl örnekdir.”⁹

Axırsamana göndərilən son Peyğəmbər Hz. Muhəmmədin (s) Allahın əmri ilə bir çox qadınla evlənməsinin səbəbləri belədir.

Bilindiyi kimi, İslamın qadınlarla əlaqəli bir çox hökmləri vardır. Bu hökmlərin öyrədilməsi də ancaq qadınlar vasitəsiylə mümkündür. Ailə içində söylənilməsi və edilməsi lazım olan bir çox şeylər vardır. İslam ümmətinin və hətta bütün bir dünyanın bunlardan xəbərsiz olması İslamı incəliyi ilə öyrənməsi yönündən doğru olmazdı. Bu səbəblə Hz. Peyğəmbərin (s) xanımları ondan gördüklərini və eşitdiklərini digər müsəlman qadınlara bildirirdilər. Hətta bu bildiklərini başqalarına öyrətməklə

9. Əhzab surəsi, 33/21

vəzifəli idilər. Əslində bu bizə Hz. Peyğəmbərin (s) xanımlarının dinin yayılmasında və öyrədilməsində nə qədər böyük bir vəzifə yükünü daşıdıqlarını göstərməkdədir. Həqiqətdə İslamı məsələlərdə elə şeylər vardır ki, Peyğəmbər (s) bunları açıqdan-açığa qadınlara söyləyə bilməzdi. Bu kimi şeylərin açıqlanması və bildirilməsi ancaq Peyğəmbər xanımları vasitəsi ilə mümkün olardı. Elə hədislər vardır ki, qadınlar tərəfindən sual verilməsi ilə möminlərin anaları sayılan Peyğəmbərimizin xanımları, Allah Rəsulundan (s) öyrənməklə cavabını verdikləri bilinməkdədir.

Rəsulullahın (s) əxlaqı yönü ilə bəzi məlumatların, xanımları vasitəsiylə günümüzə çatdırılmışdır. Yalnız bir qadının bu qədər vəzifəni yerinə yetirəcəyini söyləmək doğru deyil. Bir çox məsələləri qavramaq və onları istənilən şəkildə insanlara başa salmaq üçün bütün yaradılış xüsusiyyətlərinə sahib olmaq lazımdır. Ancaq hər kəsin yaradılış və qabiliyyəti eyni olmadığından problemləri danışmaq üçün fərqli xarakterə sahib olan insanlara ehtiyacı vardır. Bu da onu göstərir ki, Hz. Peyğəmbərə bu qədər yaxın olan xanımları, Onun bir çox qadınla evlənməsinin hikmətini ortaya qoyan səbəblərdən biri olur.

Savaş və bənzəri halların nəticələrində ortada qalan çox sayıda dul, əsir və qız qadınlar münasib bir şəkildə nikah bağı ilə evlilik qalası içində alınmaqda, həm əxlaqən həm də fizikən qorunmaları qarşılır. Son iki dünya savaşından çıxdığında Avropada az sayıda evlilik olduğu aşikarə çıxarıl-

dığı üçün əxlaqi çöküntü yaşanmışdır. İslamın ilk dövrlərində davamlı mübarizələr olduğundan böyük itkilər verilirdi. Bundan başqa da bir çox dul və əsirlər, qadınlar, qızlar vardı. Bu problem evlilik yolu ilə həll edilirdi.

Peyğəmbərimizin (s) qoyduğu bu ölçülər qeyri-məşru evliliklərin qarşısını almaqla cəmiyyətdə sosial və əxlaqi nizam öz yerini tutmuşdu. Bu ölçülər arasında içkinin qadağan edilməsi, zina cəzası və hicabın fərz buyurulması da sayıla bilər. Savaşlardan qalan bir çox dul və əsirlərin pis aqibətlərə düşməməsi üçün çox evliliyin böyük rolu olmuşdur.

Hz. Peyğəmbərə (s) hicrətin yeddinci ilində Əhzab surəsinin 52-ci ayəsi ilə bundan sonra başqa qadınla evlənməməsi əmr edildi.

Peyğəmbərimizin (s) çox evlənməsinin hikmətlərini maddələr şəklində belə sıralaya bilərik:

1. Peyğəmbərimizin (s) şərəfli ailə həyatı haqqında ümmətin öyrənəcəyi lazım olan bütün xüsusiyyətləri öyrənməsi;
2. Dinin tamamının mükəmməl bir şəkildə öyrənilməsi və öyrədilməsi (Aişə r.anha);
3. Himayəyə möhtac dinə xidməti keçmiş xanımlara möminlərin anası olma şərəfinin verilməsi (Meymunə, Sevda, Ummu Həbibə, Ummu Sələmə, və s.);
4. Cürbəcür qəbilələrlə qurulan qohumluq səbəbi ilə düşmənçilik xəfiyləyib dinə meyl etməyə başlasınlar deyər (Cüveyriyyə, Safiyyə, Mariya);

5. Dini hökmlər otursun deyə: Hz. Peyğəmbərimiz (s) bu hökmləri öz həyatında yaşayaraq cahiliyyə adətlərini yıxmış və İslam nizamını qoymuşdur (Zeynəb binti Cahş);

6. Mömin qadınların, uşaqların yetişdirilməsi və tərbiyəsi cahiliyyə adətlərinə oxşamadan davam etsin, bu sayədə ümmətə örnək insan olması idi.

7. Çox yaxın və köhnə dostluqlar qohumluq bağları ilə qüvvətlənsin və davamlı olması səbəbi ilə bu evlənmələr Allahın icazəsi ilə həyatda öz əksini tapmışdır. (Hz. Aişə, Hz. Hafsa, Hz. Zeynəb b. Cahş).

İslamdan əvvəlki dövrlərə nəzər saldıığımızda qadınlara layiq olduqları şəkildə dəyər verilmədiyini və qadınların insanlıqdan kənar rəftara məruz qaldıqlarını görərik. Ancaq İslamiyyət gəldikdən sonra qadının dəyərini qaldırmış, şərəfini yüksəltmişdir. Bunları aşağıda belə maddələrə bilərik.

İslamda Qadına Verilən Haqlar:

Nəslin tərbiyəçilik haqqı;

Təhsil alma haqqı;

Cihad etmə haqqı;

Boşanma haqqı;

Mehir haqqı;

Nəfəqə haqqı;

Ər seçmə haqqı;

Miras haqqı;

Məskən seçmə haqqı.

İslamda Qadına Verilən Dəyər:

İlk şəhidlik; (Hz. Sümeyyə)

İlk iman edən qadın; (Hz. Xədicə)

Ən hörmətə layiq; (ana olması)

Qurani-Kərimdə qadın adlı (Nisa) bir surənin olması;

Yeni alınan şeylərin ilk olaraq qız uşağına verilməsi;

Üç qız uşağını İslami tərbiyə ilə yetişdirən kimsənin Cənnətə girməsinə vəsilə olacaq müjdəsinin verilməsi.

Peyğəmbərimizin Xanımları

Adı	Evlilik		Vəfatı		Nəql etdiyi hədislərin sayı	Hz. Peyğəmbərin yaşı	Bərabərlik illəri
	Yaşı	İli	Yaşı	İli			
1. Xədicə b. Xüveylid (dul)	40	Peyğəmbərliyindən 15 il əvvəl	65	Peyğəmbərliyin 10-cu ilində		25	26
2. Sevdə b. Zəna (dul)	50	Peyğəmbərliyinin 10-cu ilində	72	Hicrətin 22-ci ilində	5	50	14
3. Aişə Sıddıqa b. Əbu Bəkir (bakirə)	9	Hicrətin 1-ci ilində	66-67	Hicrətin 57/58-ci ilində	2210	54	9
4. Hafsə b. Ömər Faruk (dul)	21	Hicrətin 3-cü ilində	63	Hicrətin 45-ci ilində	60	56	8
5. Zeynəb b. Hüzeymə (dul)	30	Hicrətin 3-cü ilində	30	Hicrətin 3-cü ilində	-	56	(3 ay)
6. Ümmü Sələmə Hindi b. Hüzefə (dul)	29	Hicrətin 4-cü ilində	84	Hicrətin 61-ci ilində	378	57	7
7. Zeynəb b. Çahş (boşanmış)	35	Hicrətin 5-ci ilində	53	Hicrətin 20-ci ilində	11	58	6
8. Cüveyriyyə b. Haris (Savaş qəniməti, bakirə)	20	Hicrətin 5-ci ilində	65	Hicrətin 56-cı ilində	7	58	6
9. Ümmü Həbibə Rəmlə b. Əbu Sufyan (dul)	30	Hicrətin 7-ci ilində	72	Hicrətin 44-cü ilində	65	60	4
10. Safiyyə b. Hüyey (savaş qəniməti, bakirə)	17	Hicrətin 7-ci ilində	60	Hicrətin 50-ci ilində	10	60	3.5
11. Meymunə b. Haris (dul)	36	Hicrətin 7-ci ilində	80	Hicrətin 51-ci ilində	46	60	3
12. Mariya Kipti (bakirə)	20	Hicrətin 7-ci ilində	30	Hicrətin 16-cı ilində	-	60	4

İSTİFADƏ OLUNAN ƏDƏBİYYAT

Abdulgani, Muhammed Fuad, *Mutfekekun Aleyh Hadisler*, Yeni Şafak Yay., Konya 2005.

Asımğül, Sevim, *Hız. Aışə, İpek yayınları*, İstanbul.

Bolelli, Nusrettin, *Kadınların Hadis İlmindeki Yeri*, İFAV yayınları., İstanbul 1998.

Boydak, Hamdi, *Hanım Sahabeler*, Yeni Dünya Yay., İstanbul 2002.

Bursalı, Mustafa Necati, *İlk Müslüman İlk Zevce Hatice-i Kübra*, Çile Yayınevi.

Canan, İbrahim, *Hadis Ansiklopedisi Kütübi Sitte*, (I-XVIII) Akçağ Yay., İstanbul t.y.

Cuma, Ahmet Halil, *Cennetle Müjdelenen Hanım Sahabiler*, (Terc: Ahmet Feyzi Kocaer) Kelebek yayınları., Konya 2002.

Demireşik, Halime, *Müminlerin Anneleri*, Erkam Yayınları.

Döndüren, Hamdi, *Aile İlmi halı*, Erkam Yayınlar, İstanbul, 2005

Eriş, Mustafa, *Peyğəmbərimizin Xanımları*, Erkam Yayınları., İstanbul 2003

Emre, Mehmed, *Hanımların Din Rehberi*, İstanbul

Əhməd ibn Hənbəl, *Müsnəd*, *Qahirə* 1416/1995

əl-Buti, Muhammed Said Ramazan, *Fıkhus-Siyre*,

(tərc. Ali Nar- Dr. Orhan Aktepe), İslami Edebiyyat Yayınları., İstanbul-2003.

əş-Şənnavi, Əbduləziz, *Sahabe Hayatından Tablolar* (Terc.Taceddin Üzüm), Uysal kitabevi., Konya 1998.

əz-Zəhəbi, *Siyəru Aləmun Nubəla*, Beyrut, 1982.

Fayda, Mustafa. "Aişe", DİA, (I-XLIV), İSAM, İstanbul 1989.

Hamidullah, Muhəmməd, *İslam Peyğəmbəri*, İpək-yolu Nəşriyyatı., Bakı 2013,

Haylamaz, Rəşid, *Səadət Əsrində Doğan İlk Ulduzlar*, Xəzər Nəşriyyatı., Bakı 2011.

....., *Könül Taxtımızın Bənzərsiz Sultanı Peyğəmbərimiz*, I-II, Xəzər Nəşriyyatı.

Yeni Rehber Ansiklopedisi, (I-XX) Türkiye Gazetesi., İstanbul 1996.

İbn Abdil-Bərr, *əl-İstiab*, (I-IV), Misir 1939.

İbnul-Əsir, *Usdul-Ğabə fi Mariftus-Səhabə*, (I-VII), Beyrut 1377.

İbn Sad, *ət-Tabakatul-Kübra*, (I-VIII), Qahirə 2001.

İbni Kesir, *Hadislerle Kuran-ı Kerim Tefsiri*, Çağrı Yay., İstanbul 2005.

....., *el-Bidaye ven-Nihaye*, (I-XV), Beyrut, 1974.

İbn Həcər əl-Asqalani, *əl-İsabə fi Təmyizis-Səhabə*, (I-VIII), Darul-Kitabul-İlmiyyə., Beyrut 1853.

İbn İshaq, *Siyəri İbn İshak*, (Terc: Sezai Özel) Akabe yayınları., İstanbul 1988.

İbni Hişam, *əs-Siratun-Nəbəviyyə*, I-IV, Beyrut 2009, Darul-Xayr.

Kazıcı, Ziya, *Hə. Muhammedin Aile Hayatı və Eşləri*, İFAV yayınları., İstanbul 1997.

....., *İslam Müəssiseleri Tarihi*, İstanbul 2010.

Köksal, Asim Mustafa, *İslam Tarihi Hə. Muhammed və İslamiyyət*, (I-VIII), Şamil Yayınevi., İstanbul, 1984.

Kocaer, Abdullah Feyzi, *Sahih-i Buhari*, Yeni Şafak Yayınları., İstanbul, 2004.

Qandəhləvi, Muhammed Yusif, *Hayatus Sahabe*, (I-V), Akit yayınları., İstanbul 1996.

Mahmudov, Elşad, *Sebepleri və Sonuçları Açısından Hə. Peyğamberin Savaşları.*, (nəşr olunmamış doktora tezi)

Muharrem Tan, Asım Uysal, Mürşide Uysal, *Cənnətlə Müjdələnen Kadınlar*, Uysal Yayınevi., İstanbul 2004.

Mevdudi, Ebul Ala, *Təfhimul Kuran*, (I-VII), Yeni Şafak İnsan Yayınları., İstanbul, 1996.

.....; *Tarih Boyunca Təvhid Mücadelesi və Hə. Peyğamberin Hayatı*, (Terc: Ahmet Asrar) Pınar yayınları., İstanbul 2004.

Muslim, *Səhihi-Müslim*, Riyad 1998.

Natiq Rəhimov, Rafiz Manafov, Kamran Məmmədov, *İslama Dair 1001 Termin və Xüsusi Ad. Qısa İslam Ensiklopediyası*, I-II, Avropa nəşriyyatı, Bakı, 2013.

Rahman, Afzalur, *Hə. Muhammed Sallallahu Aleyhi Vəsəlləm Siret Ansiklopedisi* (1-VI), İnkılab Yayınları., 1996.

Sarıcam, İbrahim, *Həzrət Muhəmməd və Ümumbəşəri Dəvəti*, İpək yolu Nəşriyyatı., Bakı 2013.

Suruç, Salih, *Kainatın Efendisi Peyğamberimizin Hayatı*, (I-II), Nesil yayınevi., İstanbul 2007.

Kutub, Seyyid, *Fizılal-il Kuran*, (I-XVI), Hikmet Yayınları., İstanbul, 1979.

Topbaş, Osman Nuri, *Kurani-Kerim Işığında Hazreti Muhammed Mustafa*, (I-II) Erkam Yayınları., İstanbul, 2005.

Uyan, Abdullatif, *İslam Meşhurları Ansiklopedisi*, Berekat Yay., İstanbul 1983.

Varol, Muhammed Bahaüddin, *Ehli Beyt Nesli*, Yediveren yayınları., Konya 2004.

Yazır, Elmalı Muhammed Hamdi, *Hak Dini Kuran Dili*, (I-X), Huzur Yayınevi., İstanbul, 2005.

Yeniçeri, Celal, *Hz. Muhammed ve Yaşadığı Hayat*, İFAV., İstanbul 2000.

Yıldız, Hakkı Dursun, *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, Çağ Yay., İstanbul 1992.

Mündəricat

<i>Hz. Xədicə</i>	9
<i>Hz. Sevdə</i>	27
<i>Hz. Aişə</i>	43
<i>Hz. Hafsa</i>	99
<i>Hz. Zeynəb</i>	123
<i>Hz. Ummu Səlamə</i>	131
<i>Hz. Zeynəb binti Cahş</i>	163
<i>Hz. Cüveyriyyə</i>	191
<i>Hz. Safiyyə</i>	205
<i>Hz. Ummu Həbibə</i>	221
<i>Hz. Meymunə</i>	235
<i>Hz. Mariya</i>	249
<i>Cariyəlik</i>	265

